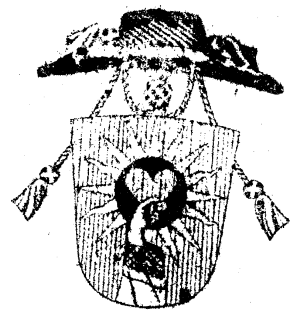
MUSEUM

ČASOPIS BOHOSLOVCŮ ČESKOMORAVSKÝCH

ROČNÍK XXXVI.

Dvé krásek spanilých duše mé ovládnulo stánek;
Zemská jedna, druhá s výšiny pošla nebes.
Církev a vlasť — ty v mojich milují sestersky se ňadrech
Každá půl, každá má moje srdce celé.

SUŠIL.

POŘADATEL KAREL ENDL
NÁKLADEM »RŮŽE SUŠILOVY«
V BRNĚ 1902

TISKEM BENEDIKTINSKÉ KNIHTISKÁRNY V BRNĚ.

OBSAH.

I. Básně.

	Strana
Čech Ferd. (Ol.), V modlitbě a zápase	200
Deml Jakub (Br.), Samoty	7
— Když věky zemřely	7
— Nepřátelům poesie	107
— Až stínem smrti	119
— Poslušnost	189
— Nová země	196
Kašpar Xaver (Č. B.), Na březích klidu	26
— Mou lásku vzkříšenou	26
— Jsem stejný posud	115
— Stmívalo se	206
— Mé hory	227
— Rozjímám	227
Kužela Veleslav (Ol.), Hřbitovní echo	23
— Canticum fidelium	69
— V znamení horečné lásky	174
Odvalil Frant. (Ol.), Stará pohádka	10
— Těm radost buď plná	60
— Nová pohádka	92
— Chvalozpěv vítězné Královně Moravy, jak jej životem svých generací pěje lid	150
— Dojmy a nálady I.	158
— Dojmy a nálady II.	166
— Angelicus	223
Svoboda Ant. (Č. B.), Náš dluh	1

II. Články.

Čech Ferd. (Ol.), Huysmans »La Cathedrale«	8
Deml Jakub (Br.), Slova	54
— Znamení ve snu	79
— Řeči bázlivých	118
Endl Karel (Br.), Katolicismus principem pokroku	15
Fencl Florian (Č. B.), Buďme též žurnalisty	27
Havelka Ant. (Pr.), P. Jos. Šmidinger	120
Hlobil J. (Ol.), O československé vzájemnosti	153, 208
Hruda Fr. (Br.), Ruskinův životní názor	108, 196
— Zpráva o schůzi bohoslovců československých na Velehradě	33, 122, 178, 228
Jemelka Fr (Ol.), Dnešní intelligence a církev katolická	158
Kestl S. (Ol.), K pětadvacetiletému roku trvání »Lit. Jednoty bohosl. v Olomouci«	142
Klempa Ant. (Br.), O vztahu citu a vůle k rozumu	214
Kratochil Jos. (Řím), Bursovní obchody po stránce moralní a národohospodářské	201
Krchňák Fr. (Br.), Leží-li v mezdní smlouvě pracovní právo účasti na zisku podnikovém?	12, 62
Martinek Fr. (Br.), Klášter sv. Kříže v Doubravníce	191
(Ol.), Jitro	23

Strana
(Ol.), Rusové o Tolstém 31
(Ol.), O coelibátě kněží 94, 224
Pátek Jan (Č. B.), Katolické vlastenectví 80
Svoboda Ant (Č. B.), Z jisker života 15
Šverdík Jan (Ol.), Hexaemeron v exegesi 54
Toman Jos. (Br.), O původu organismů 2, 70
Tomášek Lad. (Br.), O ideové povaze středověku 99
Vrchovecký Jos. (Ol.), Může-li bezbožecká filosofie nahraditi křesť. názor světový? 166
Zlámal Oldřich (Ol.), Řeka 115
— Vyznání a zpověď 175

III. Rozmanitosti.

Almanach slovinských bohoslovců (Ol.) 140
Česká Mysl S. Jar. D. (Pr.) 50
Josef Holeček. R. M. (Ol.) 186
Idealizmus bohoslovcov v Uhorsku Bratomil 135
Katolické duchovenstvo království Polského. Čihal (Ol.) 49
Literatura česká XIX. století. L. Sloupský (Ol.) 185
Nevzdávejme se Zeyera! R. M. (Ol.) 138
Dr. Rich. Špaček, Práce ve světle zjevení B. K. 138
Der Realismus als Princip der schönen Künste. Hruda (Br.) 46
Rozpomienky na prázdniny. Bratomil 47
Sociale Studien und sociale Praxis im Klerus. Kratochvíl (Řím) 51
Studujme dějiny našeho náboženského, národního, sociálního a politického života v 19. stol. M. (Ol.) 188
Živa 1902, č. I. Dr. A. Fleischmann, Die Descendenztheorie. K. Č. (Ol.) 118

Zprávy z jednot (a dopisy).

Z Brna 38, 127, 229
Z Českých Budějovic 40, 134, 232
Z Olomouce 39, 133, 234
Z Prahy 234
Iz Celovca 42
Iz Gorice 44
Iz Ljubljane 45
Iz Maribora 45

MUSEUM

ČASOPIS BOHOSLOVCŮ ČESKOMORAVSKÝCH

ROČNÍK XXXVI. = Č. 1. = (Prosinec)

Dvé krásek spanilých duše mé ovládnulo stánek;
Zemská jedna, druhá s výšiny pošla nebes.
Církev a vlast — ty v mojich milují sestersky se ňadrech,
Každá půl, každá má moje srdce celé.

SUŠIL.

POŘADATEL KAREL ENDL
NÁKLADEM »RŮŽE SUŠILOVY«
V BRNĚ 1901

Vychází čtyřikráte ročně.

Obsah 1. čísla.

Ant. Svoboda: Náš dluh.*
Jos. Toman: O původu organismů.
Jakub Deml: Samoty.*
— Když věky zemřely* . .
Ferd. Čech: J. K. Huysmans »La Cathédrale«.
F. Odvalil: Stará pohádka *
Fr. Krchňák: Leží-li v mezdní smlouvě pracovní právo účasti na zisku podnikovém?
Ant. Svoboda: Z jisker života.
Karel Endl: Katolicismus principem pokroku.
Vel. Kužela: Hřbitovní echo.*
(O.) Jitro.
X. Kašpar: Na březích klidu.*
— Mou lásku vzkříšenou.*
Florian Fencl: Buďme též žurnalisty!
(O.) Rusově o Tolstém
Zpráva o sjezdě bohoslovců na Velehradě.
Zprávy z jednot. Dopisy. Rozmanitosti.

Redakci zaslány:

Časopis katolického duchovenstva. Orgán vědeckého odboru akademie křesťanské v Praze, nejstarší vědecká theologická revue česká, obsahem bohatá. Redaktoři: Dr. Frant. Krásl, kanovník, Dr. F. Kryštufek, kanovník, Dr. Josef Tumpach, c. k. univ. professor. Nakladatelé: kníž.-arcib. knihtiskárna (Rohlíček a Sievers) v Praze. R. XVII. (LXVII.) Sešit 10.

Český časopis historický. Vydávají Jar. Goll a Josef Pekař. Nakladatelé: Bursík a Kohout v Praze. Roč. VII., sešit 4.

Obrázková revue, illustrovaný časopis pro zábavu a poučení. Pořádá Dr. Antonín Podlaha. Roč. III., č. 1. a 2.

České květy, měsíční vydání »Obrázkové revue«. Obsahu věnována péče největší. Předplatné 3 K čtvrtletně. Zařízena spolu příloha dětská za roční doplatek 1 K (vychází 10krát do roka) a hudební příloha za roční doplatek 4 K (vychází 4krát ročně).

Česká mysl. Jediný český časopis filosofický. Redigují Fr. Čáda, Fr. Drtina a Fr. Krejčí Sešitem 6. dokončen roč. II.

Hlas. Mesačnik pro literatúru, politiku a otázku socialnu. Redaktori Dr. Pavel Blaho a Dr. Vavro Šrobár v Uh. Skalici. Roč. IV., č. 1. 4.

Kazatel Homiletický čtvrtletník. Redaktoři: Dr. J. Isidor Zahradník a Dr. Robert Neuschl. Nákladem knihkupectví R. Prombergra v Olomouci. Roč. IX., č. 1. Předplatné 7 K, na část socialně-homiletickou samu K 1·20.

Rádce duchovní. Časopis kněžstva československého. Rediguje Dr. Josef Burian, sídelní kanovník vyšehradský. Vydává Václav Kotrba v Praze Obsah velmi bohatý a praktický Roč VIII, číslo 11.—12.

Katoliški obzornik. Urejuje in izdaja Dr. Jan Ev. Krek. Setnik V. Zvezek III. v Ljublani 1901.

Náš Domov, oblíbený a nejlacinější český obrázkový čtrnáctidenník zábavně-poučný pro lid. Předplatné celoročně 4 K 80 h i s poštou. Adressa »Náš Domov« v Olomouci, Laudonova ulice č 13. Vydavatel a redaktor Josef Vévoda. Roč. X., č. 24.

Obrana pravdy křesťanské ve veřejném životě, vychází 5. a 20. v měsíci. Redakce a administrace Praha, 20. II (Pštrosova ulice.)

SS. Eucharistia. Organ spolku kněží klanějících se nejsvětější Svátosti Oltářní. Majitel, vydadavatel a za redakci odpovědný jest Josef Droběna, kanovník v Kroměříži. Roční předplatné 2 K. Roč VI, číslo 12.

Lidová knihovna. Sbírka popularních spisů pro náš lid. Dílo II, sešit 4.

Inkvisice (církevní, španělská, protestantská a židovská) **ve světle pravdy.** Dle různých pramenů napsal Václav Oliva. V. Kotrba v Praze 1901

Vzdělavací knihovna katolická, sv. XVII. Pořádají Dr. J. Tumpach a Dr. A Podlaha: **Louis Leroy: Katolická filosofie dějin** Z francouzského přeložil Vojtěch Kameš. V. Kotrba v Praze 1901. Cena 80 h

Význam a důležitost starokřesťanských památek a pomníků pro vědu a náboženství. Podává Dr. Jos. Tumpach. Nákladem V Kotrby v Praze 1901. Cena 1·30 K.

Methodický výklad nového katechismu. Sepsal Václav Davídek. Sešit 12, cena 60 hal Díl druhý V Kotrba v Praze 190 .

Bible a nejnovější objevy v Palestině, Egyptě a Assyrii. Sepsal F. Vigouroux. Páté vydání. Z francíny přeložil prof. Ant Podlaha. S četnými vyobrazeními, mapkami a plány dle nákresů abbé Danillarda, architekta. Dílo schválené listem Sv. Otce Lva XIII., ze dne 20 srpna 1887.

Nový Život. Měsíčník pro umění, vzdělání a zábavu. Vede a vydává Karel Dostál-Lutinov, Nový Jičín. Roč VI, č. 11. a 12.

Rozhledy po lidumilství. Měsíčník ku povzbuzování a podpoře lásky k bližnímu. Redaktor: JUC Fr Cyr Vlk Administrace V Č. P. 128 III. v Praze. Roč IX. seš 8 – 11.

Zábavy večerní. Redaktor Emanuel Žák. Roč XXII., č 3 Dílo 121. V. Kotrba v Praze 1901

Ludmila. Sbírka četby pro český lid. Roč. IV., sv. 1 a 2. V Kotrba v Praze 1901.

Anarchisté a jich učení. Napsal JUDr. Fr. Hermann. Nákladem V. Kotrby, Praha 20/II. Sešit 9, cena 20 kr.

Praha ve své slávě i utrpení. Originální publikace pro mládež sepsal Jan Dolenský. Nakladatel Bedřich Kočí v Praze, Františkovo nábřeží č. 14.

Rozkvět. Volné rozhledy po náboženství, životě a umění. Roč. I., č. 4., Olomouc.

Rozvoj. Revue pro veřejný život, vědu, literaturu a umění. Roč. II., č. 30. a 31. Redakce v Praze, Žižkov Administrace v Olomouci.

Věstník Úst. M. Šk. v Praze, Spálená ulice č. 24. Roč. XVII., č. 11. a 12.

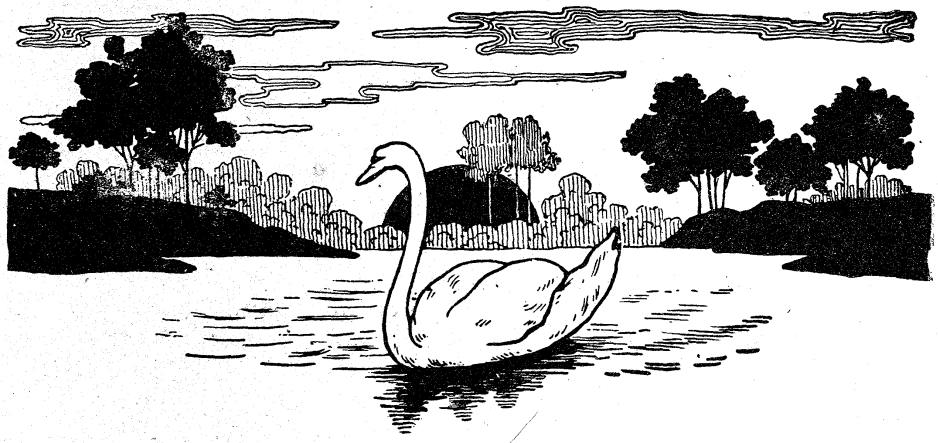
Růže Dominikánská. Katolický časopis bratrstva růžencového a třetí řehole dom. Red. P. G Konečný, Ord Praed. v Praze Roč XV., č. 7.

Serafinské květy, časopis terciářů československých, vychází 1. každého měsíce. Redaktor a vydavatel Eduard Jílek. Redakce v Zábřeze, administrace v Olomouci. Předplatné na rok 2 K. Roč. I., č. 1

Vrhbosna. U Sarajevu, God. XV. Broj. 21 - 22.

Dr. Josef Tumpach: **Manželství ve světle nejstarších památek a pomníků křesťanských.** Kníž.-arcib. knihtiskárna v Praze. 1901. Cena 90 h.

TISKEM BENEDIKTINSKÉ KNIHTISKÁRNY V BRNĚ.

Antonín Svoboda (Č. B.)

Náš dluh.

(Příteli Rodol'ubovi.)

EX LIBRIS
FRANCISCI KRCHŇÁK

K Vám často myslí zaletuji,
Vy — Tater statní syni —
a odvážné si plány snuji,
jež provést' chtěl bych nyní.

Žádám sobě denně blesků sílu,
bych nicnou zdrtil globu,
bych každé srdce nadchl k dílu
a bratří zničil mdlobu.

Zas jindy vzdech můj tam se nese,
mé oko v Slovač patří,
když Slovan stále nicně pře se,
a vlastních nedbá bratří.

Být blesku pánem — liché přání —
to pouze náš jest Bůh —
„však milovat se bez ustání,
to bratrský náš dluh!“

O původu organismů.

Sestavil [1]) Josef Toman (Br.)

Mezi četnými záhadami, které nutí člověka k přemýšlení, ne na posledním místě jest otázka: kterak vznikl na zemi život? O vyšších organismech je všeobecně známo, že každý jedinec má původ svůj ve svém předku; pták líhne se z vejce, jež vzniklo v těle mateřském, rostlina vyrůstá ze semene, výtrusu neb pupenu rostliny matečné. Věta: „Omne vivum ex ovo“, kterou již v XVII. stol. po bedlivém namahavém pozorování stanovil slavný anglický lékař a fysiolog Harwey, a která byvši později formulována v nové znění: „Omne vivum ex vivo“, má platnost nepopíratelnou. Největší část moderních biologů přijímá tento původ dle theorie biogenetické pro veškeré nyní žijící organismy, jež dělením, pučením nebo vznikem zvláštních rozplozovacích buněk z matečného organismu se rodí.

Avšak ve vývoji země byla doba, kdy tato jako nyní slunce byla ve stavu žhavé, roztavené koule, na níž život organický, totožný s nynějším, existovati nemohl. [2]) A že kdysi skutečně na zemi života nebylo, s určitostí tvrdí geologie i palaeontologie. Geologie rozdělila vrstvy zemské v řadu útvarů či formací, z nichž každá má zvláštní, pro sebe charakteristické zkameněliny rostlin a živočichů, kteří v jednotlivých těch dobách žili. Avšak perioda nejstarší, totiž archaická, do které náležejí ohromné masivy žuly, ruly, fyllitů a jiných břidlic krystalinických, vyznačuje se — dle nejnovějších badání s výjimkou svých vrstev nejsvrchnějších — naprostým nedostatkem zkamenělin, dle nichž by se dalo na určito souditi, že již v této době život organický tu byl. Dnes takořka všeobecně se vykládá, že doba archaická života postrádala, hlavně že pověstné Eozoon canadense a bohemicum z rul amerických, bavorských a českých, dříve za obrovskou foramineferu považované, po výkladě mikroskopickém hmotu původu neústrojného představuje. [3])

Jest tedy vědecky zjištěno, že byla doba, kdy na zemi organismů nebylo, takže jest faktem nepopíratelným, že se stal na zemi přechod od bezživotí k životu, z neorganického k organickému, což má veliký význam přírodovědecký i filosofický. Kdyby toho nebylo, jak pohodlně a snadno by materialisté mohli tvrditi, že život jest věčný, podobně jako tvrdí o hmotě, síle a pohybu. [4]) Problém, jak objevily se první bytosti živé na chladnoucí kůře zemské, vysvětluje nám víra, snaží se jej rozřešiti i věda v různých theoriích.

---

[1]) **Prameny:** Dr. L. Čelakovský, »Nynější stav otázky prvoplození«. (»Osvěta« 1878, str. 193.—209.) — F. Duilhé de Saint-Projet, »Apologie víry křesťanské«. — Dr. Hlava, »Bakterie«. (Ottův slovník naučný). — F. Heusler, »Vědy přírodní a bible«. — Dr. F. Mareš, »Umělá živá hmota?« (»Živa« 1893, str. 1.—9.) — Dr. J Pospíšil, »Kosmologie«. — Dr. F. Vejdovský, »O bakteriích«. Dr. F. Vejdovský, »Zoologie všeobecná i soustavná«, I. — Dr P. Vychodil, »Apologie křesťanství«. — A. J. Zahm, »Věda a učenci katoličtí«.

[2]) Vejdovský, »Zoologie«, str. 2.

[3]) Vejdovský, »Zoologie«, str. 353. a násl.

[4]) Projet, »Apologie«, str. 145.

Všimněme si tedy krátce, co o počátku života na zemi hlásá víra, čemu učí věda, a jaký jest poměr mezi oběma!

Učení zjevené zní: Svět a vše, co jest v něm, stvořeno jest od Boha. Stvoření rozeznáváme prvotní či absolutní, jež znamená původ něčeho od Boha bez látky dříve existující, a sekundarní nebo odvozené, v kterémžto významu Bůh stvořiv přímo látku, dává jí moc, aby za jistých podmínek dále se vyvíjela, přijímajíc postupně různé formy. Předem stvoří absolutně látku a pak, vštípiv jí jistou moc a jisté vlastnosti čili uloživ jí zákony přirozené, stvoří v mohoucnosti (in potentia) všechny formy, které potom mohou se vyvinovati z této látky působením sil a vlastností, které jí dány byly Tvůrcem. Dle slov Genese Bůh nestvořil živočichy a rostlinstvo v původním slova smyslu, nýbrž způsobil, aby povstaly z existující již hmoty. „Vydej země!“, „vydejte vody!“ praví Všemohoucí, dávaje jasně na jevo, že stvoření v těchto dvou případech bylo toliko sekundarní. [1])

Nastává otázka: bylo živočišstvo a rostlinstvo vyvoláno bezprostředně v jsoucnost z neorganické hmoty oním „Staň se!“ či se vyvinulo znenáhla a postupně z téže neorganické hmoty, jsouc výsledkem zákonů prvotně stanovených, jež přicházejí k platnosti v příznivých okolnostech od Tvůrce určených? V té věci víra ničeho nepředpisuje; dogma o stvoření jest rovněž tak prosté a jasné jako obsažné, ponechávajíc volné pole poctivému badateli, plodným výzkumům biologickým, geologickým a palaeontologickým. [2])

A čemu učí o počátku života věda?

Objevení se prvních bytostí živých na zemi ode dávna snažili se mnozí rozřešiti v různých systemech, jež opírají se hlavně o plození samovolné.

Nauka o prvoplození či samoplození (generatio spontanea, aequivoca, abiogenesis, archigonie) vrcholí v idei, že prvá bytost živá vznikla na chladnoucí zeměkouli z hmoty neživé působením světla, tepla, vláhy a sil chemických, čili, jak praví Haeckel, že vzniklo organické individuum bez rodičů. Víra v samoplození jest prastará. Již Aristoteles, „pater zoologiae“, nejvýtečnější přírodozpytec starého věku, jest zastancem abiogenese; dle něho povstávají červi z hnijících látek, úhoři z kalu bahnitého, hmyz nečistý z bláta a smetí, trusky z masa atd. [3]) Lucretius učil, že klíšťata povstávají po dešti ze součástek zemitých [4]) Po příkladu Aristotelově přidržovali se domněnky prvoplození i mnozí Otcové církevní i nejslavnější učenci scholastičtí, na př. svatý Tomáš, sdíleje úplně mínění současná, uznává prvoplození u rostlin a zvířat nedokonalých. V době nové van Helmont na počátku 17. stol. přímo sestavuje recept na utvoření myší, a nedlouho po něm asi uprostřed téhož století dává učený jesuita Athanasius Kircher návod, jak možno vypěstovati uměle žáby, úhoře a hady. Praví ve svém „Mundus subter-

[1]) Zahm, »Věda a učenci katoličtí«, str. 17.
[2]) Projet, »Apologie«, str. 144.
[3]) Vejdovský, »Zoologie«, str. 2.
[4]) Čelakovský, »Nynější stav otázky prvoplození«, »Osvěta« 1878, str. 195.

raneus“: „Nachytej hadů, kolik chceš; osuš je, rozkrájej na kousky, zahrab do vlhké země a často polévej dešťovou vodou; ostatní pak ponech jarnímu slunci. Za osm dní udělají se z toho samí červi, kteří, jsou-li krmeni mlékem a zemí, v dokonalé hady se vyvinou a dále se pak rozmnožují.“[1]) Někteří alchymisté byli dokonce pevně o tom přesvědčeni, že i člověka možno v retortě alchymické z různých prvků lučebně vyrobiti.

A podobně jako u mužů vědy jeví se samoplození jasně i v naivních názorech prostého lidu od dob nejstarších až do našich dnů Lid je přesvědčen, že ze smetí a nečistoty rodí se protivný hmyz v obydlích, že červi v sýře povstávají ze sýra samého, že červi a hlísty ve střevech a jiných ústrojích člověka i zvířete ze součástek těla samého se rodí; jinde panuje mínění, že z drobečků chleba ve mléce a v medě líhnou se mravenci,[2]) v peří moli atd.

Během doby, kdy přesná pozorování provedena, zmenšoval se počet případů, dle domnění o samoplození se opírajících Ponejprv omezil tyto domněnky italský přírodopisec Redi, jenž r. 1638. dokázal, že trusky nikdy se nerodí z masa, obaliv toto prostě drátěnou sítí, aby mouchy na ně vajíček klásti nemohly. Obtížnějším bylo ovšem ještě v 17. věku rozřešiti záhadu, jak tasemnice povstávají v člověku,[3]) když tehdy nebylo ještě známo, že se rodí z vajíčka, kteréž se s potravou do hostitele dostalo Lékaři a přírodozpytci byli pevně přesvědčeni, že i ostatní červi uvnitř dutin a tělesných ústrojů jiných živočichů cizopasící, povstávají ze součástek toho živočicha, který je hostí. Zvláště o takových cizopasnících, kteří v zcela uzavřených dutinách, jako v oku, ve svalech nebo ve vejcích se nalézají, nebylo na tehdejším stupni vědy možno domýšleti se, že by zárodky cizopasníků mohly z venčí do nich vniknouti.[4])

Než konečně přece van Beneden, Siebold, Leukart a jiní zvrátili domněnku, že hlísty a podobní cizopasníci se rodí samovolným plozením[5]) a tak krok za krokem utvrzena pravda, že žádný vyšší živočich cestou samoplození nevzniká.

Jinak však utvářela se věc, když r. 1683. Antony van Leeuwenhoek objevil bakterie. Ať se maso sebe lépe chránilo před přístupem vzduchu, ať se nálevy na rozličné bylinové neb živočišné látky sebe pečlivěji zátkami uzavíraly, přece vždy, dříve nebo později nastal rozklad provázený myriadami malých organismů, dílem nálevníky, kteří odtud mají název, dílem bakteriemi.[6])

Bakterie,[7]) (kvasinky, plísně dělné), jsou malinké, drobnohledné, jednobunečné organismy rostlinné, jež obyčejně nemají chlorofyllu. Jsou buď kulovité, sférobakterie, zvané mikrokokky, monady starých autorů, buď tyčinkovité, u nichž délka více méně převládá nad tloušťkou, jež

---

[1]) Heusler, »Vědy přírodní a bible«, str. 27. a násl.
[2]) Čelakovský, »Osvěta« 1878, str. 194., 195.
[3]) Vejdovský, »Zoologie«, str. 2.
[4]) Čelakovský, »Osvěta« 1878, str 195.
[5]) Heusler, »Vědy přírodní a bible«, str. 28.
[6]) Vejdovský, »Zoologie«, str 2.
[7]) Hlava, »Bakterie« (Ottův slov. n) a Vejdovský, »O bakteriích«, str. 1., 13. a n.

zovou se bacilly, které, jsou-li vlnovitě zohybány nebo šroubovitě vinuty, nazývají se spirillum. Rozměrů jsou dosti rozdílných; velká část mikrokokků nedosahuje více než $^1/_2$—1 μμ průměru, naproti tomu některé spirilly jsou až $^1/_5$ *mm* dlouhé. Mnohé nadány jsou dosti čilým pohybem vlastním, jenž podmíněn jest zvláštními bičíkovitými výběžky. Množí se buď jednoduchým dělením, buď výtrusy (sporami), kteréžto případ pro naši otázku jest velmi důležitý. Je-li živná půda již skoro vyčerpána, vyvine se uvnitř bakterie lesklé, tuhoblanné tělísko, k jehož vzrůstu spotřebuje se protoplasma buňky mateřské, až konečně blána zevnější počíná se rozpadávati, a spora jest volna. Spory jsou daleko trvanlivější než obyčejné buňky, vyznačují se nesmírnou tuhostí a vytrvalostí proti mrazům i proti vysokým stupňům teploty (až 130° C), vzdorují i různým mocně působícím chemickým sloučeninám. Zdánlivě mohou úplně vyschnouti, avšak i potom, po celé řadě let, přišedše do dobré, výživné půdy, za příznivých okolností opět obživují a vzrostou v dokonalou buňku, jež jest schopna dále dělením se rozmnožovati.

Bakterie, na nichž nejlépe vidíme, že „natura in minimis maxima", v ekonomii přírodní mají důležitou úlohu; jsouť mnohé z nich hlavním původcem rychlé hniloby (na př. Bacillus putrificus coli) a účinnými fermenty rozličného kvašení (na př. Bacillus aceticus), jiné žijíce v nakažlivých látkách rozličných nemocí, jsou působitelky a zprostředkovatelky jich (na př. Bacillus typhi abdominalis, Bacillus tuberculosis, Spirillum cholerae asiaticae).

Než vraťme se k naší otázce! V době po objevení bakterií byl rychlý a úžasný vývoj jejich příčinou, že i mužové vědy, nevědouce si rady o vzniku oněch mikroorganismů, opět k abiogenesi útočiště brali.

Uvažovali takto: Máme-li v tekutině živné, t. j. takové, v níž daří se za obyčejných poměrů bakteriím, třebas jen jedinou bakterii, vyživuje a množí se, až vydá potomstvo milliony individuí čítající. Tedy jediná bakterie splodila toto množství, a to svou činností, jíž přeměňovala živnou tekutinu v živou hmotu. A z toho zjevu plyne otázka: nemohla jednou samostatně povstati takováto živá hmota, třeba v sebe skrovnějším množství v příznivé tekutině? Možno, že živá hmota čili protoplasma povstala v jistých dobách vývoje světového z neživé hmoty, ano tento vznik jest vědeckým postulatem Darwinovy theorie descendenční,[1]) dle níž veškero rostlinstvo a živočišstvo vyvinulo se z několika málo a snad toliko z jediného, původního velmi jednoduchého praorganismu, který prý vznikl počátečně z neživé hmoty složitější kombinací jejích sil. Poněvadž však hmota, její síly i zákony hmotou vládnoucí se nemění, není nijakého důvodu, proč by i nyní tento původ života z hmoty anorganické se nedál. Již Naegeli, jeden z předních rostlinných fysiologů německých, přišel k tomu úsudku, že, jestliže vůbec někdy ústrojné formy přirozeným způsobem z neorganických látek povstaly, děj tento posavad se opětovati musí; a kdyby se prvoplození za našich dnů dokázati dalo, že bychom je s úplným upokojením také na počátek na naší zemi položiti směli.[2])

[1]) Vejdovský, »Zoologie«, str. 3.

[2]) Čelakovský, »Osvěta« 1878, str. 200.

Jedná se nyní jen o to, dokázati cestou pozorování a pokusu vznik bytostí živých z neživé hmoty za dnešní doby.

Shledáme-li v nějaké hnilobné tekutině bakterie, tážeme se, zdali se ze zevnějšku do tekutiny dostaly, anebo v ní samy povstaly. Zničme tyto organismy cestou jakoukoli, buď teplem, buď chemickými látkami, nedopusťme dobrým uzavřením nádoby přístupu nových zárodků, jež, jak Pasteur dokázal, v ohromném množství ve vzduchu poletují a všude vzduchem vnikají, avšak ponechejme tekutině schopnost, aby život udržovati mohla. Jestliže i potom znovu se zde organismy objeví, není možný jiný výklad, než že povstaly samoplozením. [1])

Pokusy v té příčině provedeny velice četné a pečlivé, jichž obšírnějšího popsání možno se dočísti ve článku Dr. L. Čelakovského: „Nynější stav otázky prvoplození“ v „Osvětě“ r. 1878.

Organismy v tekutině se zničí důkladným provařením. Nepropustné uzavření tekutiny může se vykonati ještě během vaření tím, že hrdlo láhve nad kahanem se roztaví a pak hermeticky uzavře, nebo ucpe se prostě bavlnou. Nechá-li se pak tekutina vychladnouti, možno se přesvědčiti po nějaké době, že přece život v hojné míře se tu objevuje. Povstaly organismy v této sterilisované a přístupu vzduchu chráněné tekutině biogeneticky či samoplozením? Otázku tuto, o kterou spor veden v letech padesátých hlavně mezi Pasteurem a Pouchetem, rozhodl Pasteur důležitým objevem, že vařením se zničí bakterie dospělé, ale nikoliv zárodky (spory) bakterií. Kdežto k zničení bakterií postačí vařiti je v teplotě 70° C po několik minut, nutno výtrusy vařiti po několik hodin při 130—150° C. Proto při pokusech nových tekutina zbavená mikrobů dospělých a chráněná před přístupem vzduchu, byla zahřáta na 32—38° C za tím účelem, aby spory, jež vařením se nezničily, touto vhodnou temperaturou donutily se k pučení a pak ve stavu dospělých bakterií prostým varem se mohly zničiti. Tím způsobem tekutina skutečně sterilisována. Nebylo v ní ani života ani jeho zárodkův a nikdy více bakterie se v ní neobjevily [2])

Ovšem pokusili se ještě později někteří přírodozpytci (Bastian, Huizinga) novými pokusy domněnku o samovolném plození proti Pasteurovi hájiti, leč marně, takže Akademie pařížská konečně prohlásila: „Fakta pozorovaná Pasteurem a popíraná Pouchetem, Jolym a Mussetem, jsou úplně správná.“ Totéž uznává i Tyndall, jenž novými a velice důmyslnými cestami („vzduch opticky čistý“) přišel k týmž výsledkům jako Pasteur „Experimentalní vědění“, tak doznává sám, „nemá výsledku lépe zjištěného nežli jest tento“. [3]) Proto tedy právem prohlásil r 1877. Virchow na sjezdu německých přírodozpytců v Mnichově o samoplození: „Pokusy na prospěch domněnky o samovolném rození a o přechodu světa neorganického k organickému vedené právě v době novější tak bídným způsobem se nezdařily, že by věru dvojnásobně bylo povážlivo, toto špatné a nepovedené učení činiti základem všelikých představ lidských.“ [4])

P d)

[1]) Vejdovský, »Zoologie«, str. 3. — [2]) Vejdovský, »Zoologie«, str. 3., 4. — [3]) Projet, »Apologie«, str. 151. — [4]) Heusler, »Vědy přírodní a bible«, str. 28.

J. Deml. (Br.)

Samoty.

Když přišla chvíle ta, my ptali jsme se Života,
kam nepřítel se skryl, jenž přitrh, sídla vyvrátil
ta staletá, kde popel předků svých jsme uctívali
nad urnami jejich mlčenlivými nakloněni:

Sen vámi samými zakazovaný jste si lhali,
v koruny stromů osudných, šílenstvím strženi jste se zadívali,
zem, která měla zůstati svobodnou na věčné časy
jste zaprodali.

Soucitu žádáte, na tvrdost žehráte věků,
o všem jste zpraveni co je bolestného na člověku:
vy první byli jste tvrdi, něhu své Duše, když prosila se slzami
jste surově udeřili.

Nemáte přátel — a kolik je radostí opilých ve vlastním svatebním reji,
jen vaše duše je smutná, netančí, nepije, nejí:
sami co jste si přáli, propast je mezi námi,
dovedete-li mlčeti, jste hrdinami.

J. Deml (Br.)

Když věky zemřely.

Byl požár slavný — věděli to všichni,
Hosannah, jaké neumírá nikdy, v jásotu padlo
na pancíře nové, lesk jejich zalil
všecko tělo živé tvrdou důvěrností.
Umírají věky? — A když zemřely,
obrovité stíny, jejich mohyly,
ruce zotročené ihned navalují:
proboří se srdce, která lávy vnitřní hory nachrlila,
padnou všecky rody v žhavou propast věků,
Země, Zkázu v týle, k smrti vysílena v sráz se nachýlí —
v obnažený prostor čníti budou dále, dostavěné dílo,
černé mohyly.

J. K. Huysmans „La Cathédrale“.

Přeložil Ferdinand Čech. (Ol.)

Hrdinové Církve.

I

Církev má svůj život vnější; snáší tíhu spletitostí světa; udržuje se všemi osobami a se všemi věcmi styk všeobecný. Myslí na vše; šíří po všech oborech svůj věčně svobodný pohled. Brzo jí svět vytýká, že naň nemyslí, brzo, že naň příliš myslí. Brzo jí vyčítá, že jest oddělená a sobecká, brzo, že je činná a loupeživá. Brzo jí radí vzdáti se statků vezdejších, by myslela již jen na nebe: brzo jí vytýká, že vzdává se nebe a že myslí jenom na statky vezdejší. Církev, místo by se hádala, se rozvíjí a její odpověď pozůstává v tom, že žije svůj život.

Církev má také svůj život vnitřní, plný tajemství. Nese-li její vnější život stopu věcí mnohonásobných, jsa spojen úmyslem spasiti s věcmi vzájemně na se narážejícími l i d i, má-li ji vůli milovati všechny tvory k tomu, by všech se lokty dotýkala, má také svůj život vnitřní, jenž jest svazkem jednoty a svatyní zbožnosti.

Národové žijí všeobecně život povrchní. Události, jež hýbají povrchem věcí, jsou v jejich očích událostmi velikými. Církev žije život hluboký a velikými událostmi jsou v jejích očích události hlubiny duše.

Představte si na břehu Oceanu skupinu žen, jež se dívají na lodi, jak vcházejí a vycházejí z rejdy. Prohlížejí si se zvědavostí vlajky a děla. Takové jsou davy lidské. Představte si jinou osobu, stojící stranou na skále a pohřížející své zraky v srdce moře, by tázala se Oceanu na tajemství jeho bezvětří nebo na tajemství jeho bouře, neboť tato žena jest matkou, a její dítky jsou na loďce velmi daleko někdy od ní, a jejich život nebo jejich smrt závisí na pohybu vln. Ne ze zvědavosti číhá tato matka na Ocean; jest to z hluboké lásky. — Tato žena měla by nějakou podobnost s Církví.

Tento život vnitřní jeví se spontanně, zvláštně, svobodně, beze smělosti a beze strachu, stejně jsa dalek opovážlivosti jako bázlivosti.

II.

Národové se hýbají; jednají dobře, že se hýbají Než oni neznají významu pohybu, jenž jimi zmítá. Pohlížejí na hmotu jako králové pohlížejí na otroky; zkoumají ji, hloubají v ní, těží z ní, používají jí, ozdobují ji, přeumělkují, zušlechťují nebo snižují; člověk by skoro řekl, že ji ohromují tím, jak ji využitkují. Jednají velmi dobře, že napřahují po zeměkouli svou ruku výbojnou a vynalezavou: než jednají velmi zle, že neznají účelu schopností, jež jsou jim dány.

Politika budí vášeň; zájmy nejrůznější, nejspletitější, nejprotimluvnější narážejí na sebe na povrchu světa; vášně přítomnosti, její ch tivost a její pýcha; zvětšujíce její opovržení pro vše, co není jí samou, zdají

se slibovati věčné zapomenutí osobám a věcem dřívějším. Člověk by řekl, že nynější civilisace doufá pohřbiti dějiny pod nádherou, již zahajuje.

Zatím pozvédá Církev svého učícího hlasu: bylať hluboce rozjímala; hledala ve svých vzpomínkách jméno chudé venkovanky, jež žila v malé vsi, jež tam zemřela, neznámá světu, zneuznaná od své rodiny. Církev obrací své zraky k této vsi Pibracské; studuje život mladé dívky s bedlivostí, s pozorností, s důkladností, o níž učenci ani ponětí nemají. Nikdy dějepisec, mající zálusk na Institut, neprozkoumal tak život nějakého vladaře nebo život nějakého národu, jako Církev prozkoumala život této venkovanky.

Nebohá venkovanka myslela si, že je sama, když klekávala s růžencem v ruce u paty křížů, vztýčených na kraji cest její farnosti. Přece tam někdo byl, podtají ji poslouchaje. Když opouštěla na okamžik své stádo, aby šla do kostela Pibrackého, zarážejíc svou přeslici uprostřed svých ovec, jež na ni čekaly, měla za to, že má za svědky jenom Anděly a spoléhala na jejich mlčenlivost Zatím Petr, onen, jenž snáší břímě všech těchto tvorů a stará se o ně, Petr ji uzřel: sledoval ji, prozkoumal nejtajnější hnutí, jež se v ní udála; spočítal tlukot jejího srdce. Pak pozvedl hlasu, jenž učí svět: venkovanka byla nazvána svatou Herminou a všichni národové ji prohlásili za Blahoslavenou.

Moc úžasná prohlašovati za svaté a přiměti národy k pokleknutí před oltářem ve jménu nějakého žebráka nebo nějaké venkovanky jest znakem tak vlastním Církve katolické, že by její nepřátelé, tak se zdá, měli býti tím zaraženi. Ať se spojí tedy všichni! ať sloučí svá úsilí! ať vyberou jméno nejproslulejší, nejskvělejší, nejpopularnější, předem disponované ke všem triumfům! Ať je vyberou a ať se pokusí napsati před toto jméno vlastní toto přídavné nesdělitelné: Svatý! Jejich záměr zemře dříve, než se zrodí. Církev tvoří svaté s autoritou tak přirozenou, že svět zapomíná žasnouti. Tvoří svaté, jakoby užívala svého práva, a lidé poslouchají věci rozhodnuté. Vládne svatozáří a nežádá žádného zalíbení od časů, ani od míst, ani od okolností

Béře své hrdiny, kde je nalézá. Zde byl jevištěm dramatu Pibrak, jehož jméno bylo by neznámo, kdyby nebylo Herminy Pibracské. Diváky dramatu byly ovce, jež pastýřka hlídala: úplný nedostatek ozvěny nutí pohled dějepiscův k nejnesnadnějšímu bádání. Církev před touto pastýřkou nezkoumá pohledem chvatným, ani roztržitým, ani povrchním, ba ani zvědavým. Její bádání jest rozjímáním. Zkoumá s nesmírnou úctou; a když její oči, oči Panny, oči Matky, oči Královny ustavičně rozevřené na osudy světa, aniž by z dohledu ztratily některý kout zeměkoule, přečetly na nebi a na zemi vše, co nutno bylo čísti, aby důkladně poznaly někdejší pastýřku, Církev pozvédá hlasu a všude, kde lidé znají jméno Ježíše Krista, znají jméno Herminy Cousinové, a všude, kde bdí lampa před Nejsvětější Svátostí, jsou rty, jež vyslovují jméno nepatrné venkovanky. Neuměla čísti a lidé jí pohrdali; než Náměstek Boží povznáší ji na oltář a kolena učenců se dotýkají země před jejími ostatky.

Před několika lety, zatím co země otáčejíc se a obracejíc se hledala marně jako vždy zauzlení svých osudů, Petr pozvedl hlasu a co potvrdil?

šel do vzdálenosti nesmírné od světa a od jeho pohledů pro věc nejcizejší politickým předsudkům národů. Vyryl písmeny nesmazatelnými jméno Panny neposkvrněné v mramoře, jenž nezapomíná ničeho. A jedním z nejnápadnějších znaků tohoto rozhodnutí jest vhodnost. Narodové, již na to nemyslili, vyzývali toto rozhodnutí, aniž by to tušili. Působení světa viditelného na svět neviditelný je tajemné a nevyzpytatelné. Jakou bude činnost opačná? Bůh nám odpoví.

F. Odvalil Ol.)

Stará pohádka.

Seděly dvě děti Otce Jediného
ve vyhnanství kdesi, v rozbořeném hradě,
na ostrově cizím, slunka při západě,
sami, jenom s ranou toho srdce svého.

A bylo to v melancholickém setmění cest,
když v arkýři nejvyšším, pod hnízdy kulichů
mu smutek svých očí tam vyznala potichu,
v tom slzícím mlčení omžených hvězd.

„Mi zemřelo mládí. Tak zákon zde váže.
Zde každý květ hyne Zde zoufalství vládne —
Drak hladný již vyje a záchrany žádné —
král země této jíti mi káže.

Darmo já koráby otcovy čekala —
ó plakat na šedinách Usmířeného,
a skonat pak na květech království Jeho,
bych věčně již tam zůstala —“

A hrdina dobrý teď pochopil najednou,
že spasit ji musí. Jak blízko jsou si spolu!
A v jediném, slzami oddaném bolu
tu čekali chvíli, až hvězdy jen poblednou.

A v rosném jitru, když zapěli kosi,
za ruce se vedli tak nevinně, laskavě,
temnými hvozdy, až ku kříži v doubravě;
tam nechal svou princeznu, ať za něho prosí.

Bylo tak dusno, vzduch zatížen tak,
když uprostřed černých a nehybných skal
s mlatem svým rek v boji ohromném stál,
a pod ním stohlavý bouřil se drak.

Dní úsměvy, hvězdnaté pohledy nocí, jak nesly se věčnem,
zde táhly dál vždy — cizích ptáků hejna,
co vítr hučel — vždycky píseň stejná,
on dosud v boji stál gigantském, nekonečném.

Jí vzpomněl jak pláče u studánky tam —
zde kromě těch očí, jež ze slují zřely,
a smíchu, jímž občas ty skály se chvěly,
kam pohlédl žalostně viděl se sám.

Dlouho tak zaklet stál uprostřed skal.
Únava lehla kol spánků a očí,
spirála dračí vždy úže se točí —
a hrdina slavný zaplakal.

Madonno, vítězko zápasů všech,
pomoz zde v únavě, Tvá přišla již chvíle,
dej zvítězit — anebo pokoje bílé
slunečko aspoň mu vzejíti nech!

A zraněna ve sluj když prchnula saň,
on vysílen padl, svůj roztříštil mlat,
první a poslední Roland tam pad',
milostivé proudy nebes slzy lily naň.

A z korábů přistálých v jásavém ševelu
hrdinů sbor, kus nebe hvězdnatého,
na bojiště vpadl, a u hlavy jeho
pokleknula ona prostřed andělů. —

Ty, Bože, jenž lilii nechváš kvést
na bařině černé, jež kdes v poušti zeje,
na mrtvole reka Tys teď orchideje
v královské výše nechal se vznést!

Však pro ni jen přijeli. Ten rozkvetlý prach
ten vězní zde kletba. Však vrátí se v slávě
až boj jeho princezka na nejdražší hlavě,
na otcových poví šedinách.

V zářících jen slzách s ním se rozžehnala.
Jak bylo vše krásné! On dýchal tak kvítím,
na posilu všem, jež zbloudí kdy žitím
na úskalí to. — A ona též si kytku vzala.

Leží-li v mezdní smlouvě pracovní právo účasti na zisku podnikovém?

(Práce poctěná cenou 40 K.)

Fr. Krchňák. (Br.)

Nynějšímu bídnému postavení dělnictva hledí mnozí reformatoři socialní odpomoci zvýšením mzdy třídám pracujícím. Poněvadž však tomuto oprávněnému požadavku dělníků nejvíce na odpor se staví továrníci-kapitalisté, snaží se četní zastanci dělnictva své tvrzení o oprávněnosti zvýšené mzdy odůvodniti tím, že učí, že v mezdní smlouvě pracovní spočívá právo účasti na zisku podnikovém, t. j že dělník zaměstnaný při jakémkoli podniku jest oprávněn požadovati na podnikateli jistý díl z čistého výnosu.

Tohoto mínění zastávají se netoliko socialisté, nýbrž i někteří z křesťanských reformatorů socialních.

Poněvadž socialisté považují mezdní smlouvu pracovní vůbec za nespravedlivou a člověka nedůstojnou, jest se nám nejprve zabývati otázkou:

je-li mezdní smlouva nedovolena.

Jak již zmíněno, odpovídají socialisté na tuto otázku kladně. Poněvadž v nynější společnosti staly se prostředky pracovní monopolem třídy kapitalistické, stalo se i dělnictvo závislým na kapitalistech; a právě prý tato podmíněná závislost jest příčinou vší bídy dělnické. Má-li se dělnictvu pomoci, jest nutno změniti prostředky pracovní ve společný majetek společnosti, aby přestalo již ono vykořisťování dělnictva podnikateli. Toto vykořisťování jeví se nejlépe v nízké mzdě. Odstraněním zákona mezdního a spravedlivým rozdělením výnosu práce pomůže se dělnictvu a tím se netoliko přispěje k osvobození práce ze jha kapitálu, ale také k utvoření socialistického státu — k odstranění vší politické i hospodářské nerovnosti.

Tak a podobně soudí socialisté o bídném postavení dělnictva. Kořen všeho zla a příčinu svých neutěšených poměrů spatřují hlavně ve služebném poměru, — v „podmíněné závislosti“ — v nějž dělník vstupuje smlouvou pracovní. Odvislost dělníka od prácedárce nemůže se ovšem nikterak srovnati s vysněnými zásadami socialistů o absolutní svobodě a rovnosti všech lidí a proto — pryč s ní! Nespravedlivo a nedůstojno jest každého člověka svobodného i sebe mírnější otroctví! Proto přervati se musejí pouta, jež továrníka a dělníka spolu víží, zrušiti se musí smlouva pracovní, jíž se právě svazek mezi prácedárcem a dělníkem utužuje —

Prameny: Dr. Neuschl, »Křesťanská sociologie«, I., II — Jos Biederlack, »Otázka socialní« — V. Cathrein, »Socialismus« — Costa-Rossetti, »Philosophia moralis« — H. Frommer, »Die Gewinnbetheiligung«. — Dr Al. Wirminghaus, »Das Unternehmen, der Unternehmergewinn«. — Diessel, »Die Arbeit im Lichte des Glaubens«.

Jest však skutečně námezdní smlouva pracovní nespravedlnostní? A podřízenost dělníka prácedárci nesrovnává se s důstojností svobody lidské? Námezdní smlouva pracovní sama o sobě jest docela spravedlivá a tudíž i dovolena, poněvadž jí se neruší žádná práva dělníkova. Podřízenost pak, která ze smlouvy pracovní vyplývá, není nikterak svobodného člověka nedůstojná; naopak jest to něco zcela přirozeného, a proto shledáváme se s ní ve všech útvarech společenských.

Základem širších útvarů společenských jest rodina, která jest samostatným organismem mravním; skládá se totiž z různých částí organických, které jsou sice navzájem spojeny četnými svazky mravními, avšak při tom přece mají jakousi samostatnost. A právě v rodině, v tomto základním společenském útvaru jest nerovnost patrna, ona jest životní podmínkou života rodinného. Již od přírody není muž roven ženě; různost pohlaví jest hlavním znakem nerovnosti, která se potom ještě stupňuje v poměru dětí k rodičům. Z nerovnosti nutně plyne podřízenost: otec, hlava rodiny, ovládá celou rodinu, a ostatní, jsouce mu podřízeni, mají ho poslouchati. A kdo by popíral tuto podřízenost v rodině, kdo by na př. tvrdil, že děti mají táž práva a v témž rozsahu jako rodiče, ten by trhal všechny pásky vížící její jednotlivé členy, ten by ji snížil, ba možno říci, že by život rodinný úplně rozbil.

K rodině se druží a s ní organicky souvisí vztah služebný. Vědomí nedostatečnosti, které pudí člověka k utvoření rodiny, nedochází v ní úplného ukojení, nýbrž nutká k utvoření širších celků. Hlavní příčinou tohoto zjevu jest hospodářská slabost jednotlivců. Hospodář poznává, že sám se svojí rodinou nestačí na všechnu práci; s druhé strany zase méně zámožní hledí bráti podíl na výhodách života rodinného, a proto rádi nabízejí mu pomocnou ruku, vstupují ve vztah služebný k rodině. Vztah tento není vynálezem lidským, má původ svůj v přirozenosti lidské a jako takový musíme ho považovati za socialní nutnost. Je-li však rodina organickým celkem a patří-li služebnictvo k rodině tvoříc její organickou část, tu když již v rodině existuje nerovnost a z ní plynoucí podřízenost, musí se tato podřízenost tím spíše jeviti ve vztahu služebném. Proto jest naprosto nesprávným, vyhlašovati závislost, v níž se nalezá služebnictvo k rodině, za něco člověka nedůstojného, nespravedlivého; vždyť v tomto svazku není člověk zbaven své svobody a důstojnosti, čili tento vztah má býti osobním a nikoli věcným. Kdo služebníka najímá, má býti pamětliv jeho osoby, jeho důstojnosti lidské a nesmí ho nikterak v právech, která mu jako člověku přináležejí, zkracovati Vždyť přece všichni lidé jsou si rovni, mají stejná práva přirozená a tudíž i nárok, aby ve svých právech byli chráněni.

Tvrdíme-li, že všichni lidé jsou si rovni, myslíme tím, že jsou si rovni svou přirozeností a podstatou, odezírajíce při tom od konkretních poměrův a okolností, jež ve skutečnosti provázejí každého jednotlivce. Všichni lidé mají téhož Stvořitele, který jim vytkl společný cíl a který do jejich srdcí vepsal týž zákon mravní. Z toho následuje, že podstatná práva a povinnosti, jež jsou údělem lidské přirozenosti, jsou pro všechny lidi stejné. Každý má vždy a všude právo, aby se s ním jednalo jako

s člověkem, každý má právo na nutné podmínky životní a p. Osobní toto právo má člověk hned od narození, ona vznikají hned s jeho přirozeností. Poněvadž však člověk není tvůrcem sama sebe, nemůže práv těch dle své libovůle rozšiřovati, ani se jich vzdáti, nýbrž má jich užívati dle vůle Boží s vědomím, že bude jednou odpovídati, jak jich užíval.

Hlásajíce tuto rovnost popíráme naprosto rovnost všech tříd lidí, jaké učí socialisté, když chtějí, aby všichni byli stejně dělníky a jen dle své míry práce brali podíl na výnosu celkové výroby společenské. Připouštíme a zastáváme se rovnosti práv přirozených, jichž právním důvodem jest rovná přirozenost lidská, nikdy však nepřipustíme, že by existovala také rovnost práv získaných, t. j. takových, která vznikají teprv nabýváním jistých povinností. Neboť jako povinnosti všech lidí nejsou stejné, odpovídajíce fysickým vlastnostem jednotlivcův a spočívajíce ve vztahu k různým okolnostem, tak i přirozenost lidská jest nerovna, posuzujeme-li ji za konkretních případů. — Ostatně názory socialistův o absolutní rovnosti všech jednotlivcův odporují jak zkušenosti, tak i skutečnosti, a kdyby se i přijaly a uskutečnily, záhy by se zase objevily ony třídní nesrovnalosti a nerovnost, na něž socialisté tak žehrají, a objevily by se v míře ještě třeba vyšší a pro lidskou společnost zhoubnější. Odstraniti třídní rozdíly znamenalo by zavésti stav nepřirozený, který by jistě vzal brzy za své. —

Připustí-li socialisté naše učení o nerovnosti či podřaděnosti lidí, pak zajisté uznají i dovolenost práce služebné, ba v jistých případech, jako na př. v životě výrobním, i její nutnost. Člověk má přirozené právo pracovati, t. j. nesmí se mu brániti v práci dovolené a zejména, neposkozuje-li svou prací práv někoho jiného. Kdo by mu bránil v takové práci, ten by porušoval spravedlnost, neboť by neoprávněně zasahoval do svobody druhého. Poněvadž má každý člověk přirozené právo na své síly jak tělesné tak i duševní, smí je též dle svého práva sebeurčení dáti ve službu jinému k mravně dovoleným účelům. Ba za jistých poměrů jest to jeho mravní povinností, na př. tenkráte, když jest to jediná cesta, jak může sobě a těm, o něž jest se mu starati (na př. rodině), živobytí zaopatřiti, anebo když může jen tak dosáhnouti nějakého cíle, jehož dosažení jest jeho povinností. „Majetek“, — praví A. Smith — „který má každý ve své práci, jest základem všeho jiného majetku a jest nejsvětějším a neporušitelným majetkem. Věno chudého muže jest jeho síla a zručnost jeho rukou: brániti mu rozvinouti jeho sílu a zručnost způsobem jemu příhodným, bez ublížení jeho bližním, jest zřejmé porušení jeho majetku.“ (Cit. dle: „Kardinal Manning a jeho devatero závad pokroku církve katolické“ od Fr. Vaněčka.) (P. d.)

Z jisker života.

ANT. SVOBODA. (Č. B.)

I.

Primice — U oltáře mladý kněz. Vzpomíná mládí, jež položil v oběť Nejsvětější, květy lilií zdobí gloriolou mystickou nezbrázděnou ještě jeho skráň. Kalich krášlí věneček květů, jež svlažuje vroucí slza oddanosti mladého vojína nedávno přisáhnuvšího ke praporu Podmanitele, Lásky pravé. Ukázal v andělském nadšení a čistotě svého Boha věřícím krajanům jakoby volal: „V Tomto, lide můj, v Tomto pouze jest síla a vítězství tvoje!“ Po přijetí Nejsvětější síly cest přítomných i budoucích v kraje daleké — béře ciboř, sestupuje a se vzdychem hluboké pokory — když varhany ustaly ve tklivých tonech — dí: „Tělo Pána našeho Ježíše Krista ostříhej duši Tvoji k životu věčnému!...“ Pláče podávaje Žití životů své drahé matce, a slza díků Nejvyššímu skrápí mozoly ruky matčiny. Otec dívá se na oběť první svého syna s výšin nebeských a pahrbků věčných. Po první svaté oběti žehná svým krajanům velikým požehnáním, požehnáním prvním. Není ještě hotov, volá jej spolužák jeho ze škol k loži posledních vzdechův a nadějí. Chce z ruky posvěcené milého druha, novosvěcence, posilu a požehnání na cesty, z nichž není návratu. Mladý bojovník jde, chvátá — nese na srdci Boha svého i Velitele; cestou pláče, pláče i s druhem, jenž mu otevřel v posledním vyznání cesty i zapadlé stezky mladého života svého. Dává mu Viaticum nejmocnější a své požehnání. S pláčem kráčí zpět modle se za druha, jenž vyrostl s ním v zahradě mládí, ale osechl a zapadá dalek jsa cíle snů svých. Primice pláče — pláče v oddanosti ve Vůli Svatou a poznání marných staveb v zahradách žití pozemského.

Katolicismus principem pokroku.

Na velehradském sjezdě bohoslovců dne 1. srpna 1901 přednesl KAREL ENDL. (Br.)

Vše nové má v sobě kouzlo, jež jímá ducha i smysly a snadno naukám označeným jeho pečetí dává vítěziti nad naukami sestárlými pouhým faktem svého trvání... My toužíme po novotě v myšlenkách i ve všem ostatním... poněvadž jsme určeni k radostem nekonečna, je nám nekonečno potřebou, a jdeme za ním všude. (Lacordaire.) A tento chod za nekonečnem

---

Prameny: Bernardo Alimena, »Zločin v umění«, přel. H Hackenschmied, Praha, 1900. F Duilhé de Saint-Projet, »Apologie víry na základě věd přírodních«, přel. Dr. A. Podlaha, Praha, 1897. P J. Eelix, »Der Fortschritt durch das Christenthum«, deutsch von H. Schiel, Wien, 1856. Dr. Georg Grupp, »System und Geschichte der Kultur« I., Pader-

označujeme slovem pokrok. Je to vzestup k bytí dokonalejšímu, vývoj, povznešeni bytosti

U člověka, intelligentního a svobodného, je to samočinný rozběh k cíli, rozumem vedený vzlet k ideálu. Jeho potřebou jest, aby se rozvinul a vyvinul, pokud jen možno v mezích daných jeho přirozeností, aby se přiblížil k svému Pravzoru.

Právě u člověka je tato tendence nejobsáhlejší i nejmocnější, jak ukazují svojí essencí samy složky jeho podstaty rozum a svoboda.

Rozumem pochopený úkol jeho života rozněcuje jeho nitro k účelné činnosti, která má vrcholiti v informaci celé jeho přirozenosti oním předmětem poznání a chtění, který jej jako naprostá pravda a dobro k sobě vábí. — Tím, že vloženy Bohem v člověka ony dvě mohutnosti, tím způsobeno, že duše přirozeně po Něm prahne. — Tento tlak, který je superlativem snahy po pokroku, je v nejvyšší míře spravedlivý, vepsán v samu přirozenost člověka s neocenitelnými jejími mohutnostmi. Proti tomuto popudu jednati bylo by tolik, jako destruovati bytnost člověka, olupovati ji o její nejsvětější právo, násilí páchati, lháti proti věčnému Rozumu, v němž má svůj původ její idea.

Avšak čím oprávněnější je tento nátlak, tím důležitější jest dáti mu správný, bezpečný směr. Čím světější jest tato touha, tím více potřebuje neomylné chtivosti objektivní pravdy a všemohoucí lásky. —

Vždyť úsilovná snaha po pokroku živená osvěžující nadějí značí sílu nevyrovnatelnou, která pohybuje celým lidstvem. Právě tato její mohutnost však může zanechati jen zříceniny, jako každá moc, které se kdy zneužilo. — V kouzlu neznámého, očekávaných vnad budoucna a sympatické příbuznosti s vyššími hnutími v člověku leží nová síla, avšak stejně veliká svůdnost. Dá se říci o ní, co praví Bossuet o svobodě: „Lid jde ku předu, jakmile jen ono jméno uslyší. Jde za vedením učených, kteří čarovné moci slova podléhají nejdříve. Kam? Do náruče velikosti nebo smrti? Kdo ví?“ — Stejně, jako může člověk své omyly míti za pravdu, své viny za ctnosti, stejně může úpadek zváti pokrokem. Touha po něm je mu nutností, dospěti vrcholu nebo jej minouti, stoupati nebo klesati je převážnou měrou věcí jeho svobody.

Všeobecnosti tendence ku zdokonalení odpovídá onen úkaz, že ve všech soustavách filosofických přes všecky odpory a bludy vždy tato idea proskakuje v nejrozmanitějších formách vždy táž a vždy v převaze. V idei pokroku mínění všech soustav samovolně se smiřují.

Taková vševládnoucí idea, ponechaná prostředí bezhlavému, má za přirozený následek vzedmutí vášně, jež v plné výbušné síle znamená nenávist ke všemu, co určeno jest delší dobou svého trvání, znamená vší silou učiněný

---

born, 1891 E. Hello, »L' Homme«, Paris, 1897. V. Kathrein, »Moralphilosophie« I., Freiburg in Breisgau, 1893 R. P. H.-D. Lacordaire, O. S. D., »Konferenční řeči«, přel. M Zavoral, Brno, 1900 H. Lichtenberger, »Nietscheova filosofie«, přel A. Procházka, Praha, 1900 Léon Ollé-Laprune, »La Ppilosophie et le temps présent«, Paris, 1898 Ot Osek, Filosofie Ruskinova«, »Česká Mysl«, II. 2. Dr Otto Willmann, »Die katholische Wahrheit als Schlüssel zur Geschichte der Ppilosophie«, »Die Kultur«, 1901. 4. Dr Pavel Vychodil, »Apologie křesťanství« II, Brno J. A. Zahm, C. S. C, »Věda a učenci katoličtí«, přel. ThC. Václav Hazuka, Praha, 1899.

skok po novotě v každém ohledu a naprosté — ve filosofii, vědě, umění, ethice, náboženství, společnosti, dýše nenávistí, jejímž terminem je blouznění pro fantom a dohrou barbarství!

Pro tuto příčinu však, že pokrokářským fanatismem rozzuřená vášeň má výbušnou sílu a dovede bořiti, neobracíme se proti pokroku, abychom jej udupali. Nechceme se hlásiti k těm, již celou svou bytostí jsou zamilováni do fantasmatu budoucího nadčlověka vpravdě nemožného, avšak daleko, nekonečně daleko ať jest od nás, abychom lidskou přirozenost s jejími potřebami a mohutnostmi odvážili se komoliti, utlačovati, ač praví se nám, že jsme lidmi názorů přežilých, že není možno, abychom měli budoucnost. Pokrok prý bez nás, proti nám prorazí si cestu. — Tedy katolicismus a pokrok se nesnesou, protože prvý je věcí minulosti. Připouštíme, známe se k minulosti dvou tisíců let. Plyne z toho však, že věc naše nehodí se do přítomnosti? — Pod jednou podmínkou: změnila-li se od jisté doby podstata člověka, nalezeny-li zcela jiné vztahy, a dokázána nepravdivost všech starých — má-li člověk jiný původ, jiný cíl, jiné mravní povinnosti. „Říci, že křesťanství bylo dobré, že však není již, stavěti je v myšlenkách člověka na roveň se starobou, klamem, předsudkem, se vším, čeho lidstvo právem nenávidí, — toť ráj ignorance!... Lidstvo tuší, že celá nauka, jež by měla, jež by byla určena samou značkou minulosti, měla by znak protivný znamení božskosti, neboť Bůh se nazývá tím, jenž byl, jest a bude... Proto ignorance, která křesťanství nenávidí, cítí, že nejbezpečnějším způsobem boření v člověku jest, ukazovati mu je jako attribut minulosti.“ (Hello.)

Ostatně patrno všude tam, kde katolicismus celý, neuzmou-li se z něho výnosné idee na zalíčení zla, se vymýtí, náhrady zaň není. Co zmohou o sobě mrtvé systemy, které dovedou jen na chvíli vehnati rychlejším tempem krev do hlavy lidem jistého věku nebo prostředí jen proto, aby je po chvíli sklamáni, neklidni odmítli a chápali se jiných? Proti nim má jednu „nevýhodu“ křesťanství — má pravdu a sílu zaručenou do skonání světa, že chce a jest schopno učiniti člověka dokonalým dle vůle svého Zakladatele, že má nezměrně pevné, nevyvratně správné normy pro vědění a život. Katolicism je nauka o pokroku, zákon pokroku, historie pokroku — pokrok sám!

Na dvě věci musí míti správné pojetí pokroku zřetel: počátek a konec, či východiště a úkol. — Katolicism obsahuje a světlem zjevení ozařuje tyto veličiny neznámé v sobě zůstavené lidské moudrosti, klade první základy ku pokroku samému.

Zjevení dí, že člověk jako bytost intelligentní stvořen jest od Boha. Rationalismus buď lže, nebo stojí v takové kardinální otázce bez rady, bez odpovědi — jako v husté mlze. Snad věří — ale hůře, způsobem, který deprimuje, který vyžaduje, má-li se uskutečniti, aby člověk zapřel sebevědomí, — věří své vlastní fikci.

Křesťanství dí: Bůh posledním činem stvořil člověka, učinil v něm živý obraz sebe sama, odlesk vlastní své podstaty a v duši jeho vložil touhu po nekonečnu. Jenom jemu ze všech viditelných tvorů dal přirozenost schopnou intellektuelního poznání, myšlení, svobodného chtění a lásky, ukázal, co je

dobré, co zlé, mezi oboje postavil jeho svobodu. K podstatě a silám jeho přirozeným přidal milost a tím jej učinil podmětem činnosti nadpřirozené. Stvořil člověka dokonalého, aby hmotu ovládal a k Němu pílil. — To znamená první titanský krok křesťanství v před s mocným rozmachem vědomé božské síly, kterou rozhání mlhy obestírající původ a prvotní stav člověka v lidském rozumu.

Tím dogmatem prohlášeno, že pokrok dle vůle Stvořitelovy je lidstvu daným zákonem.

Na otázku po příčině ztráty první dokonalosti odpovídá zjevení slovem, jež jest klíčem ku qualitě pokroku skutečného a k dějinám, jaké jsou — slovem pád. Ač značí slovo to bod v dějinách lidstva nejtemnější, přece jsouc trvalou výčitkou zneužité svobody, osudného slavomamu, povolení vždy nenasytné žádostivosti v touze po nemožném, znamená důvod touhy nové — po povstání z pádu. Mluví tu událost s následky uskutečněnými v přítomném stavu, jímž určeno je sebevědomí národů všech tisíciletí, která zašla od onoho pádu. Tím dáno vodítko všech dobře míněných pokrokových snah, důvod opatrnosti nutné při všem, co má býti krokem ku předu, vysvětlen původ mravního zla v lidstvu, původ obtíže v boji proti lži a hříchu — překážkám pokroku. Dogma o pádu seznamuje nás s příčinou stavu člověka, v němž vše ochablé, nicméně boj nutný ač nepoměrně tužší, má-li v praxi zachována býti přirozená hierarchie mohutností člověka. A boj ten je nutnou podmínkou všeho, co znamená krok ku předu.

Negace této nauky, popírajíc člověka dle původního plánu Stvořitelova, seslabujíc ostří viny, upírajíc mu původní určení, dává místo optimistickému klamu, omezujíc veškero jednání a v něm i všechen pokrok na něco zcela lidského, horšího smyslu slova toho nevylučujíc.

Ještě jedno memento: člověk chtěje vystoupiti výše než mohl, vědomě, vlastní vinou — padá. Chce z ničeho učiniti všecko, vůle Boží, světla vlastního rozumu nedbaje, zamítaje prostředky, jež opravdu má k disposici, chápe se nemožnosti, lži a klame se, padá těžce s výše své illuse.

Pádem však nezpečetěn osud člověka pro věky. Byl pozdvižen znova a to Kristem, křesťanstvím. Bůh spojil se s člověčenstvím, vymáhá lidstvu smír na kříži, ukazuje, že má všecko jednání lidské mířiti k oněm slunným vrchům, s nichž se první člověk dobrovolně střítil. Kristem počíná nová doba po celá tisíciletí váznuvšího pokroku, Kristus stává se původcem vzkříšení člověka a všeho zdokonalení. Hledal svět cestu k pravdě, aby ji uskutečnil v životě, a Kristus jest cesta, pravda, život.

Křesťanství ujímajíc se přirozených sil člověka, informujíc jej v princip činnosti nadpřirozené, směřuje k tomu, aby člověk byl uschopněn v míře pokud možno nejvyšší ku spojení s Bohem. Věc ta má podklad v samé nesmrtelnosti lidské duše, o jejímž významu dí Pascal: »Nesmrtelnost duše je věc, jež má pro nás váhu tak velikou a tak velice se nás dotýká, že veškerého citu pozbyl ten, komu je lhostejno, co má o ní souditi.«

Křesťanství zná východiště pokroku, zná i jeho cíl.

Není možný pokrok bez cíle. „Kdo ztratil cíl, ztratil cestu“ (Nietsche). Je nutný po každém počátku. Ta nutnost je nejintimněji spojena

se samou bytností všeho. Odstraní-li se tato meta, není tu nic jiného, než kontradikce ve věci, v Bohu, v člověku. Právě to je známkou pokroku, blíží-li se kdo k tomuto kulminačnímu bodu. Není-li tu vědomí terminu, není možna orientace, neví člověk, jde-li v před nebo zpět.

Takový pokrok u člověka byl by tolik jako kontradikce ve věci, věc bez její podstaty.

Přistupuje neskonalá Moudrost, která by, člověka bez cíle sem postavíc, odporovala sama sobě. Vypravila by jej potřebami a mohutnostmi určitými, které se nasytiti mohou předmětem určitým, dala by mu přirozenost determinovanou, která způsobem sobě přiměřeným dovede vyhovět účelu jistému, a toho by tu nebylo. Nedostatek účelnosti však jest důkazem pro nedostatek rozumu. Při díle vzniklém náhodou lze pak logicky počítati na chaos. Neúčelnost zde znamenala by destrukci projevu vlastní vůle, výsměch vůči vlastnímu skutku.

Nevyhladitelný ozvuk určení ku spojení s Bohem ozývá se v člověku ve formě trvalé touhy po štěstí, jež plnou měrou zde ukojena býti nemůže a s koncem jejím v smrti končí lidský pokrok. Život bez onoho cíle je tolik jako rozklad, touha bez naděje rovnocenná se zoufalstvím.

Principem pokroku plného může býti jen onen názor, ona nauka, ethika, která s hlediska naznačeného cíle osvětluje a cení veškero jednání lidské, ukládajíc člověku poměrné povinnosti; ona nauka, ethika, která berouc přirozenost člověka jak jest, dovede zdokonaliti jej tak, že stává se schopným nejmocnějších pohybů v před ve všem, co jej disponuje k poznání věčné pravdy a spojení s absolutním dobrem, která dovede vychovati člověka věřícího — intelligentního a mravného.

Váží si pokroku materielního, jejím jest přesvědčení, že dána je země člověku, aby jí vládl; tak je psáno v přirozené nadřaděnosti jeho; vede jej vždy k novým vítězstvím nad hmotou bezvládnou i oživenou, užívajíc té převahy za důkaz pro nehmotnost jeho duše — vyšší řád bytí. Je však spravedliva a považuje pokrok hmotný pouze za podřízený jako hmotu za méně cennou než ducha a jeho dílo. Klade nutnou podmínku ku pokroku ve vědě, v poznání pravdy, v umění, uskutečnění krásy, a tou podmínkou je mravnost. Bez této byly by všecky ostatní složky pokroku lidstvu jen skrývaným jedem, neboť má v nich svoboda bez mravnosti, bez lásky k pravdě více prostředků k nemravnosti, na nejméně ku lži a egoismu.

Záležíť intellektuelní pokrok v postupu poznávání pravdy, mravní ve vzrůstu dobra. Obé je ve světě idealném i věcném spojeno svazem nutným; roztrhne-li se tento násilně, je oboje v nebezpečí. Co záleží na pravdě tomu, kdo nemá mravnosti? Vždyť prospívají fantasmata a lži velmi často více než pravda, která člověka soudí. Dle pevnosti tohoto svazu nebo jeho přerušení daří se vědě i filosofii. Dostalo-li se přednosti naprostému uvolnění mezi oběma živly, co je potom pokrokem? snad objeví-li se tu něco nového — to však bude sloužiti takovému účelu, jaká příčina to zrodila, jenom nové, co člověka zdokonaje jen náhodou mimo nadání nebo dokonce proti vůli autorově. Snad se vzmůže theorie, obsáhne něco dosud neslyšeného?

Možná, ale člověk je povinnen v každém případě dle poznané pravdy jednati. Nestojí-li ona za to, nemá-li hybné síly, je vše mrtvo, odsouzeno k zapomenutí, bude snad na vždy ležeti v papírech jako v hlíně zakopaná hřivna.

Avšak nejen neužitečnost, mrákoty člověka obdařeného takovou vědou jsou jejím plodem, nýbrž otrava celých blízkých generací dle toho, jak veliké jméno mělo centrum celého systemu bludů. Člověk zapomínaje žízně vlastní duše vznáší se ve vidinách nebo se namáhá, aby se prodral ku předu houští těžké hmoty, v níž vázne až po krk. Tak mnohoslibná je bezbožecká agnose!

Že samo rozumové vzdělání nedává člověku plné jeho ceny, je více než jisto. K tomu třeba mravnosti. — Ethika filosofická však nemá dosti síly, jsouc podrobena soukromým náhledům filosofů. Tím se mravnost vlastně stává nemožnou, neboť nemožna je tu jistota v jednání. — Lidská přirozenost je druhově jen jedna, jediný cíl, k němuž tíhne jeden souhrn hierarchicky seřaděných mohutností a potřeb — odtud je možna jediná ethika, jež na to vše se hodí. Mimo křesťanství, jež správně počítá se všemi těmi veličinami, počítajíc k nim i vlohu společenskou, mimo jeho věrouku a jí podepřenou mravovědu ať hledá něco jemu podobného, komu libo! Byl by to pokus právě tak výnosný jako onen, jenž mezi Kristem na jedné, Budhou, Sokratem, Markem Aureliem a Mohamedem na druhé straně v ohledu jich svatosti chce položiti rovnítko. — Je však zmíněná ethika určena zjevením. — Ukládá člověku, aby zacházel s pravdou, jak toho zasluhuje, hledal, uznával, realisoval všude, v životě, vědě, v umění. Čeho nenávidí svou vlastní podstatou, je vědecký fariseism, apotheosa domněnek, ospravedlňování, oslava hříchu. Miluje svobodu, podávajíc pravdu. — „Pravda osvobodí vás.“ „Kde Duch Boží, tu i svoboda“ — avšak svobodu určenou plněním zákona Božího. Varuje před lehkomyslností ukazujíc člověku, že jej čeká věčnost, že hraje-li se životem, dává v sázku, již velmi snadno lze prohráti, štěstí své a snad i bližního. — Křesťanství samo mocí svého původu má pomoc pro mravní boj, miluje člověka dokonalého, co nejméně závislého na hmotě, nikoliv však pohodlného, povrchního, nenávidí quietismu. Varuje před vědou nevědomou. Berouc ve svou náruč celé lidstvo, velí tomu, komu více dáno: více konej, více poznávej, více miluj, více pokračuj.

Stále stejně mocný impuls má člověk, však tím mocnější, čím sám jest intelligentnější, v pojetí Boha, jsoucna absolutního Vše je jenom jeho vůlí realisovaná idea v čase a prostoru, člověk sám a s ním vše, co kolem sebe vidí. Jak je rozum nenasytný, tak mocný je popud onen, přirozená vloha ku poznání a chtivost pravdy naprosté. Je však možno ještě větší rozpětí, intensivnější nasazení ramen filosofie a vědy, než vše zbádat až do posleda, vše obsáhnout, proniknout tak daleko, že již svět viditelný sám nestačí, a duše se vtisknutým obrazem Božím, vedena logickou nutností, zatouží po nekonečném? Zde možno uplatniti genialnost v rozsahu nezměněném.

Ani direktivy není tu člověk zbaven, slíbiltť Kristus církvi Ducha pravdy a ten působí v ní, jež jest sloup a utvrzení pravdy. — Máme tu vodítko pro jednání dle vlastní svobody, avšak spolehlivé již a stejně jasné světlo v nejvyšších otázkách života. Účel vědy v poměru

k těmto věcem, chce-li věda býti spravedliva sama k sobě a lidstvu prospívati, může býti činnost pouze pomocná.

O vzájemném poměru vědy a náboženství dí Zahm: „Náboženství může býti bez vědy, věda však nemůže učiniti pokroku bez náboženství, nemůže ignorovati zjevení . . . Jedině pod ochranou katolické církve může nalézti věda onen blahodárný vznět, jenž podporuje její rozvoj a povede ji k slavným triumfům, jichž má dobývati.“

O účincích filosofie katolické s hlediska dějinného dí Willmann: „Na půdě katolické teprve vyrůstá porozumění pro filosofii jako snahu po moudrosti, souvislost její se životem, které u velkých mužů starověku marně hledala . . Jest si přáti, aby v dějinách pojmu více se bádalo, a význam katolické filosofie pro kontinuitu myšlenkového tváření ve velkém byl pochopen.“

Týž praví: „Necháme-li pouze badání rozumovému volné místo, může při obtížích s tím spojených náš smysl pro pravdu oslabnouti. Dáme-li však slovo i víře, neopustí nás nikdy ona blaživá jistota, že jest pravda, a z této pravdy ssaje naše tendence ku poznání vždy novou potravu. Komu pravda věřená zaručuje pravdu rozumovou, ten má klíč k labyrintu filosofických mínění v ruce “

Ollé Laprune mluví takto: „Metafysika bez vědomí, bez víry, není více než naděje, avšak jaká je to naděje, jíž nepodpírá žádný vlastně tak řečený důvod? Kouzlo je to, abychom to nazvali správným jménem, je to illuse . . . Víra je konem intellektuelním i mravním, velmi přirozeným, nutným, oprávněným, který má své místo ve filosofii.“

K tomu přiléhají slova Zahmova: „Atheismus jest a bude vždy neplodným. Pouze jedná-li atheista proti svým zásadám, je schopen vykonati něco trvale cenného. V tom případě však výsledky jeho práce nejsou plody atheismu, nýbrž dějí se jemu na úkor. Dosahuje zdaru, poněvadž následuje, byť i nevědomky a neúmyslně, methody křesťanského učení a křesťanské filosofie “

Vedle vědy stojí v životě intelligentního jiný element, který je nutným výrazem přirozené jeho vlohy a jí odpovídající potřeby duše — totiž umění. Je to bez odporu jeden ze vznešených, božských tahů v člověku, v němž obráží se nejdokonaleji tvůrčí akt: concepce, idea a její zrození ve smyslné formě. Jím vrhá umělec na své výkony reflex nekonečna. Umění je prvkem pokroku, ono dává člověku podnět k nejmocnějšímu rozpjetí jeho tvořivosti. — Duší umění je harmonie v nejširším smyslu slova, podmínkou plodnosti jeho je soulad sublimnější mezi obsahem duše umělcovy a vůlí Boží.

Bezprostředním účelem umění je výraz krásna. Toto je dle Platona vlastním předmětem záliby. — Dle toho, co umělec sám miluje, čím zaměstnává svoji tvůrčí moc, bude vtělovati buď něco, co s řádem mravním, účelným se shoduje, nebo jej uráží. Ač obé může býti podáno formou smyslně lahodnou, přece v druhém případě vznešenější soulad mezi člověkem a Bohem je porušen, úkol umění zrazen, od naprosté krásy učiněn veliký krok nazpět.

Plné, dokonalé velikosti dochází umělec ve svých ušlechtilých tendencích, vznešených konech, jež sdělují okolí jeho idee původně božské, člověkem napodobené, srostlé v trojici pravdy, dobra, krásy. Odtud ukazuje filosofie umění,

že bez pokroku v mravnosti není poměrného pokroku v umění. Harmonie je podmínkou krásy, a platí-li to o hmotném vyjádření idee, tím více o souladu sdělených ideí s krásou absolutní. Následkem zrůdnosti duše je zrůdnost jejího výrazu.

Umění je výmluvné, umí uchvátit; máť v moci elementy vládnoucí massami: zálibu, cit, živou barvou dovede obláčeti i lež i podlost, a stane-li se tak, je tím analogie Boha potupena, vtažena v revoluční proud náruživosti, aby jí otročila V tom je hrozná depresse hodnoty člověka, zase krok nazpět od dokonalosti, jíž se blížiti ukládá člověku potřeba vlastní duše. — Vizme tu působení křesťanství! Vedouc člověka k určenému cíli, klade první důraz na mravnost Nezná rozdílu mezi umělcem a neumělcem, nedává nikomu výsady, by sám žije nemravně, mohl svádět i jiné lepou formou svých děl, jež halí jedy.

A více ještě! Zdroj krásy nejvelkolepější, harmonie nejkrásnější, bohatství ideí nevyčerpatelné nabízí křesťanství umělci, osvětlujíc poměr člověka k Bohu. (Účelem umění jest obláčet idee ve smyslnou formu.) Nenajde ideí rovných těm, jež dány lidstvu katolicismem. Jediný jen příklad! Na plné vystižení oné látky, již skytá samo vykoupení, nestačí veškero umění, jako je nemožno obsáhnouti božskou podstatu. Křesťanství oplodňuje genia, proměňujíc jej v analogii tvůrčí moci v Bohu, inspirujíc jej v tlumočníka svrchované krásy.

Ještě toto: člověk jest bytostí společenskou. Společnost je mu potřebou, pokrok společnosti je pokrokem jeho vlastním. O účincích křesťanství ve společnosti dí Taine: „Ten toliko, kdo přihlédne k věci blíže, dovede oceniti dary, jež křesťanství moderní společnosti přineslo. Ono zavedlo do ní stud, jemnost, lidumilnost, z něho pochází vše, cokoliv nynější společnost má na poctivosti, spravedlnosti. Nižádná rozumování filosofie, žádná vzdělanost umělecká a literarní, žádný zákonník, žádné opatření právní nenahradí služby, již v tom oboru koná křesťanství. Kromě něho není prostředku, jenž by nás zadržel na šikmé ploše náklonností našich, jenž by bránil sotva znatelnému klesání, jímž pokolení naše neustále celou tíhou svou se sesouvá... starobylé evangelium je nejlepší podporou socialního instinktu.“

Slyšme ještě výrok Zahmův: „Důvod bytí církve založen je na zázračném převratu, který způsobila v mravnosti a duševním stavu veškerého lidstva od svého příchodu na svět Bez ní pokrok a vzdělanost v našem smyslu slova byly by úplně nemožny, bez ní nebyli bychom na tom o mnoho lépe než svět v době, kdy církev nastoupila své poslání.“

Končím, odvolávaje se na slova Kristova: „Nedomnívejte se, že jsem přišel poslat pokoj na zemi. Nepřišel jsem poslat pokoj, nýbrž meč!“ (Mat. 10. 34.) Boj posílá Kristus na svět, boj, před jehož rozsahem ustupuje obraznost — je to zápas hmoty s duchem, zápas dvou živlů, složek lidské podstaty, — boj za emancipaci ducha, jemuž ku pomoci stojí Kristus proti hmotě, smrti, slepotě, nehybnosti, — tedy boj kulturní povýtce.

VEL. KUŽELA. (Ol.)

Hřbitovní echo.

Dvanáctá odbila —
čas zapad' v hloubky strží; —
hnula se mohyla,
a — — v éther zvuky spějí:
miseremini mei!

Na kříže piedestal
used bol lítý, žhavý,
lkát, kvílet nepřestal,
jen úpěl vždy temněji:
miseremini mei! —

— Tu zvony zapěly
své „Ave". — Žaly ztichly,
jež kříži zachvěly,
a v „slzách" echem znějí:
miseremini mei

o saltem vos amici mei!

Jitro.

Náladová črta, P. JOSEFU VRAŠTILOVI věnována od *** (Ol.)

Pole se měkce prohýbala; některá jiskřila se v ranním slunci svým stříbrným strniskem, jiná, pěkně žlutá, včera zoraná teprve, voněla čerstvou hlinou Tři stodůlky doškové, bez základů, jen na čtyřech skalách dřepící, stály zrovna nad špinavým, bahnitým potokem, po jehož obou stranách posázeny byly vrby, takové nešikovné, malé, trochu nahrblé, s velkými korunami Stádo velkých, vyhublých vepřů válelo se v bahnitém potoce a chrochtalo spokojeně; jedni teprve vstupovali do bahna, jiní vycházeli už, a ulehali na trávník, aby se vyhřáli v ranním slunci, a oschli.

Zástup malých hochů pobíhal tu s křikem. Jedni seděli na břehu potoka a házeli do vody kamení, jiní nedočkavě vybíhali na stráň, stíníce si rukou oči, jakoby někoho očekávali Jak mě shlédli, umlkli a hleděli na mne nesměle.

„Co pak tu děláte, chlapci?"

„Čekáme na pohřeb" — povídal nejsmělejší, klopě zrak, a hledě čtveračivě na konečky mých botek.

„A odkud přijde ten pohřeb?" — — hrál jsem si na nevědomého.

„Od Lapača“, — křičeli o překot hoši, už osmělení. — „Pan hrabě umřel, a tož ho vezú k nám pochovat, — tam na Lapači sú samé hory, tam není krchova a u nás je hraběcí hrobka . . .“

„A znali jste pana hraběte?“

„Ano, maminka povídali, že se nikdy nesmál, že se dycky mračil, a že nikoho neměl rád, enom malé děti, . . . já sem dycky dostal od něho krejcary . . .“ vykládal hoch plnou hubou.

„Já také, já také,“ — křičeli ostatní hoši.

„A na pohřeb půjdete? . . .“

„Ano, ano — dyť čekáme . . .“

V tom se přiblížil až ke mně malý hoch pětiletý. Bylo vidět, že by také rád něco pověděl.

„Nám také umřel . . .“ pravil s úsměvem

„A kdo pak?“

„Kdosi, ehe, — Václavek nám umřel . . .“

„A kam jste ho pochovali?“

„K staříčkovi do hrobu. Václavek nebyl ještě na světě, když stařiček umřel. A když se obudí, a uvidí jakéhosi chlapečka ve svém hrobě, tož se optá: ‚A co ty tu chceš, synku? Čí jsi? Co na mně žádáš, vždyť tě neznám!‘ Tož Václavek řekne: ‚Já su vaše vnúčátko, a vy jste můj staříček . . .‘“

Poesie dětství ovanula mě plným dechem, když jsem se díval na hocha, ukazujícího ochotně ke hřbitovu, kde leží Václavek. Opustil jsem hochy, bera se zamlkle dále.

Vzpomněl jsem si na okamžiky z mládí, kdy jsme za dědinu chodívali na javorku.

Na javorku! — vzkřiklo to vždy na jednom konci dědiny, na javorku! zavýsklo na druhém. Bylo nás pět jenom vždy, vzali jsme hrnky, hrnoušky nové, na posledním jarmaku koupené, nezapomněli jsme na bezové trubičky, a šli jsme na konec dědiny, za hřbitov, tam kde je černo už, černo hustým lesem. Několik vysokánských javorů dělá dvéře do toho černa, a u těch dveří jsme stanuli. Josef křivákem — zahybákem udělal díru do javoru sobě napřed, a potom každému zvláště. Byl široký ten javor; když jsme se chytli za ruce — a bylo nás pět — tož teprve jsme objali dobrý ten strom. Když bylo pět ran vyříznuto, vstrčili jsme bezové trubičky do nich, sedli na bobek, přistrčili hrnek, a dali javorce stékati do nich. Tekla pomalu, vždy za hodnou chvíli ukápla slzička, a my zbožně, sledujíce kapku za kapkou, beze slova, dřepěli jsme se svými hrníčky kol dobrého javoru, jen dětský, prudký dech náš bylo slyšeti, jak splývá s oddechy blízkého lesa, s bzučením hmyzu, a s pokřikem ptactva. A když se k večeru jakž takž hrníčky naplnily, pili jsme chutnou, dřevnatě nasládlou šťávu javorovou, lokajíce do sebe všecek ten klid a velebu lesních velikánů, přivírajíce oči před ohnivými paprsky veličazného slunce, rudého a klidného, jak pěkně zapadá za daleké lesy

Potom přišly deštivé dny, na javorku jsme nemohli jíti. Když pak vrátila se pohoda, a my přiběhli ke svým dobrým javorům, zdřevěněli jsme úžasem. Tam, kde se vzpínaly k nebi mohutné koruny javorů, kde

jsme se sytili sladkými jejich slzami, šklebily se vyjeveně zvlhké a promoklé trávy čtyři nizounké pně, jakoby na smutnou památku po javorech nám nechané. Byly na hladké, zraněné ploše větším dílem poschlé, jen tu a tam hnala se z kořenů, hluboko ze země, javorka, a srážejíc se v potůčky drobné stékala dolů do trávy.

Stáli jsme zaraženi, smutni, hrníčky nám padly do trávy, a my přiklekli k ubohým zbytkům javorů, jako dítě kleká k rakvi mrtvé matičky.

Chodívali jsme se dívat na ně týden, dva týdny.

Javorka vytékala pořád.

„To ty kořínky dolů nevědí, že už není javorky třeba, a proto ji posílají pořád na horu . . .“ šeptávala Julinka

Čím dále, tím méně jí vytékalo, ale už jsme ji nepili, vždyť to byla javorka z mrtvých už, zabitých stromů

Za nějaký čas usazovala se plíseň na pních, a ta začala brzo prokvétat zeleným mechem.

Touha po zašlých, čistých radostech mládí roztesknila mě. Obrátil jsem se zpět ke kříži u silnice, k němuž se už scházel lid i vesnická honorace s knězem a zpěváky. U první stodůlky seděly pěkně vedle sebe na vymlácených snopech dvě baronky a tři baronesky. Dámy vykládaly živě, a baronesky oblečeny v černých šatkách, mlčky a upřeně dívaly se na cestu k horám, odkudž měli přivézti rakev s mrtvolou starého podivína. Hasiči, kteří si hodně pospíšili, čekajíce tu už hodinu, spokojeně leželi na trávníku, jen čistě vyleštěné helmice svítily jim živě v zelené trávě.

„Už jedú, už jedú!“ — vzkřikli najednou hoši na stráni, a pádili úprkem ke kříži. Dámy vstávaly, hasiči se řadili, a kantor rozdával zpěvačkám noty.

Na vrchu na šedé silnici objevilo se spřežení koní, vezoucí kočárek s knězem ze sousední vesnice, a s několika členy hraběcí rodiny. Za nimi jel zvolna vůz, tažený dvojicí černých koní, veza rakev s mrtvolou. Rakev byla hrubá, černě natřená, obložená věnci.

„A v tej černej teprú je stříbrná, a v tej stříbrnej zlatá rakev, a v tej teprú leží pan hrabě“, - vykládali si hoši, spěchajíce celí udýchaní vedle mne

Šel jsem zvolna za hochy.

Vstříc se mi batolilo děcko, namahavě se kolébalo se strany na stranu, oblečeno v červenavé šatky; hlavu mělo velikou, oči trošku šikmé, černé, tvář bělostnou, a vlasy žluté a husté tak, že se zdálo, že se na tom tílku klátí žlutý koš.

„Čí jsi?“

„Jurákova.“

„A kam jdeš?“

„Za mamičkú . . .“

„A jak se jmenuješ?“

„Mařena . . .“

„No, to jsem si myslil.“ — zasmál jsem se hlučně „To jsem poznal po očích. Takové oči mají jenom Mařeny . . .“

V levé ruce držela sukničku, Bůh ví proč, a v pravici mačkala jakási kvítka

„A co neseš?“

„Růže . . .“

Bylo to daleko od růží. Patrně měla pro všecko, co kvete a roste, zatím jediný výraz „růže“.

„No tož běž, Mařenko, běž!“

A Mařenka utíkala, batolila se úzkou brázdou, nevšímala si hluku, lidí, co se tu najednou sešli k pohřbu podivína, za nímž nikdo neplakal, neslyšela ani zpěvu, neviděla blýskavých helmic hasičů, světel, vozů, batolila se jen brázdou, a rusá hlava, veliká jako koš, živě se klátila v pletivu vážných, pěkných kukuřic.

X. Kašpar (Č. B.)

Na březích klidu.

Na březích klidu spočinula duše má,
soumrak se vznášel nad krajem,
a v jejích očích tichá radost plála:
bolesti všechny na dno ssedly,
minulost přestala se ironicky smáti.
Na příjezd života jsem čekal jenom s bázní,
na zašumění jeho vesel.
Vzpomínek ptáci usínali na stromech,
a duše moje vůněmi se plnila
těch květů vzácných, jež tam Ježíšova ruka vsela.
A zdálo se mi, že jsem síly pln,
že všechno překonám a nad vším zvítězím
a že i snesu v těžkém čekání
údery vesel z černé lodi žití.

X. Kašpar. (Č. B.)

Mou lásku vzkříšenou.

Jesenní večer v neskonalém klidu,
růžovou září na krajinu tříští
Jsem smuten při svých nastřádaných silách
a v duši své jsem zlekán pro své příští.

Když jaro kvetlo, očí příliš sladkých
jsem nedovedl vyrvat z duše svojí,
a vzpomínka dnes dávno udupaná
mávajíc šátkem na dohledu stojí.

Já hořce plakal, celé noci hořce
a celé noci minulosti želel,
a půlnocí jak jeptišky zjev sladký,
se přízrak matky v slzách mojích bělel.

Ó, v její náručí se tiše spalo,
a hořkost v plodnou ssedla resignaci:
mou lásku vzkříšenou, mou bolest schladlou
něžností máti Bůh mi zase vrací.

Buďme též žurnalisty!

Florian Fencl (Č. B.)

Kdyby dnes žil sv. apoštol Pavel, byl by žurnalistou. Slova ta často slýcháme a chtěj nechtěj musíme jim dáti za pravdu. Žijeme v době míru zbraňového sice, ne však myšlenkového. Myšlenky se stále pojí, stihají, křižují nebo sbližují, jimi hýbe se dnes celý svět, ony ho oživují, nalézajíce místa v knihách a časopisech. Knihy, časopisy, noviny, to jsou nástroje moderní války duševní, jimi připravuje se lid do boje, vede se do palby a pak buď k vítězství nebo k pádu. Lidstvo na všech stranách dobývá si zadržovaných svých práv, vše žene se za množstvím lákavých hesel, uvolněná duše novodobá těká po všech oborech vědění, nedadouc se nijak poutati nebo omezovati. Střediskem všeho je tisk.

Silou a mocí je tisk za doby naší. Je to pravý obr a to mladý obr, jemuž síly a vzrůstu poráde ještě přibývá. Možno tvrditi, že teprve asi roku 1830. před červencovou revolucí noviny vážnější úlohu přejímají. Od té však doby roste nová mocnost tato vůčihledě. O novém hnutí revolučním r. 1848. stojí již novinářství v první řadě bitevní a od té doby zase za jediný věk lidský jak ohromných rozměrů nabylo! Novinářství jest nejdůležitějším nosičem moderního rozvoje, nejmocnější pákou lidské práce všecko pronikajíc, na světlo vynášejíc a posuzujíc, jest ve mnohé příčině jedinou veřejnou kontrolou lidského jednání. Bez novin by se náš život veřejný už ani neobešel. Kdo by dnes chtěl novinářství potlačiti, podnikal by věru větší práci nežli vytrhati všecky železné koleje a zrušiti všechnu železniční dopravu.

Noviny jsou již tu, a třeba s nimi počítati, jejich dobrých a užitečných stránek bedlivě si všímati a z nich těžiti. Jest to přece skvostná vymoženost, když cizí, čtenáři neznámý člověk může tiskem najednou k tisícům mluviti a myšlenky své takto rozsévati. Kdo má dnes k disposici list, má v ruce mocný nástroj k dobrému i zlému, hrozný karabáč, výborné rozsévadlo a tu záleží všecko na tom, jak se ho užívá, aby vzniklo z něho požehnání nebo vychrlila se kletba.

Nejobyčejnějším účelem listu bývá, aby zpravil čtenáře své o všech důležitějších událostech a otázkách časových podrobně, rychle a pravdivě. List dále má poctivě nabádati čtenářstvo své k úvahám o tom, co by prospělo veřejnosti. Musí v tom vzíti iniciativu, musí vzbuditi zájem pro otázky veřejné a vyvolávati v obecenstvu blahodárnou ozvěnu. Časopis má pak především býti čtenářstvu svému rádcem, zastancem a učitelem ve věcech jeho zájmu a to ochotným, nezištným. Tisk může tedy konati úlohu vpravdě apoštolskou. Aby pak této úloze — totiž ušlechťovati a opravdově vzdělávati — tisk jakéhokoli druhu v národě našem vždy a všude sloužil, o to měl by pracovati s největším úsilím každý, komu na prospěchu jeho záleží. A to přece jsme i my v první řadě!

Z uvedeného jsme poznali, že důležitost novin jest ohromná, často i rozhodující a účel jejich dobrý. Kéž by to platilo o novinách všech! Bohužel, že jest až příliš známo, že není tomu tak, neboť novin dnešní doby, jako všeho dobrého velice a těžce se zneužívá. Odběratel platí si noviny, aby jimi pro sebe získal Jsou však listy přímo k tomu založeny, aby lid hnusným způsobem okrádaly, ať už vydírajíce na něm za ničemný obsah svůj předplatné, nebo berouce mu nesvědomitě statky jemu nejdražší jako víru, národnost, čest, mravnost a p Je bolestno pozorovati hrozné následky takovýchto podniků výdělkových, vedených opilými a úplatnými redaktory a plněných zhoubnými odpadky literárními.

Marno jest lomiti rukama a hořekovati nad zkázou, kterou listy špatné lidu neprozíravému a zklamanému připravují, právě tak jakoby marným a pošetilým bylo naříkati na železnice a továrny, protože také mnohou pohromu bývalého řádu a života měly v zápětí. Proti takovému tisku třeba bojovati zrovna tak rozhodně, jako nutno podporovati tisk dobrý. Dáti pohnutku k tomu, abychom i my dle možnosti přispívali, jest účelem těchto řádků,

Povinností každého spravedlivého člověka jest všímati si tisku a dobrý podporovati. K tomu hlavně povolán jest dnes kněz, strážce duší sobě svěřených, tak že povinnost podporovati tisk dobrý patří k jeho úřadu pastýřskému. Dnes čte kde kdo, a lid náš místy toho ještě jest náhledu, že nepravda nesmí se vytisknouti a proto jest mu slovo tištěné písmem svatým, ba on věří často tištěnému více nežli slovům kazatelovým. Z toho plyne pro kněze již povinnost pastorální, aby tisku si všímal a dobrý podporoval.

Noviny, časopisy a různé listy rozdělil bych na dva četně zastoupené druhy : přátelské neboli naše a nepřátelské. Rozumí se, že na obou stranách jsou nejrozmanitější odstíny od krajních radikálů až k nejklidnějším konservativcům, které liší se od sebe směrem neboli taktikou, jakou snaží se dojíti svého cíle. Listy naše jsou pozdější než listy nepřátelské, neboť povstaly po většině za účelem sebeobrany. Tak sám nynější papež napsal v listu k biskupům brasilským: „Nechť není poslední péčí katolíků vésti obranu křesťanství i zbraněmi dobrého tisku.“ Papež káže tedy obranu a sám novin k obraně církve používá. Známý publicista ruský hr. Vasil praví ve svém spise, že papež sám jest vynikajícím novinářem,

že sám píše přemnohé články do listů a že téměř každodenně dává žurnalistům rady a pokyny, maje takto vynikající vliv na světový tisk vůbec.

Nepřátelské časopisy napadají nás a činí na nás útoky denně, spílají nám a podezřívají nás, což vše je dobrým znamením pro nás a bude ustavičně, pokud odpůrci tak činiti budou. Nepřátelé věnovali by nám sotva tolik pozornosti a místa ve svých listech, kdyby byli přesvědčeni, že jsme na dobro udoláni, a vítězství jejich že jest na vždy jisto. Avšak proto nesmíme nečinně příhlížeti k dalšímu rozvoji, musíme pracovati neunavně, čile, klidně, s rozvahou a svorně, pak vítězství dobré věci nás nemine. Vždyť chceme pracovati pro blaho a rozkvět celého národa, chceme podati každému ruku pomocnou, kdož má spásu českého národa i vlasti na zřeteli. V katolickém tisku chceme vytrvale hájiti náš program státoprávní, národní a katolický.

Rozšafný Otec náš ve Vatikáně udílí sám časopisectvu mnohé moudré rady. Tak napsal v listě k biskupům italským: „Ač není dovoleno katolíkům, aby úskoků a lží dle vzoru svých nepřátel se dopouštěli, přec mohou se jim vyrovnati, ba je předčiti výborným způsobem spisovatelským a horlivým zasíláním zpráv; ba oni mohou odpůrce svého překonati uveřejňováním skutečně potřebné látky. Nutno však, aby vynikali pravdou, po které duše přirozeným způsobem touží.“ — A jinde praví: „Jest věru vznešené, když ti, kteří katolické zájmy v denních listech hájí, neohroženou lásku svou ku pravdě na jevo dávají; zároveň jest však nutno, ničeho do listu nepřijímati a nedávati, co by dobře smýšlejícímu muži se nelíbilo Umírněnost nesmí se žádným způsobem se zřetele pustiti. Váha důkazův, ale nikoliv prudký a urážející sloh, mohou svaté věci naší pomoci k vítězství.“

Tak vybízí, poučuje a horlivým příkladem předchází nás šedivá hlava moudrého starce římského. A věru, dobře tak činí, neboť kdyby každý vzdělaný katolík, a zvláště učitel nebo kněz jen čtvrt hodinky týdně pracoval pro různé listy směru katolického, co by se tu mohlo dobrého pro národ náš vykonati! Mnozí jsou odborně vzděláni, a talent tento měl by zůstati zakopán, bez povšimnutí? Jest tedy povinností každého Čecha, aby co možná nejvíce zasíláním pravdivých zpráv a vhodných příspěvků literárních katolický tisk podporoval, neboť tím způsobem podporuje nejen časopis, ale i dobrou věc, které slouží. V Čechách není časopisu katolického, který nesloužil by zároveň národu. Naší snahou budiž, abychom pracovali ve prospěch celého národa, všech tříd a stavů jeho. Opakuji proto důrazně: kdo jen trochu náklonnosti a zájmu pro věc máš, podporuj dobrý tisk, zvláště však český, katolický tisk, ať potom jest směru umírněného nebo radikalního; výběr záleží tu na povaze a přesvědčení dotyčného jednotlivce.

Veliký užitek přispívání pro listy naše jsem právě naznačil. Jisto však jest, že s velkým prospěchem jest psáti i do různých listů umírněně liberalních, pokud víme, že nejsou zásadně proti nám a že by vůbec příspěvky naše přijaly. Snad nezamlouvá se mnohému tato myšlenka, ale jen klidně uvažujme:

1. Vezme-li liberalní list příspěvek náš, poznáváme navzájem, že se můžeme ve mnohém shodnouti, a udržují se tak užitečné styky přátelské.

2. Od té chvíle, kdy otiskne liberalní list naše příspěvky, je vázán jakýmsi ohledem k nám, stává se závislým, třeba jen v míře nepatrné, ale časem poměr ten se stupňuje. Ostatně neškodí nikdy míti redaktora nebo družstvo listu jaksi zavázány, neboť nevíme, nebudeme-li téhož listu časem potřebovati. Tak na příklad:

a) List takový nikdy nenapíše ničeho proti vlastní naší osobě; a kdyby hned se stalo, a on mohl nám škoditi, čeká na naše vlastní vysvětlení nebo informaci.

b) List onen poznav již naše osobní přesvědčení (u nás tedy katolické), snaží se vyhnouti všemu, co by toto uráželo nebo zlehčovalo. O to vše dbá z povinné slušnosti, nebo z egoismu, aby našich příspěvků neztratil.

c) V redakci nabudete časem tolik váhy, že na vaši přímluvu nebo zakročení leccos příznivého do listu se dostane, co by se jinak nestalo; nebo zase zabráníte uveřejnění něčeho, co by třeba vyšlo a škodu způsobilo.

3. Kdo ví, čím by totéž místo v listu bylo vyplněno, kdybychom náhodou vlastním příspěvkem ho nezaujali. Možná, že by pro vyplnění téhož vzata byla zpráva zrovna proti nám čelící.

4. Konečně ze žurnalistické činnosti naší vidno jest, že pracujeme a se tužíme, že jsme schopnými bojovníky za dobré své myšlenky, a proto stoupá naše vážnost, mají z nás respekt.

Nuže, nezdají se Vám tyto důvody dosti mocnými, abychom i do příslušných listů liberalních vhodně a důmyslně dopisovali, pracujíce tak k dobru víry a národa?[1]) Kdo jen trochu v tomto směru pracoval, uzná, že slova tato jsou pravdivá, neboť vlastní zkušenost vede ho k témuž důsledkům. Kdo již nastoupil důležitou tuto dráhu, nepotřebuje ovšem upřímného tohoto povzbuzení, neboť mimo jiné má i radostné vědomí, že hlas jeho proniká do široké veřejnosti, aby dobro působil. Řádky tyto psány jsou hlavně pro ty, kteří ještě nezačali, ale hodlají.

Nuže, přátelé, žádný strach! Jen péro do ruky a s kuráží do toho; uvidíte, jak bude Vás to jen za krátký čas těšiti. Vzchopme se, staňme se z části také žurnalisty, neboť i my musíme bojovati a brániti se všemi prostředky přístupnými, a veřejný tisk jest přece jeden z nejvhodnějších a nejjistějších. Dnes, bohužel, chová se naše veřejnost i k nejlepším slovům a myšlenkám kněze nedůvěřivě, ať jsou již pronášena s kazatelny nebo i v hospodě. Ve všem spatřuje se klerikalism. Čte-li však třeba totéž ve veřejných listech, které jsou i volnějšího směru, bere je ihned za své nevědouc, že pocházejí od kněze-dopisovatele.

Nač tedy odkládati, když čas ubíhá, a nepřátelé naši se jen jen rojí prudce na nás dorážejíce! Čím dříve začneme, tím lépe pro nás. Na nedostatek schopností stěžovati si nemůžeme, vždyť máme všichni maturitu, a to by bylo smutné, abychom si netroufali vhodnými myšlenkami,

---

[1]) V této věci není možno jednati dosti opatrně. Neboť není tu vyloučeno, že by se tím list liberalní podporoval mravně i hmotně. (Br.)

zprávami a vůbec rozmanitými příspěvky napomáhati různým listům! Když může všelijaký nedouk, sběhlý student nebo obyčejný mluvka vykládati v novinách v celých sloupcích svoje rozumy a tak na lid působiti, proč nedokázali bychom to my v míře daleko lepší? Co jen samých redaktorů jest, kteří ani celé střední školy nemají, a přece vedou celé listy!

Věru, měli bychom si vzíti příklad ze svých kollegů akademiků, nebo z pánů učitelů, jimž se přece svým vzděláním plně vyrovnáme, a kteří zaplavují dopisováním hlavně listy krajinské. Uvažme dále, že nevíme, kam nás jednou biskup pošle A což, dostane-li se mnohý z nás do nějaké Zapadlé Lhoty, kde vzdálen všeho ruchu společenského nebude moci působiti v tom směru, jak si to již v semináři pěkně představoval? Zdaž nebylo by tu zcela na místě a s velikým užitkem, aby prázdný čas vyplnil si vhodným a častým dopisováním do novin a tak ku všeobecnému dobru spolupůsobil?

Začněme tedy raději hned, naše příspěvky budou všude vítány, neboť časopisy stále se množí, zdokonalují, rozšiřují, a tu přirozeně jest třeba, aby i příspěvků přibývalo; ostatně můžeme často čísti stesky redaktorů na netečnost v dopisování Přičiňmež se tedy a neotálejme pomníce, kdyby tak každý z nás aspoň jedno zrnko zdravé a dobré myšlenky zasel na pole církevní a národní, co by tu bylo plodů krásných myšlenek a jadrné svěží práce nakupeno!

Katolické duchovenstvo před námi mnoho a mnoho pro národ vykonalo — nuže, nyní jest řada na nás!

Rusové o Tolstém.

(Ol.)

„Vzešla hvězda první velikosti. Ba nebyla to hvězda, slunce to bylo se svým světlem — a rychlými paprsky ozářilo svět. Povstal filosof pravý, jenž poznal cenu a význam života, pravdy dosud nepoznané hlásal velebný prorok — a lidstvo přijímalo jeho učení.“ Tak se do nedávna mluvilo o Tolstém. Učení a filosofické jeho nazírání zalíbilo se všem, kteří v nitru svém cítili potřebu křesťanství — křesťansky však žíti nechtěli. Tolstoj hlásal čisté křesťanství, které však křesťanstvím nebylo — proto nalezl mnoho obdivovatelů a přívrženců.

Než v době nejnovější sláva filosofa Tolstého počíná se ztráceti, gloriola, jíž dosud byl obklopen, jako pára mizí. Romanopiscem slavným zůstane, filosofem býti přestává. Sami Rusové podávají o jeho filosofii zdrcující kritiku. V Osvětě (1901, č. 8.) byly uveřejněny kritiky dvou slavných ruských spisovatelů, Solovjeva a Merežkovského, které mohou jeho přívržence omráčiti. Zde podáváme několik slov, která o něm pronesl kníže Sergěj Volkonskij ve svých čteních o dějinách a literatuře ruské, jež měl na četných universitách amerických.

V několika slovech lze učení Tolstého shrnout takto: jeho základem je neodpírání zlu, jeho dogmatem škodlivost civilisace jakožto výsledek kolektivnosti, a jeho přikázáním rozdrobení společnosti ve prospěch osobnosti. Nebudeme se zastavovati u dobrých stránek učení, které v celku dají se vyjádřit jako boj proti neupřímnosti ve všech jejích projevech — spisovatel dosti dobře hájí sám sebe; raději probéřeme jeho nedostatky, a to ne tak nedostatky vnitřní, jako spíše negativní stránky jeho vlivu.

Opravdoví stoupenci Tolstého, skuteční Tolstojovci, nejsou četni; jsou to lidé, kteří zaslouží všecku úctu za plnění — pokud je to ovšem možno — příkazu, zdržovati se všeho zbytečného: ačkoli konečně hranici mezi tím, co skutečně je nezbytno, a tím, co se jím jen zdá, je dosti těžko vytknout. Sám hrabě na svém statku podává dosti divné příklady praktického provádění svých zásad. Spisovatel „Anny Kareniny“ noří ruce do hlíny a staví kamna, která potom přestavují skuteční kamnáři; pak béře pluh, vyryje určitý počet brázd a požívá potom řídké výhody, obědvat v potu své tváře. Z toho všeho — co je nezbytno? Co zbytečno? pluh i kamna jsou snad nezbytny, ale oběd by snad bylo možno odstranit jako zbytečnost?! ...

A při tom všem tato praktická stránka učení přes všechnu svoji naivnost jest jeho jedinou positivní stránkou; všecko ostatní je negativní — a právě tato negativnost podmiňuje škodlivost a spolu přítažlivost učení: aspoň přítažlivost pro toho, kdo sám nikdy nevynaložil sil svých za positivní víru a proto s radostí se podrohuje tomu, kdo ho vysvobozuje ode všech snah prohlášením jednou pro vždy, že náš ideál leží za námi. Změkčení lidské energie — to je rozkladný živel učení. Novější společnosti (třídy, státy, církve) v těch formách, jak se ustavily, jsou prohlašovány za nehodné, hříšné — a tu každý, u kterého cit povinnosti třeba jen slabě kolísá, chápe se nového učení jako spasení: k čemu se namáhat, když provádění našich nejlepších snah závisí na takovém stavu věcí, který sám o sobě je hříšný?! Každý skutek dobročinnosti, každé nadšení přesekávají se hned předem; nihilistický smích zbavuje cti i nejlepší hnutí mysli: člověk založil nemocnici — ano, ale nemocnice závisí na vládě, a všecky vlády jsou „nemravná“ zřízení: zakladatel nemocnice tedy přiložil ruku k dílu nemravnému; jiný rozdal část jmění chudým: kdyby byl křesťanem, odpoví se, rozdal by všecko, tohle se nepočítá ... Opakujeme: nesoudíme zde učení, klademe jen důraz na výsledky jeho působnosti. Lidé vycházejí z toho, že před tváří evangelia jsou všichni insolventními dlužníky, a tu hle: ti, kteří se snaží vykoupiti se třeba jen z části svých dluhů, vyvolávají smích a soustrast ... A duchovní vliv zbavuje stejně sil jako mravní: osvěta je prohlašována za škodlivou — a nevědomec právě pro svou nevědomost považuje se za vyššího než ostatní. Autority jsou skáceny, všichni minulí bojovníci za osvětu jsou svrženi; lidé, kteří nikdy ani jediné knihy filosofické nečetli, myslí, že „objevili Ameriku“ a s odbornickou tváří prohlašují, že jest jen jeden filosof na světě — Lev Tolstoj. Náboženský vliv jest ještě horší. Tolstoj sestrojuje své uření na textech evangelií (on i jeho stoupenci myslí, že mají výlučný

monopol na správné chápání evangelia), a tu lidé, kteří nikdy v nic nevěřili, chápou se evangelia — ne proto, aby se poučili a zdokonalili, ale proto, aby odsoudili ty, kdož pro slabost lidskou nemohou plnit zákon: na půdě křesťanského učení vzniká sekta, která milosrdenství a lásku zaměňuje za odsuzování a pohrdání.

A jaký maják svítí na konci této cesty? jaké positivní světlo? Tolstoj sám praví, že nemůže předvídat, co se stane se světem, až všichni lidé se budou řídit jeho učením; uvědomme si, praví, že náš ideál je za námi — nevymezuje však chronologického momentu: myslí „železný věk“ či „bronzový“? či snad dokonce „zlatý“? Tolstoj praví, že má na mysli jednotlivý život lidský, že chtěl vyznačit vzrůst člověka, ne člověčenstva — „za námi“ má znamenat čistotu dětství. Ale opět nevytčen moment: kdy začíná porušení? Abychom byli úplně prosti všeliké skvrny, musíme se vrátit k době, kdy nás nebylo na světě, a skutečně: v „Kreuzerově sonatě“ podává se lidstvu rada, která se rovná sebevraždě. Theorie, jejímž východištěm bylo rozdrobení, nemohla vésti než k smrti . . .

Zpráva o schůzi bohoslovců československých na Velehradě.

Podává Frant. Hruda, t. č. jednatel »R. S.« v Brně.

»Tu, kde ti hrdý stával prestol,
aj! — hrob máš, krásná Moravo!«
Fr. J. Kubíček.

Život Slovanů bral se křížovou cestou. Byla to cesta trnitá, cesta smáčená potem meče a slzou, již klestili nám „synové krutých nehod“ a na níž přes to vzrostla po věcích palma existence. Neboť, jak pěje Krčméry:

Národ od „slova“ Slovanom nazvaný
a hned v kolíske slávou pomazaný
slavným stane sa, milý mi bude syn! —

A my jsme zdědili něco s cesty utrpení. Zbyla nám zastavení, kde naši otcové slovanští se modlívali, posvátná místa, kde zpívávali svaté zpěvy, naslouchali slovům nové Pravdy a čerpali sílu, když zmíral život. Nám zasvětili naši otcové posvátné místo Velehradské. Chvátá-li Rus do matičky Moskvy, aby zřel aspoň její věže, dříve než pohne smrt jeho svícnem s místa jeho (Manning „Věčné kněžství“), padá-li Arab tváří k Mekce, spějeme my Čechoslované ku drahým zbytkům trůnu Svatoplukova, k těm zamechlým kamenům, na nichž stávala naše matka Sláva. Sem valí se slávské zástupy, aby se posílili slávou minulosti. To je ten krb svatý, na němž zahřívají se naše ideály. Zde na hrobích ss. Cyrilla a Methoděje vzrostla idea Cyrillo-Methodějská, dosud tak málo pochopená, která jest jedinou vzpružinou, jež vrátiti může Slovanům jich velkou slávu.

Zde na hrobích svatých našich apoštolů sešli jsme se i my mladí jejich učenníci ve dnech 31. července a 1. a 2. srpna, abychom oddechli si na milé oase Velehradské, jež nám dává útěchy a svěží síly, abychom malátně nestanuli na polovici své cesty.

Sešli jsme se dosti četně. Bylo nás bohoslovců z Olomouce asi 40, z Brna 13, z Českých Budějovic 2, z Prahy 1, bratří Slováků 8, Slovinec 1 (z Mariboru), kněží asi 30 (mezi nimi Slovinec P. Fr. Sal. Gomilšek, kaplan z Jareniny ve Štýrsku a český katecheta z Vídně P. Lukášek), laiků mnohem více. Všech účastníků bylo asi 300.

Sjezd započal společným východem od Cyrillky do svatyně Velehradské za hudby a zpěvu: „Ejhle, svatý Velehrad už září“. Na místě posvěceném šlépějemi sv. věrozvěstů vítal nás s kazatelny nadšenými slovy dp. J. Žák T. J. asi takto:

Hotovo jest srdce mé, hotovo jest srdce mé! Tak volá nadšeně srdce, srdce naplněné láskou a touhou povznésti se k Bohu, oddati se Bohu ve všem a pro všechno. I vy jste se sešli mimo studium do tohoto památného ústraní a jakoby volalo srdce vaše: Hotovo jest srdce mé, hotovo jest srdce mé. Přišli jste, abyste toto nadšení ještě více rozhojnili. A což jest snad takové nebezpečí, jaké hrozilo kdysi Anglii? Odpovídám: Poznáváte toho nepřítele, kterého nosí každý sám v sobě, tu pýchu života, tu žádostivost očí a žádostivost těla? Či pozorujete to hnutí ducha, které se jeví v celé Evropě a na celé zemi? A jaké je to hnutí? Je to snad osvětové hnutí, je to boj o větší tmu a světlo? Ano, toto poslední jest pravda. A snad možno říci, že čeká vás taková slavná budoucnost, kdy budete s to ukázati, že jste Kristovi a že jste pojali celou hloubku a vznešenost svého svatého náboženství a budete míti příležitost položiti život za víru svou a že budete svítiti celému národu československému, aby poznal ve vás ten ideál pravdy, dobra, cnosti, ideál krásy!

Ideál pravdy! „Co je to pravda?“ táže se mnohý skeptik. „Co je to pravda?“ tázal se Pilát, a táží se mnozí, již nevěří ani v tento reální svět, nevěří ani ve svou vlastní realitu — Musí býti pravda, jinak by nebylo žádného účelu, žádného cíle Jest pravda, jest realita, jest odlesk jistých pravd nejhlubších; je to odraz samého typu a tento typ je ta pravda sama, tímto typem jest Bůh sám

Sv. Augustin praví: „Qui non vincitur a veritate, vincitur ab errore.“ Pravda nezná kompromissů a proto se říká že se nechce s nikým srovnati. My si tedy této pravdy vážme, spějme za ideály pravdy a přijde-li na nás chvíle rozporu, abychom mohli volati: Hotovo jest srdce mé, hotovo jest i na smrt! A čím více se přiblížíme tomuto ideálu pravdy, tím více skvíti se bude v nás i ideál dobra, a rozum, nejrozmanitější část člověka, tím více vážiti si bude pravdy samé a ctnosti. Ctnost vznítí v nás pravé poznání. A tu vidíme, že nejen proto lid ztrácí víru, poněvadž se oddává špatnému životu, nýbrž poněvadž nemá pravého poznání. Neboť jaké má člověk poznání, podle toho zařizuje i svůj život. Věčný odpor mezi konáním a poznáním není možný a podle toho jaké pravdy si kdo vytvoří a jaké ideály má, podle toho zastkví se i ve ctnosti. Jeden státník pravil, že cena člověka určuje se tím, v jakém poměru stojí k Bohu. My jsme si určili v Bohu pojem nejdokonalejší; my

máme ten pojem nejčistší a tak skrze ctnost a skrze nejvyšší stupeň ctnosti bude cena naše nejlepší, největší.

Vy jste si vyvolili těžký stav a v každé chvíli volati musíte: Hotovo jest srdce mé, hotovo jest srdce mé. Ne ve chvíli pouze, ale den ode dne, rok od roku boj vésti, býti vítězem a skvíti se ve ctnosti, to je ten nejkrásnější odlesk Boha, to jest ideál krásy (splendor veri, boni, pulchri), to jest ideál lásky a tu zosobněnu vidíme v Bohu. Tuto harmonii krásna, tento soulad musíme zosobniti, abychom všechen svůj rozum s pravdou v soulad přivedli, abychom svou ctnost zřeli v harmonii s pravdou, abychom plnili vůli Boží, aby se vůle Boží v naší vůli obrážela, aby se s ní sjednotila. Celým srdcem chceme vždy státi na půdě krásy a chceme žíti ctnostně. A jestliže se nám podaří nadchnouti tento den pro tyto ideály, uskutečniti a sděliti je jiným a jestliže svaté naše ctnosti zasvítí lidu slovanskému, pak přiveden bude národ zase do svých kolejí, ve svou vzdělanost, ve svou pravdu. A přijde-li ta doba, kdy bude třeba ukázati celou sílu svého charakteru a celou sílu své ctnosti, hotovi budeme jako muži v jediné myšlence, myšlence Boží, myšlence ideálu pravdy, která jest v Ježíši Kristu, ideálu ctnosti a krásy, jež mají v nás uskutečněny býti, k čemuž nechť též přispěje dnešní den!

Po nadšeném proslovu vzývali jsme Ducha sv., aby zastínil naše duše a dal úrody naší práci a přijali jsme sv požehnání. Pak za zpěvu staročeského chorálu: „Hospodine, pomiluj ny“ vešli jsme do nově zřízeného klášterního sálu, kde nás přivítal předseda olomucké „Lit. Jednoty“ ctp. Alois Šebela

k večerní schůzi.

Pozdraviv nás křesťanským pozdravem, vítal nás asi takto:

V životě každého národa pozorujeme živou snahu o udržení existence, vidíme koncentraci, kterou si přirozeně utvoří proti všemu cizímu, snaží se soustřediti všechny síly své, hledí se spojiti v jeden morální celek, aby tak snáze mohl odporovati cizím vlivům. Hledí si získati mnoho nadšených mužů a drží se pevně své přirozené cesty. Jen tam, kde je svornost a kde je pochopení pro celek, jen tam jest vítězství. Tu pravdu vyciťuje katolický národ náš a proto pořádá katolické schůze. I my mladí cítíme tu potřebu a proto shromáždili jsme se zde na místě posvátném ze všech končin naší milé Moravěnky a ze všech zemí slovanských. Shromáždili jsme se, abychom se poznali vzájemně a posílili v práci. A nepřišli jsme my mladí sami, nýbrž zavolali jsme mezi sebe i vás, mužové zkoušení v ohni, kteří nejen slovy, nýbrž i skutky nadchnouti nás máte pro svatou věc. Vás proto z celého srdce vítám a prosím, abyste bohatými a slavnými skutky pomohli nám a ukázali nám směr.

Buďte nám vítáni též, přátelé drazí, kteříž jste vážili dalekou cestu na posvátný Velehrad ze sousedních Čech. Zde na Velehradě stála kolébka naší víry a osvěty, odtud ozývaly se zpěvy po všech zemích slovanských; zde u nohou našich sv. apoštolů hledati jest naše spojení. Neboť veliký úkol čeká kmeny slovanské — spojení páskou víry Cyrillo-Methodějské. — Zavítali jste sem i vy, druhové akademici, zřejmo, že si přejeme, aby se vyplnila mezera mezi bohoslovci a akademiky, neboť všichni se musíme spojiti, kteří na základě náboženském a národním pracovati chceme v zájmu národů slovanských. Kéž

byste, drazí přátelé, poznavše naši víru a naše snahy, připojili se ku zásadám katolickým, které jsou nositelem pravého pokroku. —

Konečně pozdravuji vás, milí druhové v povolání. Vímť, že život náš jest životem odříkání a proto jest nám třeba posily a té zajisté zde na místě posvátném u nohou našich svatých apoštolů se nám dostane. Vítám vás všechny, přeji schůzi mnoho zdaru a končím slovy:

Otcové naši, svatí Apoštolé,
jejichžto jména slaví národ vděčný,
neopouštějte nikdy svého pole,
by vaše setba zrála ve plod věčný,
ať na ni rosa požehnání kane:
Dědictví otců zachovej nám, Pane!

Za čestné předsedy akademie navrženi byli p. řečníkem vysdp. kanovník olomoucký Dr. Karel Visnar, vdp. Msgr. Vladimír Šťastný a p. Dr. Mořic Hruban; za výkonného předsedu dp. poslanec a farář Dr. Ant. C. Stojan.

Zvolení pp. předsedové, uvítáni byvše hlučným potleskem, zaujali svá předsednická místa, načež každý krátkými a vřelými slovy děkoval za prokázanou důvěru.

Vysdp. kanovník Dr. K. Visnar děkoval asi takto:

Nemyslel jsem na to, že s tohoto místa k vám budu mluviti. Přijměte tedy především za to, co jste učinili, srdečný můj dík. Když už na tomto místě stojím, pozdravuji vás všechny přítomné. Činím tak zkrátka, navazuje na místo Písma svatého, kde svatý apoštol Pavel napřed vypisuje stav církve korintské a zmiňuje se o hlasatelích, kteří se vykazovali listy průvodčími, a sv. Pavel přišel a žádného listu doporučujícího neměl a řekl: Doporučujícím listem jste vy mně sami. Vzpomínám toho, že mezi vámi jsou mnozí, chovanci milí, kteří mají býti listem doporučujícím. Mnozí jsou zde neznámí. Více méně i pro ně nebude zbytečným, že jsem těch slov sv. Pavla vzpomenul, protože mezi kněžími a laiky má týž poměr vládnouti, aby byli sobě navzájem listem doporučujícím. Květ mandlový již vyrostl na hlavě mé, a tu bych vás prosil, aby i mezi mládeží a staršími kněžími týž poměr trval, aby slovo: ut omnes in unum, jež z úst Krista Pána vyšlo, nalezlo svého uskutečnění. Snažme se, abychom byli všichni jedno ve víře a zvláště ve ctnosti, jež spočívá na svaté víře Přijímám a děkuji a přeji z plna srdce nejlepšího zdaru.

Vdp. Msgr. Vladimír Šťastný promluvil takto:

Děkuji vám srdečně za tento důkaz nezasloužené důvěry a více bych si nemohl přáti, než aby tento den se stejným se potkal výsledkem zde na posvátném Velehradě, jako tehdy, kdy poprvé zavítali sem svatí apoštolé Cyrill a Methoděj. Vedeni jsouce upřímnou láskou ku sv. otcům Cyrillu a Methodu, sešli jsme se všichni, staří i mladí, abychom zde vzpružili své síly v nastávajícím povolání a vyprosili si požehnání. I já prosím, aby svatí apoštolé vyprosili hojného požehní pro syny své!

Poslanec Dr. M. Hruban oslovil nás takto:

Doufám, že směle mohu říci: přátelé! Vy jste mne vyznamenali hodností čestného předsedy. Přijímám to, ne však pro osobu svou, nýbrž jakožto representant různých korporací. Děkuji vám tedy jménem těchto korporací a

vidím v tom jakousi záruku, že mezi všemi vládne přece jen jakási shoda a vynese niť vzájemné lásky a důvěry. Poměry, jaké jsou ve světě, jsou velmi smutné. Zmatení pojmů jest takové, jakého snad ode dávna nebylo. Zmatení pojmův až přímo hrozné jeví se v celém veřejném životě a zasahuje i do života rodinného. Za doby naší zavládlo tolik zlé vůle, tolik nesvornosti, že člověk touží po nějakém koutku, kam by se uchýlil, aby z toho všedního světa vyvázl.

Zdá se, jakoby ten krb, na němž plá oheň lásky, byl zanedbán, jakoby vyhasl. Když však vidím ten zástup, který přichází sem na toto posvátné místo Velehradské, když vidím, jak sem všichni spěchají, aby se tu poradili o důležitých otázkách kultury a náboženství, tu vidím, že jest tu mnoho a mnoho těch, kteří jsou spoutáni láskou a vzájemností, že jest tu mnoho těch, kteří nechtějí opustiti tento krb lásky, ale že chtějí čerpati nejen síly, nýbrž i lásku, a tu vám pravím, abyste obstoupili tento krb, rozdmýchali ty jiskry, aby zahříval náš milý národ a připravil nám milý příbytek.

Končil slovy:

Kolik ty dáš lidu lásky,
tolik ti dá štěstí Bůh.

Dp. předseda Dr. Stojan vítá nás v nově zřízený sál a těší se z toho, že my jsme první, kteří jsme ho zasvětili. A dodal: Studenti, my musíme elektrisovat! Ale poněvadž nám elektřina došla, došli jsme si jí nabrat, abychom mohli elektrisovat dále.

Pak uděleno slovo P. Žákovi T. J., jenž applikoval nadšená slova, jimiž nás poprvé vítal, na akademii, a Dru Proškovi, jenž poukázal na lásku a víru jakožto dva hlavní faktory zdaru společnosti lidské, dodávaje: my potřebujeme nejen proslulé kněze, nýbrž i proslulé doktory, advokáty, professory. Nedejme si vyrvati lásku k vlasti! A my v duši vám přísaháme, že ani víru si vyrvati nenecháme

Dp. předseda Dr. C Stojan oznámil domácí pořádek a skončil schůzi. Pak jsme odešli ku společné večeři k Heroldům, při níž nás zpěvem pobavili střídavě bohoslovci olomoučtí a bujaří Slováci. Zvláště písně národní, vyrostlé na svazích Tater, dojímaly celou společnost. Krásná píseň slovácká rozezvučí každou strunu duše, jejíž život celý vynořuje se z hlubin zapomenutí. Radost, chlad mrazu, útěcha, neštěstí — všechny různé dojmy rodí se k životu. Jsou ubozí bratři Slováci, ale co se týče strun duše, jsou bohatýři, umělci. Bohoslovci olomoučtí zapěli řízením ctp. Matěje Pavlíka sbory: Ó vlasti má (K. Slavík), Kukulienka (Slovenská národní), Slavjanská (Mir. Vilhan), Kdo za pravdu hori (Bulla) a j. (P. d.)

* Zprávy z jednot. *

Z Brna.

Se zdvojmocněným nadšením započali jsme letos, dne 27. října, v naší „Růži Sušilově“ pracovati na novém kvadru základního vzdělání a duševního vývinu. Slavnostního rázu první naší schůzi dodalo a milého pobavení skytlo naše již dlouho pohřešované quartetto: koll. Jedlička (IV. r.), Černý (II. r.), Kulhánek (I. r) a Kratochvil (I. r.) Přednesena Mendelssohnova ouvertura „Návrat z ciziny“. — Pak zahájil schůzi předseda Karel Endl křesťanským pozdravem a v krátké promluvě vytkl cílem našich duševních sil účelnou činnost, nesenou po snaze pomáhati ku štěstí lidstva, jež trpí nedostatkem pravdy. Máme pracovati pro pravdu, pro ten klidný, věčný základ všeho duševního života, jenž má pramen v nekonečnu. Pak podal jednatel část „Zprávy o schůzi bohoslovců československých na Velehradě“. Ku konci mysl naši osvěžil ještě zpěvácký sbor, řízený svým sbormistrem, koll Vinc. Knapem. Přednesen velebný hymnus Bradského „Otče náš“. — Ve druhé schůzi (3. list) přednášel koll. Frant. Martinek (II. r.), „O dějinách poddanství a roboty“ a jednatel podal další část „Zprávy o schůzi bohoslovců československých na Velehradě“. — Ve scůzi výborové usneseno pokračovati v odbírání těchto časopisů: Český Kneipp, Osvěta, Lužica, Slovenské Poklady Vlast, Věda a práce, Český lid, Ottův Naučný slovník. Nově přibrány: Lumír a Zlatá Praha. — Ve III. schůzi (10. list.) vylíčil Frant. Martinek (II. r.) další část „Dějin poddanství a roboty“ až po Josefa II. a jednatel dokončil „Zprávu o schůzi bohoslovců československých na Velehradě“. — Ve IV. schůzi (17. list.) jednatel objasnil thema „Filosofické názory ve službách vyšší paedagogiky“. Pak přednášel Fr. Krchňák (IV. r.) o „Zemědělske otázce“ (úvodní část). — V V. schůzi (24. list.) přednášel František Čermák (II. r.) o „Charakteru a následcích humanismu“ a Fr. Krchňák (IV. r.) promluvil o „Příčinách úpadku stavu rolnického“.

Kroužky zřízeny letos tyto: 1. sociologický, řídí Fr. Krchňák (IV. r); 2. polský, vede Lad. Tomášek (IV. r.); 3. francouzský, vede Karel Večera (II. r.); 4. včelařský, vede odborník František Zřídkaveselý (II. r.)

Bohoslovců v našem alumnátě je letos 88 (87 Čechů a 1 Němec); mimo to navštěvují přednášky 4 klerici O. C. a 2 O. S. B.

Výbor „R. S“ sestaven byl letošního roku takto: Karel Endl (IV. r.), předseda; Frant. Hruda (III. r.), jednatel; Karel Večera (II. r.), pokladník; Jakub Deml (IV. r.), knihovník pro knihovny venkovské; Josef Polák (IV. r.), knihovník knihovny domácí; Frant Rambousek (III r.), viceknihovník; členové výboru: Antonín Starý (III. r.), Josef Toman (II. r.), Jan Hloušek a Frant. Šrom (I. r.).

Řadu našich nezapomenutelných vzorů, vůdců a příznivců rozmnožil letos Prozřetelností Boží ku dědictví Věčnosti povolaný vld. prelat Msgr. Dr. Frant. Zeibrt. Na důkaz hluboké úcty a vděčnosti položili jsme na d u š i č k y na čerstvý rov jeho obětinový věnec, jakož i jiným tam odpočívajícím předákům našim: Frant. Sušilovi a Mat. Procházkovi, miláčkovi lidu V. Kosmákovi, Jak. Procházkovi a Josefu Chmelíčkovi. Bohoslovecký sbor zpěváků řízen svým sbormistrem, Vinc. K n a p e m (IV r.), zapěl nad drahými rovy smuteční sbory: 1. „Ve přírody lůnu chladném“ od P. Křížkovského; 2. „Defecit gaudium“ od Chmelíčka; 3. „Za Václavem Kosmákem“ od Fr. Musila; 4. „Přes vršiny hrobu Tvého“, od Drahlovského; 5. „Animas fidelium“ od Fryče. Vděčnou vzpomínkou uctil sbor zpěvácký též rov slavného skladatele P. Křížkovského sborem: 6. „Duše v Pánu zesnulých“, od Zvonaře.

Výbor.

Z Olomouce.

Naše „Lit. Jednota“ počíná pětadvacátý rok své činnosti. Před 25 lety spojili se nadšení bohoslovci v semináři našem a položili základ k práci — k práci vytrvalé, — po nich již po 24 let snaží se jiní pracovati směrem od nich vytčeným. Láska k církvi a vlasti, snaha po vlastním zdokonalení udržela dosud jednotu naši, přemohla všechny překážky, a dá Bůh, že ideální tyto snahy neutuchnou, nýbrž ještě více příznivců si získají. Vždyť jsou rozněcovány od professorů na fakultě a přeje se jim v semináři. A tu nemohu opomenouti jméno muže, který stál u kolébky naší Jednoty, jehož přímluvě se podařilo uskutečniti přání bohoslovců olomuckých před 25 lety, jenž měl vliv na činnost naši až do roku letošího. Je to nynější sídelní kanovník olomucký, vdp. Dr. Karel Wisnar. Byl před 25 lety adjunktem při theologické fakultě, přimlouval se horlivě za zřízení „Lit. Jednoty“ — a na důkaz vděčnosti byl pak požádán za protektora mladého spolku. První předseda, Fr. Procházka, napsal do pamětní knihy: Protektorát svěřen vp. P. Karlu Wisnarovi, jenž věci dobré vřele se ujal a v první valné hromadě snahu naši schválil a nás ku svorné a vytrvalé činnosti co nejvřeleji vybízel.

Od svých počátků měla tedy „Lit. Jednota“ v něm horlivého zastance a podporovatele, jímž býti nepřestal, když se stal vicesuperiorem a později superiorem. Letos se stal kanovníkem olomuckým a proto ze semináře odešel. Naše „Lit. Jednota“ vděčně na něho vzpomínajíc přeje mu, aby duchem se těšil vysokému postavení, jehož vlastní pílí a prací si dobyl.

Jeho nástupcem byl jmenován dosavadní náš spiritual, ndp. Alois Demel, jenž osvědčil hned na začátku přízeň k Jednotě. Navštívil hned první schůzi, vybízel k práci nadšenými slovy a slíbil, že bude Jednotě přáti. Proto s veselou myslí, plni naděje počínáme letoší práci Dejž Bůh dobré vůli požehnání!

Hlavní práce přeložena do kroužků. Pracujeme ve třech: 1. v apologetickém, v němž se dosud probírala v 5 přednáškách filosofie Nietzscheova; 2. v sociologickém se probírá otázka dělnická; 3. v kroužku literarním se podávají novinky literarní, studie z českého umění; později se bude probírati systematicky Jul. Zeyer Kroužky jsou četně navštěvovány. Kéž by zájem neochaboval! Obšírněji o práci v kroužcích později,

Kromě toho pořádáme každou druhou neděli schůze slavnostní. Program schůzí byl tento: I. 1. Otče náš, H. Brodský (sbor řízený p. Pavlíkem IV.).

2. Slovo úvodem (předseda). 2. Zpráva o schůzi Velehradské (jednatel). — II. 1. Legenda; Wieniawski (Zatloukal II., Dostálek I.). 2. O proletarismu (Kolář I.). Babillage E. Gillot, smyčcové quartetto (Zatloukal II., Bartošík I., Mádr III., Goldmann III.). Quartetto z „Prodané nevěsty“ (Zatloukal II., Bartošík I., Mádr III., Goldmann III.) 2. Národnostní poměry na Slovensku (Hlobil III.). 3. Směs ze slovenských písní (quartetto: Smékal III., Goldmann III., Mádr III., Jedlička II.). Zřejmo, že i naši pp. hudebníci a zpěváci přispívají svým uměním k zvelebení naší Jednoty.

Výbor je letos sestaven následovně: předseda Al. Šebela (IV), jednatel Jos. Smékal (III), Ve výboře pp. Břeský, Kubíček, Něníček, Viceník (IV), Hlobil, Konařík, Urban (III), Jemelka, Sloupský, Váňa (II), Jašek, Kolář, Kužela (I).

Na sv. Martina (11. listopadu) byla pořádána v semináři akademie. Návštěva olomouckého kleru byla dosti četná. Při akademii mluvil p. Břeský o „Moderních názorech naší doby“ a p. Havel projednával německy thema: „Arcibiskupové olomučtí podporovali vždy vědu a umění“

Všechny bratrské jednoty pozdravuje a jejich snahám mnoho zdaru přeje

V Olomouci, 15. listopadu 1901. PŘEDSEDA.

Z Č. Budějovic.

Letoší činnost v naší literarní jednotě „Jirsík“ vzbuzuje nejlepší naděje. Sešli jsme se poprvé dne 16. října t. r. v počtu jako vždy velmi hojném. Páni zpěváci zapěli za řízení kol. Fr. Šimana (III.) sbor: „Ó Bože náš“ od J. Svobody. Pak předseda ve své zahajovací řeči vzpomněl na zesnulého kol. A. Schmiedla a vybízel všechny členy k důkladnému sebevzdělání, hlavně ve filosofii a vědecké apologetice, jehož jest nám hlavně dnes třeba v míře nejvyšší. Potom následovala porada o časopisech, které bude jednota letos odebírati. Mimo to rozhodnuto, aby zbývající venkovská knihovna založena byla v Modlešovicích a rozmnožena v Rudolfově. Na to předseda podal krátkou zprávu o letoším sjezdu velehradském, o němž nechtěl se déle šířiti, ježto kol. jednatel měl přichystanou zprávu obšírnější, kterou přednesl na schůzi V. Na konec páni zpěvaci potěšili nás ještě jedním číslem: „Slovan“ od Jolena, čímž první slavnostní schůze a zároveň mimořádná valná hromada skončena. Od té doby pořádány byly ještě 4 schůze a to:

II. schůze dne 19. října, na níž přednášeli: kol. Ant. Svoboda (III) báseň: „Bůh, církev, vlast,“ kol. Fl. Fencl (III): „Feuilleton“ a kol. Fr. Kašpar (IV) začal delší práci: „Moderní duše a víra“. — III. schůze dne 23. října. Předseda věnoval krátkou vzpomínku † kol. Janu Štanglovi (IV), který dne 22. října t. r. odebral se na věčnost. Kol. Fr. Kašpar (IV) přednesl báseň: „Mou lásku vzkříšenou“, kol. Fr. Fencl (III) práci: „Buďme též žurnalisty“, kol. Antonín Svoboda báseň: „Slovači“ a kol. Fr. Kašpar (IV) pokračoval v přednášce: „Moderní duše a víra“. — IV. schůze dne 27. října. Kol. Fr. Kašpar (IV) přednesl báseň: „Na březích klidu“, kol. Antonín Svoboda (III) feuilleton: „Vzpomínka před Dušičkami“, kol. Fr. Kašpar (IV) dokončil práci: „Moderní duše a víra“, kol. Ant. Svoboda (III) přednesl ze své sbírky básní: „Selská píseň“, „Vzpomínky starých“, „Nezoufej“! — V. schůze dne 6. listopadu. Prvním číslem programu byla od kol. Fr. Kašpara (IV): „Zpráva z velehradské

pouti“ a druhým práce od Jana Pátka (III): „Náboženství křesťansko-katolické a vlastenectví“.

Funkcionáři naší literarní jednoty jsou: Jan Diviš (IV), předseda; Fr Kašpar (IV), jednatel; Ant Svoboda (III), knihovník jednoty; Antonín Vitěka (III), pokladník; Jos. Novák (II), knihovník venk. Důvěrníci: IV. r. Fr Chalupský; III r. Jan Pátek; II. r. Alois Vítek; I. r. Václav Vacek. Všech bohoslovců jest v našem semináři 76 a to: ve IV. r. 19(3), ve III r. 11(2), ve II. r. 9(1), v I. r. 31. Členy jednoty jsou všichni bohoslovci čeští.

Všem jednotám hojného zdaru přeje PŘEDSEDA.

Socialní kroužek bohoslovců čítá letos 47 členů. Předsedou zvolen Stanislav Suda (IV. r.), jednatelem Bohuslav Poustka (III), knihovníkem Jan Pátek (III), za důvěrníky zvoleni: Jan Šedivý (IV), Jan Jiran (II), Josef Skalický (I). Mimořádná valná hromada svolána 17. října. V ní po obvyklých formalitách promluvil předseda ku členům na přivítanou. Zároveň ujednáno otevření čitárny, která také za přispění vd. rektoratu v život vešla a členům ku čtení předkládá 28 různých časopisů, které opět jednotlivci po přečtení do obcí mravně, národnostně a socialně ohrožených zasílají. II. schůze konána 25. října. Jednatel pojednal o právu církve na působení v politice a úkolu jejím v otázce socialní. Při III. schůzi dne 5 listopadu přednášel předseda o thematu: Několik hlavních pojmů národohospodářských. Zdař Bůh!

PŘEDSEDA.

„Včelařsko-hospodářský kroužek bohosl. v Č. B.“ čítá letos 44 členy a to: 9 (IV), 6 (III), 5 (II), 24 (I). Za předsedu zvolen byl kol. Kašpar Xav. (IV), za jednatele kol. Tuháček Ant. (III). Výbory v jednotlivých ročnících jsou pp. Suda (IV), Fencl (III), Slepička (II), Říha (I). Knihovnu čítající 118 svazků má na starosti kol. Kolář (II)

Činnost kroužku spočívá hlavně v pořádání týdenních schůzí přednáškových Předmětem jich jest včelařství vždy na prvém místě, na druhém místě pro letoší rok štěpařství a mlékařství a to střídavě.

Od začátku roku do 1. listopadu pořádaly se: valná hromada (při níž zvoleni byli výboři a knihovník, přečteny stanovy a vyložen účel kroužku kol. předsedou), a 2 členské schůze, při nichž kol. předseda seznámil nás s rodinou včelí, jejími členy a dílem, kol. Svoboda s obydlím; kol. jednatel jako úvodem k mlékařství promluvil o nutnosti všímati si při hospodářství více dobytka a hospodářského průmyslu, kol. Fencl o významu pěstění ovoce a o školce stromové. Čeká nás vlastně ještě všecka práce, avšak podejímáme se jí s radostí, doufajíce v zájem pp. členův a pomoc Boží. JEDNATEL.

✝

Ani celý rok neuplynul a nelítostná Smrt vyrvala už třetí květ z vinice, štípené Pánu, z kruhů našich. Obětí její byl

JAN ŠTANGL,

bohoslovec IV. ročníku.

Narodil se dne 8. ledna r. 1878. v Trhových Svinech, studia gymnasijní započal v Třeboni a dokončil v Č. Budějovicích s výborným prospěchem.

I vstoupil do zdejšího semináře, kde v krátkosti získal si lásky všech, jak svých představených, tak svých spolubratrů. Klidně a v bázni Boží dlel mezi námi až do lonského roku, kdy roznemohl se tak těžce, že nás musil opustiti. Když pak po roce se zotavil, spěchával s největší radostí dle možnosti své, aby aspoň spatřil útulek seminářský Jak těšil se na studium bohoslovecké, jak těšil se na ten okamžik, až přistoupí k oltáři a obětuje celý život svůj výhradně službě Boží! Jak toužil hlavně v poslední době choroby své, aby mohl aspoň jednou přinésti Bohu obět nejčistší! Než červ choroby plicní hlodal útlé zdraví jeho dále, až 22. října t. r. Bůh povolal ho k Sobě z tohoto světa do končin nadhvězdných. Zesnul tiše v kruhu svých nejdražších v Třeboni. V nejhlubším zármutku doprovodili jsme ho k chladnému hrobu.

Dřímej tedy v země lůnu,
dřímej sobě krásný sen —
tam u Ježíšova trůnu
kéž nám vzejde věčný den!

R. I. P. PŘEDSEDA.

DOPISY

Iz Celovca.

Dragi bratje! Z največjo energijo in s pravim navdušenjem je šla naša „Slov. akademija“ pretečeno leto na delo. In sedaj, ko je šolsko leto končano, se lahko z zadovoljnostjo in s ponosom ozira na svoje uspehe. Evo izpopolnitve lanskega poročila: V 8. uri „Slov. akademije“ razpravlja g. Ivan Serajnik vprašanje: „Ali biva satan?“ in dokazuje bivanje satana kot neovrgljiv dogma katoliške cerkve iz sv. pisma in zgodovine, in opirajoč se na izraelsko ljudstvo, protestante in novodobné brezverce kaže, koko vlada tam, kjer ni prave vere, v obče dvojni ekstrem, fantastično pretiravanje na jedni, oholo zanikavanje na drugi strani. — V 9. uri govori g. Ozvatič o žrtvovanju ljudi pri starih narodih. Kritika je prav ugodna; g. Rozman čita temeljit sestavek: „Reformacija na Koroškem“. Kritika, gg. Božič in Cukala, hvalita zanimivo in objednem jedrnato razpravo. — V 10. uri predava g. Rotter 1. del svojega izbornega, logično sestavljenega govora: „Delo in krščanstvo.“ G Ivko Kogelnik dokaže v globokoumni razpravi: „Vera in umetnost“ na duše in modroslovni podlagi, da je verstvo moralična sila umetniškega delovanja. — V 11. uri nadaljuje g. Rotter svoj govor: „Delo in krščanstvo“. Kritiki hvalijo živahno predavanje in lep jézik in izrazijo govorniku za dovršeni in poučljivi govor zasluženo zahvalo. Zanimivo in skrbno je bil obdelan tudi drugi govor g. Lavrinca: „Živali, vremenski proroki“. — V II. tečaju v 12. uri ima g. Tevel govor: „Nekaj iz življenja predsodkov“. Kritiki hvalijo mirno in razločno predavanje, pa želé več samostojnosti. Č. g. vikar Podgorc omeni, da je ta snov presubtilna in pretežka za govor. G. Miklavič nam pove: „Nekaj o važnosti gledališča sploh, posebno pa narodnega za kulturni rozvoj narodov“. Kritik, g. Cukala, pravi, da si je izbral govornik pretežko snov, katere ni mogel popolnoma obvladati. — V 13. uri govori g. Lasser o „Pomenu cerkvenih očetov za katoliško cerkev in posebno za katoliškega

duhovnika«. O tem znamenitem in izborno sestavljenem govoru se je kritika zelo pohvalno izrazila. — V 14. uri razpravlja g. Sadják tema: „Sloveni za časa Karola Velikega«. Govornik je izdelal govor na podlagi mnogih virov prav skrbno, če tudi ne dovolj pregledno. Č g. vikar Podgorc omeni, da se kruta politika Karola Velikega ne da čisto oprati in nas opozarja, da hrani g profesor dr. Fr. Kos v Gorici veliko število za Slovence velevažnih zgodovinskih aktov, katerih pa radi denarnega pomanjkljaja ne more izdati. — V 15. uri čita g. Cukala razpravo: „Kaj misli naše ljudstvo o grehih?«, prirejeno po Štrekljevih »Slovenskih narodnih pesnih«. S posebno pridnostjo, temeljito in v lepi, prijetni besedi prirejena razprava se je vsestransko hvalila — V 16. uri govori g. Ivan Serajnik o „Častenju satana«. Kritik, g. Cukala, pohvali izvirno sestavljeni govor in označi prav dobro vzroke, ki so privedli človečstvo do častenja satana, posebno povdarjajoč hiperkulturo in ekstravaganco človeškega duha. Pevci zapojejo pesni „Planinska« in „Slovan«. — V 17. uri govori g Hojnik o „Šoli in šolstvu na Koroškem do l. 1335«. Kritika pohvali skrbno sestavljen govor.

Dne 27. rožnika smo priredili Slovenci slavnostno akademijo. Kakor prejšnja leta, je bila tudi letos za nas pravi praznik. Veselje in navdušenje nam je polnilo srca, ko smo videli prihajati mnogobrojne, odlične goste. V avli, kjer se je vršila slavnostna akademija, je bila zbrana večina slovenske koroške, duhovniške in svetne inteligence, pa tudi prosto ljudstvo je bilo častno zastopano. V spored je bil sledeč: 1. A. Foester: „Domu«. Poje moški zbor. 2. Pozdrav predsednika. 3. Smetana: „Koračnica iz opere: Prodana nevesta.« Vdarjajo tamburaši. 4. Slavnostni govor g. Iv. Hornböka. 5. A. Foerster: „Mladi junak«. Poje g. J. Arnuš s premljevanjem klavirja. 6. V. G. Brož: „Na valovih Jandranskega morja«. Vdarjajo tamburaši. 7. Kocijančič: „Venec slov. narod. pesni«. Poje moški zbor, 8 M. pl. Farkaš: „Hrvatsko kolo«. Vdarjajo tamburaši. 9 Drugi govor. Govori g. Fr. Ozvatič. 10. F. Juvanec: „Pastir«. Poje možki zbor. 11. M. Nerat: „Biseri«. Venec slov. narod. pesni; vdarjajo tamburaši. 12. Sklepne besede. Govori g. Iv. Hornbök. 13. J. Aljaž: „Občutki«. Poje moški zbor. 14. Koračnice. Vdarjajo tamburaši — Da so vsi gospodje, ki so nastopili, bodisi kot govorniki, bodisi, da so sodelovali pri petju in igranju, svoje uloge častno rešili, pričala je vidna pozornost, s katero so gostje sledili posameznim točkam, in burno odobravanje, s katerim so izražali svojo zadovoljnost in občudovanje. — Obilo zahvale je žel g. predsednik za svoj slavnostni govor: „Ali je človeku določen pravi i zadnji smoter, za katerim mora vedno stremiti in težiti, in kakšen je ta smoter?« Drugi govorník, g. Ozvatič, je proslavljal ljubezen do domovine in delo za nje blagor; zadel je pri gostih ob pravo struno in povzročil še večje navdušenje. Z največjim veseljem so pozdravili gostje nastop pevskega zbora pod vodstvom g. Rozmana, posebno pa sviranje na tamburice pod vodstvom g. Ozvatiča. Ta večini gostov neznana jugoslovanska godba je vzbudilo veliko zanimanje in povzročila viharno ploskanje.

Starosta celovških Slovencev, g. prof. Schrey, se je po sklepnih besedah predsednikovih v imenu vseh gostov akademiji prav iskreno zahvalil za prijetno uro, katero je gostom napravila, in za ves njen trud, nekdo drug pa se je izrazil, da zatirana slov. Koroška še ni izgubljena, ako bodo slov. bogoslovci

še zanaprej v takem duhu delovali, kakor so to leto. Gostje so podarili akademiji 135 K. Hvala vsem!

8. rožnika pretečenega šolskega leta smo se zbrali vsi udje „Slov. akademije", da bi izvolili za prihodnje leto novo odbor. — Odborniki prečitajo poročila, na ko se jim g. predsednik zahvali za trud in vestno delovanje, kakor tudi vsem drugim, ki so kaj pripomogli k sijajnemu uspehu slavnostne akademije. Kvartet zapoje pesni „V mraku" in „Za dom med bojni grom." — Kot odborniki se izvolijo sledeči gg.: g. Fr. Cukala, predsednik; g. Fr. Smodej, tajnik; g. Rup. Rotter, blagajnik; g. Ivko Kogelnik, knjižničar; g. Fr. Ozvatič, vodja tamburašev; g. Jak. Rozman, pevovodja. — Novi predsednik se zahvali bivšemu predsedniku g. Iv. Hornböku, ki odide v deško semenišče „Marianum" za prefekta, za vztrajno in razumno vodstvo, čemur drugi z živioklici in ploskanjem pritrjujejo, in se poslovi od gg. četrtoletnikov, katere vzpodbuja k vztrajnemu delovanju za blagor zatiranih koroških Slovencev v duhu naše akademije. G Poljanec se zahvali predsedniku za iskrene besede in obljubi v imenu vseh gg. četrtoletnikov, izpolnjovati njegove besede, kolikor bo v njihovih močeh.

Mili bratje! To je bilo delovanje vaših južnih bratov, slov. koroških bogoslovcev pretečeno leto. Novo šolsko leto je zopet tukaj in nas pozivlja k novemu delovanju, a nastopamo ga z velikim strahom za obstoj naše akademije; kolikor nam bo mogoče, hočemo storiti za njen napredek, vzgledovaje se nad žilavo delavnostjo in neizmerno požrtvovalnostjo severnih bratov Čehov, katerim pošiljamo iskrene bratske pozdrave.

FRANČIŠEK SMODEJ, tajnik.

Iz Gorice.

Vsem slovanskim bogoslovcem bratski pozdrav!

Sprejmite malo poročilo o naših razmerah. V goriški bogoslovnici je letos 70 slušateljev, od katerih pripada približno po ena tretjina na slovensko, hrvatsko in italijansko narodnost. Radi tako različnih narodnosti se vrše vsa šolska predavanja v latinskem jeziku. Zatorej čutimo slovenski bogoslovci potrebo, da v materinem jeziku izpopolnjujemo bogoslovno omiko. Že deset let zaporedoma se zbiramo v našem literarnem društvu „Večernice sv. Alojzija". Letos smo imeli I. občni zbor 13. oktobra. Predsednik Ukmar nas je bodril k vztrajnemu delu. Njegovim besedam se je odzvalo 17 bogoslovcev, med katerimi so 3 novi udje. V odbor so bili izvoljeni: Grlanc (predsednik), Ukmar (podpredsednik), Štolfa (tajnik), Ivančič in Sedej. — I. redni shod 20. oktobra. Novi predsednik Grlanc nagovori zbrane ude, razloži namen društva in predlaga, naj si vsak ud izbere svoj predmet, s katerim se bode pečal strokovno, da mu bode mogoče podati v društvu kaj stvarnega, temeljitega. — Meseca februarja t. l. je preteklo 10 let, odkar obstojajo naše „Večernice", enako tudi tukajšnje društvo hrvatskih bogoslovcev. Radi tega smo izvolili odbor 3 udov, ki stopi v dogovor s zastopniki hrvatskega društva, da skupno z njimi dostojneje proslavimo desetletnico. Slavnost se bode vršila 15., oziroma 22. decembra. — Nazadnje je poročal Ukmar o sestanku krščansko-mislečih akademikov, ki se je vršil v Ljubljani letos 2. in 3. septembra. — II. redni shod 27. oktobra Štrekelj je poročal o sestanku slovenskih in hrvatskih bogoslovcev

na Trsatu pri Reki meseca avgusta t. l. Tam je bilo na dnevnem redu razun kulturno-političkih predavanj tudi razpravljanje o občevanju jugoslovanskih bogoslovcev. Namera, ustanoviti skupen list, se je izjalovila. Pač pa se je sklenilo, da naj se vrši dopisovanje potom Zagreba in Ljubljane kot dopisovavnih središč. — Ivančič je čital socialno razpravo „Dva sovražnika kmečkega stanu“. Kritika sledi prihodnjič. — Letos se bomo pečali s tremi kategorijami ved: s modroslovjem in bogoslovjem, s zgodovino, in s socialnimi vedami. Tako se hočemo pripravljati za narodnostni in verski boj. V imenu Kristovem v boj za vero, z Bogom za narod! — Na zdar!

Iz Ljubljane.

Dragi bratje na severu!

Mi slovenski in hrvatski bogoslovci se združujemo vedno bolj, a obenem tudi ne pozabljamo Vas severnih bratov. Morda Vas bo zanimalo kratko poročilo o našem skupnem pisateljskem delovanju? — Pri nas na jugu sta se vstanovili dve centrali za dopisovanje: Ljubljana-Zagreb. Ti centrali poračata potem vsaka svojim semeniščem o pisateljskem delovanju v svojih društvih. Predlog tá se je stavil na počitniškem sestanku na Trsatu, in je bil v začetku leta od vseh z veseljem sprejet. — Kakor kažejo poročila, ki so došla v našo centralo, se društveno delovanje po vseh semeniščih — bodisi slovenskih, bodisi hrvatskih — razvija kar najbolj povoljno. K našim sestankom prihaja često kot vnanji odlični gost dr. Mihael Opeka, urednik „Dom in Sveta“; notranje semeniško vodstvo pa je zastopano po preč. g. dr. Prelesniku. — Pri nas so se dosedaj brali trije leposlovni spisi (Perko, Stržaj, Smolej) in ena razprava (Prijatelj). V celovški akademiji prevladajo govori. Mariborski g. g. tovariši so si odločili nalogo „uriti se v leposlovjn in proučevati narodno gospodarstvo“. V Gorici pa „so se začeli nekateri udje posebno temeljito baviti z nekaterimi vedami, n. pr. dva se posebno bavita z socijologijo, eden s filozofijo, eden s cerkvenim petjem i. t. d.“ Meseca decembra mislijo napraviti slov. in hrvatski bogoslovci v Gorici skupno veselico: prvi radi desetletnice obstoja svojega društva „Večernice sv. Alojzija“; drugi pa, da proslave 400 letnico prvega hrvatskega umetnega pesnika Marulića. — Zlasti pa so za našo hrvatsko-slovensko zvezo navdušeni Hrvatje sami. Izdali bodo obširno izvestje o sestanku na Trsatu in ga razposlali vsem semeniščem v iskreni želji, naj bi se misel na medsebojno zdraževanje gojila bolj in bolj. Po Božiču se bo vršila tudi v zagrebškem semenišču veselica: deloma da se proslavi 400 letnica zgoraj omenjenega pesnika Marulića, deloma pa da se slovesno obnovi spomin 65letnega obstanka „Zbora duhovne mladeži“. — Ako bodo razmere ugodne mislimo letos zopet izdati knjigo skupno z vsemi slovenskimi bogoslovci in sicer (kolikor moremo preračunati doslej) mladinsko knjigo. Sicer pa bom o tem poročal še pozneje.

Dotlej pa bratski pozdrav PAVEL PERKO, t. č. tajnik.

Iz Maribora.

Mili bratje! Ko je naš veliki Slomšek čutil, da bo že moral kmalu zapustiti svoje ljubljene Slovence, jim je pisal te-le besede: „Vrli Slovenci ne pozabite, da ste sini matere Slave; naj vam bo drago materino blago: sveta

vera in pa beseda materina! Prava vera bodi vam luč, materin jezik bodi vam ključ do zveličanske narodne omike!« »Sveta vera in beseda materina!« to je program, ki se ga moramo držati vsi Slovenci, predvsem pa slovenski duhovniki. In vendar, žalibog, se nočejo vsi Slovenci poprijeti tega gesla. Tudi nekateri Slovenci so sovražniki katoliške cerkve, ki edina razširja med narodi pravo omiko. Přišlo je že tako daleč, da se ti Slovenci iz sovraštva do sv. kat. cerkve bratijo z našimi največjimi sovražniki. Vaša mati Slava pa žaluje, ko vidi, da se Slovenci med seboj prepirajo, da se oddaljujejo od svojega cilja, ki ga morejo le pod varstvom sv. kat. cerkve in pa v edinosti doseči. Nazaj tedaj k Slomšekovemu geslu: Sveta vera in materina beseda! Da bi Slomšekov duh vedno, vedno prešinjal srca Slovencev!

Dragi bratje! Z veliko radostjo vam naznanjam, da še živi duh Slomšekov v mnogih poštenih Slovencih Tudi mariborski bogoslovci smo se z velikim navdušenjem zbrali pod zastavo Slomšekovo, da bi se kakor druga leta, tako tudi letos medsebojno navduševali za delo, ki nas čaka med slovenskim ljudstvom, in da bi se že sedaj pripravili za narodno delo, ki zahteva jeklene značaje; brez značajnosti, bez duha požrtvovalnosti in ljubezni si ne moreš misliti pravega voditelja naroda. — Kaj ne, vzvišen cilj, ki ga stavi naše lit. društvo »Slomšek«! Da bi ga vsaj deloma dosegli!

Predsednik našemu lit. družstvu je letos tov. Maks Vraber (IV), podpredsednik pa Jožef Lončarič (IV). Izvoljeni so tudi štirje odborniki, in sicer: Vinko Žolgar (II) kot tajnik, Jo. Luskar (III) kot knjižničar družstvene knjižnice, Ant. Berk (I) kot blagajnik in Ant. Jehart (I). — Pisala se bo tudi letos »Lipica«; nje uredništvo je prevzel tov. Fr. Ostrž (II). Proučevati hočemo letos posebno narodno gospodarstvo, sploh socialno vprašanje, potem pa se vaditi v leposlovju. Z mičnimi, priprostimi povestmi se dobre, koristne ideje najlažji in najuspešnejše razširijo med prostim ljudstvom. Svoječasno vam hočem naznaniti, kako kaj napreduje naše delo. — Vstanovili smo tudi češki krožek, katerega vodi tov. Sinko (I). Obiskuje ga precejšne število bogoslovcev, drugi so ga že prejšna leta obiskavali.

Sprejmite bratrske pozdrave od vseh »Slomšekovih« društvenikov!

V. Žolgar, tajnik.

ROZMANITOSTI

Der Realismus als Princip der schönen Künste. (Eine ästhetische Studie von P. Sigisbert Meier O. S. B. 1900. München.) — Názory, jakým způsobem umění dosahuje svého vlastního účelu, velice se různily a různí dosud. Jedni chtějí myšlenku, druzí formu; jedni jsou realisty, druzí idealisty. Autor zmíněného díla snaží se dokázati, že principem krásného umění jest realismus. Oproti němu staví idealismus. Umění na podkladě realním, čili umění realní vyznačuje se tím, že se snaží podati věci tak, jak se jeví dle své skutečné bytnosti a ideje a zavrhuje pouze idealistické předvádění lidí a světa, jak neexistují, postrádajíce vnitřní a vnější reality. Krása uměleckého díla spočívá v živém znázornění ideí, v idealním zobrazení díla Stvořitelova se stanoviska mírného, zdravého optimismu, kteréžto stanovisko mnozí mají za idealní — realismus, nebo jen idealismus. Pod názvem ide-

alního realismu skryl se i moderní materialismus — Hlavní školou umělci jest příroda. Požadavky idealisování spočívají v pojmu realismu samého. Klade důraz na to, že právě umělecké označení idee dodává větší pravdy a větší krásy uměleckému dílu než pouze podaná skutečnost, ježto působí na mysl lidskou mnohem více než tato. „Nikoli forma jest to“, praví výslovně Meier (str. 103.) „co musí umělce v první řadě zajímati, nýbrž idea“. (Nepraví však pouze idea, odezírajíc úplné od formy.) Richensperger („Die Kunst jedermanns Sache“) dí: „Kdo si nevšímá ideí, jež nad a ve přírodě vládnou, konečně přírodě ani neporozumí, a upadne do bezduchého napodobování“. — Co jiní nazývají idealním, jest Meierovi realním (následkem mnohonásobného významu „idealní“ a „realní“). Praví-li Meier, že umělec oživuje svou lásku, „že božským duchem všude do bytostí nahlíží, pro přírodu velké pochopení má, její tajemství tuší, v listech a květech, v bouři a hromu, v šumění moře zastřené věci pociťuje a z přírody vepsané myšlenky vyčítá, kde jiní smrtelníci v jejich střízlivém nazírání buď nic nebo jen málo objeviti mohou“ (str. 105.), již tu idealista vidí cosi svého. Jako při podávání přírody nepostačí otrocká kopie zevnějšku, tak při nápodobení uměleckých vzorů žádoucno pojati především ducha.

„Aristoteles odvozuje původ všeho umění od napodobování,“ dí autor a dodává, že napodobením rozumí se zde „volné, idealisující pojetí“ umělecké, proti přirozenému, jednoduchému. Aristoteles přikládá váhu i formě i obsahu. Kdežto jiní esthetikové (Gietmann) tvrdí, že umělec dosahuje pravé idealnosti obsahu tím, že dle svého uměleckého názoru na svět, volí předměty důstojné, tvrdí Meier, že látka nepodmiňuje velikost umění („Der Stoff bedingt die Grösse der Kunst nicht“). Čeho se pravý umělec chopí, má na základě hodnoty pravého umění svůj význam. Tomu však odporuje zkušenost, že znamenití umělci často stávají se malými, zabývají-li se malými předměty. Schází-li duchový obsah, ztrácí i forma na své ceně i celé dílo umělecké. Mezi ideí a formou, t. j. mezi duchovým obsahem a formou musí býti harmonie. Není správno, podávati jen myšlenky bez relativní formy, právě tak, jako podávati obsah bez myšlenek, bez ideí. To je i Meierovým požadavkem.

K formě druží se i dokonalost techniky. Zneužívá-li se techniky při bezduchovém obsahu, umělec vychází z kolejí, upadá do verismu. Ovládá-li umělecké dílo úžasná dokonalost technická, přehlíží se snadno jiné, vyšší, důležitější přednosti díla. Technika nepojímá se rovnomocně s formou, neboť mnozí esthetikové přisuzují formě vyšší přednosti. Je li technika dotěrnou, je tendencí a tuto autor neschvaluje. — Autor, jemuž šlo pouze o pravdu, podává své názory rozvážně, respektuje i názory jiných umělců, třebas v náboženských názorech se odlišovali a i názory moderního umění.

F. Hruda (Br.).

Rozpomienki na prázdniny.

Ešte i teraz, po tak dlhom čase živo nám stoja pred očima velehradské slávnosti. Každá, i ta nejnepatrnejšia vec mala na nás velký vliv, nielen preto, ponevač my si Vás berieme za vzor v práci a v láske k ľudu, lež teraz i preto, lebo všade sme sa stretali s upovedomelou horlivosťou. Postaviť sa proti efemerným heslám, ukázať v novom tvari večné pravdy: našu vieru, cirkev; učinkovania jednotlivých majetkom celku

učiniť, jednotlivých smery, sily posilniť do súladu priviesť skrz spolčovanie, oboznámiť sa s modernymi prúdami, pre socialnu prácu prostriedky a vlastnosti vyznačit, bolo Vašou snahou pri prednáškach. Porozumeli sme tomu, ba dychtivo sme hľadeli i na ten utešený výjav, keď jak pri oboznamujúcej sa schôdzke, tak i na akademii aj civilní hlásajú pravdy viery, podávajú ruku, aby sa spoločne pracovalo za dobro cirkve, ľudu, za mravy a vieru. Čo u nás ťažko ide, to Vy ste už začali. Bohoslovec a akademík spolu citia, zaujímajú sa o spoločné dobro. Prajeme Vám, aby sa skutkom stalo, čo sa ohlašovalo slovom. Vašu horlivosť a pilnosť nech preráža sviežosť, ohnivosť a odhodlanosť Slovincov. Ďakujeme i za tu priazeň, ktorou za chováte voči nám, našim piesňam, záležitostiam. Tým sa Vám chceme zavďačit, že my zas' pozorom sprevádzame Vaše podniky a dľa možnosti z nich sa učievame. Vzájomná láska nech nás spája všade, jako učenníkov svätého Cyrilla a Methoda!

My tiež sme pracovali v tieto prázdniny. Sbierali sme si zkusenosti o položeni ľudu; o učinkovani kňazov v cestovani po našich rodných krajoch. Chvála Bohu, mnoho sazov, nadšených, ľud zdvihajúcích, naozaj bezžištno pracujúcich přateľov ľudu sme nachádzali. Avšak na iných miestach a to na koľkých, netečnosť panovala, ľud len tak stonal pod smutnymi dojmami, keď otvořil ústa sršal mu dlho utlačaný ponos na vodcov. Hľadali sme horlivých učiteľov, a málo sme ich vidali. Mysleli sme si, že budú dobrí, rozumní vychovavateľia, že aspoň svoje dietky naučia materinskú reč, a — sklamali sme sa. Ta trpkosť nad ponad pohľadom týchto neblahých okolností postavšia, hlboko sa usadila v naše srdcia a často sa javila v dopisech, ktoré sme riadne a vážne viedli a novymi zkusenostiami, návrhami, povzbudzovaním a potešovaním, referátmi čitaných vecí vyplňovali.

Doma sidliac usilovali sme sa trocha vžiť do pastoracie. Činili sme to: navštevovaním známych, rozprávaním sa s nimi o vážných vecách, požičiavaním noviniek, knižiek a rozpredávaním, priateľom dávajúc rady o zakladani knižnic. Študovali sme spolky, spolkový život. Pilnym okom sme sledovali ľud, jeho vlastnostia, pohyby. O tom písavali sme i do novin. Slovom: kdekoľvěk sme přišli, s kýmkoľvěk sme sa zišli, všade hľadeli sme sa poučiť, pre naše budúcne učinkovanie niečo prospašného si nadobúdzať. Tak odpusty neboly len zábavou, lež i živou debattou o našich pomeroch; idealizmus dobijal sa i na hostiny i na všedné schôdzky.

O čo sme však vrúcne prosili Boha, na čo sme cez celý rok mysleli, ustalili sme si smer organickej práce, istý, nám primeraný program. Tento v krátkých črtách: Vieme, že máme ťažké povolanie pred sebou, kde len domelý cieľu, zaň horliaci ku jeho uskutečňovaniu už v seminarii navyknutý dojde úspechu. Preto budeme sa na to vynasnažovať, aby sme si vlohy skrz všestranné vzdelávanie sa triebili. Na to však je conditio sine qua non naučiť sa dobre materčinu, poneváč bez reči niet pastoracie. Nahliadli sme, že máme pilně študovat mudroslovie svätého Tomása, aby sme neupadli do moderného, za frázami behajúceho prúdu vzdelancov, aby sme vedeli sa brániť proti prepiatym nápadom a vždy mali pred očima zdravú podstatu. Pre bohoslovecké odborné a rozsiahle študia ani čas ani prostriedkov nenie, ale za řečnictvo sa zaujať jak v praxi tak v theorii je

našou najvrelejšou tužbou. Preto verejne vystupovať, prednášať, řečniť, debatty viest, študovat Svätých Otcov, s bohoslovim tým účeľom sa zaoberať, aby sme mali hojnú látku pre kázne je nevyhnutne potrebným. Ohľadom popularného slohu je vyreknuté: pozorujme na ľudové piesne, porekadla, príslovia, vryjme sa do psychologie nášho pospolitého ľudu, aby sme mu vedeli tak prosto a jednoducho kázať, jako Maďari. — Keď však vyndeme do života, bujujme perom a skutkom, prikladom a slovom proti alkoholu, pričiňme sa, aby sa zdravá osveta vzmáhala v našom ľude, rozširujme knižky, časopisy v dobrom duchu písané.

Dotiaľ však je ešte pred nami školský rok, tedy musíme ukázať, čo vieme a chceme. Pracujeme. Aj Vy — myslíme — ste už v starej koľaji prác. Pracujme tedy o závod, aby sme sa na rok novymi výplodami ducha mohli tešiť. Pracujme a často myslíme jedon na druhého, aby sme sa na rok priatelsky mohli porozprávať nielen v prednáškach, než i súkromne, aby sme mohli štatistiky, referáty v časopise udané hezprostredným slovom doplniť. Dotiaľ: Pán Boh nám pomáhaj! BRATOMIL.

Katolické duchovenstvo království Polského pracuje zvláště poslední léta vydatně tiskem pro upevnění katolického živlu v nejširších vrstvách národa. Poněvadž stojí na výši doby, nabývá katolický tisk tím většího dosahu a významu. Byla a jest to zajisté především katolická víra, která národu tak dlouho a tak krutě zkoušenému dává štít nejmocnější

Mnoho děl náboženských vydává se ve Varšavě, a jsou mezi nimi mnohé zjevy na výsost zajímavé. V posledních letech povstaly časopisy: „Homiletyka“, „Kronika Rodzinna“, „Dzwonek Częstochowski“ a periodická sbírka „Biblioteka dzieł chrześcijańskich“. Publikace tyto vykazují přes krátké trvání značný kus ušlechtilé práce a vyšinuly se rázem na nejčelnější místa.

V „Homiletyce“ vydány mnohé práce theoretické i praktické nejznamenitějších kazatelů polských. Vidíme tu jména Kossowski, Pelczar, Chotkowski, Nassalski a j. Právě velká rozmanitost autorů dodává sbírce půvabu a ceny neobyčejné. Kázaní a řeči do sbírky přijaté jsou však „kazania wzorowe, wyższego stylu, może dla katedr, a nie na wieś, na małe miesciny“, jak praví Stagraczyński v úvodě ku sbírce své; jsou tedy hlavně pro odborníky a vyšší intelligenci.

Pro širší kruhy, hlavně pro katolické rodiny, určena je „Kronika Rodzinna“, časopis, který si vytkl účel, uveřejňovat statě o praktickém náboženství a se stanoviska ryze katolického podávat zprávy o všem, co se objeví zajímavého na kterémkoliv poli moderní osvěty. „Kronika Rodzinna“ pojednává o všech časových otázkách, jež dnešní společností lidskou hýbou, způsobem tak věcným, že si list svou vlastní cenou razí cestu od skrovných chaloupek i do paláců šlechty a nejzámožnějších tříd. Text doprovází případné illustrace.

Z oboru vědy náboženské a filosofické přináší výborné práce „Biblioteka dzieł chrześcijańskich“ Zvláštní pozornosti vzdělanců všech oborů zasluhuje dvousvazkové dílo „Jedno stulecie“, studie různých autorů, podávajících přehled význačných proudů náboženských, politických, socialních a vědeckých XIX věku.

Důstojně řadí se k těmto publikacím nejmladší z nich, časopis „Dzwonek Częstochowski“ a lze se nadíti, že si získá jak úpravou, tak i cenným obsahem v brzku nejširších sympatií.

Katolická literatura polská dává důstojné svědectví o vysoké vzdělanosti národního kleru, a jest jisto, že jde netušenému rozmachu vstříc.

ČÍHAL (O.)

Česká Mysl. Časopis filosofický. Redaktoři: Fr. Čáda, Fr. Drtina, Fr. Krejčí. — Prohlížíme-li právě ukončený druhý ročník tohoto jediného časopisu českého, specielně filosofii věnovaného, nelze odepříti mu se strany naší sympathie a uznání již z té příčiny, že nestaví se na stanovisko výlučně strannické a neomylnické.

Ježto nelze uváděti poznámek kritických, spokojíme se pouze tím, že upozorníme na některé věci, jež jsou pro nás zajímavy hlavně po stránce náboženské. Jest to především článek „Filosofie Ruskinova“ (J. Josek), v němž celý oddíl věnován vylíčení náboženských a altruistických názorů tohoto znamenitého pracovníka na poli umění, jehož „Výklady“ právě vyšly ve „Výboru Laichterově“, a dále pojednání jednoho z nejsamostatnějších našich duchů filosofických dr. Old. Kramáře: „O citech obrazotvornosti a vzájemném jich poměru“. Pozornost naši vzbudí tu passus o původu lásky všelidské, zajímavé srovnání základních ideí křesťanských s Budhistickými, a dále část jednající „o citu zbožnosti“, jejž klade jako empirický podklad postulatu blaženosti a po stránce metafysické jako zřejmý důkaz skutečnosti světa transcendentního a přímý důkaz jsoucnosti Boží. „Býti zbožným znamená tedy samo sebou již věřiti v Boha a jej milovati, znamená ale dále též uznávati neobmezenou lásku k bližnímu jako závaznou.“ Opravdový postulat jediné vševládnoucí a vše pronikající bytosti není výplodem snad básnické fantasie, ani nějakého pedantského syllogistického myšlení, které vždycky nuzně pokulhává tam, kde vybočujeme z přímé půdy zkušenosti, nýbrž vyplývá nutně z uznané platnosti zbožné nálady. Vedle této k zvelebení požadavků mravních a náboženských přispívá jiná jistota zkušenosti „světobol“, k jehož objasnění citována kniha Kazatel: „Marnost nad marnosti a všecko jest marnost etc.“

Páně Kramářův pojem Boha s pojmem náboženským ovšem se plně nekryje, ježto jest odvozen analysou a analogickými závěry z fakt přírodovědeckých a psychologických, nicméně rozdíly jsou tu spíše formalní a vývody jeho jsou i pro nás poučny a důležity. Že však názory o transcendentním čili božském původu vyšších podnětů mravních i se stanoviska prostě theoretického, metafysického, lze odůvodniti, to pokusil se dokázati ve spise „Hypothese der Seele“, na nějž zde upozorňujeme. Viděti tu jistou blízkost s názorem zemřelého prof. Aug. Sabatiera, dle jehož spisu „Esquise d' une Philosophie“ vylíčen jeho názor o náboženství a zbožnosti rovněž v „České Mysli“ str. 119. Praví se tam, že zjevení Boha se děje jedině v náboženském vědomí člověka, což souvisí s výrokem Pascalovým: zbožnost jest srdcem cítěné božství. Dr. Kramář zjednal si známost i svými požadavky paedagogickými, jež i v tomto jeho pojednání co chvíli pronikají. „Veškerá naděje ve zdárnější vývoj lidstva spočívá jedině na výchově mládeže. Ne vědění a vzdělanost má býti předním zřetelem jejím, nýbrž mravnost a pěstění opravdového náboženského smýšlení, ne holé zásady a slovná víra, nýbrž jednání ze živého přesvědčení pryštící.

Jako v minulém ročníku tak i zde věnováno opět místo kritice mravního

principu Kantova ve čl. Dra A. Papírníke „Kantův princip a jeho poměr k metafysice“. Článek prof. Fr. Tilšera v minulém ročníku k témuž předmětu se odnášející podává tento závěr: Dnes, kdy Kantovo učení tak osudné pohromy způsobilo... každý, kdo poznal jeho nauku ve světle pravdy, musí prohlásiti: „Probereme-li knihovny a vezmeme-li do ruky knihu nějakou obsahu jakéhokoli, otažme se: Obsahuje souhlas s Kantovou metafysikou? Ano. Vrzte ji tedy do ohně; nemůžeť obsahovati než sebeklamnou sofistiku“.

Polemika mezi prof. Marešem a Drem Krejčím zavdala příčinu k čl. „Kantův appriorism“, jehož vývody jsou:

„Appriorism neobstojí před kritikou.

S appriorismem padá nadrozum.

S nadrozumem padá metafysika Kantova.

Apriorism jest tedy proton pseudos Kantovy filosofie.“

„Odloučení filosofie a vědy poškodilo filosofii.“ Stručný rozhled po filosofickém ruchu mezi slovanskými národy podává „Korrespondence slovanská.“

Informativní jsou i rozhledy na poli ethickém a pod tímže názvem přehled literatury o Nietscheovi („Nitscheana“), a referat o dnešni filosofii přírodní. Dr. Čáda podává obšírnou zprávu o mezinárodním sjezdu pro psychologii v Paříži roku 1901., již čtvrtém toho druhu. Viděti v tom jakousi touhu po úplném usamostatnění této filosofické discipliny. Čeho postrádáme, jsou poutavé „Volné listy“ o současné filosofii z péra professora Krejčího v minulém ročníku uveřejňované.

Dlužno ještě připomenouti, že mezi zprávami uveřejněn i stručný obsah encykliky papeže Lva XIII o křesťanském demokratismu.

Na konec ještě otázka: Co vlastně jest účelem tohoto referatu? Odpověď: Potřeba samostatného kursu filosofického na theologické fakultě stává se stále citelnější

Nesprávné názory filosofů v apologii a jinde pro nedostatek času šíře nám vyvráceny býti nemohou. Mladý rozum však v plné síle své činnosti se tím neuspokojí; toužíť po tom, aby i z cizích úst slyšel potvrzení (audiatur et altera pars!) toho, co správné jest a jako takové se nám předkládá. Zdálo se tedy býti záhodno upozorniti na nejbližší nám pramen český, moderní a poměrně laciný, z něhož tolik můžeme čerpati k svému utvrzení. Tím ovšem není řečeno, že vše, co stojí v „České mysli“, máme podepsati

S. Jar. D. (Pr.)

Německý spolek „Volksverein für das katholische Deutschland“ vydal před časem zajímavý leták: **„Sociale Studien und sociale Praxis im Klerus“**, jenž ve velikém množství byl rozšířen mezi německým kněžstvem, hlavně mezi bohoslovci. Pro neobyčejnou a konečně ponenáhlu již i uznávanou důležitost, ba směle možno říci nutnost znalosti „otázky socialní“ u kleru, vynímáme ze zmíněného spisku několik myšlenek.

I. Mnohostranné úkoly socialní, které vzešly v naší době kleru, byť ne všude ve stejné míře, ve které však jednotlivec na sebe odkázaný jen těžko a po dlouhé době vpracovati by se mohl, poukazují na nutnost, aby pro různá rozvětvení otázky socialní, dělnické, řemeslnické, rolnické, militarismu, zájatectví, dělnických kolonií, otázky ženské atd. získáni byli mezi kněžstvem odborníci (Specialreferenten), již by se vpracovali v jednotlivou otázku tuto theoreticky i prakticky

ovládali, svým spolubratřím rádci byli, na shromážděních, konferencích o jednotlivých otázkách pojednávali, psali o nich v časopisech a k jejich praktickému provedení byli činni.

II. Pro praktické uvedení kleru v tyto úkoly jest velmi důležito, aby kněžstvo na zvláštních konferencích (Specialkonferenzen) většího nebo menšího kraje o práci se rozdělilo.

Tolik kapitula Stuttgartská. My pak voláme z hloubi srdce: „Výborně!“ Toho jest třeba!“ Na našem kněžstvu jest, aby dávalo laikům příklad obětavého působení socialního. Jinak nepřijdeme nikdy vpřed na poli socialním. Mluvíme z pouhé zkušenosti, tvrdíce: Všude, kde kněz, mladý neb starý, ukazuje pochopení pro otázku socialní, s lidem se stýká, jeho hospodářské neduhy léčí, organisuje svépomoc rolnictva, řemeslnictva, dělnictva, tam ukazujeme my katolíci zdárné výsledky na poli socialním. Kde naopak kněz otázku socialní ignoruje, tu těžko jest čekati, že laici budou si vědomi povinnosti působiti pro všeobecné dobro. Tím však též vzplane první jiskra temné nespokojenosti, již přinesou radikalní socialní proudy.

Směle můžeme tvrditi, že křesťanství přináleží první slovo při rozhodování otázek socialních, jež dnes všecky stavy, ba již i venkov, znepokojují. Tu ovšem jest třeba, by povolaní zástupcové křesťanství slova se chopili a přesné stanovisko k těmto otázkám zaujali. Ježto všecky tyto, často náhle se vynořující otázky jsou též otázkami žaludku, může snadno lid státi se nespokojeným. Chce viděti ihned odpomoc a tak přidrží se snadno i falešného přítele. Proto tím více jest třeba, aby právě v naší době měl kněz nezlomnou důvěru u lidu. Této důvěry nezjedná si však několika chlácholivými slovy, nýbrž ráznými skutky.

A zde stojí klerus před jednou z největších úloh moderní doby. Všecky radikalní, socialní proudy, jak přítomné snahy ukazují, berou nase známku nenávisti ku kněžstvu a odloučení od církve i v krajinách čistě katolických, ba i na venkově, dosud víře tak věrném. Nepostaví-li se tedy kněžstvo proti takovým socialním štvanicím, nebude jistě ušetřeno v budoucnosti smutných zkušeností. Josef Kratochvíl (Řím).

Vychází čtyřikráte ročně.

MUSEUM

ČASOPIS BOHOSLOVCŮ ČESKOMORAVSKÝCH

ROČNÍK XXXVI. = Č. 2. a 3. = (Březen)

POŘADATEL KAREL ENDL
NÁKLADEM »RŮŽE SUŠILOVY«
V BRNĚ 1902

Prosíme o laskavé zaslání do- a předplatného.

Obsah 2. a 3. čísla.

Jakub Deml: Slova.
J. Šverdík: Hexaëmeron v exegesi.
F. Odvalil: Těm radost buď plná.*
Fr. Krchňák: Leží-li v mezdní smlouvě pracovní právo účasti na zisku podnikovém?
Vel. Kužela: Canticum fidelium.*
Jos. Toman: O původu organismů.
J. Deml: Znamení ve snu.
Jan Pátek: Katolické vlastenectví.
F. Odvalil: Nová pohádka.*
(Ol) O coelibatě kněží.
Lad. Tomášek: O ideové povaze středověku.
J. Deml: Nepřátelům poesie.*
Fr. Hruda: Ruskinův životní názor.
Xaver Kašpar: Jsem stejný posud?"
Oldřich Zlámal: Řeka.
J. Deml: Řeči bázlivých.
— Až stínem smrti.*
Ant. Al. Havelka: P. Jos Šmidinger.
Fr. Hruda: Zpráva o schůzi bohoslovců československých na Velehradě.
Zprávy z jednot Rozmanitosti.

Redakci zaslány:

Časopis katolického duchovenstva. Orgán vědeckého odboru akademie křesťanské v Praze, nejstarší vědecká theologická revue česká, obsahem bohatá. Redaktoři: Dr. Frant. Krásl, kanovník, Dr. F. Kryštufek, kanovník, Dr. Josef Tumpach, c. k. univ. professor. Nakladatelé: kníž.-arcib. knihtiskárna (Rohlíček a Sievers) v Praze. R. XVIII. (LXVIII.) Sešit 3.

České květy, měsíční vydání »Obrázkové revue«. Obsahu věnována péče největší. Předplatné 3 K čtvrtletně. Zařízena spolu příloha dětská za roční doplatek 1 K (vychází 10krát do roka) a hudební příloha za roční doplatek 4 K (vychází 4krát ročně).

Česká mysl. Jediný český časopis filosofický. Redigují Fr. Čáda, Fr. Drtina a Fr. Krejčí. Ročn. III. č. 2.

Hlas. Mesačnik pro literatúru, politiku a otázku socialnu. Redaktori Dr. Pavel Blaho a Dr. Vavro Šrobár v Uh. Skalici. Roč. IV., č. 7.

Kazatel. Homiletický čtvrtletník. Redaktoři: Dr. J. Isidor Zahradník a Dr Robert Neuschl. Nákladem knihkupectví R. Prombergra v Olomouci. Roč. IX., č. 2. Předplatné 7 K, na část socialně-homiletickou samu K 1·20.

Rádce duchovní. Časopis kněžstva československého. Rediguje Dr. Josef Burian, sídelní kanovník vyšehradský. Vydává Václav Kotrba v Praze Obsah velmi bohatý a praktický Roč IX., číslo 4.

Katoliški obzornik. Urejuje in izdaja Dr. Jan Ev. Krek. Letnik VI. Zvezek I. v Ljublani 1902.

Náš Domov, oblíbený a nejlacinější český obrázkový čtrnáctidenník zábavně-poučný pro lid. Předplatné celoročně 4 K i s poštou. Adressa »Náš Domov« v Olomouci, Laudonova ulice č. 13. Vydavatel a redaktor Josef Vévoda. Roč. XI., č. 3.

SS. Eucharistia. Organ spolku kněží klanějících se nejsvětější Svátosti Oltářní. Majitel, vydadavatel a za redakci odpovědný jest Josef Droběna, kanovník v Kroměříži. Roční předplatné 2 K. Roč. VII., číslo 3.

Methodický výklad nového katechismu. Sepsal Václav Davídek. Sešit 13.—15., cena 60 hal. Díl druhý. V. Kotrba v Praze 1902.

Bible a nejnovějš objevy v Palestině, Egyptě a Assyrii. Sepsal F. Vigouroux. Páté vydání. Z francíny přeložil prof. Ant. Podlaha. S četnými vyobrazeními, mapkami a plány dle nákresů abbé Danillarda, architekta. Dílo schválené listem Sv. Otce Lva XIII., ze dne 20. srpna 1887., seš. 49 a 50.

Nový Život. Měsíčník pro umění, vzdělání a zábavu. Vede a vydává Karel Dostál-Lutinov, Nový Jičín. Roč. VII., č. 3.

Rozhledy po lidumilství. Měsíčník ku povzbuzování a podpoře lásky k bližnímu. Redaktor: JUC Fr. Cyr. Vlk. Administrace V Č. P. 128 III. v Praze. Roč. X. seš. 3.

Zábavy večerní. Redaktor Emanuel Žák. Roč. XXIII., č. 1. Dílo 125. V. Kotrba v Praze 1902.

Ludmila. Sbírka četby pro český lid. Roč. IV., sv. 3. a 4. V. Kotrba v Praze 1902.

Praha ve své slávě i utrpení. Originální publikace pro mládež sepsal Jan Dolenský. Nakladatel Bedřich Kočí v Praze, Františkovo nábřeží, č. 7.

Věstník Úst. M. Šk. v Praze, Spálená ulice č. 24. Roč. XVIII., č. 2.

Růže Dominikánská. Katolický časopis bratrstva růžencového a třetí řehole dom. Red. P. G. Konečný, Ord. Praed. v Praze. Roč. XV., č. 11.

Vrhbosna. U Sarajevu, God. XVI. Broj. 2.

Mane, měsíčník pro zájmy katol. intelligence a pro kritiku náboženských poměrů. Roč. I. č. 3.

Poklad věřících. Lidový list k uctění Nejsv. Svátosti Oltářní. Řídí Václ. Roudnický. Předpl. na rok 1 K 20 h. V. Kotrba, Praha. Roč. IV. č. 2.

Voditelj v bogaolovnih vedah. Tzdajejo protesonji kn.-šk. bogoslovnega učilišča v Mariboru. Urejuje František Kovačič. V Mariboru, 1902. Leto V. Zvezek 1.

Zora, glasilo slovenskega katoliškega dijaštva. Oblastem adgovoren: med. Ivan Hubad. 1902. Letnik VIII. I. zvezek

Křesťanská škola. Časopis pro šíření ideí náboženských v českém školství. Vyd. a red. Václav Špaček. S příl. »Obrana« pravdy křesťanské ve veřejném životě. V Praze. Roč. I. č. 6.

Vychovatelské listy, časopis věnovaný zájmům křesťanského vychování. Redaktor Alois Adamec, učitel měšť. školy v Ivančicích. Administraci a expedici vede Hedv. Rubrová v Brně na Petrově, č. 1. Roč. 2. č. 6.

Josefa Ehrenbergra Sebrané spisy. Nákladem Cyr.-Meth. knihkupectví Gustav Francl, Praha. Seš. 31—2. cena 64 h.

Duchovní promluvy k mládeži. Napsal Emanuel Cívka, katecheta c. k. vyššího gymnasia ve Slaném. Díl I Promluvy k žákům škol měšťanských a nižších středních. Díl II Cyklické promluvy k studujícím. V Slaném. Nákladem vlastním. 1902. Cena 3 K.

Spisy Julia Zeyera. Sešit 17., cena 40 hal. V Praze, nákladem české grafické společnosti »Unie.«

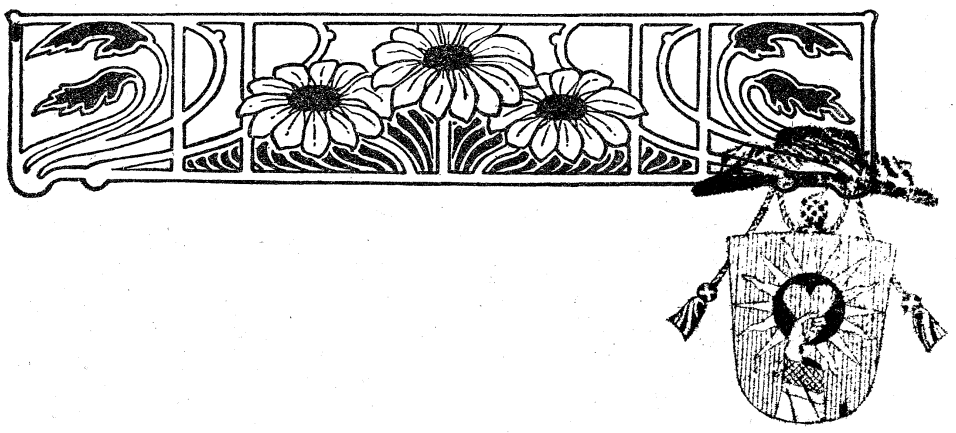
Vzdělavací knihovna katolická, pořádají Dr. Jos. Tumpach a Dr. A. Podlaha: P. Bernard Duhr, T. J. **Bajky o Jesuitech.** Svaz. XX č. 18—19. **Několik vynikajících katolických povah XIX. století.** Z Hammersteinova spisu vybral a přel. prof. J. Kosina. Cena 2 K 30 h. V Praze 1902.

Przegląd powzechny. Rok dziewiętnasty. — Zeszyt 3. Marzec 1901. Kraków. Druk W. L. Anczyca i spółki.

Sv. Alfonsa M. z Liguori »**Ejhle Beránek Boží**« Úvah a rozjímání o umučení Ježíše Krista část třetí. Přel. P. Fr. Sal. Blažek, C. SS. R Gustav Francl. V Praze 1902. Cena neváz. 1 K, váz. 1 K 60 hal

Pouť do posvátných míst Svaté Země a Egypta, průvodce po svatých místech. Popisuje Dr. Jaroslav Sedláček. V Praze. 1902. Cyr.-Meth. knihkup. Gustav Francl. Cena 1 K 90 hal.

Tiskem benediktinské knihtiskárny v Brně.

Slova.

EX LIBRIS
FRANCISCI KRCHŇÁK

Ze všech věcí se zachvíváme. Přes města, kde jsme se komíny vyzpívala, nese nás vítr do zrnatých niv, tam v rozpustilosti mícháme vůně a rozvlňujeme barvy, šeptáme v osinách klasů do snění charp, jež zburcovati usiluje červeň koukolů a máků a prchlivé výkřiky čičorečky.

Lesknem se na krovkách sluníček, jež tichounce letí do blankytu jako průsvitavé, z vnitřku ozářené, liliputánské vzduchostroje v klidu kolosů řízené pevnou, neviditelnou rukou kormidélníka.

Modro nebes, křidovou bělost oblaků, zeleň lučin žhnoucí drahokamy všech barev, křišťál potoků i rybnatý jich puch slíváme v polyfonii do sebe zaklesnutých tonů, v níž i lidské srdce se třese a omdlívá.

Se svahů borovnatých stékáme umdleným oddechem pryskyřice.

Naše zvěsti strom stromu podává, tráva i květy na hrobech je šumí, skřípavým sténáním hřbitovů i hlaholem svátečních zvonů nesou se přes vesnice, však vězní je pevně stisknuté rty skal: jen svými boky ošoupanými tisíci nohou na veřejných cestách všedně o všedních návštěvách povídají.

Tajemství naše nesmí nikdo vyslovit: ve výších skřivan se rozhlaholil, ale zvěst jeho nerozletěla se ani na hodinu. Tisíc jiných zpívá, jakoby jeden pod celým blankytem zpíval. Tisíc jich vzlétá, tisíc jich do stébelných prutů padá, v rodinná hnízda. Vzlétá, oči zavírá, padá, se zrakem úzkostlivým padá.

Nejsme vysvobozena. Zakleta jsme do větru a do světla. Psanci, bloudíme vesmírem, miláčci výšin i hlubin, dokud své jméno neprozradíme. Ale i odkopnutá nepřestaneme zvonit a hřát od věků do věků.

A zemřeme s výčitkou na rtech svým sestrám. A naše smrt bude jako světlo, které odchází s vrcholků hor při západu slunce; a toto bude poslední jeho gesto: sestřičky, vy jste nepromluvily, vy jste nepromluvily, vy jste nepromluvily . . .

J. Deml (Br.)

Hexaëmeron v exegesi.

J. Šverdík. (Ol.)

Způsoby vysvětlování první kapitoly Genese, jež slove hexaëmeron, jsou přerůzné; avšak ani ten ani onen není tak přesvědčivý, aby si získal všech exegetů Písma sv. Authentického výkladu této kapitoly dosud nemáme; neboť v Písmě sv., které by nám ten výklad dáti mohlo, jsou všechny jiné zmínky o stvoření jen básnickým rozvedením zprávy Mojžíšovy, která byla podkladem všem pozdějším zprávám,[1]) — a církev svatá doposud též ponechává mínění o tom volné, ovšem až do jistých mezí.[2]) —

Než nač tak velké spory o výklad kapitoly tak prostinké, že jí každé dítě rozumí? Co zde činí obtíže, není nejasnost textu, ni hloubka myšlenek, nýbrž že právě onen samozřejmý smysl šestidení nelze srovnati s výsledky věd přírodních. Jde tedy o takovou exegesi, která by na vědy přírodní nenarazila. Odtud dělí se exegetové na dva velké tábory. První, vidouce v šestidenní věrnou historii stvoření, naléhají na doslovný skoro výklad jeho — exegese historická (litterální). Jiní však praví: látka této zprávy jest bez odporu historická, ale způsob (forma) vypravování není historický, nýbrž jen idealní, tento dlužno tedy exegetovati — exegese idealní.

Mezi exegety historickými rozeznávati jest zastance tří různých směrů, a to:

I. theorie verbální (diluvianisté). Dle nich rozuměti jest hexaëmeru doslovně: tedy vesmír stvořen byl za šestkrát čtyřiadvacet hodin, atd. Přírodní vědy dospěly ovšem k výsledkům úplně rozdílným; diluvianisté praví však, že nauky jejich jsou skoro jen samé hypothesy, a co pravdivého na jejich tvrzení o vrstvách kůry zemské, to se dobře vysvětlí pozdějšími nenáhlými převraty na povrchu zeměkoule, zvláště však všeobecnou potopou. A konečně, všemohoucnost Boží mohla za šest dní stvořiti, co se zdá nám vyžadovati millionů let.

Zastancové, jichž dnes již není, počínajíce od Efraema Syr. a některých Sv. Otců, byli nověji: C. T. Keil, J. E. Veith, A. Bosizio, A. Trissl a j.

Proti této theorii nelze ničeho namítati ze znění textu v Písmě sv., ba naopak jest výklad jí podaný nejpřirozenější a textu nejbližší. Avšak výsledky vědy na základech nepopíratelných, tedy ne pouhé hypothesy, staví se při každém dni hexaëmera na odpor. A poněvadž dle koncilu

---

Prameny: Přednášky Dra Musila na bohosl. fakultě v Olomouci, r. 1901. — Commentarius in Genesim. (Hummelauer), pag 49 sq. — Der biblische Schöpfungsbericht. (Hummelauer) Nochmals der bibl. Schöpfungsbericht. (Hummelauer.) — Hexaëmeron. (Güttler, Wetzer u Welte's Kirchenlexikon) - Bibel nnd Natur. (Reusch, IV. Aufl, S 137.) — Das biblische Sechstagewerk. (A. Trissl.) - Bible. (Vigouroux, přel Dr. Podlaha, I. str. 71.) - Hlídka, »Z duchovních pradějin člověka«. (J. Oliva, r. 1899., 1900.)

[1]) Na př. Job. 38, Žalm 103.

[2]) Srv. concil Lat. IV., Cap. Firmiter.

vatikánského [1]) rozum Bohem stvořený nemůže odporovati pravdám od Boha zjeveným, musíme upustiti od výkladu doslovného, protože by odporoval poznání rozumovému, a sáhnouti k výkladu jinému.

Ovšem mohl Bůh všemohoucí v okamžiku stvořiti díla, jež dle našeho rozumu zdají se vyžadovati milliony let, ale Bůh nejvýš svatý a pravdivý toho neučinil, neboť by nás pak klamal zevnějškem věcí stvořených.

II. Theorie restitutionistická praví: šestiden nevypravuje stvoření světa prvotné, nýbrž líčí již znovuzřízení (restituci) jeho. První verš jen vypravuje o prvotném stvoření, které bylo krásné a dokonalé. Ale náhlá katastrofa (A. Westermayer: pád andělů, pro něž byl ten krásný svět stvořen) zničila vše, což naznačuje verš druhý slovy: hājᵉtâ tôhû wa bohû, t. j. (země) stala se pustou a prázdnou. Trosky prvotného stvoření (Westermayer: nestvůry zplozené bojem satana s Bohem) viděti dosud ve formacích, zkamenělinách atd. Na to v šesti dnech o čtyřiadvaceti hodinách na troskách starých uspořádal Bůh svět nynější, jak vypravuje dále hexaëmeron.

Obhájcové teprve z doby novější jsou: N. Wiseman, W. Buckland, Hengstenberg, Vosen, Westermayer a j.

Proti této, také již opuštěné theorii dlužno namítati mnoho jak z Písma sv., tak z přírodních věd.

Z Písma sv.: dle grammatiků hebrejských neznačí hājᵉtâ „stala se“, nýbrž „byla“ — stojí tedy restitucionismus na základě chybném. Vysvětlovati pak vše pádem andělů, jest tak fantastické, že netřeba ani poukazovati k nesrovnalostem tohoto výkladu, na př. jak mohou andělé, čiří duchové, míti radost z krásného a žalost ze zničeného světa hmotného.

Z přírodních věd: zkamenělé organismy, jež jsou dle restitucionistů trosky prvního stvoření, potřebovaly nezbytně ku svému životu slunečního světla a tepla, ano mezi nimi nachází se i člověk, — jak tedy obhájí restitucionisté svou thesi, že světlo, slunce a člověk stvořeni byli teprve po katastrofě v šestidení? — Vůbec však náhlé, vše zničující katastrofě odporují výzkumy o formacích dotvrzující, že formace klidně se střídaly, a večer předcházející že byl jitrem následující.

III. Theorie konkordistická (periodisté). Hexaëmeron třeba prý exegetovati doslovně, až na slova jôm, ereb. boker, jež značí tropicky: periodu, její začátek a konec. K tomuto tropickému výkladu oprávňují:

1. Jiná místa Písma sv., kde jôm značí velký prostor časový (na př. Gen. 2^4, Is. 49^8, Ezech. 7^7).

2. Dny hexaëmera jsou buď všechny dny přirozené, nebo periody. Dny přirozené však býti nemohou první tři dny, když slunce stvořeno bylo teprv čtvrtého dne; a sedmý den jistě jest perioda, trvát dosud, pročež se neuvádí jeho večer. — Jest tedy každý ze šesti dnů perioda.

3. Z výkladu jôm jako perioda vyplývá podivuhodná shoda Písma sv. s geogonií, geologií, palaentologií, kteréžto vědy rozeznávají také různé periody: azoickou, palaeozoickou, mesozoickou, kaenozoickou a čtvrthorní, odpovídající mnohým dnům hexaëmera dle zkamenělin organismů vždy

[1]) Cap. 4. de fide et ratione.

vyšších. Tak přesného pořadu ve vzniku organismů v jednotivých periodách geologických ovšem není, jako jest uveden ve dnech biblických. Často totiž dva organismy, na př. nižší rostinstvo a nižší živočichové objevují se v jedné periodě zároveň. Tu však dlužno říci, že bible, nemajíc než účelu náboženského, líčí periody ony pouze v nejvýraznějších rysech, nazývajíc je dle organismu převládajícího. Nebo snad v periodách v bibli naznačených stvořeny byly skutečně všechny tam vyčítané druhy, avšak jen v zárodcích, které se vyvinuly teprve v pozdějších periodách — o tom se však bible již nezmiňuje.

Počet konkordistů býval velmi četný; patří k nim mnozí Svatí Otcové (Basilius, Gregorius Naz. a jiní), pak G. Cuvier, M. de Serres, J. B. Pianciani, Hug Miller, Maignan a jiní.

Namítá se 1.

Jôm vždy značívá den o 24 hod., ovšem až na některé fráse hebrejské, v nichž přeneseně značí čas všeobecně, beze zřetele na délku jeho, moha právě tak dobře značiti okamžik jako staletí. (Is. 49[8] „den spásy“, Ezech. 7[7] „den porážky“). Takového významu jôm hexaëmera nemá, vždyť zde nestojí ve frasi. Ba právě naopak, jôm zde značí den přirozený, neboť

a) každý má večer a ráno, (dobře pozorujme pořádek slov: napřed večer a pak ráno), což možno říci jen o dni přirozeném. Či značí přeneseně večer počátek a ráno konec periody?

b) Bůh nazval světlo dne prvním „dnem“ a tmu „nocí“, a to zajisté ve smyslu vlastním, jako později nazývá souši „zemí“ a vodstvo „mořem“. Tedy první den jest dnem přirozeným, neboť jest zajisté tím, čím ho nazval Bůh.

c) neposledním účelem hoxaëmera jest svěcení soboty (Exod. 20.[9], 31. [15. sq.]) a toho dosáhneme nejlépe, má-li jôm význam dne přirozeného.

Proti 2.

a) První tři dny šestidenní jsou dny přirozenými, neboť

α) již pod 1. jsou důvody, proč jôm značí den přirozený.

β) Slunce muselo býti pro zem ustanoveno již přede dnem čtvrtým, aspoň již dne třetího, neboť rostliny nejprvnějších period, které by měly odpovídati dni třetímu hexaëmera, jsou buď totožné neb velmi příbuzné s nynějšími rostlinami. Potřebovaly tedy nevyhnutelně slunečního světla a tepla.

b) Též den sedmý jest dnem přirozeným. Či kdo nám praví, že trvá dosud? Že se nečiní zmínky o jeho večeru, jest pouze tím, že parallelismus v líčení předchozích dnů se zde přerušuje; tak se na příklad též o něm nepraví: „a viděl Bůh, že jest to dobré“.

Jsou tedy důvody konkordistův o tom, proč první tři a poslední den hexaëmera mají význam period, jen zdánlivě.

Proti 3.

Nelze dosud nalézti shody mezi dny hexaëmera a periodami geologickými. Neboť

a) dle bible jest stvoření každého organismu přesně odděleno od stvoření organismu jiného. Třetího dne stvořeny jen rostliny, pátého jen

zvířata vodní a ptactvo atd. Stvoření rostlin bylo třetího dne nejen započato, nýbrž i úplně dovršeno. V pozdějších dnech již nových druhů rostlin Bůh nestvořil. — Totéž platí o živočiších dne pátého a šestého.

Avšak v nejprvnější periodě geologické, v níž objevují se rostliny, nalézají se současně i živočichové a to v počtu druhů daleko rostliny převyšujícím (1000 druhů rostlinných, 5700 živočišných). Nemohla se tedy tato perioda v bibli jmenovati stvoření rostlinstva, ani dle převládajícího organismu bylinného. Avšak v této periodě geologické se neobjevují ani všechny druhy rostlin, nýbrž dokonalejší druhy vystupují teprv v periodách pozdějších — opětně důkaz, že třetí den neodpovídá periodě geologické, v níž se objevují poprvé rostliny.

Docela stejným způsobem lze ukázati, že ani pátému, ani šestému dni hexaëmera neodpovídá některá z period geologických.

b) Čtvrtý den bible — stvoření těles nebeských — darmo bychom v periodách geologických hledali. Přírodní věda pokládá za jisto, že tělesa nebeská existovala dávno před utvořením atmosféry zemské, před oddělením moře od země suché, před objevením se rostlin na zemi — jedním slovem před druhým a třetím dnem šestidenní.

Kde jest tedy shoda bible s periodami geologickými?

Tyto a jiné (interperiodismus, theorie kosmická) theorie konkordistické jsou nejen příliš vyumělkované, nýbrž vážnosti exegese Písma sv. přímo škodlivé, spočívající na výsledcích přírodovědy, které dosud nejsou plně ustáleny, mohou býti zítra nuceny odvolati, co dnes tvrdily.

Exegeté odvracejí se proto ku theoriím idealním. Idealisté shodují se v těchto bodech:

1. Forma šestidne není historická, a nelze tudíž ani o shodě, ani rozporu mezi Písmem sv. a vědou přírodní mluviti.

2. Forma ta jest idealní, majíc jedině účel objasniti pravdy náboženské: Bůh z ničeho vše dle Své nejsvětější vůle stvořil a chce, by ho člověk ctil jako Tvůrce a sedmý den mu zasvětil.

Theorie ideální má opět svá odvětví dle toho, jak je vysvětluje tato ideální forma:

I. Allegorismus. Vypravování hexaëmera od verše 2.—4. jest jen v allegorické formě rozvedená látka verše prvního. (A. Stopphani.)

II. Poëtismus. Hexaëmeron jest básnicky vyzdobená modlitba k Bohu Stvořiteli, tedy báseň (J. Hauser), neb hymnus (G Paulus) neb žalm (Rorison) o stvoření.

III. Mythismus. 1. Hexaëmeron jest semitský mythus o stvoření, jaké mají i pohané. (F. Lenormant. — Zavrženo kongregací indexu.)

2. Zpráva o stvoření, zjevená původně, udržovala se v pověstech semitských jako mythus. Mojžíš ho použil ve svém vypravování, očistiv ho poněkud od formy mythické, kterou ponechal potud, pokud se mu hodila k účelům náboženským. (J. Lagrange.)

IV. Liturgismus. Hexaëmeron jest hymnus na ustanovení dnů týdenních a účel jeho jest liturgický. Poněvadž totiž pohanští sousedé Israële (Babyloňané a Egypťané) hvězdě některé neb bohu zasvěcovali jednotlivé dny týdne, ustanovil Mojžíš, chtěje lid ochrániti od zvyku po-

hanského, na každý den týdne památku na některou část tvůrčí činnosti Boží. — Praví-li se pak, že prvního, druhého... dne něco stvořeno bylo, myslí se to právě tak, jako my říkáme: na neděli velikonoční vstal Kristus z mrtvých, ač to přesně není správno. (W. Clifford) — Podobně jen s malou odchylkou vykládají E. de Gryse a Ch. Robert, že zde vypravuje se jen ustanovení týdne na památku děl Božích.

K mythismu Lenormantovu přistoupiti jest katolickému exegetovi nemožno, k ostatním zde jmenovaným theoriím, velice nesnadno.

Nelze říci, že hexaëmeron jest pouhou básní nebo vůbec vypravováním vymyšleným. Vždyť Genese není sbírkou básní a pověstí, nýbrž knihou historickou, nezbytně jsou tedy historické i její části Řekne-li se však, že hexaëmeron jest báseň, pak snad pád Adamův, potopa, Abraham — vše jest báseň? — A pak nezaložil Bůh na nějakém vymyšleném vypravování básnickém své velké přikázání o svěcení soboty, vždyť se odvolává na šestidenní stvoření. (Exod. 20.[11], 31.[17]).

V. Allegorie za doby patristické. Exegeté oné doby, svedeni Eccli. 18.[1], Gen. 2.[4], tvrdili současné stvoření všech věcí, a vysvětlovali proto jednotlivé dny a díla mysticko-allegoricky. Tak Philo a po něm Origenes: nebe značí anděly, abyssus peklo atd. Podobně i sv. Augustin, který vysvětluje dny hexaëmera jako stupně poznání andělského, kterým bylo stvoření od Boha zjeveno.

S velikým důmyslem a pílí vysvětluje sice sv. Augustin hexaëmeron, avšak jen ve smyslu mystickém, nikoliv ale reelním.

VI. Idealismus. 1. Idealismus konkordistický. Svoření událo se v témž časovém pořádku, jak se vypravuje v bibli, tak totiž, že díla tvůrčí (zvláště rostliny a živočichové) aspoň první počátky vzala v těch dnech, jak Písmo svaté vypravuje, i když dokončena byla teprv v čase pozdějším. Den čtvrtý nevypravuje o stvoření, nýbrž jen objevení se těles nebeských pro zemi tím, že mlhy zemi dosud obklíčující se konečně potud kondensací rozředily, že by bylo možno okem spatřiti tělesa nebeská. Pro nás jest věcí vedlejší, zda-li den má význam reelní, neb jest jen výrazem všeobecným pro některé dílo Boží. (C. Güttler, Braun, H. Reusch: „Bibel und Natur", 2. Aufl.)

2. Idealismus čirý. Sv. spisovatel, chtěje dosíci účelu náboženského, přičinil k látce reelní formu idealní. Rozdělil totiž celé stvoření, jež jest reelní, na šest částí, nikoliv na šest period, nýbrž na šest částí, odpovídajících šesti rozdílným logickým momentům, jež jsou představy Boží uskutečněné stvořením. Tyto momenty uvedl pak v pořádek ne časový, nýbrž logický, tak totiž, že následující dílo předpokládá existenci předcházejícího (neb dle sv. Tomáše: první tři dny jsou „opus distinctionis", následující tři „opus ornatus"). Šest oněch momentů nazval dny. Netřeba tedy ani posloupnost děl Božích ani dny hexaëmera pokládati za reelní. (Michaelis, Baltzer, Zollmann a j.)

Idealismus zamlouvá se přemnohým, nejvíce pro tu výhodu, že nás zbavuje nemilého protivníka — přírodních věd.

Důvody, které uvádějí se proti idealismu, nemohou ho sice vyvrátiti, ale naplňují k němu nedůvěrou. Jest to jako dříve hlavně nepravdě-

podobnost, že by v knize tak historické, jako jest Genese, měla jedna část ráz nehistorický.

VII. Visionismus (revelacionisté). Zpráva hexaëmera jest nejen inspirována, nýbrž zjevena — v tom shodují se theologové katoličtí. Kdy však a komu se zjevení to událo?

Historicky dá se dokázati, že existovala zpráva ta již před Mojžíšem. Neboť

1. svěcení dne sedmého, tedy účel šestidení, rozšířeno bylo u národů starých,[1]) zvláště ale u Semitů, kde (u Assyřanů) i jméno dle sedmého „sabatuo" slove. Tedy též Israëlitům známo bylo dávno před Mojžíšem, jak i z Písma sv. lze dokázati.[2]) A tu jest velice pravděpodobno, že základem tohoto zvyku bylo hexaëmeron, které jest i podkladem Mojžíšova přikázaní o svěcení soboty.

2. Pravděpodobnost tato stává se jistotou ze zprávy na tabulkách hliněných, nalezených v Ninive (1875) a Lippaře (1882) z doby dávno předmosaické (± 2000 před Kr.). Zaznamenáno jest na nich stvoření světa. Poëtické vypravování toto jest s hexaëmerem biblickým tak parallelní, že jim nelze upříti společného pramene. Hexaëmeron obsahuje pramen onen čistý, babylonské památky však libovolnými přídavky básnickými zakalený.

Stvoření bylo tedy zjeveno již před Mojžíšem, a to Adamovi. Neboť bylo-li kdy třeba, by zjevil Bůh stvoření světa, bylo to hned u Adama, protože pravdy a přikázaní, jichž Bůh tímto zjevením chtěl dosíci, jsou všem lidem potřebné. Bůh, který mravně i socialně vychovával prvního člověka,[3]) nemohl nepoučiti ho o vztahu světa jednak k Sobě, jednak ku člověku. A toho docílil zjevením stvoření, kdež mu nejlépe ukázal, že Sám stvořil vše z ničeho, člověku panství nad stvořením udělil, pročež že slušno jest, aby člověk Tvůrce Jeho ctil a sedmý den mu zasvětil.

Nastává otázka, jak zjeveno bylo Adamovi stvoření? Zjevení to událo se bezpochyby viděním. Tak mohl totiž Bůh nejlépe znázorniti Adamovi o čem ho chtěl poučiti. A že tohoto způsobu vychovávacího skutečně užíval, vidno z vidění Adamova při stvoření ženy. Konečně i názornost hexaëmera, výslovné rozkazy Boží atd. nasvědčují, že původce té zprávy viděl průběh stvoření. — Poněvadž pak stvoření odehrává se v šesti dnech, dlužno souditi, že zjevení Adamovo dálo se po šest dnů.

Když tedy Bůh stvoření Adamovi zjevil a zpráva o tom mezi Semity rozšířena byla, nebylo Mojžíšovi třeba téhož zjevení. A poněvadž dále Mojžíš celou svou historii čerpal buď z ústního podání, neb z písemných památek; a nepopíratelná podobnost hexaëmera se zprávami babylonskými na společný pramen poukazuje: není zcela neodůvodněno mínění, že

zpráva o zjevení Adamově se dochovala Mojžíšovi a ten z vnuknutí a za ochrany Ducha sv. přejal ji za úvod

[1]) Homer, Hesiod (op. et dies 768), Philo (de opif. mundi, de vita Mosis, lib. 2.) dle Tappehorna »Genesis«, str. 55.

[2]) Exod. 16 [15] sq. Gen 7.[4. 10], 8.[10 12], 29.[27], 50.[10]

[3]) Viz pojednání toho druhu v »Hlídce«, r. 1899, 1900. od J. Olivy.

k dějinám lidstva nejen proto, že jest to první historie člověka, nýbrž též z důvodů náboženských, výše uvedených.

Formy zprávy oné Mojžíš nezměnil; proto nepraví: „prvního dne zjevil Bůh Adamovi, že stvořil světlo“, nýbrž přímo se stanoviska vypravujícího Adama: „Bůh stvořil světlo... a uplynul den první“. — Tím nikterak netrpí autorita Mojžíšova, vždyť i na přemnoha jiných místech obživuje jen v paměti lidu věci dávno známé, staré zvyky povyšuje z rozkazu Božího za přikázaní.

Již ze Sv. Otců vysvětlovali hexaëmeron viděním (Mojžíšovým): Chrysostomus, Severitanus, Gabalitanus a j. Z novějších Kurtz, F. Schultz, H. Reusch (Bibel und Natur, 4. Aufl.), F. Hummelauer a m. j. V nejnovější době získává si tato theorie vždy více přívrženců.

Činí se námitky:

1. Proč nezmiňuje se Mojžíš, že jest to zjevení Adamovo?

Revelacionisté odpovídají: Mojžíš neudává vůbec pramenů historických, z nichž čerpal, ač jistě pramenů užíval; ostatně z toho, že se nečiní zmínky o zjevení, nelze ještě usuzovati, že se nestalo, a Mojžíš ho nepoužil.

2. Bůh klamal Adama, zjevuje mu, že v šesti dnech stvořil svět. Odpovídají: Bůh zjevil v šesti dnech Adamovi stvoření světa, ale nezjevil mu, že v šesti dnech svět stvořil. Věděl dobře Adam, že nevidí stvoření skutečné, nýbrž jen obrazné.

Visionismus jest sice posud hypothesou, ale přece hypothesou nemálo oprávněnou. Zahrnuje nad to v sobě přednosti všech shora uvedených theorií. Neboť dle visionismu můžeme s theoriemi doslovnými exegetovati hexaëmeron doslovně, a přece do sporu s přírodními vědami nepřijdeme, protože visionismus může s theoriemi iedealními tvrditi, že stvoření neudálo se doslovně tak, jak nám je líčí bible.

Z tohoto rozboru různých theorií vysvítá, že otázka exegese hexaëmera není dosud dostatečně rozřešena. Jisto jest, že theorie historické jsou pochybeny. Neboť to snad nebudeme tvrditi o muži tak duchaplném a ve všech vědách egyptských vzdělaném, jako byl Mojžíš, že by se dopustil chyby tak zřejmé: mluviti o třech dnech před stvořením slunce. Zajisté tedy Mojžíš doslovně své vypravování nebral. Zbývají nám tedy jen theorie idealní, a jest nám volno přidržeti se kterékoliv z nich.

F. Odvalil (Ol.)

Těm radost buď plná —

Těm radost buď plná, jichž úkolem žíti,
mír budiž těm, již usnuli! — —
Ty se země sbíráš jen nevinné kvítí
na bílý věnec z bledulí.

Své nohy stápíš v tůni vod
a čelo v labyrinty hvězd,
vždy přepásána na pochod,
do ulic zíráš věčných měst.

Mimosy bledé u nohou ti plovou,
oblaka v dálku plují kol,
a perutí svou paprskovou
obojí stíníš pól.

A sama s city záhadnými
do tajů světa postavena,
výbuchy srdce sopečnými
udílíš jim svá lidská jména.

Jen nekonečnem žít, jím plouti!
a když tvé cesty do Bezedna
se střetnou s jiné síly poutí,
ta chvilka zde — tvá myšlenka jest jedna.

Duše! když tak na rozcestí
sedáš, zdá se v utišení —
sama nejlíp víš, že štěstí
tady v světě pro tě není! —

*

A tak nás táhnou miliony,
šlepěje tisknou v země v prach,
němi tak k sobě, jen večerní zvony
k slavnosti zvou nás po horách.

Nám srdce nad vlastní bytostí žasne
a kolem vše jak v zázracích —
Dejme si ruce! — Dál v kraje jasné,
až s touhou Věčna ve zracích

najdeme ostrov kdes v nebeském svitu,
(na slunném pobřeží plavci)
jak zlatou růži ve blankytu
a my — v ní zlatohlávci —

Vlastní bělí se v ní spíjí
duše, světlem oslněná,
od hvězdiček od lilií
od andělů pozdravena.

Leží-li v mezdní smlouvě pracovní právo účasti na zisku podnikovém?

Fr. Krchňák. (Br.) (Pokr. a dokonč.)

Není-li nedovolen poměr služebný v užším slova smyslu a neruší li se jím spravedlnost, pak jest též přípustný poměr služebný v širším slova smyslu, který zabírá podřízenost dělníka továrního, k prácedárci. Pracovní smlouva dělníků průmyslových je rozšířeným služebným poměrem domácím čeledínským. Oba tyto vztahy jsou si podobny, nejsou však úplně rovny. Shodují se v tom, že oba jsou společenství nerovná, poněvadž autorita při obou spočívá v osobě podnikatele, který také nese risiko celého podniku. Liší se pak od sebe tím, že společenství jest širší než svazek čeledínský, neboť obsahuje větší počet osob, které nejsou tak těsně podřízeny pánovi jako čeleď hospodáři; samostatnost jejich povyšuje ještě ta okolnost, že obyčejně dělníci tovární bydlí mimo továrnu, majíce vlastní krb rodinný.

Poměr služebný uskutečňuje se pravidelně mezdní smlouvou pracovní, a tu nutno odpověděti prve na otázku:

která mezdní smlouva jest dovolena.

Mezdní smlouva pracovní jako smlouva vůbec musí vyhovovati určitým podmínkám, jež se nutně k platnosti každé smlouvy vyžadují; musí tedy obě strany znáti podmínky, za kterých se smlouva stala a projeviti s nimi svobodný souhlas. Povahou svou patří smlouva námezdní mezi tzv. smlouvy oboustranné (contractus bilaterales), neboť oběma stranám ukládá jisté povinnosti a jistá práva: továrník se uvolí vyplatiti dělníkovi určitou mzdu, dělník pak jest povinen vykonati smluvenou práci. — Má-li mezdní smlouva pracovní býti dovolena, musí mzda smlouvou stanovená odpovídati mimo to spravedlnosti směnné, která vyžaduje, aby

a) zaměstnavatel — chce-li zadost učiniti přirozené spravedlnosti — nahradil dělníkovi cenu toho, co ho práce stála, či-li to, co ze svých sil vydal. Mzda musí býti tedy tak veliká aby mohl dělník veškery denní nutné potřeby ukojiti (pokrm, šatstvo atd.). A poněvadž příroda nepřipouští práce bez přestávky trvající, musí denní mzda stačiti i na živobytí ve dnech odpočinku — v nedělích a svátcích.

b) Avšak mzda tato ještě nevystihuje celé ceny vlastního nákladu na práci; vydalť dělník mimo síly tělesné při své práci také jistou míru rozvahy, vědomosti a obratnosti, a proto musí býti i za toto odškodněn.

c) Jako továrník při stanovení ceny svého zboží kromě náhrady za material a práci počítá také určitou částku na amortisaci kapitálu investovaného v budovách továrních, strojích a p., má také dělník právo na náhradu svých životních sil, jež právě jsou jeho kapitálem, když musí práce ve stáří zanechati. Patří mu tedy přiměřené zvýšení mzdy, aby si mohl pro stáří něco zaspořiti.

d) Mimo to jest postavení dělníka za nynější doby velice nestálé: snadno může pozbýti práce a tím i živobytí. Proto se srovnává s přiro-

zeným právem, zvýší-li se též mzda o ten obnos, který odpovídá tomu nebezpečí.

e) Kromě toho je-li práce spojena se zvláštním nebezpečím pro zdraví neb život dělníkův, může se dělník domáhati zvýšení mzdy, není-li zaměstnavatel sám zodpověden za možné poranění a p.

Dbá-li těchto podmínek při určování mzdy zaměstnavatel, pak jistě vyplácí mzdu dělníkovi, která mu právem náleží, pak neruší se smlouvou námezdní spravedlnost, a dělník povinen jest, svěřené práce věrně a poctivě vykonati.

Krátce jsme vyložili, kdy či která mezdní smlouva jest dovolena, a proto snadno nyní poznáme,

kdy jest mezdní smlouva nedovolena.

Za nedovolenou nutno považovati tu mezdní smlouvu, jíž se vyměřuje dělníku mzda nespravedlivá, nikterak neodpovídající h o d n o t ě práce. Hodnotu práce pak nelze stanoviti pouze momenty hospodářskými jako cenu zboží, a tudíž i spravedlivá mzda nezávisí j e n od poptávky a nabídky. Vždyť za neomezené poptávky a nabídky, pokud jsou dělníci bez ochrany a zcela osamoceni, existuje jakási přirozená náklonnost vyplývající ze zištnosti boháčů hospodářsky silnějších, aby mzda pracovní byla stlačována. Každý se snaží průměrně laciněji koupiti a draze prodati: chce-li dělník svou sílu pracovní za cenu pokud možno nejvyšší pronajati, chce ji zaměstnavatel za mzdu co možná nejnižší najmouti. Že pak ve výhodě jsou mocnější boháči oproti chuďasům, kterým spravedlivou mzdu ztenčují, netřeba ani dokládati. —

Mimo to není správný onen názor, který stanoví mzdu právě tak jako cenu zboží, poněvadž staví lidskou práci na roveň statkům vnějším. Existuje sice jakási podobnost mezi cenou zboží a prací, ale pojmy tyto nejsou totožny. Jako zboží tak i práce má také hodnotu směnnou, a proto může se určovati částečně jako cena zboží, ale ne výlučně. Vždyť práce je činnností osoby, která rovněž jako zaměstnavatel jest obrazem Božím a předmětem nejsvětějších práv a povinností; nelze ji tedy od osoby odděliti, jest to kon vitalní, immanentní, kdežto statky vnější jsou věci neosobní.

Kromě toho nabídka a poptávka umělými ba často mravně nedovolenými prostředky může býti stupňována nebo snižována, čímž se může státi, že i cena takto docílená jest nespravedliva právě tak jako prostředky, jichž k tomu použito. Tím způsobem možno netoliko na poptávku a nabídku, nýbrž i přímo na výši mzdy nespravedlivě působiti. Kdyby se přihlíželo jenom k poptávce a nabídce, mohla by mzda tak klesnouti, že by nestačila dělníkovi ani na denní živobytí a nenahradila mu ani toho, co stojí jeho denní výkon. Spravedlnost však žádá, aby zaměstnavatel nahradil dělníkovi aspoň to, co tento pro něho vydá. Kdyby mzda nestačila dělníkovi na nutné živobytí, pak neprohřešuje se toliko zaměstnavatel proti spravedlnosti směnné, nýbrž i dělník, přijme-li za takových podmínek práci, přestupuje zákon přirozený, který ho váže, aby se staral o takovou mzdu, jež by stačila k uhájení jeho života. Lev XIII. praví

v encyklice „Rerum novarum“: „Byť i dělník s najímatelem svobodně a zvláště o míře mzdy se dohodl, obsažen přece vždycky v dohodnutí tom požadavek spravedlnosti přirozené nad svobodnou vůli obojí strany vznešený a platnější, že mzda nesmí býti tak skrovná, aby dělník střídmý a dobře zvedený nemohl uhájiti svého živobytí.“ (Z překladu nejdp. biskupa Bauera.) —

Poněvadž mzda má jakousi podobu s prací, závisí také od svobodné konkurence, a proto může býti pohyblivá, ale i nejnižší musí býti spravedlivá, t. j. dělník musí vždy ještě více dostati, než jest třeba k zachování sil tělesných.

Svalují li dělníci vinu svého krušného postavení na mezdní smlouvu, činí tak neprávem. Kořen tohoto zla nutno hledati v moderní soustavě národohospodářské, která vnesla do nynější společnosti názory a hesla, jež nikterak jí neprospívají. Jedním z oněch vábných slov jest i kouzelné slovo: „svoboda“. Dělnictvo prodchnuto zásadami liberalními toužilo po svobodě práce, která mu stoupenci různých škol byla tak vřele doporučována. Vždyť jen tak prý napne každý a využitkuje co nejvíce svých sil k výrobě upotřebitelných statků, jen tak možno dospěti k národnímu bohatství a všeobecnému blahobytu. Avšak místo slibovaného všeobecného blahobytu dostavila se všeobecná neočekávaná bída. Ti, kteří dělnictvu svobodu vychvalovali, zapomněli, že neomezená svoboda rozpoutává i špatné síly přirozenosti lidské, že přechází v hrubé sobectví a nemravnost a že z ní pak vychází vykořisťování slabých silnějšími, lidí poctivých nesvědomitými. Liberalismus neprohlásil pouze svobodu práce, on obdařil touto svobodou i kapitál, který ovládl úplně veškeru práci v životě výrobním a snaží se ji co nejvíce vykořistiti. „Za nynější doby jsou poměry obyčejně takové — píše Pauly ve svém „Úvodě k socialní otázce“ — že miliony lidí stojí před paláci kapitalistů a úpěnlivě volají o práci; ale odtud ozývá se hrozné: chcete li pracovati za ten peníz, který vám nabídnu, přijmu vás část. A ten nabízený peníz jest tak nízký, tak nedostatečný, že při něm dělník pomalu zmírá. Takovou svobodu má naše dělnictvo: buď může pracovati za mizernou mzdu, která mu nestačí ani na zaopatření toho nejnutnějšího, nebo zůstávati na ulici, lapati vzduch a pozvolna zmírati.“ To není svoboda, toť hnusné otroctví! Lidé, jichž jediným majetkem jest práce, jsou přinuceni mrhati den po dni z nedostatku práce, a potom když viděli ubíhati dny a týdny, při čemž jejich kapitál se ztrácel, činí se jim výtka, že si ničeho neušetřili. Nemůže-li boháč svůj kapitál zaměstnati, uloží jej do banky, avšak „banka kapitálu práce“ chudého muže dosud nalezena nebyla. Práce člověka jest nejen jeho kapitál, ale i jeho život: když mine, nevrátí se více. Zužitkovati ji, předejíti plýtvání s ní, umožniti chudému muži uložiti v „banku“ pro budoucí užitek, to jest zajisté velice důležitým úkolem. Stát ošatí sice a nasytí přečetné zločince v zalářích, avšak na tuto státní podporu má nároky po hříchu jen zločinec, ne však muž, jenž se chce poctivě uživiti. Tak se podobá stát ranhojiči, jenž všechny nemoci léčí pouštěním žilou a šílenství svěrací kazajkou (Manning, d. c. 67.).

Za takových okolností se ovšem nikdo smlouvy námezdní jako spravedlivé zastávati nebude. Je-li přirozeným požadavkem spravedlnosti, aby spravedlivý majetek každého člověka byl chráněn a žádají-li toho zaměstnavatelé, aby se dostalo jejich majetku vydatné ochrany, má dělnictvo totéž svaté a nezadajné právo. I ono musí žádati, aby chráněn byl jeho majetek; a poněvadž dělník nemá přečasto jiného majetku než zdraví své a sílu svou, jest to povinností nejen zaměstnavatelů samých, ale i státu, aby zdraví a síla dělníků při práci byly šetřeny a chráněny. Práce potřebuje nutně ochrany, aby se nestala kořistí mrtvého kapitálu.

Jak různí se tyto poměry od poměrů ve středním věku, který prodchnut byl zásadami křesťanskými! Kristus svým vznešeným příkladem posvětil práci, povznesl ji z toho bahna opovržení a potupy, do něhož ji uvrhly zvrácené názory pohanských národů starověkých; tím však zároveň posvětil i toho, jenž pracuje. Náboženství Kristovo stanovilo jedině pravý a správný poměr mezi pánem a dělníkem. Tomuto nařizuje, aby svěřené práce poctivě vykonával a tak si zasloužil spravedlivé mzdy, onomu ukládá, aby byl pamětliv, že Kristus vykoupil smrtí svou všechny lidi, že tedy není před Bohem žádného rozdílu mezi bohatým a chudým, či-li — jak vhodně praví Lev XIII. v encyklice „Rerum novarum“ — že dělníci nesmějí býti považováni za otroky a nesmí se také tak s nimi jednati; vždyť jejich osobní důstojnost zušlechtěná hodností křesťana musí vždy býti považována za posvátnou. Těchto zásad náboženských byl pamětliv křesťanský středověk, na nich zbudována cechovní zřízení, která práci vydatně chránila a podporovala. Představení cechů dbali, aby výrobky jednotlivců byly dobré. Jsouce sami odborníci v řemeslech mohli snadno posouditi netoliko jakost výrobků, nýbrž mohli též bez obtíže poznati, jak mnoho práce a času věnoval dělník jistému výrobku či-li mohli správně stanoviti jejich platnost nákladovou a tím i spravedlivou jejich cenu. Poměr mezi zaměstnavatelem a dělníkem byl určen v cechovních zřízeních do nejmenších podrobností a děla-li se někomu křivda, mohl se domáhati práva před soudem cechovním. Poměr mezi jednotlivými mistry, nemůže se nikterak srovnati s poměry, které zavládly mezi nynějšími kapitalisty — podnikateli. Tovaryš a učeník se čítali k rodině mistrově, která jim nahrazovala úplně jejich otcovský dům. Tržní ceny nemohly se stlačovati na úkor dělnictva; též minimální mzda byla pevně stanovena: každý musil aspoň tolik vydělati, kolik potřeboval k slušnému živobytí. Bylo tedy jak hospodářské tak i společenské postavení dělníka ve středním věku mnohem snesitelnější než nyní.

Novodobým proudům svobodářským však zdály se tyto užitečné instituce nedostatečnými, neboť příliš omezovaly jednotlivce, takže nemohl volně sil svých rozpjati na úkor druhých a svobodné počínání každého bylo udržováno v jistých mezích. Proto neuspokojivše se časovou opravou, neustaly dříve, dokud nestanuly na troskách rozvrácených základů a tu pyšně se vychloubajíce do celého světa volali: my jsme lidstvo vykoupili, obdařivše je zlatou svobodou! Avšak radost nad tím vítězstvím byla krátká, a všichni záhy seznali, že vítězství bylo vlastně porážkou. Přišel horší nepřítel, který brzy podmanil si celé massy chudého lidu, jenž jest

mu vydán na milost i nemilost. Octli jsme se v době, kdy kapital, seskupený v rukou málo jednotlivců, zabral všechny výhody techniky strojové a přivlastnil ji sobě na úkor práce; jedině on se čítá za produktivní při výrobě statků národohospodářských. Následkem toho klesá mravnost, bují materialismus, jenž v zárodcích dusí každou idealní snahu a myšlenku. Honění se za ziskem bez ohledu, zda ziskem tím štěstí a blahobyt druhých se ničí, jest vůdčí myšlenkou širších vrstev; bohatství nepoctivě nabytého užívá se zase nemravně, a tak se utváří ony rozhárané poměry socialní, ony nesrovnalosti a protivy společenské. Na jedné straně vládne požívavost a přepych, na druhé miliony lidí, kteří nemajíce, co by do úst dali, stávají se ze strachu před bídnou smrtí otroky kapitalu! Za takových poměrů ovšem není možno říci, že by smlouva námezdní byla spravedlivá; přes to však není třeba ji hned zavrhovati, nýbrž dle známého přísloví „tollatur abusus, maneat usus“, to jest zneužití není důkazem pro odstranění věci spravedlivé, mělo by se pomýšleti na odstranění nespravedlností, jež smlouvu pracovní nedovolenou činí.

Seznali jsme dosud, že mezdní smlouva pracovní sama o sobě jest dovolena, vyhovuje-li určitým podmínkám a že není vážného důvodu pro její odstranění. Zbývá ještě dokázati,

má-li dělník právo na zisk podnikový.

Socialisté zavrhnuvše pracovní smlouvu námezdní, z rovnosti všech lidí odvozují i právo dělníkovo na zisku podnikovém. Poněvadž však vědí, že by za nynějšího řádu společenského požadavky jejich se neuskutečnily, domahají se toho, aby všechny závody výrobní staly se majetkem společným resp. státním. V těchto závodech pak mají všichni bez rozdílu pracovati a čistý výtěžek pak se rovnou měrou všem rozdělí. Kdyby jednou se plány socialistů o postátnění výrobních prostředků uskutečnily, pak by třeba se mohli domahati jisté části zisku podnikového. Za nynějších poměrů však jest to úplně nemožno. A opírají-li své mínění o oprávněnosti na zisku podnikovém o to, že tvrdí, že jediná práce produkuje čili tvoří nové hodnoty, pak jsou na nesprávném stanovisku stejně dobře jako jejich odpůrci, kteří hlásají, že jediný kapital jest oním mocným činitelem při výrobě, kterému děkujeme za nové hodnoty. Jako kapitál nutně potřebuje práce, aby byl do plodnosti uveden, a v ní se udržel, tak i práce potřebuje vnějších věcí hmotných, ze kterých by produkovala. Kapital sám o sobě není živý, nýbrž mrtvý, život svůj dostává teprve z práce. Tito dva činitelé musí býti spolu nerozlučně spojeni.

Měl-li by míti dělník právní nároky na část zisku podnikového, pak by musila býti tato podmínka vytčena ve smlouvě pracovní, jež by tímto aktem nabyla rázu smlouvy společnické. Smlouva společnická záleží v tom, že si více lidí složí peníze k nějakému výnosnému podniku a čistý zisk dle výšky podílů potom mezi sebe rozdělí. Různí křesťanští politikové socialní tvrdí, že smlouva mezi podnikatelem a dělníkem jest skutečně smlouvou společnickou. Tak na př. Weiss („die Gesetze für Berechnung von Kapitalzins und Arbeitslohn“ strana 10.) píše: „Tím, že dělník nabídne svoji službu kapitalistovi a pomáhá mu při podniku, má

právě takový nárok na produkci, podmíněnou prací a kapitálem, jako kdyby uzavřel společnickou smlouvu s kapitalistou k témuž podniku. Máť práce právě takové nároky jako kapital na příslušnou část ze společného výnosu". Mínění toto však není správné, poněvadž smlouva námezdní, jak se za našich dnů uzavírá, není ani formalně, ani materielně smlouvou spolkovou. — Formou každé smlouvy společnické jest oboustranný souhlas kontrahentů k dosažení společného zisku; leč při námezdní smlouvě pracovní nynější není právě tohoto oboustranného souhlasu. Obsahem pak smlouvy společnické jsou dvě věci: společný zisk a společné risiko; a o těchto dvou základních činitelích neděje se žádná zmínka v námezdní smlouvě. Vždyť zaměstnavatel nenabízí dělníkovi část čistého výtěžku z podniku, aniž na něm žádá, aby s ním sdílel nebezpečenství ztráty.

Může tedy dělník z hospodářských důvodů žádati na podnikateli část čistého výnosu, nebo ponechává si právem podnikatel sám celý zisk? Uvažme v krátkosti, jak účastněn jest podnikatel sám na výrobě; práce jeho jest ovšem docela jiného druhu, než obyčejného dělníka. Srovnejme jen na př. činnost obyčejného dělníka v mechanické tkárně s činností podnikatele. Dělník pracuje většinou mechanicky právě tak jako stroj, jejž obsluhuje, a práce jeho nemá celkem nějakého vlivu na jakost výrobku, k čemuž nese se celá působnost podnikatele. Ten netoliko že vykazuje snahám dělníků určité působiště, nýbrž on dbá také o to, aby správně nakoupil dobrý material, aby nalezl výhodný trh, kde by své výrobky s prospěchem mohl prodati, musí dle poměrů výrobu omeziti nebo rozšířiti a starati se o to, jak by nejpříhodněji ukojil požadavky odběratelů. Kdyby zanedbal jen jednu z uvedených věcí, mohlo by to míti za následek veliké ztráty. Činnost podnikatele a dělníka můžeme nejlépe posouditi na obdobním příkladě — vojevůdce a prostého vojína. Vojín musí pracovati, musí snášeti různé útrapy a býti poslušen rozkazů vojevůdce. To vše by však málo pomohlo, kdyby vojevůdce neznal síly nepřítele, kdyby v příhodný okamžik neudeřil právě tam, kde se útoku nejméně nadají a pod. I podnikatel musí dobře věděti, co by nejlépe odpovídalo chuti či potřebě konsumentů a dle toho na časovost či vhodnost nějakého produktu působiti.

Podnikatel nese risiko celého podniku a tu se může snadno státi, že neočekávanými krisemi může býti připraven o větší část svého kapitálu. Nebezpečenství oprávňuje zaměstnavatele, aby si ponechal větší část čistého výnosu a vylučuje téměř úplně dělníka z podílu na zisku. Neboť účast na zisku zahrnuje v sobě účast na ztrátách.

Tu ovšem jest dělník ve výhodě před továrníkem, pravidelně totiž dostává svoji mzdu dříve před ukončením podniku a nestará se dále o to, zdaří-li se či-li nic. Hlavně za našich dnů mnoho dělnických rodin čeká na sobotní výplatu, bez níž by se stěží jen jejich členové uživili. Většina dělnictva by absolutně nemohla posečkati s vyplacením mzdy až do ukončení podniku, a tudíž jest úplně neschopna, nésti možné risiko s podnikatelem.

Proti různým nehodám musí se továrník pojistiti a na toto pojistné musí se rovněž přičítati jistá část z čistého výtěžku. Mimo to operují

mnozí podnikatelé s kapitálem vypůjčeným, z něhož musejí spláceti úroky, které také pohltí částku výnosu. Konečně se stává, že podnikatel neřídí podniku sám, a pak musí vyplatiti také jistou sumu peněz tomu, který ho buď úplně zastává nebo jest mu aspoň nápomocen.

Z toho všeho jest patrno, že podnikatel právem si přisvojuje celý čistý výnos a dělníka z účasti na tomto výnosu vylučuje. Dělníci sami nejsou ani s to vyrobiti produkt, jehož prodejem vzniká zaměstnavateli čistý zisk. Cena totiž a tím i směnná hodnota nějakého výrobku není podmíněna výlohami, kterých jest třeba k jeho vyrobení a nezáleží na kvantu vynaložené práce, ale záleží nejvíce na tom, aby toto kvantum času a práce vynaloženo bylo na produkt, který by v nejvyšší míře dovedl ukojiti potřeby konsumentů. Pohlížíme-li s tohoto stanoviska na produkci, musíme uznati, že jediným producentem jest jen duch lidský, který dovede ostatní elementy k produkci nutné tak sloučiti, aby vyhověly požadavkům na ně kladeným. A tento úkol plní právě podnikatel, pročež jemu přísluší výlučně právo na zisk podnikový.

Z toho ovšem nenásleduje, že by podnikatel nemohl nebo nesměl dáti část výtěžku zaměstnanému dělnictvu. Zvláště chce-li si zaopatřiti dovedné dělníky nebo potřebuje-li jich větší množství, aby kvalita i kvantita výrobků se zvýšila, může zaměstnavatel učiniti dělníky účastnými zisku podnikového. Jen v tomto případě jest požadavek dělnictva oprávněn. Neboť za jmenovaných okolností pravděpodobně zvýší se i čistý zisk.

S mravního stanoviska mzda byť i spravedlivá nevyváží úplně práce, neboť dělník zůstane vždy člověkem, v poměru pracovním pak relace člověka k člověku a k celé společnosti, která vyžaduje lidského jednání. Základem lidského jednání jest ovšem spravedlnost, avšak nesmí se nikdy zapomenouti, že celá společnost křesťanská jest nadto spoutána láskou, bez níž by neobstála. A právě křesťanské lásky jest třeba nejen továrníkovi ale i dělníkovi a nepřeháníme, tvrdíme-li, že právě úpadek této křesťanské lásky má za následek také úpadek dělnictva. Liberalní proudy novodobé zatlačily náboženství jen ještě do těch nenáviděných kostelů a zvolily si jiného Boha — zlaté tele a tomu se klání. Zmizela víra v Boha, která jediná dovede pro práci nadchnouti. Zámožnější třídy shánějí se jen po zlatě — tam vládne hrubý materialismus. Kdož pak bídou k práci jsou nuceni, považují ji jen za nutné břemeno. Poznávají, že se mu vyhnouti nemohou, proto pracují, ale ne s láskou. Jest to také zcela přirozeno. Vždyť o všechno, co jim bývalo dříve útěchou při denním lopocení, co sílívalo ducha jejich k nové práci, o to o všechno byli oloupeni. Do rukou dány jim spisy, v nichž se popírá všechno nadpřirozené a Božské; učené i neučené hovory směřují proti Bohu, církvi a kněžím. S vírou v Boha vymizela i důvěra v jeho spravedlnost a moudrost a místo ní se všude roztahuje nevěra.

Zničí-li se však víra, tu dle učení a spojitosti ctností bohoslovných sama sebou zhyne i křesťanská láska a naděje. Těžká práce bývala dříve oslazována dělnictvu nadějí na záhrobní život a na trvalou odměnu v nebi. Připraveni však o tuto naději zcela důsledně domáhají se dělníci nebe zde na zemi. Odtud to hromadění vezdejších statků, odtud ten

bezohledný boj, v němž nikdo se neohlíží na druha, nýbrž snaží se, co nejvíce ukořistiti. Na místo věrou vypěstěné lásky vedralo se nejtužší sobectví. Kdo dříve byli sloučeni, ti nejen že jsou od sebe odtrženi, nýbrž i nepřátelsky proti sobě vystupují. Dělnictvo naplněno jest závistí a záštím proti zámožnějším zaměstnavatelům, tito zase pohrdají dělníkem spatřujíce v něm bytost inferiorní, která jim má býti nástrojem k jejich obohacení. Náboženská lhostejnosť vyhubila tu křesťanskou obětavou lásku, která si vytkla za úkol, mírniti bídu a nouzi lidstva, tu lásku, která nečekajíc odměny vyhledává míst utrpení a přináší ochotně želanou pomoc. Zla socialní byla vždy, ale na toto rozsáhlé pole utrpení seslal Kristus anděla křesťanské lásky, který by stíral slzy s ustaraných tváří pracujících, který by léčivým balsamem zaceloval nebezpečné rány. A dokud se nenavrátí celá společnost lidská zase k Bohu, pokud nebudou zákony naše prodchnuty duchem křesťanským, marná jest snaha po nápravě. Neboť jen tenkráte, bude-li znáti zaměstnavatel svoje povinnosti k Bohu, k sobě a bližnímu, bude-li si těchto povinností vědom také dělník a budou-li je obě strany řádně plniti, jak to předpisuje křesťanské náboženství, jen tak rozřeší se správně otázka socialní. —

Končíme slovy neunavného pracovníka na poli socialním, sv. Otce Lva XIII., který v encyklice „Rerum novarum“ píše: „Spásu dlužno očekávati právě od dokonalého prokazování lásky křesťanské, která jest souhrnem všech přikázání a evangelia, která jest vždy ochotna obětovati sebe samu pro blaho bližního a která jest zázračným protijedem proti pýše a sobectví světa. „Láska přemáhá svět“, dí sv. Pavel. Láska přemůže i všechny dnešní společenské neshody, přemůže i napjetí, které panuje dnes mezi zaměstnavatelem a dělníky, zladí-li obě strany svou duši i srdce dle věčné lásky, kterou jest Bůh sám, a kterou prokazovati nás učí naše sv. víra.“

Canticum fidelium.

Ty v „desateru Božím“ věčně svatá —
nám povždy táž zůstaň!
ty požehnaná spásy křížem nově —
i naši žehnej zbraň!
ty opěvaná v žalmu prorokově —
i s písní naší vstaň!
ó výhni zářná, duchem Pravdy vzňatá —
nám jiskru šlehni v skráň!

Ty k svatém Empyrea prahu vzatá —
nás veď v sabbathů ples!
ó světlo majáku v bouřlivé době —
nám kalich těchy nes!
ty berlo kroků k Edenu Kristově —
tě veleb každý hles!
dšti lásku v nás, ó číše víry zlatá —
ať prchne bludu děs!

Náš jistý průvodce k agapám míru —
nám zbloudit nedej s cest
jak skála pevná, jako slunce jasná —
ó sžehni všechnu lest!
na orlí peruti, jediná spasná —
rač k ideálu vznést!
jen hříchu bodláčí a víru —
ne, nedej v nitru vzkvést!

Odvěká peřej z ruček nebes nivy —
svlaž k hymnům svatým hlas!
lkající s cheruby nad pádem liljí —
prach a byssů duší ztřas!
Kéž všichni z tvojích zdrojů „spásu pijí —
o rozlij ve tmu jas!
a tobě pějí věčný chorál hřmivý:
„Ty's v ráj uvedla nás".

VELESLAV KUŽELA (Ol.).

O původu organismů.

Sestavil JOSEF TOMAN. (Br) (Pokrač. a dokonč.)

Leč materialisté, prohlašujíce domněnku o prvoplození za mrtvý postulat, (jinak prý by bylo nutno, jak praví Haeckel, „v této jediné příčině uchýliti se k zázraku nadpřirozeného stvoření"), nikterak se jí vzdáti nechtějí. Haeckel klade vznik organismů z hmoty neživé do doby, kdy se staly první srážky par atmosferických v podobě krůpějí. Organismy ty nebyly prý ještě nijakými buňkami, v nichž jeví se nynější i nejnižší prvoci, nýbrž představovaly prosté, beztvaré a úplně homogenní hloučky bílkovinné. Haeckel nazval tyto prajednoduché organismy, o nichž však nepraví to hlavní, totiž jak vznikly, „Monery" a snažil se dokázati existenci jejich i v nynější době. Avšak mnohé, jmenovaným badatelem za monery vykládané bytosti jeví se po opětovném zkoumání dokonalými, jednobuněčnými prvoky s jádry. Ba dnes je dokázáno, že

nějaká nižší bytost živá než buňka existovati nemůže. Buňka jest organismem nejnižším, jest organismem elementarným (Brücke), k jehož podstatě náleží hmota buněčná (protoplasma), jádro s jadérkem a tělísko dělící. Pouhá protoplasma bez jádra, jakou představují Haeckelovy monery žíti nemůže. Pokusy je dokázáno, že úseky buněk jádra postrádající záhy hynou, kdežto úseky buněk jádrem opatřené doplňují se brzy v úplný organismus. Nusbaum a Gruber provedli takovouto mikroskopickou vivisekci s nálevníkem Stentor coeruleus. Rozetneme-li tohoto nálevníka na tři segmenty, z nichž přední a střední obsahuje jádro, kdežto zadní jádra postrádá, pouze přední a střední jádrem nadané segmenty se regenerují v úplné nálevníky, dalšího života schopné, úsek však bezjaderný nevyvíjí ani nových brv, ani úst, ani stažitelných bublin a pozvolna hyne.[1])

Jako nezjednaly abiogenesi platnosti monery, tak nepomohl jí ani objev nový, s nímž roku 1868. vystoupil professor Huxley. Na dně mořském prý se nalézá jakýsi lepkavý a rosolovitý hlen, jenž prý je samovolným výplodem protoplasmy, jakož i prvotnou a povšechnou podstatou všechněch organismů živoucích. Huxley nazval sliz tento „Bathybius“ („Ve hlubinách žijící“) a věnoval jej příteli svému Haeckelovi, jenž učinil z Bathybia hlavní sloup moderní theorie evoluční. Leč Huxley sám již po 11 letech přiznává veřejně, že „Bathybius není nic jiného než pouhá rosolovitá usazenina siranu vápenitého, jež klesajíc do hlubiny vodní, uchvátila s sebou něco hmoty organické“. Podobně Milne-Edvards prohlašuje Bathybia za „shluk slizu, jejž houby a někteří zoofyté vyměšují, je-li tkanivo jejich raněno nástroji rybářskými.[2])

Materialisté chtějíce aspoň theoretickou oprávněnosť samoplození uhájiti, odkazují k tomu, že i v laboratoři již mnohé sloučeniny organické uměle vyrobeny byly z neorganických, z čehož prý plyne, že i v přírodě je dána možnost život sestrojiti.

Avšak závěr tento jest nesprávný. Předně, v laboratoři organické sloučeniny samy se netvoří, nýbrž chemik důmyslem a prací svou slučování řídí.[3]) Dále podařilo se sice uměle sestrojiti některé látky ústrojné z neústrojných, tak ponejprv roku 1818. Wöhlerovi močovinu z minerálných prvků, Berthelotovi a Wurtzovi alkohol, Fischerovi cukr atd., ale ne protoplasmu, tím méně protoplasmu živou. „Vlastní substrát ústrojného života“, dokládá k tomu Dr. Čelakovský, „bílkovinnou protoplasmu, vyrobiti lučebně se dosud nepodařilo, a jest pochybno, zdali se to kdy podaří. Krom toho dlužno uvážiti, že kdyby se i podařilo všechny ústrojné sloučeniny, ani bílkoviny nevyjímaje, lučebně vyrobiti, nebyl by tím ještě žádný živočich, nebyla by tím žádná rostlina sestrojena, ani nejjednodušší amoeba nebo plasmodium. Onen zvlaštní složitý stav, kterým plasma živé se vyznačuje, nedovedl dosud žádný chemik vyvésti a sotva kdy toho dovede... Dobře praví Nägeli, že hlavní obtíž prvoplození v tom

[1]) Vejdovský »Zoologie« str. 4, 39, 46, 47.
[2]) Projet »Apologie« str. 162.
[3]) Heusler »Vědy přírodní a bible« str. 30.

spočívá, kterak může netoliko z neorganického sloučenství povstati organické, nýbrž i z neživého živé".[1])

Téhož náhledu jest i Dr. Vejdovský, professor srovnávací anatomie a embryologie na české universitě, dle něhož protoplasma nenáleží v pojmy chemické, nýbrž jest to hmota morfologická. Známe pouze všeobecné znaky její. Víme, že je to hmota polotekutá, téměř vždy bezbarvá, s vodou se nemísící, nejvíce podobná slizu, že obsahuje stejnotvarou, přejemně pěnitou neb mřížovitě upravenou základní hmotu, v níž jsou u větším nebo menším množství uložena zrnka či granula, avšak charaktery její chemické známe velice nedokonale. Víme jen, že obsahuje látky velice složité skladby, nazvané bílkoviny či proteidy (nejznámější bílek či albumin). Jsou to sloučeniny uhlíku, vodíku, kyslíku, dusíku a síry, z nichž převládá hlavně uhlík, nejméně pak zastoupena byla síra. Mimo bílkoviny obsahuje protoplasma nepatrné množství látek mineralných, jako fosfaty a sulfatů kalia, kalcia a magnesia. Na vodu jest velice bohata.[2]) Chemické tyto vlastnosti však týkají se protoplasmy již umrtvené, neboť „živá hmota jest lučebnému rozboru pomocí dosavadních method zcela nepřístupna. Nejslabší činidlo lučebné, voda, porušuje a umrtvuje ji, o kyselinách a zásadách ani nemluvíc. Možno tedy prozkoumati pouze složené hmoty umrtvené". Než hlavní podstata protoplasmy, „živá bílkovina, přes stejné elementarní složení jest u vnitřní stavbě něco zcela jiného, než lučebným rozborem nalezená a prozkoumaná bílkovina mrtvá; tato hromada ssutin, ona nádherná stavba".[3])

Lučebně, jak soudíme dle rozkladných produktů, „má bílkovina za živa jinou stavbu než po smrti"; fysiologicky jeví bílkovina zcela určitý a stálý vnitřní lučebný děj, zjevný vylučováním uhličité kyseliny a pohlcováním kyslíka..., velikou citlivost na vnější fysické vlivy..., má zkrátka vlastnosti života, jichž mrtvá bílkovina nemá."

Tyto vlastnosti zakládají prý se na vnitřním uspořádání atomů v molekule živé bílkoviny. Poloha atomův uvnitř živé molekuly jest velmi vratká, proto je bílkovina tak neobyčejně citliva na vnější vlivy. V mrtvé bílkovině zaujaly však atomy polohy stálé, ve kterych zůstávají. Dle náhledu toho spočívá rozdíl mezi živou a mrtvou bílkovinou pouze ve fysické energii, působící vratké uspořádání atomů v molekule živé. Člověku je možno tento rozdíl poznati a proto musí se připustiti možnost umělého sestrojení „živé hmoty", t. j. hmoty, jež by se skládala ze stejných látek a měla stejné vnitřní fysické uspořádání jako hmota živá.[4])

„Avšak zázrak", tak vykládá dále Dr. F. Mareš, professor fysiologie na české universitě, „ano pravím zázrak života by tím překonán nebyl. Tyto všechny vlastnosti umělé živé hmoty jsou vedlejší a druhotné. Scházela by jí základná a podstatná vlastnost života: schopnost assimilační... V assimilační schopnosti spočívá vlastní podstata, takřka zázrak života, uměle člověku nenapodobitelný. Assimilační schopnost není

[1]) Čelakovský »Osvěta« r. 1878. str. 209.
[2]) Vejdovský »Zoologie« str. 6., 7., 42.
[3]) Dr. F. Mareš »Umělá živá hmota?«, »Živa« 1893. str. 1., 3.
[4]) Mareš »Živa« 1893. str. 3., 6.

totiž podstaty fysicko-chemické a není tedy přístupna fysicko-chemickému poznání. Není podstaty fysicko-chemické proto, že jí podobné v mrtvé přírodě není, nemá žádného fysicko-chemického dokladu. Žádná hmota mrtvá neroste a nerozmnožuje se přibíráním, proměňováním a assimilací cizích látek z okolí. To jest význačnou vlastností jen živé hmoty. Jen živé tělo jí, a dle toho se pozná".

A svoji úvahu shrnuje jmenovaný fysiolog ve slova: „Člověk snad bude moci někdy živou hmotu padělati; ale základnou vlastnost života nemůže jí dáti. K tomu prostředky fysicko-chemické nedostačují. A říci jí: vzrůstej a množ se — k tomu člověk nemá moci".[1])

Z toho vidno, že podobně jako podle lidských exaktních zkušeností, tak i dle hranic dovednosti experimentalné praplození není, nebylo a ani nebude, jak nás poučuje rozbor živé látky.

Co pozorování a pokus prokázal býti neskutečným, zdravý rozum prohlašuje přímo nemožným. Ústrojenstvo zajisté se liší od neústrojenstva podstatně a ne pouze kvantitativně.[2])

Je-li mezi říší ústrojnou a neústrojnou, jak chtějí materialisté, rozdíl kvantitativní či stupňový, splývá obojí tato říše v říši jedinou, v níž jsou činny naprosto tytéž síly dle týchž zákonů, způsobujíce v ústrojenstvu toliko složitější a dokonalejší výtvary, než v nerostectvu, tak že všude vládne týž život, jen stupně jeho jsou různy. — My však tvrdíme, že mezi obojí říší jest rozdíl podstatný t. j., že v bytostech živých zasahuje do přírodního života „cosi", co je činí živými, organickými, čeho přírodověda blíže nezná a samostatně z podmínek pouhé hmoty provésti nedovede, čili, že v ústrojenstvu je nový činný princip, jenž ústrojný život povznáší podstatně nad veškero ústrojenstvo.

Podstatný rozdíl tento nezáleží v látce, nýbrž ve zvláštním složení a skupení hmotných částic, čili ve zvláštním tvaru bytostí živých. Zjev života děje se na hmotě sestrojené z obecných, v přírodě co nejhojnějších prvků; z uhlíku především, pak z dusíku, vodíku, kyslíku, síry, fosforu, draslíku a vápníku. Skutečně nic více než obyčejný prach a popel, vzduch a pára. Z těchto prvků je sestrojena živá hmota zcela zvláštním způsobem. Ne tedy v látce, nýbrž u vnitřním uspořádání obyčejných látek, ve zvláštní stavbě spočívá podstata živé hmoty".[3])

Zvláštní tvar organismu záleží v jisté centralisaci celého jeho ústrojí, v soustavném rozčlenění a vzájemné závislosti jednotlivých jeho částí jeví se ve vnitrném vytváření přijatých látek dle určitého typického tvaru, ve zvláštním způsobu vzniku, hlavně však ve výživě a plodivosti.

Centralisaci všech ústrojí můžeme pozorovati již na nejnižším organismu, na buňce, která jest organismem velice složitým, sestávajícím z různorodých částí, jež možno za malé orgány (organula) buňky samy vykládati. Podstatu její tvoří protoplasma, jež může vyloučiti na povrchu blánu buněčnou a v níž jsou uložena malá zrnka (granula), jádro obalené

---

[1]) Tamtéž str. 8.
[2]) Dr. J. Pospíšil »Kosmologie« str. 349. - 353.
[3]) Mareš »Živa«, 1893., str. 1.

blanou, složené ze šťávy jaderné, v níž prostírá se sítivo nebo vlákno jaderné s chromatinem, a v níž uloženo jedno nebo více jadérek s blanou na povrchu; mimo to je v protoplasmě tělísko dělící či centrosfera, jasná nebo slabě zrnitá kulička s vniterným zrnkem více méně zřetelným.[1]) Buňka právě tím vzniká, že jisté neorganické látky pravidelně se řadí okolo jedné neb i více ústředních částí. Toto centralné buněčné skupení opakuje se v každém dalším vývoji buňky, a zvláště patrno je při nepřímém či kinetickém dělení,[2]) při němž centrosfora rozdělí se ve dvě části, jež umístí se na dvou protilehlých polech jádra, určujíce tak ústřední body, okolo nichž se přiměřené hmotné částice řadí v nové buňky dceřinné. A centralisace tato je tím těsnější a složitější, čím výše vystupujeme po stupni organických bytostí, až v ústředních ústrojích mozkových u obratlovců dosahuje vrcholu.

Následkem této centralisace jeví ústrojenstvo soustavnou rozčleněnost a vzájemnou závislost jednotlivých částí při všech jejich životních úkonech. V organismu spojeny jsou v harmonickém celku všechny různé části, které se jak ve svém trvání, tak ve své činnosti podmiňují a na sobě závisejí. — Zcela v jiném poměru stojí k sobě části anorganismu. Tyto mohou mechanicky od celku se odloučiti a tímto odloučením netratí ani samy, ani celek své původní povahy. — Kámen rozražený na několik kusů zůstává v částech týmž kamenem, jakým byl původní celek, jen kolikost má menší, kdežto část těla ústrojného od celku oddělená hyne, na př. větev od stromu odříznutá uschne, přestane býti částí organickou.

Dále známo, že tvar čili podstata těles neústrojných závisí na způsobu složení a množství látek, z nichž sestávají, a na zevnějších okolnostech, v nichž se vytvářejí. Organismy právě naopak samy určují a sobě přizpůsobují látky z venku přijaté — celek tu určuje části. V organismu je tedy immanentní tvar či typus principem, jemuž se látky úplně podřizují.

Další rozdíl mezi ústrojenstvem a neústrojenstvem záleží na způsobu jejich původu. Anorganismy mohou vznikati z látek, které jsou jim úplně nepodobny, na př. voda ze sloučení kyslíku s vodíkem — organismy vznikají z těles, která jsou jim vždy úplně podobna. Potomci buď v přímé řadě anebo jistými odchylnými cestami nabývají tvaru a podoby individuí matečných.

Nejvíce však liší se organismy od anorganismu výživou a rozmnožováním. — Výživa záleží v ustavičné změně a výměně látek; počíná příjímáním potravy, pokračuje ve výrobě nové protoplasmy, přechází v rozrušení protoplasmy a končí vyměšováním či exkrecí látek, kterých organismus po assimilaci nepotřebuje. Látky, kterých organismus stálou činností pozbyl, nahrazuje tím, že ze vnějšího světa přijímá v sebe nové látky intussuscepcí, t. j. přijaté látky přiměřené svému stavu pozměňuje, assimiluje, a přetvořené ukládá mezi části staré, jež obrodu

[1]) Vejdovský »Zoologie« str. 39., 40., 4 ., 48, 49., 54.
[2]) Vejdovský »Zoologie« str. 67. 77.

potřebují, — nikoliv pouhou apposicí, t. j. pouhým zevnějším nakupením na látky, které již v sobě obsahuje, jak se děje při tělesech neústrojných.

Co se týče množení, nové útvary pouhé hmoty vznikají jen tím, že starší ze sebe právě tolik pozbudou, kolik nové obsahují, hmota ta sama sebou neroste ani nezaniká — živá hmota však se rozmnožuje plozením, při kterém starší útvar pozbývá jen něco málo ze své hmoty, nic však ze svého života, nový útvar pak samovolně roste a zaniká výměnou látek, ne pouze mechanicky. [1])

Z těchto důvodů plyne, že je podstatný rozdíl mezi říší neústrojnou a ústrojnou, tak že v organické říši působí zcela nový princip, který není pouhou výslednicí sil fysicko-chemických, nýbrž síly tyto přesahuje, je ovládá, sobě podrobuje a do vyššího řádu povznáší. Princip tento je lišný od hmoty samé, neboť kdyby patřil hmotě, jakožto hmotě, každá hmota by byla oživena, pak hmoty neživé by nebylo.

Kdyby život byl pouhým výsledkem sil fysicko-chemickým, nemohli bychom si vysvětliti, proč ústrojná hmota chová se namnoze zcela opačně jako neústrojná. Tak na př. kyslík slučuje se v neústrojné přírodě s uhlíkem a vodíkem, kdežto v rostlinách právě naopak vylučuje se z vody a z kysličníku uhličitého a přechází listím ve vzduch. Nebo, kyslík působí rozklad látek neústrojných, kdežto živočichům právě k zachování života jest nutný. [2])

Že život nevznikl, nevzniká a netrvá pouhou součinností sil fysicko-chemických, patrno i z toho, že atomy ve strukturách organických nemají tendence organisující, nemají samovolné snahy po seskupení, nýbrž jeví nestálost a samovolnou snahu k rozkladu. Bílkoviny, ponechány samy sobě nějakou dobu, počnou se rozkládati, vydávají nepříjemný zápach a rozpadávají se v jednodušší a jednodušší sloučeniny, z nichž nejdůležitější jest voda, kysličník uhličitý, amoniak a sírovodík. [3]) Ovšem, kde žití již jest, tam jest snaha směřující k seskupení atomů, ke specialní konstrukci různých orgánů. Ale síly fysicko-chemické samy sobě ponechány, jsou činny zcela opačným způsobem, působí zjevy rozkladné, zjevy umírání a smrti, a jen stálým bojem proti destruktivní působnosti těchto sil život organický může se udržeti. Kterak tedy možno připustiti samovolnou associaci a organisaci, když pozorováním a zkušeností dokázáno, že atomy jeví schopnosti zcela opačné?! „Ve hmotě organisované byl mathematický zákon, jenž řídí struktury chemické, pominut", praví Gaudin. Samovolná organisace hmoty předpokládá tedy mathematický zákon, jenž samovolně sám sebe obchází — což jest nemožno. [4])

Prvoplození je tedy pouhou domněnkou, jež na základě přesných pozorování a pečlivých pokusů jest úplně vyvrácena, jíž i důvody zdravého rozumu na odpor se staví. Učenci požívající největší vážnosti ve světě vědeckém ji zavrhují; sám Darwin považuje spontanní plození „za vývoj

---

[1]) Vychodil, »Apologie«, str. 210.
[2]) Pospíšil, »Kosmologie«, str. 353.
[3]) Vejdovský, »Zoologie«, str. 8.
[4]) Projet, »Apologie«. str. 153., 154

nepochopitelný“ a slavný Virchow neváhá prohlásiti, že prvoplození jest „theorie nespočívající ani na jednom důkaze“ a „úplně pochybnou“.[1])

Poněvadž nauka a samoplození nesetkala se se souhlasem, vznikaly o původu organismů na zemi theorie jiné. V první řadě jest to kosmozoická nauka Richterova, Helmholtzova, Thomsonova a j., dle níž první bytosti živé přineseny byly na zemi s těles nebeských. Ve prostoru světovém poletují neustále pevné partikule látek utržené z různých planet, na nichž mohou býti zárodky organické. Dopadnou-li tyto zárodky na jinou planetu v příznivé, vlhké a teplé ústředí, vyvíjejí se dále a během věků mohou oživiti celou planetu, dříve života vůbec postrádající.[2]) — Než theorie tato, jak dobře Zöllner praví, problemu biologického neřeší, nýbrž pouze odsouvá do jiných časův a prostorů. Vrátila by se zajisté otázka, kterak tam život povstal. Avšak ani sám v sobě není přechod takový možný. Tělesa, která k nám ze světových končin zalétají, mají příliš vysokou teplotu a probíhají prostorami vzduchoprázdnými, tak že by horkem, a když ne horkem, tedy jistě vysušením (Nägeli) ústrojné zárodky na nich a v nich byly učiněny neschopnými života a plození.[3]) Konečně zkušenosti naše nestačí, abychom stěhování života schopných zárodků z jedněch světů na druhé aspoň za pravděpodobné přijali.[4])

Ještě dobrodružněji o vzniku života uvažuje Preyer takto: Hmota neustrojná tvoří se netoliko z jiných látek neústrojných, nýbrž i z oněch, jež z organismu pocházejí a jež po smrti téhož zbývají. Můžeme tudíž souditi, že živá hmota jest prvotnou, druhotně z ní pak povstala hmota neústrojná. Dle názoru tohoto jejž nazývají theorií o souvislosti života, existoval život již tehdy, když země byla žhavým tělesem. Ano toto ohromné tekuté žhoucí tělo představovalo jediný obrovský organismus, jehož život se jevil v mocných pohybech. Když pak země počala chladnouti, vylučovaly se látky, jež nemohly setrvati při oné teplotě ve stavu tekutém jako těžké kovy, a neúčastníce se více pohybu, tvořily mrtvou, anorganickou hmotu. Proces ten pokračoval, až posléze po úplném vychladnutí nastaly sloučeniny zbylých elementů plynných a kapalných, víc a více se podobající protoplasmě, základní hmotě nynějšího života.[5])

Tutéž skoro domněnku ve formě ne tak fantastické pronesl přírodozpytec Fechner: prahmota prý původně nebyla neústrojna, nýbrž měla prý takové složení molekularní, že se z něho později differencovaly jak organismy tak i látky neústrojné.[6]) Dr. Čelakovský, zastávaje názor tento, vykládá:[7]) „Místo abychom si myslili zemi v prvním vývoji jejím jakožto úplně neživou neústrojnou hmotu, představme si, že zárodky života od počátku chovala ve své útrobě, buď že pralátka země částečně

[1]) Zahm, »Věda a učenci katoličtí«, str. 14.
[2]) Vejdovský, »Zoologie«, str. 4.
[3]) Vychodil, »Apologie«, str. 207.
[4]) Vejdovský, »Zoologie«, str. 5.
[5]) Tamtéž.
[6]) Heusler, »Vědy přírodní a bible«, str. 31.
[7]) »Osvěta«, r. 1878., str. 209.

už organický sloh měla, aneb aspoň takové molekularní složení, z jakého za příznivých okolností, ve vodách nejprve živé organické těleso (živé protoplasma) vzniknouti mohlo. Tím by bylo odůvodněno, že vznik prvních praorganismů na zemi toliko v jisté době jejího mládí byl možný, nikoli však po všechny následující časy, jinak řečeno: vývoj ústrojných říší jest toliko částí veškerého vývoje zemského a měl tedy jistý počátek v zcela určité době tohoto povšechného vývoje.“

V této formě pronesená nauka o souvislosti života v podstatě jest vlastně naukau o samoplození. I mezi původní její podobou, jak ji stanovil Preyer, a samoplozením je rozdíl pouze ten, že v prvé pojem života šířeji je pojat, a že Preyer též žhavou hmotu za živou považuje, která s nynější živou hmotou kromě energického pohybu nemůže míti nijaké podobnosti.[1])

Proto co svědčí proti abiogenesi, vyvrací i domněnku o souvislosti života. I kdybychom nepřihlížejíce k svědectví vší skutečnosti i přesvědčení veškeré přírodovědy, která pokládá vesměs látky neorganické za původní a organismy za druhotné, vložili život organický původně již do hmoty, přece ani tak nevysvětlíme záhady ústrojného života. Kdyby hmota již od počátku chovala v sobě organický život, byl by jí tento život tak vnitřní a bytný, že by se od hmoty nedal ani odmysliti. A v tomto případě nebyla by anorganická hmota vůbec ani možna.[2])

Ani tu nepomůže utéci se zaze k věčnosti, jak to činí atheisté při otázce o původu světa vůbec a jak to učinil Preyer ve své nauce o věčném životě. Již pojem věčné hmoty chová v sobě patrnou absurdnost, jež stává se ještě větší a zřejmější, připisuje-li se věčné hmotě věčná organisace. Pohyb a vývoj od věčnosti bez začátku příčinného je nesmysl. Co se vyvíjí od věčnosti samo sebou, má již také od věčnosti po vývoji. Vývojný postup ku plození od věčnosti, ježto měl celou věčnost k tomu, aby dosáhl svého cíle, musil již od věčnosti toho cíle dosáhnouti. Nezbytný zajisté účin zákonů věčných, „nevyhnutelných“, sám sebou již věčný. Věčný organismus by byl už od věčnosti odumřel, živá příroda by dny života svého byla již od věčnosti vyplnila, a nyní by života vůbec nebylo.[3])

Z toho, co řečeno, vysvítá, že věda k záhadě biologické nemůže nám dáti uspokojivého vysvětlení. Theorie kosmozoická otázku tuto pouze odsuzuje, nauka o samoplození, v níž obsažena jest i nauka o souvislosti života, ani empirií, ani experimentem nedokázána, ano i pouhá možnost její zdravým rozumem vyloučena. A skutečnost, že základní domněnka vědy, samoplození, ani v jediném případě nebyla dokázána, jest tím závažnější, že moderní přírodověda z veliké části duchem darwinismu proniknutá úsilovně otázkou touto se zabývala vedena jsouc snahou vysvětliti ji nějakým způsobem bez Tvůrce, jehož každá stopa z přírody má býti vyhlazena. Nepodařilo-li se jí to vzdor

[1]) Vejdovský, »Zoologie«, str. 6.

[2]) Pospíšil, »Kosmologie«, str. 355., 356.

[3]) Pospíšil, »Kosmologie«, str. 356.; Projet, »Apologie«, str. 105; Vychodil, »Apologie«, str. 207.

veškeré ostrosti čoček a vysoce zdokonaleným barvícím methodám, přes všechny prostředky technické a všechen vědecký důvtip těch, o nichž snad i to právem se říká, že „slyší i trávu růsti“, nemůže o malomocnosti vědy v této příčině nikdo pochybovati Kdo hájí ještě dnes prvoplození, činí tak jedině z toho důvodu, že nechce uznati Boha, jak praví Haeckel: „Nepřijmete-li hypothesy o samoplození, pak musíte v tom jediném bodě theorie vývojové uchýliti se k zázraku nadpřirozeného stvoření.“

Že věda nedovede vyložiti původu organismů na zemi, bez obalu a váhání přiznávají mnozí a slovutní učenci.[1] Tak na př. Tyndall praví: „Přihlédneme-li až k samým základům věci, shledáme, že působením jakéhosi neproniknutelného tajemství život se vyvinul ze všemocných částic hmotných v propasti dob dávno minulých.“

„Věda,“ dí professor Huxley, „nemá nižádného prostředku, jehož pomocí by sobě utvořila určitý náhled o počátcích života; možnost pronésti pouhé domněnky, jež nemají nižádného rázu vědeckého.“ — Du Bois-Reymond zařaďuje počátek života v sedmero záhad, jež vzdorují experimentalní vědě („Ignoramus et ignorabimus“). — Virchow doznává: „Co se souvislosti říše organické s neorganickou týká, tu po mém náhledu jest nám upřímně doznati, že o tom skutečně ničeho nevíme. Nemůžeme podati žádné hypothesy ve formě určité, nižádného problemu ve formě theorie na jisto postavené “

Konečně Darwin sám praví: „O původu života víme tak málo, jako o původu síly a hmoty“, a neváhá doznati, „že jest jistá vznešenost v myšlence, že život se všemi vlastnostmi svými v počátku svém od Tvůrce byl dán.“

Naproti tomu theologie a filosofie křesťanská dokazují dogma o stvoření, nepředpisují však ničeho více o té věci Život jakožto zjev přírodní je dílem Božím, jako jest jím celá příroda. Zda-li je život bezprostředně či nepřímo, totiž pomocí sil přírodních, dílem Božím, o tom dosud zevrubněji nejednáno, a není konečně tak důležito.[2]

Proto je nepochopitelno, jak může někdo i této otázky zneužívati k námitkám proti nauce křesťanské. — Ano, kdyby se i dokázalo, že v přírodě plození samovolné se děje, nikterak by tím nebyla vyloučena idea Boha, idea první příčiny; vyskytnutí se organické bytosti bez rodičů za příznivých okolností mohlo by býti výsledkem jedné a téže moci tvůrčí, v tomto případě ovšem zvláštním způsobem činné.[3] A co se týče umělého sestrojení živé hmoty, slyšme slova prof A. Sabatiera,[4] jenž se tou věcí zabýval: „Mně, jenž věřím ve stvoření a Tvůrce, nepřihodilo se nikdy, vyznávám, abych v oboru vědy, již pěstuji, byl nalezl nějaké rozumové překážky proti své víře.“

I samoplození ve formě nauky o souvislosti života, zcela dobře možno srovnati s názorem křesťanským, jemuž stačí jediný kon tvůrčí, jímž Bůh

[1] Projet, »Apologie«, str. 146., 147.
[2] Vychodil, »Apologie«, str. 193.
[3] Projet, »Apologie«, str. 149.
[4] Mareš, »Živa« 1893, str. 2.

hmotu vnějšího světa z ničeho stvořil a jí zároveň sílu vštípil, aby ve příznivých okolnostech organický život ze sebe vyvodila. [1])

Slova Genese (1, 11. 12, 20. 21, 24.): „Zplod' země bylinu zelenou"; „a vydala země bylinu zelenou"; „vydejte vody plaz duše živé"; „a stvořil Bůh velryby veliké a všelikou duši živou a hýbající se, kterouž vydaly vody v tvárnostech jejich"; „vydej země duši živou" připouštějí takový výklad. Ovšem nemohou býti snad nějakým důkazem pro samoplození v tomto smyslu, jako jím nejsou, ani proti. Jejich úkolem jest pouze hlásati tu velikou pravdu, že vše, co jest na zemi, svoji essenci i existenci vděčí Tvůrci.

Že Stvořitel vložil původně do hmoty sílu, aby za určitých podmínek život ze sebe vytvořila, učili i mnozí ze starších křesťanských filosofův a sv. Otců. Dle sv. Augustina udělil Bůh prahmotě zemské tak zv. „rationes seminales", které teprve světlem a teplem slunce k životu byly probuzeny. Mluvě o stvoření živočichův a rostlin, výslovně zmiňuje se, že stvořeny byly pouze v mohoucnosti (in potentia) a že potom se vyvinuly v rozmanité formy, které nyní vydíme. „Jako símě", praví, „obsahuje neviditelně v sobě vše, co shledáváme na stromě dorostlém, tak i svět po svém stvoření od Boha obsahoval všecky zárodky různých forem životných, které potom vytvořeny byly." A sv. Augustina i ostatních sv. Otců v učení o stvoření odvozeném následuje také sv. Tomáš Aqu, veliký theolog Suarez a mnohé jiné uznané autority. [2])

Nesmíme však zapomenouti na veliký rozdíl mezi plozením spontanním dle tohoto názoru, jemuž východištěm organismů je prvotní činnost Božská, a dle názoru materialistického, jenž tvrdí, že první ústrojenci povstali pouhým nahodilým shlukem sil fysicko-chemických.

Není tedy ani v důležité otázce o vzniku života na zemi sporu mezi skutečnou vědou a pravým náboženstvím. Řešení její průběhem a výsledkem svým potvrdilo opět starou pravdu:

Scientia obitus tractata abducit a Deo,
scientia penitus exhausta adducit ad Deum.

Znamení ve snu.

Tak tedy přišla a usedla naproti mně. Byla maličká jako dítě čtyřleté, ale když se na mne dívala, zamrazilo mě moudrostí věků, až jsem se tajeně chvěl. Noc byla. Tam venku čirá tma, závratně daleká a jako zosobněná — byli jsme sami dva. Ona přišla z daleka, dítě-sestra. Míle jsou mezi námi a ona je tu, sama je tu: ale kterak bych se mohl

[1]) Pospíšil, »Kosmologie«, str 581.
[2]) Zahm, »Věda a učenci katoličtí«, str 18.

ptát, jak se ke mně dostala, když sedí naproti mně, bledá a moudrá jako Smrt — a já tolik vím, a tolik ji chci rozesmát . . . ? „Sestřičko, přece se podívej, jak to tu mám zařízeno, podívej, ty obrazy jsou mé, a ten stůl a židle a lože a knihy — není ti třeba říkati, jak jsem k tomu přišel, ale nikdo neví jako ty, že je to moje, všecko moje . . . a na ty stěny se přece podívej: necítíš jejich bratrský pohled? Ach, prohlédni si to tady všecko a něčeho se dotkni . . .“

Ona mně rozumí, ale neposlouchá, neboť ví ještě víc, nekonečně víc . . . A oka se mne nespouští. Nemohu se jinam dívat. Hlasu jejího neslyšel by každý — tak je podivně slabounká — ale ona velice pronikavě mluví, neboť se stále chvěji, a kdybych bděl, zdálo by se, že pláči.

Sestřičko, sestřičko, řekl bych, ale jakobych neříkal ničeho, neboť jen pro ni tak pronikavě mluvím.

A ona ničeho nevidí. — Mých obrazů si nevšimla! A ani na stěny se nepodívala! Ó ani dveří mých si nevšimla, a přece někudy přišla! — —

A pojednou smekla košilku se svých vyhublých ramen, a vypra vovala pomalu, jak horní část těla náhle jí zkvetla . . . Stále se na ni dívám . . . tělíčko zřejmě hnisalo — — od ramenou a na loktech bylo podlité, načervenalé jak zoraná země zapadajícím sluncem do temna ozářená, a na něm bílé, čisté skvrnky, nemoci květy, jakoby onyx v karnelových ramínkách sestřičky mé. A opakovala slova lékaře jako svá vlastní, dlouholetá pozorování (malíčká!), ne smutně, ne vesele, ale tak vážně, jak starší lidé hovoří o poslední sklízni . . .

V tom jsem procitl.

A pro ten den jsem byl ještě zamlklý.

J. Deml (Br.)

Katolické vlastenectví.

(Řeč.)

Jan Pátek (Č. B.)

Téměř před 1900 lety konal se v Judei v Jerusalemě pohnutý proces. Před římským vladařem Pilátem stál tenkráte spoután, ztrýzněn mnohými ranami, uplván onen vznešený učitel, jenž chodě po zemi židovské vedl lid k lásce Boha, k lásce bližního, — tentýž, k němuž jednou vyslali fariseové učenníky své s Herodiány s otázkou: „Mistře, pověz nám, co se tobě zdá, sluší-li dávati daň císaři čili nic?“ ‚Dávejte, co je císařovo, císaři a co je Božího, Bohu!‘ zněla tenkráte Jeho odpověď. A co přivedlo tohoto šlechetného učitele před soud? Aj, slyšme, co volají ti fariseové a mistři zákona, co křičí ta zfanatisovaná lůza: „On převrací

Prameny: »Vlast« R. X, XI Fr. Pohunek: »Upřímné slovo o lásce k vlasti«. Ostatní citovány v práci samé.

národ náš a brání daně dávati císaři; „pravíť se býti Kristem králem ...“ Co že? Je to možno? tážeme se v duchu. A přece je to pravda i to, že obžalovaný tento skončil život svůj na — kříži. Tragedie! —

Ježiš Kristus, Jehož soud a smrt teď uvedli jsme si na živou paměť, založil zde na zemi společnost, církev, aby v díle od Něho počatém s Jeho Božskou pomocí pokračovala. A tato společnost, církev římsko-katolická, stojí také dnes, abych tak řekl, před soudem, před soudem světa, stojí jako kdysi Její Božský zakladatel ta učitelka a vychovatelka lidstva mnohokráte ve svých služebnících poplvána, zpoličkována pohanami nejhoršími jí vmetenými ve tvář, stojí před žalobci, mezi nimiž jsou lidé všeho druhu, od těch, kteří z kapsy mohou vytáhnouti diplom doktorský, až k těm, kteří v téže kapse umouněného kabátu tisknou kůrku z těžce vydělaného chleba, — a všickni ti se vší drzostí židovských fariseů a slepým fanatismem davu žalují v novinách, křičí na schůzích jako kdysi ten zástup židovský před 1900 lety:

„Že k Římu pneme zraky jen,
že Vatikán je pravou naší touhou,
že ke Tibeře zalétá náš sen,
že vlast nám ničím, Řím jen zemí svatou
a zvláštní účel snahou vrchovatou,“

jinými slovy vyčítají nám, že katolík nemůže býti upřímným vlastencem, že katolicismus a vlastenectví se vylučují, že pěstujeme jen snahy římsko-internacionalní, kdežto jiné církve že podporují živel národní; ba mnozí zavrhují všecky církve a náboženství a hlásají, že i bez víry může býti člověk dobrým vlastencem.

Myslím, že jest nejen vhodno, nýbrž i nutno, abychom promluvili o vlastenectví se stanoviska svého, se stanoviska katolického. Jest již svrchovaný čas, abychom světu dokázali, že i s vlastenectvím počítáme, že i je máme v programu. Jen musíme všem, zvláště odpůrcům vysvětliti:

1. co si katolík představuje pod tím slovem vlastenectví,
2. prospívá-li víra vlastenectví, a
3. jak má se katolicismus k výstřednostem nationalismu a k internationalismu.

Těmito body chci se také říditi při svém pojednání.

K věci! Co to je vlastenectví? Myslím, že vlastenectví je cit lásky k vlasti, který radostí plní duši, když se vlasti, jejímu lidu a jazyku dobře vede, který však zármutkem nás naplňuje, když tyto trpí. Pouhý cit lásky však by vlasti mnoho neprospěl. Musí to býti láska, která plodí činy. Zkrátka tedy vlastenectví je účinná láska k národu, k čemuž dodáváme: spořádaná. Na vlastenctví hledíme tedy předně jako na cit a po druhé jako na čin.

Jako cit je vlastenectví něco nám vrozeného. Ne nadarmo říká se, že lásku k vlasti pijeme s mlékem mateřským. Ano, to je do slova pravda. Mléko, prs matčin je to první, po čem vztahuje dítě ručku, potom teprve zdvíhá hlavinku svou k tváři matčině a otcově, aby ji políbilo. Cit tento čistě ještě instiktivní rozšiřuje se z kolébky na celou světničku, na dům, celé okolí, na něž upínají se ty nejdražší a nejčistší upomínky. Že cit

ten je přirozený, že je to pud naší přirozenosti, který marně někdo popírá, svědčí to, že shledáváme jej i u divochův, že po domově touží i ti, kteří podle našeho soudu opravdu nemají proč A jak mocný je tento pud, optejte se těch, kteří v daleké cizině líbají hrstku země, kterou si přivezli ze svého rodiště!

Člověk má však mimo cit i jinou mohutnost — rozum. Studiem, zkušeností poznává poměry své vlasti, dějiny, zvyky, obyčeje, poznává různost jazykův a národův, uvědomuje si, že zájmy vlasti jsou i zájmy jeho, a tak nejen že nabývá láska k vlasti více živlů, nýbrž člověk dospívá i k důvodům, proč vlasti své má sloužiti. Od té doby přestává býti u člověka láska k vlasti pouhým pudem a počíná býti láskou úmyslnou. Ale i tato láska rozumová, úmyslná, ačkoli je vyšší než láska čistě instinktní, a ačkoli může ku blahu vlasti mnoho a mnoho vykonati, zůstává bez náboženství ctností jen přirozenou, ba může se zvrhnouti nejen v egoismus, nýbrž i v pravý svůj opak. Ukládat láska k vlasti člověku nejednou povinnosti a vyžaduje od něho oběti, jakých člověk, jenž řídí se pouze přirozeným svým rozumem a ohledy pouze zemskými, není ani schopen.

Potřebuje tedy láska k vlasti posvěcení svého věrou, potřebuje posily vyšší, aby byla čistá, nezištná, obětavá. A láska tato je nám věřícím katolíkům idealem.

Láska k vlasti jest přirozená. Je-li tomu tak, tedy náboženství křesťanské, Bohem zjevené, lásky k vlasti nezavrhuje, neboť ono neničí a nepotlačuje žádného vpravdě přirozeného citu, spíše všecky povznáší, zušlechťuje, posiluje. Je známé axioma: „Gratia non tollit, sed adiuvat naturam“, a podobně můžeme říci o náboženství: „Non tollit, sed adiuvat amorem patriae“. Kdo by si přál důkazů, že náboženství křesťansko-katolické lásku k rodné zemi, národu a jazyku schvaluje a doporučí, najde jich v oficielních knihách dost a dost. Je to Písmo Sv., které vypravuje o patriarchu Jakubovi, jak v poslední vůli nařizuje, aby byl pochován ne v Egyptě, ale ve vlasti své vedle svých otcův. A což ty žalmy, ve kterých líčí se bezměrný stesk a touha po vlasti národa v zajetí babylonském! Komu pak ujde při čtení Písma Sv. chvála vlasteneckých skutků Gedeonových, Estheřiných, zvláště však národní židovské hrdinky Judithy? Ale nač zabíhati až do Zákona Starého, — my máme v Novém Zákoně ideal všech ctností, máme i ideal vlastenectví v Kristu Pánu. Je pravda, že přišel spasit veškero potomstvo Adamovo, ale v první řadě byl spasitelem národa svého. Židům především kázal dle slov svých: „Poslán jsem k ovcím, které zbloudily z domu israelského“. On předvídal zkázu všech říší a měst, ale pouze nad Jerusalemem zaplakal! A jakou láskou k národu svému plál apoštol pohanů sv. Pavel, vidíme ze slov jeho: „Žádal jsem já sám zavržen býti od Krista pro své bratry, kteřížto jsou moji příbuzní podle těla, kteřížto jsou israelští“. Svatý Augustin praví, že ke ctnostem křesťanským náleží také povinnost žíti pro vlast, a sv. Tomáš Aquinský dí: „Za vlast nesmí nám žádná obět příliš těžkou býti; nejen jmění, ale též život svůj musíme vlasti obětovati, bylo-li by toho třeba“. — Jak by neměl křesťan, jenž má ve svém učení

tolik pobídek, tolik důkazů, tolik vznešených vzorů, jak by neměl milovati své vlasti láskou opravdovou, velikou?

Láska k vlasti má býti účinná. — Láska účinná! Tato slova by zarazila asi veliký počet našich mluvků, kteří myslí, že býti vlastencem znamená za vlast při sklenicích piva hodně hubovati. A zdá se, že ten názor v širokých vrstvách lidu všeobecní, a že i o našich vlastencích platí slova Smilesova: „Veliká část toho, co za našich dnů zove se vlastenectví, skládá se z pouhého pokrytství a úzkoprsosti, jevíc se v národních předsudcích a v národním záští. Onoť nedává se na jevo ve skutcích, nýbrž v marné chloubě — v křiklounství, v posuňkování a v bídném volání o pomoc, — v praporech a písničkách, — ve stálém přetřásání dávno minulých křivd a dávno nahraženého bezpráví. Takové vlastenectví je snad největší kletba, která zemi jakoukoli stihnouti může“. Lépe o našem vlastenectví nemohl by vyjádřiti se snad ani český spisovatel. — Pořáde chlubíme se svými statečnými předky, ale čím dále tím více ke své hanbě, protože je stále větší a větší rozdíl mezi starými Čechy a námi. Pomalu to bude s námi právě tak jako se zemákem: co je dobrého, to je v zemi. Jindy bylo méně slov a více skutků; píseň: „Kdož jste Boží bojovníci...“ — a hned útok, čin! Dnes máme plno schůzí, programův a resolucí — a konec konců nejdou přemnozí z příčin jen kolikráte osobních ani do bitvy volební, kde přece nemusí míti strachu o svou drahocennou krev. „Moje barva červená a bílá, dědictví mé poctivost a síla“, říkal Havlíček — ale jeho dnešním ctitelům zbylo na mnoze jen to první. Na praporech, jejich délce a šířce ukazují své hrdinství — látku možná že koupili u ne-Čecha, dokonce u ne-křesťana. Že předkové naši prolévali za vlast krev, volají dnes nejvíce ti, kteří prolévají za ni — pivo! Ale opovažte se něco podobného veřejně říci rozjařeným vlastencům — a dostanete hnedle argumentum ad hominem takové, že nebudete ani ďosti málo pochybovati, že nejen „bývali Čechové statní jonáci“, nýbrž že ještě jsou(?)! Ale to již je tak u nás. Podívejte se sem, podívejte se tam, všude samá formalita, samá pompa, a ve skutečnosti nic, anebo pramálo. Inu, pravil kdosi: „Nobel will die Welt zu Grund gehen“.

Takovouto lásku, o níž jsme právě mluvili, uvědomělí katolíci zavrhují a chtějí lásku, která nesídlí pouze v ústech, nýbrž také v srdci a na venek jeví se skutky. Tu zase někdo řekne: „To není možné, aby každý byl poslancem, spisovatelem, básníkem anebo jiným národním velikánem“. Než to je právě veliký omyl, domnívá-li se někdo, že snad jenom ten národ miluje a pro vlast pracuje, kdo hraje nějakou vynikající roli v životě. Zkušenost učí, že právě mnozí naši poslanci udělali by pro vlast nejlépe, kdyby zůstali doma při svém zaměstnání a poslali za sebe někoho jiného, a u mnohých básníků že by bylo nejvlasteneč-tějším skutkem, kdyby přestali činit náběhy na Parnas. Ačkoli jednak hříchem by bylo, aby někdo nechal své vzácné hřivny ležeti ladem, jednak veškeré naší úcty zasluhují ti, kterým popřáno je působiti ku blahu jiných na nějaké důležité roli, přece pravda je a pravdou zůstane, že každý člen národa může se státi velikým vlastencem, plní-li povinnosti svého národa svědomitě, kdo se přičiňuje, aby vynikal ve svém oboru,

řemesle, průmyslu, obchodu, vědách a uměních, kdo vede život bezúhonný, spořádaný, aby nejen své síly národu zachoval, nýbrž aby mu po případě dal také tysicky zdravé potomstvo.

„Pracuj každý s chutí úsilovnou
na národu roli dědičné —
cesty mohou býti rozličné,
jenom vůli mějme všickni rovnou“,

praví Kollár, a Neruda nás ujišťuje: „Bude-li každý z nás z křemene, bude celý národ z kvádru“, a Čelakovský dodává: „Blah, kdo pěstoval své vlasti jednu růži, jeden štěp.“ Ženám pak českým vyznačuje dobře Božena Němcová jejich vlastenecký úkol, pobízejíc slovy:

„Ženy české, matky české,
jediná nám budiž slast,
vychovati naše děti
pro tu slavnou, drahou vlast!“

Všeobecně praví dr. Řezníček: „Pracuj a budeš šťasten, a bude-li ve vlasti naší většina lidí šťastných, bude přirozeně šťastnou i vlast sama, a když pak všechna místa v ní prací svou obsadíme, bude naší úplně.“ Ačkoli tedy je prospěšné a někdy i nutné pěstovati rozumně politiku, těžiště práce vlastenecké spočívá přece jen na poli národohospodářském. Zvláště ale oprávněné jsou stesky na vedení dnešní politiky, a je to dojista škoda, že do sněmů nejdou ještě vesměs strany s programem nejprve hospodářským. Lev český za svého dosavadního politického boje, abych tak řekl, tolik už se vykřičel, že je ho již sotva slyšeti, že cítí notný hlad a začíná poznávati, že musí jednou zase řádně se nakrmiti, aby pak mohl zařvati po svých právech politických ze všech sil, až si ho na patřičných místech budou musiti všímnout a obávati se jeho moci — a nebudou bohdá ani musiti se rozbíjet poslanecké pulty a dělat ostuda hudební slávě Čechů čínskou musikou. Politiky však nenajedl se ještě nikdo ani nenají — my potřebujeme chleba a proto vítáme stranu agrární. Ona vyplynula z nutnosti, přirozeně a je pyšným dokladem správnosti programu křesťansko-socialního, jenž domáhá se hlasovacího práva zájmového, nebo-li zastoupení podle stavů Neschvalujeme ovšem nepřátelského chování se některých agrárníků k našemu náboženství! Národohospodářstvím k politické samostatnosti, to musí býti naše heslo. Dobře praví dr. Řezníček: „Národ žebráků v a národ hospodářsky odvislý stává se vždy kořistí národů bohatých a hospodářsky mocných, a všechno nadšení a všechny boje i oběti mass i jednotlivců jsou bezúčelnými a marnými.“ („Nár. Zlatodol“, str. 15.—16.)

Je-li však pravda, že pravé vlastenectví musí jeviti se skutky, je také pravda, že je k tomu třeba nezbytně nějakých pohnutek, nějaké posily plynoucí ze zásad vyšších, idealních a řekněme přímo náboženských. Ocitáme se tak u druhého bodu naší práce, totiž jak prospívá víra vlastenectví. Denní zkušenost učí nás, že člověk neřídící se zásadami náboženskými nepřinese ani ženě na sůl, nekoná povinností svých, těch drobných a přece ne nedůležitých prací vlasteneckých! Čím více tedy potřebuje jich, má-li pracovati pro jiné, pro celý národ! Ví každý z vlastní

zkušenosti, jak je těžko srdci lidskému odtrhnouti se od bytosti jemu drahé, od duše, k níž jsme přilnuli vší energií citu svého, s níž jsme takořka srostli! Ale s jednou láskou jsme opravdu srostlí, je to láska k vlastnímu „já“, jíž říká se sobectví. Je to touha, aby každý sám co nejvíce užil, co nejvíce měl a co nejvíce byl oslaven. Této sebelásky se zbaviti není tak snadno, to je to odporné, ale nejvýš užitečné: abnega temet ipsum — jehož není schopen a pro něž nemá v pravdě žádných důvodů, kdo je připoután jen ku hroudě země, jehož Bůh břicho jest; je to obět, jejíž cena stoupá, čím větších dober ve prospěch vlasti se zříkáme. Jak velikou obět na př. na oltář vlasti klade ten, jenž z lásky k vlasti, protože ona toho potřebuje, stává se knězem, a při tom zříci se musí toho, co svět má za nepostrádatelné štěstí! Je to sice těžké — avšak býti vlasteneckým, katolickým knězem je ideal tak stkvělý, tak vznešený, že nemůže ani od těch, kteří za ním jdou, býti dostatečně pochopen, ký div, že od odpůrců z nepochopení bývá tak často haněn, tupen, opovrhován zvláště za doby naší, kdy všecka povolání vlastně mají zaopatřiti v první řadě chleba. Ano dnes obětavé, nezištné vlastenectví je přemnohým jen k smíchu! Ba i mezi těmi, kteří zdají se pracovati jenom a jenom pro dobro vlasti, je ne jeden, jemuž jsou vlast a vlastenectví pouhým pěkným pláštíkem, pod nímž pracuje pro sebe, pro svou čest a chválu a někdy i kapsu. Ne on vlasti, nýbrž vlast musí sloužiti jemu. O takovém individuu musíme říci, zač pořádný muž měl by se nejvíce hanbiti, že je to — bezcharakternost. „Muž šlechetné povahy“, praví Smiles, „je svědomitý; vkládá svědomí své do svého díla, svých slov, do všeho svého jednání. Muž šlechetné povahy má úctu k snahám vznešeným, k cílům šlechetným.“ Té svědomitosti jest u nás po řídku, protože je málo šlechetných povah, málo nezištných charakterů, za to tím více řemeslníkův a komediantů ve všech stavech a povoláních, jež jsou pro konání velikých povinností vlasteneckých přímo nebo nepřímo určena, a jen s bolestí to pravím, že i o mnohém knězi by se mohlo říci, že je pouhý řemeslník! Ale kde pak vyrábějí se ty charaktery, ptal by se někdo dobromyslně, — kdo vychovává ty charaktery? tážeme se vážně my. Wolfgang Göthe píše: „Charaktery, jež možno vpravdě v uctivosti míti, stávají se řidšími. Vpravdě v uctivosti můžeme však míti pouze to, co nehledá samo sebe (co není egoistické) . . . a já musím vyznati, že nezištné charaktery druhu tohoto v celém svém životě našel jsem jen tam, kde jsem shledal pevně zakořeněný život náboženský, náboženské vyznání, kteréž mělo základ neměnitelný, spočívalo takořka na sobě samém, nezáviselo na čase, jeho duchu, jeho vědě.“ (Göthe an Rath Schlosser.) A kdybychom nechtěli věřiti zkušenosti Göthově, tedy pátrejme, která nauka, který systém, které vyznání vypěstovalo ty nejsvědomitější, nejmravnější a nejrozšafnější lidi, nejlepší povahy? Myslím, že křesťanství již svými prvními třemi stoletími by zvítězilo nade všemi náboženskými formami. Cessante causa cessat effectus. Ubývá křesťanství praktického, jež krotí vášně, pýchu a mamonářství — mizí charaktery. Bez pevných zásad náboženských a bez působení jich na vůli lidskou bude dále řáditi slavomam a zisk, nedostatečnost, bázeň před soudem odpůrcův, a cit bude vládnouti místo rozumu.

Nejen však obětavější a hrdinnější je národ věřící, nýbrž i mravnější, zachovalejší a tudíž v každém ohledu silnější. Nebo co vede jednotlivce k záhubě? — Mravní zpustlost! Co je vinno, že ubývá v některých zemích lidstva? — Zneužívání manželství, podrytí rodiny, nemravné rozkošnictví! Že pak mravnost v náboženství má svůj kořen, z něhož čerpá život svůj a veškeru sílu svou, to je tak jasné, že to může popírati jen ten, kdo zúmyslně zamhuřuje oči, aby neviděl.

A kde mají základ ostatní ctnosti občanské? „Podivuhodný úkaz", volá s obdivem Montesquieu, „křesťanské náboženství, jež zdá se míti na zřeteli pouze štěstí života budoucího, je štěstím i pro tento život vezdejší, neboť zplozuje vzájemnou lásku, mírumilovnost a smířlivost, obětavost, upřímnost a věrnost, střídmost a cudnost, vlévá poddaným do srdcí ochotnou poslušnost a věrnost ku představeným a představeným vlévá do srdce spravedlnost, mírnost, úctu a lásku ku poddaným... Není pochybnosti, že křesťanství utvořilo mezi námi právo politické, jež uznáváme v míru, a právo mezinárodní, jehož šetříme v době války, kterézto dobrodiní pokolení lidské nikdy nedovede dosti oceniti". Nejinak smýšlel v příčině této státník Washington, jak vysvítá z jeho výroku: „Náboženství křesťanské jest nezbytně potřebná podpora všeobecného blaha. Jeho vztahové k domácímu a politickému blahu jsou nesčíslní. Není vlastimilem, kdo tento mohutný pilíř společnosti lidské podvrací". Ba i Rousseau napsal: „Moderní vlády jsou beze vší pochybnosti náboženství křesťanskému zavázány díky jednak za stálost autority své a jednak za to, že jsou revoluce nyní mnohem řidší. Ale křesťanství nevztahovalo se jen k této věci, nýbrž působilo i na vlády a učinilo je lidštějšími. Kdo by se chtěl o tom přesvědčiti, mohl by jen porovnat vlády nynější s vládami ve věku starém". (Emil 1. IV.)

Uvedeme-li si na pamět, jakými nepřáteli pravého vlastenectví jsou sobectví, nemravnost, kdo je bezpečně potírá, kdo pěstí charaktery a všecky potřebné občanské ctnosti, kdo udržuje pořádek ve společnosti — že to jest náboženství, — musíme toho jen želeti, že v naší vlasti tento předůležitý činitel už také se odkopává, a to právě v době — nebo dokonce za tím účelem — kdy jedná se nám o povznesení národa. Chtějíce vlasti prospěti, připravují jí zkázu. Právem stěžuje si Řezníček v Jaroslavu Zásmuckém (I. str. 123....): „My v době, kdy práva svá hledáme v minulosti, my zrovna v době té zapomínáme, že národ český byl nejmocnějším a nejslavnějším, když byl nejzbožnějším, a my vykládajíce o lepší své budoucnosti přezíráme, že právě jen ti národové dnes stojí v popředí a světem vládnou, kteří dávají co jest Božího Bohu, co je císařovo císaři. Nechápeme, proč je Rus tak mocnou! Ta velikost její nespočívá tak v její rozloze, ale v síle jejího náboženského přesvědčení, jež je vlastně základem ruského velikého státu, neboť toho doklad dává nám ihned nepatrný ostrov ve vlnobití Severního moře — Anglie — která takořka polovině světa poroučí proto, že se modlí a pracuje... A co vyvolený národ povýšilo nad ostatní národy, pod jejichž střechou jako vlasti své prázdný vyhnanec dlí? — Že sám je přede vším a stále přísně dbalým své víry, svého náboženství! Na všech stranách vidíme

napomenutí, příklad, chlubíme se, že vlast naše byla ohniskem náboženských vznětů, a při tom všem dnes nedbáme toho, že se bludně v mysl lidu pouští jed pochybností, jež ho nijak nepovyšují, ale jež ho dovádějí na stanovisko hovada, které pak táhne bez ohledu na to, co a koho vlastně veze, jsouc spokojeno, jen když má břicho plné; jež ho dovádějí ke lhostejnosti národní, ke lhostejnosti ku právům druhého, jež ho, rovně řečeno, snižují na stanovisko zvířete". — Tak píše laik, který bez předpojetí probíral dějiny našeho národa. Bohužel, že málo kdo učí se něčemu z dějepisu, jinak by nebylo tolik rytí do náboženství, protože dějepis dávných i nových věkův učí, že za úpadkem nábožnosti a s touto nevyhnutelně i mravnosti následuje úpadek až i zánik národa.

Namítne snad někdo: „Připouštím, že náboženství zvláště křesťanské podporuje velice lásku k vlasti. Ale myslím, že vyznání protestantské, pravoslavné, anglikánské, novohusitské podporuje ji lépe než katolické, protože jsou to vyznání národní, kdežto katolicismus je internationalní." Na to odpovídám: Právě na poli katolickém je nejúrodnější půda pro pravé, idealní vlastenectví. A to zbývá nám dokázati. Když na počátku podávali jsme definici vlastenectví, pravili jsme: Vlastenectví je účinná láska k národu a to spořádaná. Jediné toto přidané slovo má veliký význam, poněvadž jím může se změniti docela pojem vlastenectví. Je totiž dvojí druh jednání, jemuž říká se vlastenectví; jedno je to pravé, idealní, jež jediné vlastně toho jména zasluhuje, druhé je sobecké. Pěkně to vykládá Boris Čičerin: „Vlastenectví bývá dvojího druhu. Jedno usiluje o pozdvižení společnosti na vyšší stupeň rozumového a mravního rozvoje, jaký je jen dostižitelný současnému člověčenstvu. Druhé vlastenectví naproti tomu je všecko proniknuto klaněním se vnější síle, všecko jeho snažení směřuje k pokoření celého okolí, k zadávení všeho samostatného ruchu a ke snaze vložiti na všecky jednostejné jařmo, které zdá se býti výrazem národního ducha." Takovémuto hltavému vlastenectví daří se ovšem lépe v církvích národních řečených. Příčina je na snadně. Proč jmenují se ty církve „národní"? Protože s národem, jeho existencí, zájmy, hlavně však s rozpínavostí jeho se stotožňují. Ony nedávají normy lásce k vlasti, ale naopak samy jsou ve službách vlastenectví. Je to právě tak převrácený poměr, jako to bylo u jednotlivce, kdyby náboženství nekrotilo jeho sebelásky, ale spíše ji podporovalo. Co prospívá národu, eo ipso je morální — tak hlásají repraesentanti těchto církví; patent na morálnost ovšem patří církvi protestantské. Krásné to čisté evangelium!? Proč „Gustav Adolf-Verein" a „Evangelischer Bund" posílají tolik tisíc marek každoročně k nám? Proto, aby naše ubohé duše, kterým v katolické církvi hrozí věčná záhuba, zachránili? Kdo by tomu věřil?! Slyšme pana superintendenta Mayera ze Cvikova, co pravil při schůzi odbočky evangelického Bundu: „Naše radostná obětavost nesmí ustati, sice mnohoslibné dílo uvázne a zahyne, a vysoce nadaný kmen náš (roz. germánský) bude Jesuity a Slovany zlomen a Němectvu i protestantismu odcizen. To však bylo by finis Germaniae! Tam to nesmí, tam to nemůže přijíti! A pastor professor Letzius prohlásil ve veřejném shromáždění, že v boji s Poláky úplně je na místě: zdravý egoismus, morální nespravedlnost,

ba i mravně oprávněné barbarství.“ Pruští agitátoři, Schönerer, Wolf a jejich tajní i zjevní spojenci agitují pro hromadné odpadávání od katolické církve jen proto, že vlastně pracují — pro krále pruského. Co se polutherští nebo pokalvínští, bude se obraceti k Berlínu a nikoli ku Praze a Vídni. — Nic nového pod sluncem. V sedmileté válce horovali „čeští evangelíci“ pro krále Bedřicha II., vítali vojska jeho v Čechách radostně, oslavovali skrytě jeho vítězství nad rakouskými vojsky. R. 1866. nedovedli ani čeští evangelíci všude zakrýti svoji radost nad porážkou rakouské armády u Sadové. Lonského roku, tuším, řekl zástupce vlády na pruském sněmu, že mnohem ochotněji než-li katoličtí poněmčují se ti poznaňští Poláci, kteří se dali na víru protestantskou. Bráti jinému řeč, národnost, to dojista je objektivně nejvýše nemorální, kdyby to protestanté stokrát za morální vyhlašovali, a vlastenectví, jež za takovým cílem se beře, nemůže býti to pravé křesťanské. Křesťanství má pěstiti ctnosti, národnůstkářství však přestává býti ctností. Vášeň národnostní je právě tak zavržení hodná, jako vášeň jiná třeba obžerství. Křesťanství pravé však je pouze v církvi založené od Krista a určené ne pro jeden, ale pro všecky národy — v církvi katolické. Naším cílem není poštvati národy proti sobě — naším velikolepým cílem je sbratření všech národův, jehož chceme dojíti na základě stejného, pravého vyznání při spravedlivém šetření práv všech súčastněných. Co chceme sami, přejeme i jiným, totiž úplné rovnoprávnosti i národní i jazykové, dovolenou svobodu vývoje, budeme však vždycky na stráži a hotovi k obraně a k zápasu, kdykoli by národu našemu dála se křivda v jeho právech. K zájmům národním nebudeme nikdy lhostejni a jako jsme vzdáleni od národnůstkářství, tak budeme vždy daleci chladného internationalismu. Že celá zeměkoule je naší vlastí, tu lež nám nikdo nevpraví. Pravím lež, protože ten nejzuřivější internationalista, kdybychom ho poslali někam do Číny, nevím, zda-li by se tam cítil jako doma, jako ve své vlasti. Zapírati cit vlastenecký je zrovna tak nesmyslné, jako říkati, že někdo nemá pohlavního pudu Oba jsou stejně celé přírodě vrozeny. I ta němá tvář žalostivě se ohlíží, když ji vedou ze stáje, kde měla třeba řezanku ze samé slámy. Celé ty massy lidu, které jdou za vlajkou internationaly, nevědí nic anebo málo, jaké úmysly mají jejich vůdcové a zároveň svůdcové, ti jediní praví a upřímní internationalové — židé. V plemeni tom do dnes nevimizela touha po králi a panství pozemském Každý vůdce potřebuje vojákův a peněz. Těchto mají již víc než dost potřebují tedy ještě vojákův. A tu vědí dobře, že lid, až bude zbaven náboženství a lásky ke své národnosti, bude jim netoliko vojančiti, nýbrž docela otročiti. Jen jak to navléci, aby se neprozradili? Inu, což je snazšího, než-li svaliti podezření se sebe na jiného, na nepřítele! Tak opakuje se po 1900 letech divadlo před Pilátem: viní církev ze hříchů svých, říkají, že ona, církev katolická, je to, která chová cíle mezinárodní, že její jediná snaha je přivésti všecky národy k Římu, snaha, jíž u nás říká se potažmo na Alpy: ultramontánní. Je mnoho těch, kteří nám to vyčítají, ale kdybychom chtěli od nich důkazy, buď řeknou: Nu, pravda to býti musí, jinak by se to netisklo, nebo nám budou předhazovati již dávno vyvrácené historické

bludy a lži. Každý nepředpojatý člověk musí uznati, že, plní-li církev rozkaz Kristův, jehož vikáře Prozřetelnost Boží chtěla míti v Římě, rozkaz: „Jdouce, učte všechny národy“, že tím nikomu nebere řeči, národnosti, tím méně lásku k vlasti a nejméně chce přivésti všecky pod jakési panství papeže římského. „Království mé není z tohoto světa“, řekl Kristus Pán, a podobně království papeže římského, jehož ten z rokazu Páně má se domáhati, není světské, nýbrž duchovní, ve věcech víry a mravův, on je nám králem ve věcech těch, které mají přivésti nás do království věčného. A protože hlásá papež, že království věčného musí dobyti se osvojením si dokonalého způsobu života na této zemi, dokonalosti ve vztazích životních, které jsou podmíněny jak rodinou, tak obcí, tak vlastí, tak státem, prože právě učení církve katolické, chráněné neomylností papeže římského, vlastenectví nejen podporuje, nýbrž, jak bylo dokázáno, vlastenectví činí vlastenectvím, můžeme plným právem říci, že kdo je dobrým papežencem a ultramontánem, což není nic jiného, než-li dobrým katolíkem, — je také dobrým a nejlepším vlastencem! Katolicismus je ten zázračný lék, který jediný může vyhojiti dnešní lidstvo i z národní netečnosti i z národnostní vášnivosti. Ale lidstvo dnes, místo aby po tom léku sáhalo, hází jej od sebe — ono se chce rváti. Jaký jen význam by mělo pro naši říši, kdyby všickni národové přilnuli ke katolicismu a v praxi jej prováděli!! Potom by měli všickni dva krále: jednoho duchovního v Římě, a druhého světského ve Vídni. Dnes však ti, kteří nám nejvíce nadávají ulramontánů, sami jsou vskutku horší ultramontáni, jen že ty hory si zaměnili. My máme Alpy, oni šilhají přes Krkonoše!

Co týče se nás katolíků českých, tedy musí nás boleti, když od našich zaslepených a poštvaných bratří se nám vyčítá, že církev katolická byla a je nepřítelem národa českého. Jak veliká to pomluva! Celé české dějiny dokazují, co pravil slavný dějepisec Palacký: „Já pak jsem přesvědčen, že církev jak křesťanská vůbec všude, tak i zvláště katolická v Čechách způsobila po celý čas bytu svého nepoměrně více dobrého nežli zlého“. Ultramontáni uznávající nástupce Petrova v Římě za nejvyššího správce církve — byli sv. Cyrill a Methoděj. A hle tito mužové přinesli nám knihu slovanskou, položili základ k naší vzdělanosti. Svatý Václav byl ultramontán — to je pravý katolík — a právě o to má zásluhu, že se u nás počala šířiti vzdělanost, právě on osvícen jsa katolickým náboženstvím zachránil svou rozvahou národ náš od poněmčení. Karel, otec vlasti — ultramontán, přivedl národ náš na výši, na které od té doby nebyl. A když národ náš od ultramontánství, t. j. od katolické víry se odvrátil, povstaly bouře, ve kterých jedna část Čechů sice válečnictvím se proslavila, ale které v ostatních věcech — ve vědách a uměních, mravnosti a blahobytu — přivedly národ náš v žalostný úpadek. V pozdějších dobách, kdy nové víry z ciziny do země se draly, byli obyvatelé naší země v odporu proti církvi katolické, ale právě ty doby byly to, které nás přivedly na pokraj hrobu. — Ovšem bývali tu nekatoličtí Čechové v rozporu se Římem, ale lež je to a pomluva, že by byla církev katolická stála o vyhubení národa. Jen proti bludům vystou-

pila, jen o zachování víry katolické v zemi naší stála. A právě ta víra to byla, která po děsném úpadku národa a po poněmčení mnohých krajů českých jazyk náš působením katolických kněží zachovala. (Pastýř. list ndp. biskupa Brynycha o ultramontanismu.) Majíce všecky zásluhy církve katolické o národ náš na paměti, ani na chvíli nebudem se rozmýšleti, co bychom odpověděli na české „pryč od Říma!“ My budeme až do únavy volati: „K Římu!“ a jen „k Římu!“, neboť víra římsko-katolická je věrný anděl strážce národa českého. Nám není se co báti, že budeme v důvodech poraženi — za námi stojí české dějiny. Jen povrchní a jednostranný posuzovatel dějin našich může říci, že tradice česká je protiřímská, ve skutečnosti je to pravý opak, a proto — studovati dějiny! Studovati hlavně Palackého. To právě je pro nás velikou výhodou, že Palacký byl protestant, aspoň nám nemohou protivníci vyčítati jednostrannost pramenů. Zvláště poukazujeme vždy k tomu, jaké neblahé následky měly třenice náboženské, povězme odpůrcům, že i protestant Palacký bral pokatoličení Čech jakožto hotovou událost, se kterou se musí v přítomnosti i v budoucnosti národa počítat. Z té příčiny, že nechtěl otázkou náboženskou v Čechách hýbati a hleděl, aby národ český do stávajících poměrů — tedy do pokatoličení — se vžil. Odpůrci naši oslavují někdy ostentativně proti nám Havlíčka, a hle! slovy téhož je můžeme překvapiti. Pravil Havlíček: „Sjednocenost ve víře je skutečně největší blaho pro národ, a zkušenost učí, že roztržky ve víře hubí všecku i politickou sílu národův“. A ve které víře sjednocenost v Čechách chtěl míti, sám ukazuje, když doporučuje za zemské náboženství: římský katolicismus! Jen svobodnou, nezávislou od jiných mocí chtěl míti církev katolickou, tak lidovou, jako byla za časů svého Zakladatele a Jeho prvních nástupců, — a o to musíme i my se zasazovati a to nejen z lásky k církvi, nýbrž i z lásky k vlasti.

Vynasnažil jsem se na základě dějin, článků zkušených a vážných mužů, resolucí křesťansko-socialních a zdravého rozumu obšírně vysvětliti hledisko katolicismu na vlastenectví. Budiž mi ještě dovoleno podati krátký přehled.

Láska k vlasti je cit přirozený. Jako takový je uznáván od náboženství křesťanského, čehož máme doklady v Písmě Sv. i ve sv. Otcích. Láska k vlasti nesmí jeviti se pouze slovy, planými frasemi a hesly, neb ty dovedou i nadchnouti, ale jenom na chvilku. Řeči samy nespasí národ, naopak mohou velice uškoditi, jelikož budí falešné jakési uspokojení, že bylo již vykonáno dost, všechno že je dobře. Třeba je také skutkův. A tu nikdo nenaříkej, že nemáš příležitosti státi se vlastencem. Konej každý své povinnosti, toť jednoduchá a nejlepší vlastenecká zásada.

K činnosti vlastenecké třeba je nadšení, vzpruhy jakési, té však nenajde nikdo na ulici, ani v putyce, ani v bordelu — nýbrž v kostele! Každý hleď udržeti na uzdě všelikě hříšné vášně, zvláště sobeckost, každý staniž se charakterem! To se nestane bez náboženství, bez víry klesne lidská společnost. Bůh řekl: „Rostěte a množte se“, a zkušenost učí, že národ zavrhnuvší Boha nejde ku předu ani ve vzdělanosti, ba ani se nemnoží! Náboženství pěstí občanské ctnosti a udržuje pořádek. Odtud

ten úkaz dějinami stvrzený, že nejšťastnější a nejslavnější dobou každé říše byla právě ona doba, kdy náboženství pronikalo veškerý živel soukromý, občanský i státní, a že všude nastal úpadek, jakmile k náboženství počala jeviti se nevážnost. Čím pak lepší a dokonalejší, čím pravdivější je náboženství, tím mocněji a blahodárněji musí působiti ve směru každém.

Proto náboženství katolické jako jediné pravé jest nejen nejmocnější oporou každého národa, nýbrž ono, ce se týče vlastenectví, toto vlasteneckým činí, zbavujíc je egoismu, který podporuje církve národní. Sobecké vlastenectví je tak hříšné jako sobecký člověk. Nehádejme se, ale milujme se vespolek! Každý národ starejž se o svůj duševní i tělesný vývoj, ale popřávej toho práva i národům jiným. To je přirozené a jedině správné.

Nebuďme vášnivými nationalisty, ale také ne internationalisty. Internationalismus nemá důvodů přirozených, proti němu svědčí i nerozumná příroda. V tom smyslu na úkor vlastenectví církev katolická zásad mezinárodních nehlásá, mluvíc o vlastenectví jako o věci přirozené. Nebojme se světského panství Říma, neboť on chce jen panství nad dušemi — a to věru je vlastenecké tomuto panství se podrobit, vždyť je to k naší spáse věčné —, ale bojme se zvláště my Češi světského panství jiného, jehož hlavní město jmenuje se Berlín. Potírejme vlastizrádné heslo: „Pryč od Říma!“ heslem: „K Římu!“ K Římu lněme, neboť ten ukázal se nám býti nejen ochráncem duší, nýbrž i naší národnosti, vychovav nám vlastenecké panovníky a kněze katolické, kteří národ oslavili a vzkřísili.

Vykládejme, hajme a rozšiřujme tento program katolicko-vlastenecký! Žijeme v dobách zlých, pohnutých i nábožensky i národnostně.

Když národ spal — vzkřísili jej hlavně kněží, nyní národ bloudí — kněží, vyveďte jej, poučte jej! Velký úkol nastává nám — až to člověka zaráží! Než obraťme se ke svým předchůdcům kněžím, od nich berme potěchu a pobídku! Zvolejme k nim slovy Svatopluka Čecha (Nové Písně):

„O jiskru svého mladičkého vznětu,
vy mrtví, dejte nám!
V ten život náš, kde čistý zápal hasne,
kde pochybnosti tlumí jarý vzmach,
kde navzájem si rveme sny své jasné,
v kal bojů šerednych a všední prach,
kde jiní mdloby na srdcích všech leží —
nám vraťte jitřní zář a vesnu svěží
svých idealních snah!“

Vězme pak, že jsme kněží, pamatujme, že Prozřetelnost řídí národy a proto tam nahoru se denně obracejme, buďme i v modlitbě a zpěvu vlastenci a volejme:

„Své ruce spínám za svůj národ, Pane,
netresci jej, hle duše jeho plane
přec žárem svatým, kterým Tebe hledá!
Ty dobrý jsi! Zapomeň jestli zvedá

v dětinském vzdoru někdy svoji skráň.
O zapomeň! Svou Božskou dlaň —
tu zraněnou — přec zdvihni k požehnání
a syny naše, dcery táhni blíž,
v tu výheň lásky, v srdce Svého skrýš,
a velkému zde uč je milování
národa toho jehož dětmi jsou!
Ty dobrý Jsi! Náš dobrý chraniž lid,
on světlo miluje, bludiček zrádný třpyt
však často v cesty jeho svítí vábivě —
uhasiž je!
Viz proudy našich slzí, a viz proud krve Své!
Tím proudem očistným uhasiž moci zlé!
Ó ochraň nás!
Ó vyveď nás!
Ó povznes nás
k výšinám jasným, v kterých blaživě
Tvá pravda v cestu září národům,
Tvá láska věky zlatí národům!“

(„Česká Žena“, roč. III. čís. 15.)

F. Odvalil (Ol.)

Nová pohádka.

Hvězdičky dvě si blízko sedly
tam, kde se tulí kuřátka;
za ruce dvě se duše vedly —
„Jak je ta tvoje pohádka?“

A první vzdechl:
„„Viděl jsem květy na lučinách svých
v křepelčím smíchu, slzách zářivých.
Jich bílé plátky padaly v proud kalný a se válící
a vírem po něm běhaly — bakchantky v divé směsici.
Kol pláč — jen já tak chtěl se smát,
jak mroucí ten květ tam pod námi —
ó tíže hmoty! Zákon — pád —
vždyť rostly jste nad vlnami. — —
Pomalu žloutly v temnu vln
— a přec byl mnohý pelu pln —
Lethe! Já viděl těch květů mroucích lící!
a nechtě přec jsem toužil k nim,
já slyšel ty vlny zpívající —
však nechtěly mne do hlubin.““ —

A druhý teď dumal, jak šťastný je ten,
kdo z království rozkoše vypovězen,
třebas i s trním kol srdce, přec stojí;
a dlouho když dumal, pak začal tu svoji.

„O já jsem nebyl vždycky tak!
Ve blankytné kleci pták,
plný krásy, plný štěstí
do zlatých se dálek nésti —
mne zničil ďábel můj, ten milovaný, nenáviděný,
ten mroucí a ubíjený vždy, vždy žijící beze změny,
ó proklet buď! —

Já sestřičku měl. Nevím zkad.
Kanárka. Fialku. Nesmírně rád!
A jméno její? Nu snad Nebe samo.
Nyní cherubínům bude snad už známo
Ji zničil ďábel můj, tak šíleně až divý,
tak pekelně chladný a nebeské lásky přec žádostivý,
ó proklet buď! —

Já tatíčka měl, hříbeček jak sivý —
Krvavé ruce své
sepjal tedy dobrotivý — —
Jej zničil ďábel můj, ta černá půle duše mojí,
ten nechápající a nechápaný v svém boji,
ó proklet buď! — —

Já matičku měl, dolorosu bílou,
paprsek, jehož jsem stín.
Teď na ni se sápal!! — a poslední silou
s ním v boj se teď vrhnul nehodný syn.
Zahyneš, proklatý, jenž stojíš mezi námi!
třeba i já zhynu, já, její stín —
Ty matičko žij! A olivami
věnčenou hlavu ti položím v klín.
Bratříčku, bratře, či padnu v tom klání?
Ale bude to krásné umírání?“

A v objetí bratrské vřele se sklání
krvavé, dráždivé odříkání
s očistou prožilých vin.

„Než-li z úst vychvěla pohádka má se,
zašly ty hvězdičky, zašly již zase?“
„„Ne; to ty slzičky na tvoji řase
nedají paprskům proniknout v jase““
A zmizeli oba v té hvězdnaté kráse.

O coelibatě kněží.

Předneseno v kroužku apologetickém 10. listopadu 1901. (Ol.)

Prvním ročníkem „Rozvoje“ byla u nás rozvířena otázka kněžského coelibatu, zavedena o něm „diskusse“; ale byla prospěšná? — Nevidíme dobře do pozadí oněch článků, a z křesťanské lásky bojíme se je tušit. Zakalily však jaký-taký idealní názor o čistotě kněží mezi obecenstvem; u kněží hodných v té formě, jakou věc přetřásaly, nepotkaly se se souhlasem. Články sevšeobecňovaly specielní případy, a mně naskytovala se u čtenáře otázka: Což nelze čistotu sloučiti se skutečným životem?

Zvedá se celé hejno odpovědí: „Ne!“

Přicházejí s různých stran: od fysiologů, sociologů, historiků, filosofův, i od náboženských vyznání a i od některých „panáčků“.

Ale z těchže stran volá se mohutněji: „Ano“

Čí odpovědí se přidržíme? Boží pro sebe, a lidových proti útočníkům.

Opravdovému křesťanu nenapadne výsměchem stíhati radu samého Krista Pána: Sunt eunuchi... (Mat. XIX. 12) Opáčně smýšlet o tom odvahu měl jen Luther: „Darum sage ich, dass alle Nonnen und Mönche, die sich ihrer Keuschheit trösten, nicht werth sind, dass sie ein getauftes Kind tragen; mögen sich darum nicht rühmen, dass Gott gefalle, was sie thun, wie ein Weib thun kann, wenn sie gleich ein unehlich Kind trägt.“ — Jak docela jinak mluví sv. Pavel (I. Cor. 7 c.) qui et se putat Spiritum Dei habere.

Božským Mistrem a Jeho neposkvrněnou Matkou daný vzor měl hned u prvních stoupenců křesťanství následovníky; byl to přirozený rozvoj myšlenky připodobovati se Bohu, která však i ve Starém Zákoně, ba u všech i pohanských národů je patrna Essenismus měl vydatnou oporu v zákonu psaném na deskách, a pohané v zákoně psaném v srdce lidské. Askese, umrtvování smyslných vášní bylo podstatnou částí náboženské kázně u všech národů. Ba u národů v tropické bujné přírodě vypučela askese v nádherné květy, pohrdajíc heroicky hojnými vlohami přírody. I tam, kde cudnost veřejně obětována na počest božstev, bylo pohnutkou přesvědčení: casta placent superis, a podáváno v dar to, co bylo člověku nejdražší. „Dražší než život buď vám vaše ctnost“ vkládá Aischylos Danaovi do úst napomenutí k dcerám. Římanky tak skutečně jednaly, a Cloelia, Virginia jsou předchůdkyněmi křesťanského zástupu panenských nevěst Kristových. Též řecké panny ne k Venuši, ale k Atheně o pomoc se utíkají: „Cudná dcero Diova, jíž klidné oko nikdy zkaleno nebylo, shlédni na nás, panno, štíte panen!“ Pročtěme staré mythologie a cestovatele mezi současnými národy, všude shledáváme úctu k liliové ctnosti, v životě náboženském i občanském. — To není jen povrchní záliba v naivních očích rozvíjející se mládeže, to je opravdová záliba k uvědomělé ctnosti, střežené třeba po celý život. Mystický květ doživotního coelibatu, s takovou

---

Prameny: Müller, »Keuschheitsideen«, »Časopis katol. duchovenstva« 1868, »Osvěta« 1898, (článek Flajšhansův).

láskou církví ošetřovaný, vyhání pupence už tak dlouho, jak dlouho je lidské plémě na zemi. Od Číny po Peru a Mexiko — všude bylo a je dosti zdrželivých, kteří tímto kouzelným květem bránu k nejvyššímu Idealu otevříti doufají.

Je to v přirozenosti lidské, a jen mravní zbabělci vidí v doživotní čistotě těžký zločin páchaný proti přírodě. Neškodí zdraví, jak studentstvu namlouvají někteří lékaři. Poctiví vědatoři — a není jich menšina — nic protipřírodního v tom nevidí. Ribbing, Graham, Kraft-Ebing, Akton, S. Beab, Scanzoni nepřičítají zdrželivosti ani nejmenšího vlivu na poruchy v těle. Norská lékařská fakulta se vyjádřila: „Neznáme případu churavosti nebo nemoci, která by byla aneb mohla býti zavíněna čistým mravním životem.“

Kdesi jakýsi spisovatel vytýkal zdrželivci, že je vrahem celých pokolení, a podobná výtka sterility coelibatu děje se ještě dosud, ač právě naše doba má nejméně k tomu práva, kdy přibývá lidstva víc, než socialní poměry snesou. Aby se manželství nezvrhalo v bezuzdnost, která právě brání pravidelnému přírůstku obyvatelstva, je panictví prostředkem a takto nepřímou podporou účelného sňatku. Ne vraždit počínající životy, ale umrtvovat zvrhlý pud! Na námitku neplodnosti obyčejně dá se odpovědět brevířem (Com. vid. II. nat.) „specie quidem, qua fecunditatem quaerent, sed studio, quo propositum castitatis abolerent.“ Nutnost společenská nedovoluje panictví největší části lidí, ale nezabraňuje jí počtu malému, jako stejná potřeba prací hmotných neruší jiného zákona socialního, kterým skrovný počet povolán je k práci duševní. Lidstvo má míti svůj výkvět

V rozšířené tradici národů, že z „panny“ má se naroditi obnovitel lidského pokolení, patrno nejasné vědomí prvotního porušení pramene fysického života; podivný cit, který se skutkem tělesným pojil myšlenku jakési poskvrny, ukládal těm, kteří prostředníky měli býti mezi vinným lidstvem a rozhněvaným božstvem, aby byli v době oběti, nebo i po celou dobu kněžství čisti. Doživotní coelibat žádán od Bonců (zaklínačů a věštců) v Číně, od kněží Dalaj Lamy; v bramanství byla zdrželivost přípravou pro mystické stupně; Pythia v doživotní čistotě musila žíti, jakož i představený mysterií, ve Fokidě kněžstvo Heraklovo neženato, Sibylly byly pannami jako Vestalky. Aeneas na cestě podsvětím vidí kněze, kteří cudně žili, na vynikajícím místě. (Aen. VI.)

Starozákonnímu kněžstvu byla zdrželivost zřízením Božím positivně uložena v době funkce obětní. Jako se mají oběti jejich k novozákonní, tak čistota jejich k čistotě obětníka nejsvětějšího. Jestliže tam styk se zvířecí obětí žádal levitické čistoty, zda i styk s Obětí nekonečné hodnoty právem čistotu nedoporučuje?! Davidovi dovoleno požiti chlebů posvátných až dosvědčil, že bezprostředně před tím žil v zdrželivosti, a kněz sytící se ne obrazným, ale chlebem andělským neostýchal by se opačně jednat? Dr. Schwetz chvěl se při mši sv. blíže se k zázračnému úkonu přepodstatnění — kdyby každý kněz obětník aspoň si živě uvědomil velebnost okamžiku toho a pak kommunia, nepřipouštěl by

v totéž nitro, které obydleno denně nejsvětějším Panicem, nižších tužeb t ě l e s n é h o spojení!

Kněz stoupá po stupních k oltáři; co přirozenějšího, než aby i duše jeho vznášela se n a d l i d — ne pýchou, ale c t n o s t m i, které zase p o d m í n ě n y jsou umrtvováním smyslných pudů. Ustavičné vnitrné přemáhání nižších žádostí propůjčuje duši e n e r g i e ke vzletu, a staví takto kněze na svícen: luceat lux vestra! Zde jsme u jiného důvodu pro čistotu: Ut videant opera vestra bona. N á z o r n é vyučování „náboženství kříže"! „Zapři sebe sám", slýchá lid s kazatelen; u něho je přesvědčení, že kdo se v této věci zapře, činí mnoho, a k á z á n í o p ř e n é č i s t ý m ž i v o t e m k a z a t e l o v ý m, n a b ý v á s í l y p ř e s v ě d č i v o s t i. Přesvědčení to dá se transformovati ve větu Jos. Jouberta (Gedanken, Versuche, Maximen): Zmizela-li čistota, je duše změkčilá a zbabělá; má nanejvýš jen ty ctnosti, které nestojí žádné námahy."

P e v n o s t i třeba vůči lidu i úřadům. Vůdcovství lidu vyžaduje mravní energie, nelekající se překážek, a cudnost propůjčuje člověku té energie. Mythologie představují heroy mimo spojení s pohlavím ženským. — Kulturní boj mezi státem a církví byl vždy, třeba ne vždy zjevný, a světská moc chtěla mít vždycky, přímo nebo nepřímo, vliv na klerus; takový boj těžko by šlo podnikat s kněžstvem, které starostí o ženu a děti a na všecky strany by se ohlíželo, krčilo, ustopovalo, až by se octlo v kategorii pouhých státních kazatelův. Ale není třeba se báti státu podkopnického vlivu svobodného kleru, jak protestanti varují; nechť jen dává stát Bohu co Božího, a církev nechá císařovi, co císařovo jest.

Lid není k vůli knězi, nýbrž kněz poslán pro lid, a spása lidu je životním jeho úkolem. Úkol ten není tak lehký, a s v ě d o m i t ě plněn zabere s brevířem a péčí o vlastní zušlechtění celý den; takže dlouhou chvíli má jen n e s v ě d o m i t ý p o ž i t k á ř, a není tudíž omluvitelnou výmluva, že d l o u h á c h v í l e u kněží nutí k porušení čistoty. Též myslím, že by ženatý kněz, zaměstnaný starostí o užší rodinu, octl se často v kollisi s povinností k širší rodině, a naopak.

Vzdávaje se rodinných radostí (často pochybných), neztrácí tím společenské lásky; jeho láska sahá dále než po dětskou světničku, on cítí a žije s celou svěřenou obcí, a samota jeho bytu je tím plodnější na skutky obětavosti pro svěřený lid. Postavení p r a v é h o katol. kněze je docela jiné než dvojctihodného pána: tento z t r á c í se v lidu, onen v y n i k á nad lid; pastor je socius infirmitatum lidu, onen exemplar virtutum, jímž se lid pobádá k odříkání lehčímu. Nepřipravuje se tímto výlučným postavením o i n t i m n ě j š í důvěru lidu, ba čím vzornější v té ctnosti kněz, tím větší má vážnost. Protestanti volají už po soukromé zpovědi; nevím, půjdou-li k nim ovečky vyznávat se z těžkých a tajných hříchů, nebudou-li se báti ženské vlastnosti jejich paniček, jak se to i v lidu katolickém jeví, že neradi chodí ke zpovědi ke knězi, o němž jde rumor, že není to u něho v té ctnosti v pořádku.

„To je všecko pěkné s idealního stanoviska", krčí se rameny, „ale ve skutečnosti z toho idealu málo. Kristus Pán praví: kdo můžeš pochopiti, pochop, ale církev to zaměnila v „musíš"; každý však nechápe,

a následky té nechápavosti jsou pro církev samu škodlivy. Jak těžko se ve středověku prováděl od papežů a sněmů rozkaz o kněžském bezženství! Tenkrát všecek lid přece pevněji lnul ke kněžstvu, a náboženské nadšení v národech a menší požadavek vzdělanosti přiváděl více schopných lidí k tomuto povolání než nyní, kdy abiturienti nejsou tak asketickým, ba ani náboženským nadšením proniknuti. Naopak, kněžstvo už se pro pouhý kolár nectí, pokročilá doba žádá na něm značné intellektuelní výše, aby útokům vědy zdatně čelilo a potřebám intelligentních tříd dovedlo vyhovovat; stojí církvi k službě tolik dorostu, který by nejen asketickým, ale i osvětovým požadavkům doby vyhovoval? Neodstrašuje mnoho abiturientů, bystrého nadání a zachovalých, kteří by třeba v kněžství církvi a lidu výtečně sloužili, právě požadavek doživotní čistoty, na který si oni netroufají? Je v tom zvláštní kontrast, že církev tak důtklivě ukládá tak těžké sebezapírání, tak vznešené povinnosti, a přec nečiní výběru; každý, kdo přijde, skoro bez rozdílu je přijímán; kdežto ve starověku připouštěni k vyššímu svěcení zralí mužové, kteří mohli rozvážiť, jaký krok podnikají, žádá se teď po dvacetiletém jinochu týž rozhodný krok.

Nechť je to jak za prvních dob křesťanských; kdo chce, může zůstat v coelibatě, kdo ne, habeat sibi, však může jako řádný otec jinými ctnostmi dávati příklad věřícím, ba často lepší, než tak mnohý svobodný vysedávač v hostincích. Svaté duše nejsou tak hustě zasety mezi gymnasisty, aby se jimi kněžská místa všecka dala obsadit, a mezi nejhodnějšími studenty ještě mnoho volí povolání jiné. Kdyby církev měla ženaté kněžstvo, bylo by víc řádného dorostu pro duchovní stav, byl by lepší výběr kandidátů, utvořila by se jakási intellektuelní kněžská aristokracie, kdežto tak rekrutuje se kněžstvo jen z venkovského lidu, a nedědí tedy po rodičích značně vyvinutých intellektuelních vlastností.“

Jak odpovědět na všecky ty námitky?

Nesprávno je dovolávati se starověku křesťanského proti coelibatu. Nesmí se zapomínat, že po tři století měla církev systematickým pronásledováním svázané ruce, že nemohla se starati o systematickou výchovu kněžského dorostu ani o radikalní reformu a disciplinu. Kde každou minutu hrozícím martyriem zkoušena byla hrdinnost a náboženské nadšení kněží, mohly se pomíjeti méně důležité průkazy mravní síly. — Nicméně hned od časů apoštolských bylo to přáním církve,[1]) které se stalo později obecným zvykem, že byli bráni dle příkladu Páně a sv. apoštolů kněží žijící v coelibatě. Jen když byl nedostatek svobodných, bráni byli výminečně ženatí, ale jen „jedné manželky mužové“, t. j. jen jednou ženatí. Zřízení ap. (II. nebo z poč. III. st.) praví: Po vysvěcení není kněžím dovoleno, nemají-li manželek, v manželství vstupovat, a mají-li manželky a ovdoví-li, nemohou s jinými ve sňatek vejíti (čl. 25). Podobně mluví Tertulian. Záhy však již žádalo se, aby ženatí mužové po vysvěcení se zdržovali manželky své nebo docela se od ní odloučili. Krajinský sněm církevní v Elvíře (305) poroučí to již pod trestem suspense. Na

[1]) »Časop. katol. duchovenstva« r. 1868.

sněmu Nicejském (325) chtěli to už učinit všeobecným zákonem. Na námitku však sv. Pafnuce (bisk. z Horní Thebaidy, vyznavače), že ženy kněží nevydrží snad v tak přísné zdrželivosti a snad ani všichni jejich mužové, ponechán dosavadní obyčej, jak kde byl v platnosti. Ve IV. století bylo to zákonem ve Španělsku, Africe, koncem toho stol. v Thessalii, Achai; kdežto na východě, jak praví Sokrates, všichni biskupové a kněží „z vlastní toliko vůle se zdržují.“ Sv. Jeroným a Epifanius mluví o coelibatě kněží jako o všeobecné kázni církevní, která se někde nezachovává pro „nedbalost lidskou“, která se jim shovívá pro nedostatek jiných kněží. Právě nejvýtečnější mužové z těch dob byli obhájci bezženství kněžského: Athanasius, Basil, Řehoř Nyss. a Naz. Epifanius, Jan Zlatoústý, Ambrož, Jeroným, Lev a Augustin. V VI. stol. byla manželka kněze (po vysvěcení pojata) za illegitimní ve světském právu považována. Mylně se tedy zřízení to přičítá panovačným choutkám Řehoře VII.

Idea kněžského coeliabatu sahá tedy kořeny svými do prvních dob křesťanských, s křesťanstvím rostla, rozvíjela se stále tkvíc v duchu křesťanském; z vlažnosti zavrhnouti teď tu ideu, bylo by novotou, novotou povážlivou, čelící proti duchu křesťanství všech dob. Katolická církev jeví tu jen železnou důslednost kráčejíc cestou prvními křesťany nastoupenou. Nicejský koncil jest jen provisorní zástavka v rozvoji té idey. V této zástavce ztrnouti, jak se stalo u řeckých církví, bylo by polovičaté, neupřímné, a nebylo by ani požehnané. Jistě nechtěli otcové koncilu, aby budoucí jáhen neb kněz honem honem ženu si vyhledal, aby beztrestně s ženským břemenem vstoupiti mohl do kněžství a smyslnost ukájeti. Zde se musí přihlížeti k duchu toho předpisu, a ten směřoval k zdrželivosti; provisorní koncesse platila tehdy ženatým už kněžím, a ne klerikům. Nynější praxe orthodoxní církve je posměchem na ducha starocírkevního kanonu; u ní je téměř důležitějším pro klerika nevěstu si vyhledat, než osvojiti si potřebné vlastnosti dobrého kněze. Dvacetiletý mladík, nezkušený, neznalý života, dostává honem přívažek, který mu nedovoluje ani prvotiny vznešeného úřadu, dobu nejidealnější, dobu největšího nadšení věnovat celé církvi. Jeho nadšení dušeno je hned z počátku starostí o rodinu, starostí, jak z malých příjmů slušně živit ženu a děti. Pumpovat farníky, a přec na konec není z dětí nic leda přímnožek rostoucího proletariatu.

Co zbývá? Oženit kněze až po vysvěcení? To odporuje nadobro starocírkevní praxi. Oženit ho před subdiakonatem? To odporuje duchu starocírkevní praxe, a požadavkům, jaké na kněžství se kladou: kněžství není živností pouhou, nýbrž velká suma těžkých povinností k věřícím.

Nicméně dá se o tomto předmětě mluvit; ovšem, že ne tak, jak Rozvojisté začali. Ne proti podstatě instituce, a ne na foru, kde poslouchá nás nepřátelský dav. Myslím, že stanovisko „Hlídky“ je správnější než „Rozvoje“.

(P. o)

O ideové povaze středověku.

Při akademii ku poctě sv. Tomáše Aq. a na oslavu papežského jubilea J. S. Lva XIII. přednesl L. Tomášek (Br.)

Slavnostně rozezvučely se zvony v předvečer dne 20. února, hlásajíce světu zvěst radostnou, že sv. Otec, hlava křesťanstva, v stupuje do 25. roku svého pontifikátu a počíná slavit jubileum 25letého papežství, nad jiné vzácné, poněvadž jest to teprv třetí jubileum tohoto druhu v církvi křesťanské od dob Petrových.

Zajisté vším právem spojují se v upřímné radosti se sv. Otcem všichni národové a oslavujíce Kristova náměstka, oslavují Spasitele samého. A my připojujeme se letoší akademií k těmto oslavám. Bylo již promluveno v našich akademiích v letech minulých „o významu opoštolské stolice v dějinách lidstva“ [1]) i o tom, „kterak sv. Otec Lev XIII. pěstuje a podporuje vědy a umění“. [2])

Proto dnes připomínám jen, jak velikým jest Lev XIII. přítelem pravdy historické a ctitelem a podporovatelem dějepisných věd.

Hned v prvém roce svého pontifikátu dal zvláště pro studium dějepisné uspořádati bohatou vatikanskou knihovnu, a což nad jiné důležito jest, otevřel, a badatelům všech národů přístupným učinil proslulý vatikanský archiv, jenž chová neocenitelné poklady historické.

Tímto velkomyslným rozhodnutím prokázal velkou službu vědě, a to vděčně uznávají i učenci nekatoličtí. [3])

Roku pak 1883. zvláštním brevem „Saepenumero considerantes“ vyslovil slavným historikům Hergenrötrovi, de Lucovi a Pitrovi přání, a v historii vždy a všude pracovalo se ve prospěch pravdy. Zvláště obrací se tu svatý Otec proti tendenčnímu výkladu dějin, a vybízí, aby každý historik sestoupil až ku pramenům samým, je zkoumal, a „nikdy se neodvážil napsati lži, avšak též se nebál říci pravdy, a aby se vystříhal všeho stranictví a obojetnosti.

Právem tedy napsal „Český Časopis Historický“ již r. 1895:

„Starobylý palác papežský stal se v posledních patnácti letech střediskem historického badání, jež nemá sobě rovno. Z blízka i z dálí putují k němu učenci všech téměř národů vzdělaného světa sbírat pramenů pro historii své vlasti. Díky šlechetnému rozhodnutí vládnoucího papeže Lva utvořila se kolem archivu vatikanského celá učená obec, hotová akademie. Neméně než pět historických ústavů, celá řada drobnějších expedicí soukromých učenců závodí dnes na tomto poli, na něž od devíti téměř let také království České vysílá své zástupce.“

V intencích sv. Otce jednaje zvolil jsem si za přednášku thema: O ideové povaze středověku.

* * *

[1]) »Museum« 1893.
[2]) »Museum« 1898.
[3]) Sr. Ad. Srb. Lev XIII.

Středověk patří mezi doby ideově nejzajímavější. A není to pouze pestrá, barvitá bohatost dějů, jež vábí zrak a kroky do těch odlehlých století středověké ideje mají též pro přítomnost — a právě pro přítomnost — vysokou důležitost a význam. Neboť ty myšlenky a snahy, které ve středověku určovaly směr kulturního vývoje a řídily běh dějin, ty ideje a snahy nezanikly dosud, a neustoupily s dějiného jeviště při vzniku doby nové. Vstoupily pouze do nového období, a sice do období zápasu s pohanským a přirozeným názorem světovým, který hlavně renaissence a reformace vynesly na povrch z mravních trosek a zřícenin starověkého světa, a znova uvedly v život v evropské společnosti.

A ten veliký zápas duchů, jenž v přítomné době v myšlenkovém světě s takovou vášnivostí se vede a celé lidstvo dělí na dva protivné tábory, není ničím jiným, než jen pokračováním v zápase na život a na smrt mezi oněmi dvěma opačnými ideovými směry, mezi křesťanským světovým názorem, který právě ve středním věku nejplněji se vtělil a nejšíře uplatnil mezi pohanským nazíráním na svět, které doba proti středověku zase obnovila.

A boj ten právě v přítomné době dostupuje nejvyššího stupně a nejhlubší intensity a — jak se zdá — blíží se k rozhodující krisi.

Patrno z toho, jak důležito uvědomiti si ony velké idee, za něž jménem křesťanství zápasíme; neboť vědomí, že zápasíme ve službách pravdy proti lži, ve službách světla proti temnotám, vědomí to je nám posilou v trudu a únavě přítomného boje, a je nám zárukou konečného vítězství.

Chtěje promluvit o myšlenkové povaze středověku, mohu z látky tak obšírné a složité vytknouti jen ty nejvýznačnější rysy, které právě dodávají středověku jeho svéráznosti a kterými se liší od ostaních kulturních dob, starověku a novověku.

Poněvadž lidstvo je organismus, proto i v dějinách lidstva každá doba souvisí tisícerými pouty a ideovými vztahy s předchozími periodami. Tak i ve středověku vidíme vlivy řecké, římské, ba postoupíme-li dále, nalézáme myšlenkovou souvislost se starou kulturou egyptskou, assyrskou a jinými. Ale vedle těchto vlivů vstupují do života elementy nové, samostatné; a takovými jsou právě ony idee, které dodávají středověku jeho význačného rázu.

Pomineme-li ony vlivy podřízené, druhého řádu vidíme dvě hlavní otázky, které vytvářily středověký svět.

První touto složkou je křesťanství. Křesťanství je živlem naprosto novým, živlem, který se nedá nijak vyložiti dle přirozených dějinných zákonů z dob a ideí předcházejících ve starověku, jak často tvrdívají ti, kteří v dějinách vidí pouhý vývoj společenského organismu; vývoj, při němž všechny zjevy a události následující jsou jen výsledkem předchozích příčin a vlivů.

Nad troskami starověku vypučelo křesťanství z malého semene hořčičného jako mohutný strom, zastiňující celý svět a pod jeho větve, jako ptáci slétali se národové země. V temnotě a stínu smrti zazářilo veliké světlo pravdy nadpřirozené. Nový život rozproudil se cévami

umírajícího světa, život nekonečně vyšší, ušlechtilejší a tvářnost země se obnovila.

Křesťanská nauka, toť první z hlavních složek středověku.

Druhou složkou jsou ony životní, silou a mládím překypující zástupy barbarů, kteří neodolatelně, jako valící se vlny moře ztroskotali a zaplavili červotočivou budovu římského Imperia. — Tito národové přijali křesťanství.

Poměr těchto dvou složek středověku je týž, jako mezi látkou a formou ve filosofii thomistické. Látka — to jsou oni mladí, kulturou ještě netknutí národové. Formou, která tuto nerozlišnou, hrubou a beztvárnou národní massu utvářila a zušlechtila, je křesťanství.

Látka a forma, živel národní a náboženský, obojí se ve středověku úzce pronikly a neodlučně slily. A — pozoruhodno při tom — vliv křesťanství byl tak silný, že všechny stránky společenského života prostoupil a pronikl; zároveň však bylo působení toto tak jemné, že národní individualita nebyla nikde ani v nejmenším porušena, nýbrž právě zušlechtěna a přivedena k největšímu rozkvětu a uplatnění.

Výslednicí těchto hlavních složek byl středověký člověk, středověká společnost, středověké umění.

Chceme-li poznati a pochopiti člověka v jeho základních duševních rysech, není k tomu cíli spolehlivějšího prostředku, než seznati jeho světový názor; seznati, jak si člověk odpoví na ony každému myslícímu tvoru se vnucující otázky: odkud jsem já a jaký je můj cíl, odkud je celý ten vnější svět a jaký má účel ono velkolepé kosmické divadlo, při němž jsem se tak z nenadání octl jako divák a účastník? Víme-li, co člověk soudí o těchto záhadách životních, pak objasní se nám celá jeho duše a jeho jednání.

Odpověď na tyto otázky dala člověku středověkému nauka křesťanská.

Pocházíme od Boha a jsme stvořeni pro Boha. Jako je Bůh zdrojem a cílem všehomíra, tak je i zdrojem a cílem naším. Dosíci spojení s Bohem je vrcholem blaženosti, ztratiti lásku a milost Boží znamená ztratiti vše. Nejsme stvořeni pro tuto zemi, ale pro nebe. Život na zemi má cenu, ale ne absolutní, nýbrž relativní, jako cesta k cíli, jako prostředek, příležitost k získání věčné blaženosti. Smrt není koncem, ale počátkem života pravého a plného. Země je vinice, na níž nyní v úpalu a znoji pracujeme, z níž však nás jednou odvolá Pán života a smrti, aby odplatil každému dle práce jeho.

Z tohoto hlediska je ovšem cena časného žití veliká, ba nekonečná; vždyť okamžikem času, v němž proleje hříšník slzu lítosti, může získat celou věčnost štěstí. A proto třeba času užívat, třeba pracovat, strádat, bojovat, ale ne k získání pokladů pozemských, jež mol a rez ničí, nýbrž pro statky neporušitelné, nehynoucí.

Tak učilo křesťanství a středověký člověk přijal nauku tu s dětinně prostou a nezlomnou vírou.

Starověk hledal cíl člověka a smysl života na zemi; hledal jej ve vlastním zdokonalování, ve stoickém zapírání, ve ctnosti, v moudrosti, v požitcích v opojení rozkoše — ale nenašel ho. Zápasení a snažení za pravdou skončilo zoufalstvím a beznadějnou, hořkou resignací.

Křesťanství otevřelo nové obzory. Ukázalo člověku jeho pravé určení; povzneslo zrak jeho schýlený k zemi k výšinám, obrátilo jej k mystickému slunci, jež proudy nebeského světla ozářilo svět a rozptýlilo temnosti, stíny a pochyby.

A tak má středověký člověk oproti starověku ustálený, pevný — a co hlavní — pravdivý názor světový. Nezná skepse, nezná tápání v temnotách a vysilujícího hledání pravdy. Víra živá a pevná odpovídá mu na to, čeho nedovede postihnouti rozum. Jakýsi nadpřirozený jas prozařuje celý jeho duševní a ideový život. Rozum dosáhl tak pravdy, po níž touží.

A tato křesťanská, osvobozující pravda vyprošťuje i vůli středověkého člověka z okovů nízkých vášní, a povznáší jej nad bahno zkažené smyslnosti, v níž byl pohřížen a tonul celý starověký svět. Ona mu dává sílu charakteru a nehasnoucí nadšení pro dobro a pravdu. S rozjasněným zrakem, v němž hoří nadzemská touha, spěchá člověk k nebeskému cíli. Jako oni sniví rytíři hledající svatý Grál, spěje údolím pozemským přes skály strastí a přes propasti pokušení vzhůru, k nebeskému městu zářícímu tajemnou krásou nad hvězdnatými blankyty nebes.

A jako rozum a vůle, tak i cit středověkého člověka, totiž ona vrozená touha po štěstí dosáhla v křesťanství svého upokojení a cíle. Středověký člověk byl šťasten. Ve starověku činily člověka nešťastným lež a hřích. Lež byla přemožena a vypuzena křesťanskou pravdou. Proti hříchu bojoval křesťan svým idealním snažením po dokonalosti. A vědomí, že tento boj brzy se skončí vítězstvím a odměnou slávy, bylo mu útěchou v oněch bolestech a strastech, pod nimiž úpí všecko stvoření, stižené tajemnou kletbou prvotního pádu. V nadpřirozeném světle křesťanství mění se bolest a utrpení — největší to neštěstí a bázeň člověka starověkého — v radost a slast; neboť očišťujíc člověka, vede jej blíže a rychleji k nejvyššímu cíli. Tak rozuměl středověk tajemství bolesti; a jen s tohoto stanoviska pochopíme život mnohých středověkých světců — na př. sv. Lidvíny — jen tak porozumíme, co značí slova svaté Terezie: umírám proto, že umříti nemohu!

Shrneme-li vše, co dosud bylo řečeno, můžeme říci: ideový ráz středověkého člověka určen jest názorem křesťanským, pojatým živou, nepochybující vírou a zakořeněným až na dnu duše.

Z takových jednotek skládala se středověká společnost.

Společnost — obecně vzato — není pouze součet lidských jednotek, nýbrž jest organismus, analogický s organismem jednotlivého člověka, jen že vyšší a složitější. Jednotlivec je mikrokosmos, společnost je reprodukce jednotlivce ve velkých rozměrech celku. Proto také zákony, jež určují život a snahy jednotlivce, jsou zároveň i normou ovládající hnutí a zjevy společenské. A tak ideový ráz, který se jeví v individuelních osobách, otvírá nám cestu k poznání ideové povahy celé společnosti.

Dle této obecné zásady vidíme, že ideový obsah společnosti středověké tvoří tytéž základní idee světového názoru křesťanského, kterým byli proniknuti právě ti nejvýznačnější představitelé své doby. Není tu již onoho rozporu, který tak trpce cítili vznešení duchové křesťanského starověku, vidouce, v jakém kontrastu stojí nauka Kristova — byť

i formálně státem přijatá — s prohnilými poměry společenskými. Hluboké přesvědčení a cítění náboženské proniká ve středním věku ne pouze jednotlivé vyšší duchy, ale i celé vrstvy společenské, je motivem a vzpružinou vší ctnosti, oduševňuje všechny snahy a podniky; určuje cíle a směry, jimiž se bere celý národní život. Křesťanské idee jsou tu mohutným proudem, který všecky odtrhuje a unáší k jedné metě; jsou duševní atmosferou, která vše prostupuje, vše prozařuje, kterou všichni dýchají. A tak stávají se srozumitelnými mnohá hnutí ve středověku — zvláště do široka rozlité nadšení výprav křížových, kde právě tato náboženská síla a energie tak velkolepým způsobem se projevila.

Taková vnitřní plnost nábožensky-ideového života nutně vtiskla svůj ráz i socialnímu zřízení středověku. Opravdově z celé duše snažil se středověký člověk uskutečnit nauku Kristovu na sobě i na jiných. Tak byl celý společenský život položen na základy nové, zcela různé od těch, na nichž spočíval starověk. Na základech učení Kristova rostla podivuhodná socialní budova středověké společnosti.

Křesťanství vrátilo lidské osobnosti pravou cenu a důstojnost. Všichni jsou bratři; za každého prolil Kristus svou krev; všichni povoláni jsou k věčné blaženosti. Člověk není pouze jednou z jednotek tvořících stát; ale jest tvor s duší nesmrtelnou, s vlastním učením. Pravá cena člověka nezáleží v jeho fysické moci, nýbrž ve velikosti mravní. Starověk uctíval jako heroe ty, kteří silou a zbraní dobyli si slavného jména, středověk má svaté žebráky, svaté služky, svaté otroky.

Pojem pravé humanity, pravé důstojnosti lidské, nutně odstranil nespravedlnost starověku, jenž dle měřítka fysické síly dělil společnost na dvě třídy: vládnoucí a podrobené.

Zmizelo otroctví. Vždyť, kdo chce býti větším v království nebeském, musí se státi sluhou ostatních. Práce přestala býti hanbou a stala se ctí. Ukrutné hry, frivolní, nestoudná divadla odstraněna, neboť snižovala důstojnost člověka. Chudí, nemocní a slabí, jež starověk považoval za nemilou přítěž společnosti, stali se vzláštními předměty péče a lásky účinné, která Kristu prokazuje, co učinila jednomu z nejmenších bratří.

Pochopení lidské důstojnosti změnilo úplně ráz rodiny. Žena, která byla v pohanství bytostí nižší, protože slabší, povznesena křesťanstvím za rovnoprávnou družku mužovu; a vlivem kultu Marianského rozvily se ty nejjemnější a nejkrásnější stránky v její povaze. Zušlechtění poměru mezi mužem a ženou na základě vzájemné úcty a cudnosti a svátostné posvěcení manželského sňatku bylo zdrojem nového rodinného života, o jakém starověk neměl ani potuchy. Rodinu nepojila již tvrdá, neobmezená moc otcovská, ale láska družící všechny: otce, manželku, dítky.

A jako v rodině, tak i ve státě byla vůdčím principem láska. Celé zřízení feudalní, tak charakteristické pro středověk, nese na sobě jakýsi důvěrný, rodinný ráz. Vládce nemá býti pánem, ale otcem poddaných. Evangelická láska jest nejvyšším zákonem, a udržuje společenský řád lépe než železné zákonodárství opírající se o tisíce bodáků. Láska zmírnila a na pravou míru uvedla drsný, neúprosný pojem starověkého práva; vyrovnala společenské protivy mezi jednotlivými vrstvami. Středověku

je neznám vyssávající kapitalismus i zubožený proletariat. Práce a jmění rozděleny ne sice stejně — neboť to je nemožno — ale stejnoměrně. — Výměna šťáv a oběh krve ve společenském těle středověku děje se pravidelně a normálně. A proto středověká společnost žije životem plným, zdravým a silným jak v celku, tak i v jednotlivých údech.

Podstatnou známkou zdravého organismu společenského je celková harmonie, která na jedné straně všechny extremy slučuje, vyrovnává a podřizuje společnému cíli, na druhé straně však dopřává dosti místa, aby se mohly individuelní snahy a vlohy rozvinouti a uplatniti. Středověk má tuto známku. Jest dobou harmonie i dobou svérázné individuality. Vidíme ve středním věku různé zjevy, podstatě své opačné, které by za jiných okolností i nepřátelsky proti sobě vystupovaly — zde však nejen se nepotírají, ale sdružují se k společné práci za tímže nejvyšším cílem.

Tak mnišstvo a rytířstvo představují dva opačné poly duše lidské: stránku kontemplativní a stránku činnou. Ale i mnich, pohřížený v extasi na modlitbách v tiché cele, i rytíř, který bloudí světem, ujímá se slabých a utlačovaných a bije se za spravedlnost a právo, oba chtějí se posléze sejíti u stejné mety; a proto svorně vedle sebe se rozvijí ideal mnišství a ideal rytířství, ba slučují se v řádech rytířských v jediný celek.

A podobný poměr, jako v praktickém životě mezi rytířstvím a mnišstvím, vládne na poli duševní a vědecké práce mezi scholastikou a mystikou. Jsou jako dvě sestry, ubírající se různou sice cestou, ale k témuž nebeskému domovu. Jsou to dva stromy, vyrostlé z téže půdy a obracející své větve a květy k témuž věčnému Slunci, které rozum opatřuje světlem své moudrosti, i cit rozněcuje žárem své lásky.

Snahu po harmonii bez porušení individuelních práv snažil se středověk zvláště uskutečniti v poměru mezi dvěma nejvyššími representanty společenského života, v poměru mezi mocí duchovní a světskou, mezi církví a státem.

Obojí moc má míti svá vlastní práva, svou vlastní sféru neodvislosti; obojí má uznávati práva a neodvislost druhé strany a plniti své povinnosti a závazky vůčí ní; obojí moc má se vzájemně podporovat a posilovat, bránit a hájit, a ve svorné shodě vésti svěřené národy k tomu cíli, k němuž Bůh obojí moc ustanovil, k němuž jí dal díl své autority — a k němuž posléze svěřuje všecko lidské snažení a konání.

Jak patrno z těchto stručných rysů, křesťanský názor světový, jako byl kamenem základním budovy středověké, tak byl též kamenem konečným, uzavírajícm, který silou svých idejí udržoval stavbu středověké společnosti v celku a dodával jí netušené jednoty, síly a pevnosti.

Nesmí se ovšem zapomínati, jedná-li se o idealy středověku, že i středověká společnost měla — jako vše lidské — své stíny, a to stíny často velmi temné. Onen idealní stav, k němuž středověk spěl, nebyl v celku svém nikdy zcela dosažen, a nejsou ani četné ty doby, kdy se k němu lidstvo aspoň blížilo. Ale dle výše idealu dlužno měřit cenu člověka a doby; a středověk měl ideal vysoký, nejvyšší, jaký nám dějiny ukazují, a ideal tento snažil se vědomě a usilovně uskutečnit a

vtěliti, a již tato snaha nutně vedla k výsledkům, které nám činí středověk stejně úctyhodným jako drahým.

A jest ještě jedno pole, kde projevil se duch středního věku přímo, bezprostředně, životně. Je to umění. Do umění vkládá národ to nejušlechtilejší, co hýbá jeho nitrem, své nadšení, své boly, v umění otevírá nejvnitřnější, ukryté záhyby duše. Umění je proto obrazem, zrcadlem národa a doby; a toužíme-li vniknout v ducha zašlých dob, chceme-li za vnějším obalem historických událostí nahlédnout do vnitřního života tehdejšího člověka, chceme-li slyšet, čím srdce jeho bilo, poznávat, co cítil, co trpěl, co miloval — pozorujeme jeho umění.

Středověk stvořil vlastní umění; a jeho umění má všechny znaky umění skutečně velkého. Je to umění spontanní ne naučené a napodobené dle cizích vzorů, ale vytrysklé samovolně a skoro instinktivně z hlubin národní duše.

Je to umění populární; neobmezuje se na jisté vrstvy, není výlučné, ale všem mluví k duši, všechny plní nadšením, všichni mu rozumějí, všichni chutnají a oceňují jeho krásu.

Je to umění jasné a zdravé, bez chorobných výstředností v jakémkoli směru, umění prozářené vnitřní radostí a věrou v pravdu své idee.

A touto nejvyšší ideou středověkého umění je zase týž princip křesťanského názoru světového, který tvořil základ středověkého člověka a společnosti. Je to proniknutí a povznesení přirozeného nadpřirozeným. Vítězství myšlenky nad hmotou. Ne, že by hmota měla být zničena, jak tomu chtěl starý gnosticismus a manichaeismus, — ale vítězný duch má nižší součástku světa zušlechtiti, povznésti, produševnit. (Supernaturale non destruit, sed elevat naturale.)

Tato myšlenka dochází plného výrazu v onom tvaru umění, který je pro středověk tak charakteristickým, jako pro starověk skulptura a pro dobu novou malířství. Je to stavitelství, a to především gothika. Gothické dómy jsou poesií, v níž vyzníval středověk své nejvyšší vzlety a nejsmělejší idealy.

Obrovské rozměry gothických kathedral, na nichž po staletí pracovaly celé generace, jsou obrazem velikosti a jednoty celého středověkého života, který se soustřeďoval v církvi; les pilířů a sloupů, který jakoby proti všem zákonům tíže a s oduševnělou lehkostí vzrůstá do závratných výšin a ztrácí se nahoře ve spleti obloukův a žeber; tajemné šero, naplňuje vnitřní prostory, kterým prorážejí jen proudy paprsků, řinoucí se z barevných oken a tříštící se v bohatý přepych barev na dlaždicích půdy; zpěv žalmů, který ve velebných akkordech vznáší se vzhůru a rozráží se tisícerou ozvěnou v labyrintu klenby, není-li to vše úchvatným symbolem člověka-křesťana, jenž usiluje překonat tížící hmotu a vznésti se na křídlech ducha, kam směřuje jeho nejvyšší touha, k nebesům, k své pravé otčině!

Vysoký rozvoj architektury neznamená ještě nikterak, že by ve středověku byly zanedbávány ostatní tvary umění.

Se stavitelstvím přirozeně vyvíjela se skulptura a malířství. Nedostoupily sice oné starověké vyškolenosti a technické vytříbenosti —

ale za to působí vnitřní silou myšlenky, pro niž rádi zapomínáme na zevnější nedostatky. Ba právě ona dětská naivnost a vroucí upřímnost středověkého sochařství a malířství unáší pozorovatele čistotou a nevinností své myšlenky. Fra Angelico je typem andělsky zanícené duše středověkého umělce.

Poesie dle dvou hlavních nositelů kulturního života — mnišstva a rytířstva — přijala dvojí směr. Mnišstvo vytvořilo hymnologii. Stačí poukázati jen na Stabat Mater, Dies Irae, hymny sv. Tomáše, abychom poznali, k jakým výším vznesla se poesie církevní. Rytířstvo se svou žízní po činu a idealu vytvořilo středověké epos a poesii trouverskou. Cykly sv. Grálu, kola Artušova a hrdin Karla Velikého jsou inkarnací ideálů rytířského středověku. Celý středověký myšlenkový svět konečně obsáhl a vtělil Dante ve svém díle tak překypujícím silou myšlenky, tak gigantském a velebném, jako ony byly kathedraly, jež se stavěly tehdy po celé Evropě.

Nezbytnou podmínkou umění velkého jsou veliké idee doby. Doba malátná, bezideová nedovede zplodit skutečného umění. A s této stránky je právě umění velikou a výmluvnou apologií středověku proti těm, kteří tak rádi nazývají jej temným a dobou myšlenkového úpadku. Středověk má své umění, velké, svérázné, silné — a umění to je věčným svědectvím o výši doby, která je vytvořila.

I středověký člověk, tak proniknutý naukou křesťanskou, i středověká společnost, tak podivuhodně sorganisovaná na základě křesťanství, i středověké umění, tak zanícené touhou za nejvyšším idealem křesťanským — celá tato kulturní perioda výlučně křesťanská zapadla do minulosti podle tajemných zákonů, jimiž Nejvyšší řídí osudy národů.

Noví činitelé vystoupili na jeviště dějin a vytvořili novou dobu. Pohanský a přirozený názor světový, který po tisíc let středověku zdál se být mrtev, jakoby zatím načerpal nových sil, a s novou prudkostí počal boj s názorem křesťanským a nadpřirozeným.

Slova Věčné Pravdy jsou nám zárukou, že křesťanství v boji tomto nepodlehne a že dějiny budoucnosti označí tuto dobu jako etapu v odvěkém zápasu mezi pravdou a lží.

Církev nechce středověk obnoviti — a bylo by to též nemožno — neboť každá doba má vlastní své formy. Ale idee, které ve středověku tak blahodárně působily, jsou jediné schopny mravně obroditi dnešní společnost. A proto snaží se církev idee ty hlásat, hájit a uvádět v život; neboť jsou ty idee křesťanské, idee pravdivé, tedy idee, jimž přese všechny zdánlivé neúspěchy zaručeno je konečné vítězství — poněvadž pravda na konec zvítěziti musí.

Zeno Przesmycki (Miriam):

Nepřátelům poesie.

I.

Vyhrožujte nám, nám na hlavy sypte
jizlivých kleteb lijáky nekonečné,
smějte se . . . rcete, že dnes asi minul čas poesie
a nové že dneska proudy hřmějí . . .

Na čelo vám surové nekvačí úsměv, netrne pláčem lůno,
katanův rode! . . . Vzdycháte, jen aby sražena byla
poslední píseň v propasti kdes hrobové.

Vědy dnes věk! Již úsvitu paprsek blyská,
nuž tedy dolů starých těch bludů rozvaliny,
na troskách jejich svatyně pravdy stane!

Tož nepravdou píseň? Ó pravdy vy obráncové!
až jednou vzplane chladné to vědy slunce,
střízlík lidský tím splní svůj úkol?

II.

Viděl jsem jednou sen divný a prorocký!
Olbřímý tlum posupných, bledých tváří
cihelky pravd na sruby nesl oltářů
a v chvíli tu stála budova pyšná a průhledná.

V průčelí znak zvědavé zraky vábí:
„Svatyně pravd“; cos na štítě září
mlhou jak slunce. Oněmlé davy tlačí se vůkol.

„Dejte se v jásot!“ hlas nad množstvím zazní.
„Po stovkách let — krví naší, prací, trudem
zářivé pravdy slunce vybojováno!

Dnes jeho zář tryskne, zažehne mrákavy, stíny.
Záclony pryč!“ I udeřil blesk hluboký
jak kdyby sluncí zablysklo někde tisíce.

III.

Z nejhustších davů zdvihl se ryk: „to jasno, to jasno, to jasno!
Och, mějte náš dík! Tajemství prchla,
my vidíme již! — Ó časy krásné!“ Proudy
slz derou se z očí a srdcím v prsou těsno.

Sta hlasů v tom chraplivých vztekle vřísknou:
„Pryč s poesií! Rozvalit svatyně její,
oltáře v prach! Ve dni tomto, jasné kdy líce
pravdy nám svítí, mdlá její světla ať zhasnou!“

Souhlasí dav — nebo, bídný, mní žeby mohla
zář vědy pouhé zastoupit místo Jitřeny písně;
však slyšeti již: budova Krásna se kácí . . .

Mlčení nové . . . Pravdy jas plane,
a ve mžiku mráz všem žilami švihne,
vždyť studí ten jas štít jako ocelový.

JAKUB DEML (Br.)

Ruskinův životní názor.

Sestavil [1]) FR. HRUDA (Br.)

»Není jiného bohatství než Život — Život
obsahující celou svoji moc lásky, radosti a obdivu.«
(J. Ruskin.)

„— — jeho život, jeho díla, jeho system, jeho víra, k nim jako do věštebny chodí se s dotazy, v dobách potřeby, s jakousi zimniční úzkostí, jíž nikdy nebylo a nikdy snad nebude rovné.“ Tak se píše o Dantovi.[2]) Totéž možno říci i o jiných olbřímech v říši myšlenky, koryfeích v říši pravdy, velekněžích ideálů. Kdysi to byl Plato, Aristoteles Dnes nám Anglie přináší Manninga a Ruskina.

Jsou to mužové, k nimž vrhají lidé toužebné pohledy a se zdvojenou zálibou takořka tisknou na srdce svá obraz některého ze svých velkých nebožtíků.

A nedovolávají se nadarmo. Jsouť výrazem toho, co bylo, předvídají to, co býti má. Odměřují dráhu v minulosti a vytýkají stezku budoucnosti. Cítí hlouběji a vstřebávají v sebe onen všeobecný život, jenž proniká a prostupuje všecky věci a vydychují jej pak každým porem. Prorážejí jako vyvřelá hornina stávajícím útvarem společnosti a doby a způsobují div a úžas; jejich prudká síla nedá se přinutiti, aby vstoupila do služby všeobecného mínění, naopak přítomná doba musí se utvářiti jako měkký vosk v ohni jejich ideí a snah.

Neklaníme se jim slepě, aniž jich urážíme; snažíme se porozuměti jim a učíme se je milovati. Ve formách, jež přijímají, spatřujeme pomí-

[1]) Užito spisů Ruskinových vyšlých ve »Světové knihovně« a »České mysli« 1901, čl. »Filosofie Ruskinova«, Ot. Josek.

[2]) Mazzini, »Úvahy« str 223.

jející zjevy; pouze idea jest nám posvátná, neboť ona jediná přijala „křest nesmrtelného života“, a my usilujeme vynésti ji na povrch z oblasti myšlenek.

1. Musíme doznati, že málo jest lidí, kteří přemítají o cíli svého poslání — o cíli svého života, aby věděli proč žíti a jak žíti, aby život byl plodný, účelný, pln štěstí, radostí a nikoli kletbou. Tolstoj vkládá do úst Levinovi („Anna Karenina“): „Čím bych byl a jak bych prožil svůj život, kdybych neměl této víry, nevěděl, že musím žíti pro Boha a ne pro své potřeby? Loupil bych, lhal bych. Nebylo by ničeho toho, co tvořilo hlavní radost mého života . . .“ A na jiném místě praví: „Bez poznání toho, čím jsem a proč jsem zde — nemohu žíti.“ Bohužel dospívá zároveň k oněm hrozným slovům, jež ho tolik trápila: „A věděti to nemohu, tedy nemohu žíti.“

Málo jest i z velkých myslitelů, již zabývali se poctivě a opravdově problémem života. A rozřešili li jej tím neb oním způsobem, zdaž byl vždy správný, zdaž dostačoval všem tužbám a potřebám lidským? Zdaž nestal se život břemenem, jejž člověk s tíží za sebou vláčí? „Mysli si na mne pouze jako na nejzoufalejšího člověka na světě, kterého jenom vlásek dělí od úmyslu, jehož cílem je zbaviti se navždy toho bídného a kletbami přetíženého života,“ dí Giocomo Leopardi. [1])

2. Každý, kdo jen trochu zná život, jeho temné záhyby, jeho noci a beznadějná jitra, jeho pusté, dusivé dny, musí se pozastaviti nad obrazem, který Ruskin podává o životě. Nepodává jenom svit, jenom záři života, netlumí všechny zlozvyky; byla by to práce namáhavá, nepoctivá, hřích páchaný na pravdě. Jeho životem, jeho slovy vanul nádech nadšení, jímž prodléval u krásy hmotných mraků, byl proniknut vážností, jíž hleděl pojmouti krásu a tvar onoho mráčku v prostorách nekonečných, o němž psáno jest: „Nebo jaký jest život náš? Pára zajisté jest, kteráž se na maličko ukáže a potom zmizí.“ (Ep. sv. Jak. IV. 14.)

Kdož jest, kdož by nebyl nikdy pocítil pravdu těchto slov a nepocítil ve svém životě, že slunečný jas mizí z oblaků jeho života a nedospěl k poznání, že „stroj jeho byl křehký jako sen a trvanlivost jeho prchavá jako rosa“? A jako mrak, ač pomíjitelný, přece tak velká tajemství chová v sobě, tak i život náš. Neboť cesty jeho jsou spleteny ve tmě a jeho tvary a běhy jsou neméně fantastické jako strašidelné a temné, takže nejen v marnosti, jíž nemůžeme pochytiti, nýbrž i ve stínu, jehož nemůžeme proniknouti, pravdivě psáno je o tomto mračném životě našem: jistě tak pomíjí člověk jako stín, nadarmo zajisté kormoutí se.“ (Kniha žalmů 39, 7.)

Život — mrakem, nejen v jeho pomíjejícnosti a tajemství, nýbrž i v jeho síle. Silou mraku jest blesk; ale „v oblaku lidské duše leží silnější oheň než blesk, a milost vzácnější než déšť“.

3. Smutek a vážnost sdružily se s názory o pravé přirozenosti a povaze našeho života u těch, kdož snažili se utvořiti si správný pojem o jeho zákonech. Příčinu tak vážného názoru hledati dlužno ve — skla-

[1]) Epistolario I. 353.

mání v životě. Sklamání bývá údělem nejmilejších záměrů. Avšak i toto bývá v dobách nových snah a násilných změn zdravým lékem a v jeho tajemství zrcadlí se barvy věcí s větší pravdivostí než v nejjasnějším světle.

Ruskin věřil v moc veliké pravdy a krásy. Celých deset let snažil se dokázati výbornost uměleckých děl Turnerových.[1]) A celá ta řada let byla prací bezúčelnou. Rmoutil se, že „Prozřetelnost dovolila, aby nejskvělejší umělecký genius pracoval a zahynul bez užitku, že právě v jemnosti jeho něco bylo, co ho činilo neviditelným obyčejným očím.“ To mu bylo prvním tajemstvím života. A mnoho jiných ještě zakusil nezdarů „jak šla léta“. Ale stožár jeho životní lodice stál nehnutý, nezviklán — nezoufal. Nenamlouval si proto, že svět je „marnost“. Slýchal to, že mnozí a mnozí, když těžce sklamáni byli ve svých cílech životních, namlouvají si, že život je marnost. Myslili, že jest jeho přirozeností klamati, poněvadž je tolikrát oklamal, že život není mrakem, jenž má v sobě oheň a sílu, nýbrž klam, mrak vybájený, namalovaný.

„Domněnka zlatí však paprsky, které svítí,
oblaka malovaná, jež nám krášlí žití.“ (Al. Poppe.)

Život klamal. „Ale čím více mne život klamal, tím slavnějším a zázračnějším se mi zdál.“ Ejhle tajemství života! Život zastřen závojem marnosti; ale to co pod závojem se skrývá, není marnost. Nebyl obrazem malovaným, ale oblakem skutečným, „strašným a neproniknutelným“. Ne zrcadlením, ale „sloupem temnoty, k němuž těžký přístup“. Není každý nezdar dítkem náhody, nýbrž dítkem nedostatečné práce „porozuměti celému zákonu o smyslu života a přivésti jej k ušlechtilému a slušnému konci“. —

4. Čím více chápal Ruskin smysl života a přibližoval se jeho významu, tím více pojímal jej úžas nad muži, kteří odvážili se i do hlubin věčnosti, kteří s odvahou zahrávali si s pravdami, jimž „celý svět naslouchá pro vždy s potěšeným uchem a vášnivě oddaným srdcem — a přece nečiní pro to nekonečné poddanství duší a davy stále a stále přistupující, lačné po chlebě života, nic, než že jim hrají na flétnách sladce sladěných, ozdobují okázalými jmény rady pekelné, ku běhům slunce hrají na trubadurskou kytaru a brány věčnosti, před nimiž proroci zahalili svoje tváře a do nichž touží andělé nahlédnouti, zalidňují prázdnými loutkami své scholastické obraznosti a melancholickými světly šílené věrnosti ke svojí ztracené smrtelné lásce.“

Jsou to Dante a Milton Milton stavěl na zprávách Hesiodových o boji bohů mladších s Titany a soustavě zbudované sám nevěřil. Danteovo ponětí je vidění, a jen vidění a to „jedno z nejobyčejnějších, jež kdy uneslo lidskou duši — sen, v němž každý groteskní typ nebo fantasie pohanské tradice jest obnoven a ozdoben a osudy křesťanské církve s jejími nejposvátnějšími symboly jsou do slova podřaděny pod chválu drahé Florentské dívky a může jim býti rozuměno jen s pomocí její.“

A co nám sdělují Homer a Shakespeare, „střediska všeho smrtelného rozumu“? V čem spočívá jich životní naděje, v čem vrchol radosti,

[1]) Slavný krajinář anglický.

co pokladem uloženým v srdci, v čem shledávají balsam života zlomeného? — Odpovědí jest smutný obraz homerské historie. Achilles hoří touhou po spravedlnosti, a ač bohové ho střeží a chrání, hyne duševní jeho síla pod nátlakem vášně a stává se nejnespravedlnějším a nejukrutnějším a konečně s vinnými i nevinnými — umírá. Tajemství života!

Ani Shakespearova osudová sudba není šťastnější a bezpečnější. Zdaž nehynou i zde nejsilnější a nejpoctivější charaktery léčkami zrady a tyranie — bez slova naděje? Jeho tvorba postav a charakterů připouští sice a staví duším šlechetným pozadí obvyklé zbožnosti (zjev andělů při smrtelném loži); avšak není to nic jiného, než „vědomí o velikém mravním zákoně, dle něhož bozi jsou spravedlivi a z našich rozkoší a hříchů hotoví nástroje, jimiž nás mrskají.“ (Král Lear.)

5 Marně tedy dotazujeme se moudrých mužů náboženských (exceptis excipiendis, Ruskin nemluví o kněžích, o hlasatelích pravd evangelia), marně mužů hloubavých, marně praktických mužů světských. Ani tito neuvedou nás v mysterium života, neboť jejich mysteriem jsou jiné věci tohoto světa. Od koho se tedy naučíme chápati život? Odkud máme bráti poučení, jak máme v před postrkovati „káru“ života, vzájemně si pomáhati, společně nésti břímě dne i horka v lásce a svornosti? „Nemůžeme se hádati, strkajíce káru, avšak v tom okamžení, kdy nejlepší lidé účinně ramen nepřikládají, nýbrž dají se do mluvení, zdá se jim hašteřivost jejich zbožností a kára se nehýbá z místa“ Jsou ještě lidé, od nichž můžeme se vzorně poučiti. Jest třída lidí, již užitečně žijí, kteří aspoň potravu, již Bůh jim popřává, čestně si zaslouží. A kdo jsou to? „Tito — dřevorubci a naběrači — tito skloněni pod svými břemeny nebo důtkami zedraní — tito kopající a tkající — tito sázející a stavící, dělníci dřeva a mramoru a železa — lidé, jichž činy jsou dobré, třeba nadělali málo řeči; lidé, jichž život je užitečný, budiž sebe kratší, a úcty hodný, budiž sebe poníženější; — od těchto konečně obdržíme bezpečné, jasné poselství pro poučení a pronikneme tak, na chvíli, v mysterium života a jeho uměn.“

6. Všechna práce životní, všechno umění, konáme-li je čestně a spravedlivě, v zápasu proti smyslům, přinesou nám tolik štěstí, kolik jen lidská přirozenost snese Jinak jen klam nám bude údělem, ctižádostem a vášním nebude konce, nejčistší láska přejde v nekonečný oheň bolesti. Otažme se trpělivého umělce neb srdnatého dělníka mramoru neb kovu, a jsou-li pravými pracovníky, nebudou se vzpírat zákonu Božímu: v potu tváři jísti budeš chléb svůj, dokavad se nenavrátíš do země . . . Řeší dobře svůj úkol a jsou spokojeni.

Trvalý pokrok v uměních a vědách není výsledkem nahodilým různých sil tělesných i duševních, nýbrž pochází z rozumného ovládání účelů nižších, z víry v pokrokovou moc lidské přirozenosti, nebo ve slib, že smrtelná část lidské přirozenosti bude „strávena v nesmrtelnosti“. A jen tehdy, spočívá-li umění na podkladě víry v nesmrtelnost, je-li jeho stěžejným sloupem velké a pravé náboženství, dojde svého významu, trvalé ceny a síly životní. Nikdy neprospívaly a nemohly prospívat uměny, byly-li odcizeny hlásání pravd božských a jejich zákonů.

Můžeme to jasně viděti a politovati, jakými motivy zabývá se umění, jaké jsou jeho tendence. „Když se snažily naučiti nás něco o bozích, nikdy nenaučily nás ničemu spolehlivému o bozích, nýbrž vždycky sklamaly naši víru v době krise, a když moc jich dosáhla vrcholu, staly se sluhy pýchy „chlípnosti“. Umění odvádělo nás od porozumění konců života, víčka tížil „mdlobný sen — naše srdce bylo ztučnělé, naše oči těžké a naše uši zavřeny“, jen abychom nepoznali toho, co žilo dušeno v našich srdcích.“

Kratochvíle a zábavy životní bez motivu možno připustiti. Jak však odůvodníme, že „život sám nemá míti motivu — že se nemáme ani o to starati, abychom vyzpytovali kam vede, ani míti se na pozoru, aby nám nebyl odňat?“

O skutky pozemského života vedou lidé péči mnohou. Jest však ještě jiný statek, připraven všem, uložený v tajemstvích věčnosti a mezi tisíci sotva najde se jedna duše, která by myslila aspoň deset minut denně na to, „kde je ten statek nebo jaký krásný jest nebo jaký způsob života v něm povedou nebo jaký způsob života musí vésti, aby jej obdrželi“.

7. Rozháraný život společenský, zející prohlubeň mezi nerovnými stavy řeší Ruskin — prací. „Kdyby pracovití bohatí lidé pozorovali a kárali bohaté lidi zahálčivé, bylo by vše v pořádku; a kdyby pilní chudáci pozorovali a kárali zahálčivé chudáky, bylo by také dobře“ — „Jen nehodní mezi chudými pohlížejí na boháče jako na svého přirozeného nepřítele a planou touhou, aby vyplenili jeho dům a rozdělili se o jeho majetek“. Zahaleči jsou „neplecha“. Celý Londýn připadá mu jako „velké město hraní“ (zaměstnání k pouhé rozkoši). Jest to „ohromný kulečník bez sukna a s kapsami hlubokými jako bezedná jáma, ale přece jen hlavně kulečník“. Ti nemohou mluviti o práci, ale „brusič kamenů, jehož zrak slábne při práci, tkadlec, jehož ruka umdlévá nad tkanivem; kovář, jemuž dech se krátí ve výhni, ti vesměs vědí, co práce jest, aniť mají jen práci a žádnou zábavu, kromě té — která znamená ulehnutí následkem nemoci“.

Rozdíl mezi „vyššími a nižšími“ třídami má se překlenouti mostem, jenž by sblížil vznešené a nízké. Tím vznešeným pojítkem práce. Život jenž žije se pro zábavu, z mozolů a potu jiných, jest životem pro hmyz, pro komáry a nemůže býti posvěcený, poněvadž nekonají ničeho, co posvěcuje život. „Nejkrásnější modlitbou z rána na počátku dne jest, abychom nezmařili žádných jeho okamžiků; a nejlepší modlitbou před jídlem vědomí, že jsme si oběd svůj spravedlivě zasloužili. A bude-li se nám kázat toto prosté křesťanství, a zbude-li nám dosti úcty k tomu, co nám praví zjevení Boží: „Synu, jdi a pracuj na vinici mé“, a nebudeme vkládat v tato slova smysl: „Pošetilče, jdi a bav se na vinici mé“, staneme se všichni dělníky tím neb oním způsobem a na tolik aspoň rozdíl mezi „vyššími a nižšími“ třídami bude zapomenut“. Tak míní Ruskin řešiti prohlubeň socialní dnešní společnosti, konáním povinností svého stavu na tom místě, kam ho Bůh postavil. A nepřivodí-li vědomí vyplnění povinnosti klid a spokojenost mysli, pak jiného nic neprospívá.

Ani hromadění peněz ani bohatství není jediným cílem života. Milovníci peněz nerozumí Kristu, nemohou pochopiti Jeho hodnoty ani Jeho významu. „Prubným kamenem“ každého člověka jest, jsou-li peníze jeho prvním cílem. Zastaví-li se uprostřed života a dí: „Nyní mám dosti — chci odejíti se světa tak chudým, jak jsem naň přišel“, tu peníze nebyly jeho životem. „Bez zlata i stříbra tvého svědkem proti tobě a bude sžírat tělo tvé jako ohněm“.

8. Hlavním pilířem všeho jednání člověka, na nějž člověk nejspíše zapomíná, jest spravedlnost. Ne prve co jest nejlehčí, nejsnadnější a nejvýhodnější, ale co je spravdlivé, to dlužno konati. To jest přikázaní všech přikázaní, abychom konali soud a spravedlnost. To jest naše Bohoslužba, nikoli pouze modlení a prozpěvování Žalmů. Bůh nemá pouze žebráky, nýbrž i služebníky. „Nekonáme-li Bohoslužbu každým dobro volným skutkem svého života, tedy ji vůbec nedokonáme“.

Vůči bližnímu konejme spravedlnost, ať ho milujeme, či nenávidíme. „Ale buďte k němu nespravedlivi proto, že ho nemilujete a počnete ho nenáviděti“.

Křesťanská spravedlnost už po delší dobu je zviklána; je „němá, slepá, a ne-li slepá, tedy sešlá. Avšak ona účty své vede pořád, vytrvale, za noci, pečlivě, s očima rozvázanýma a skrze nejostřejší okulary“. Snad namluvíte Spravedlnosti: „Každý má být spokojen na tom místě, kam ho Prozřetelnost postavila“.

Ejhle, moderní křesťanství! Uvrhneme člověka do stoky a těšíme ho, aby byl spokojen, poněvadž ho tam Prozřetelnost postavila. A máme jistotu, že my jsme toho neučinili? A nemáme li jistoty, zdaž tážeme se každého rána, ne jak máme konati věci výhodné, ale spravedlivé, pokud aspoň na cestě ku křesťanství nepochopíme ubohou polomohamedanskou zásadu, „že jedna hodina konání spravedlnosti má cenu modlitby po sedmdesát let“.

Žije — kdo pracuje. A tím více má člověk právo na život, čím více jej vyplňuje prací. „Dobrá práce je práce s Bohem. Pošetilá práce je práce proti Bohu.“ A práce s Bohem je „zaváděním Božího zákona, pořádku duchovního i hmotného mezi lidi i do věci. Kdo nepracuje proti ďáblu nepořádku a nespravedlnosti, pracuje proň a Hospodin mu řekne: „Odejdětež ode mne činitelé nepravostí.“ Kdo činí nepořádek, koná dílo smrti, to jest hřích, mající za odměnu smrt.

9. Hodnota člověka obráží se v jeho vůli. Řekni mi, co se ti líbí a já ti povím, kdo jsi. Vyjděte na ulici a zeptejte se muže neb ženy na „vkus“ a poznáte tělo i duši. „Ty, příteli v cárech s nejistou chůzí, co pak se tobě líbí?“ „Dýmka a sklenka pálenky.“ Znám tě! „A ty dobrá ženo s rychlým krokem a s úhledným kloboukem, co se tobě líbí?“ „Lesklý krb, úklid v pokojíku, muž sedící při mně.“ I tebe znám. — A jaký vkus, takové jednání. Koná-li člověk rozhodně, co je pravé, tedy si to i zamiluje; a pokud nenalézá zalíbení v pravém konání, potud není v pravém mravním stavu. V tom spočívá účel vychování, aby lidé „nebyli jen pilni, ale aby v pilnosti nacházeli potěšení, aby nejen byli učeni, ale aby si vědění zamilovali, aby nebyli jen čistého srdce, ale aby

v této čistotě se i radovali, aby nebyli jen spravedlivi, ale aby po spravedlnosti i lačnili a žíznili.“

Co milujeme, tím jsme a „vštěpování vkusu nevyhnutelně vede k formování charakteru.“ Všechny nedostatky a slabosti národního charakteru, všechny jeho ctnosti obráží se v jeho životě: vojenskost v dávném Řecku, smyslnost v pozdější Italii, vidinářské náboženství Toskánska i skvělá lidská energie a krása Benátek.

10. Veškero Ruskinovo smýšlení a pojímání věcí vznešených a důležitých oživeno bylo světlem prosté víry, láskou ku vznešenému a svatému. „Všecko nejlepší v dovednostech a uměnách lidí souvisí s prostotou jich víry a upřímnosti jich lásky k vlasti.“ Ruskin věřil s dětinnou oddaností v moc Nejvyššího, který nežádá od nás ani desátků ani sedminy téhodne, nýbrž jemuž náleží všechny dny našeho života, celá naše bytost. Pouze v jeho službách dochází člověk štěstí. Nerozhostí-li se v srdci vážný cit náboženský, a přestane li víra býti účinnou pomocí v úkonech životních, pak jsme služebníci neužiteční.

Náboženství mnohých svých krajanů srovnával s ježkem, jenž povaloval se po hroznech, nabodal si na ostny několik zrnek, zalezl do skrýše a myslil, že si odnesl celý vinohrad. Právě tak mnozí lidé povalují se po bibli, napíchají na svou drsnou přirozenost několik dogmat a domnívají se, že mají celé náboženství. [1])

Útočil na předsudky a osoby, neboť jako Plato neuznával „boje se stíny“. Znalost Bible učinila ho missionářem, věštcem a žrecem. Oduševnělým okem svým postihoval více věcí krásných na nebi a na zemi, než tisíce jiných smrtelníků. Jest ze zástupu těch, již věří ve svět prostírající se za hranicemi světa hmotného, odhaluje poklady jeho spravedlnosti a vybízí druhé, aby roztouživše se po nich, vedli si střízlivěji, mírněji v denních zápasech.

Učiňte zapovězená božství svou hlavní modlou a vymizí veškeré umění, věda a nebude žádné radosti více. „Nastanou katastrofy, anebo něco horšího než katastrofy, totiž pozvolné zahnívání a uvadání do pekel. Jestli si ale můžete představit pravý lidský stav života, po kterém dlužno dychtiti — můžete li se ustanovit o nějakém poctivém a prostém pořádku existence, kráčejíce po těch vyšlapaných cestách moudrosti, které jsou libé — všechna vaše umění, vaše literatura, vaše denní práce budou splývat a se rozhojňovat v jediný velkolepý souzvuk.“

(P. o)

---

[1]) »Koruna z plané olivy«, úvod, Váňa.

Jsem stejný posud?

Dívám se jinýma očima na ten kraj,
či schladnul tropický žár ovzduší,
a květy mírných vůní vyrostly
na místo omamných, jež rozruší?

Míjení smutek prší v duši mou
z té doby, kdy jsem přišel z bitev svých;
je oko jasné dnes a moje sny
vybledly z barev příliš křiklavých.

Můj kraj je klidný: prales vyhořel
a osmahlý jdu v téhož slunce pal.
O že jsem vzpomínal a oponu
jsem vytáhl a duchy citoval!

Lesk mrtvý krajin, které z dohledu
mé srdce dávno v stesku ztratilo,
zahořel vnadou zrádné otravy,
a něco v nitru mém se vzbouřilo.

Jsem stejný posud? Či se přelhávám?
Či utonul mé práce hořký plod? —
Po čistých proudech pluje moje loď
a minulé tlí v hloubi kalných vod.

Xaver Kašpar (Č. B.)

Řeka.

Z knihy F. Copée-ho »La Bonne Soufrance« přel. Oldřich Zlámal (Ol.)

V polovici stráně lesnatého pahorku stezka vinoucí se mezi buky a břízami stává se náhle pružnou a tlustý koberec suchého listí z posledního podzimku prohýbá se pod nohou chodcovou. Bezpochyby nedaleko již končí les. Půda s kvetoucí růží a suchým vřesem je za námi; to nešumí již do tváře ten přísný a hluboce zamlklý les. Hle, jaká nápadná svěžest! Vejdeme na mýtinu porostlou zelení tak něžnou! Mezi listím stromů vystupuje bujná vegetace výš a výše. Koberec mechový hebký jak aksamít je hustší a plnější; zde i onde dívá se z něho chorobně bledý champignon ... V tom houští, jak to tam zpívá a křídly šustí! Ha! zde jistě někde je voda!

Tiše! Mrak zakalil slunce. Kos a pěnkava ihned zmlknou. Poslyšte, jaký to čerstvý zvuk a bublání jasné. Prolezte pod stromy. Pozor na větve! A také, abyste nesklouzli po slizké půdě. Opatrně. Vedle hromádky

kamenů jemným mechem porostlých chvěje se řeřicha. A ještě něco dále nevidíte tu tenkou stříbrnou stuhu klikatě běžící jako vyplašená zmije? Jste na místě . . . u pramene.

V několika dnech tato čistá a křišťálová voda, jíž si dlaní nabíráme a již srkáme s blaživým pocitem, jako bychom samu nevinnost pili, dostihne k břehům oceánu Atlantického a bude pohlcena těžkými a slanými vodami ohromné pánve. Požene se proti majákům, které silnými rudými paprsky vrhají výstrahu před víry vysokých skal; malými nárazy bude trpělivě omývat špinavé boky slizkých mušlí ohromných cargo-boatů převahujících se v ústí veletoku. Ta uzoučká říčka, která projde tolik světa a na pouti té utrpí porušení, jak je při prvních krocích ubraná a čistá — symbol neviny. Kdo z nás toulaje se lesem nepostál chvíli u některého pramene, ukojiv v něm žízeň svou? Kdo divným kouzlem připoután a ukolébán jeho žvatláním v podivu nad jeho čistotou nesnil maně o krásách dětství a panenství? Zatím potůček sbíhal dolů po stráni kmitaje sebou v zeleni jako zmije v útěku, s pojoval se s jinými potůčky a zmohutněl neviditelnými prameny. Hle, nyní se vine malebnými spirálami malého údolí. Jak se ještě ztrácí drobný ten potůček! Deskou jej přepažíte; za suchého léta uvidíte místo járku kamení a bláto. Nicméně k němu spěchají potají všechna zřídla podzemní.

Opustiv úžlabinu ubírá se nyní žírnými lukami. Na březích jeho rostou vrby a skloněné jejich staré pahýly dvěma řadami rozkládají nad ním bledé listí. Občas sestoupí do něho se sousedních pastvin velká a nemotorná kráva, napojí se v něm, pozvedne mokrou hubu a zírá k horizontu s úžasem.

Několik mil dál kraj, v němž ústí troje údolí, odvádí jemu svůj čistý poplatek a skromný potok přechází v malou řeku. Sama geografie mu již uděluje to lichotivé jméno, vysoké jméno; vždyť ponese imposantní parníky a v ústí bude odporovat bouřlivým nájezdům vln. Doposud však je řeka naše v dětských letech, tak že ji staré kamenné mosty snadno jedním obloukem sepnou; také si zachovává své venkovské vděky. Klidně běží ve stínu jilmů a osyk bázlivých. Znenadání vzlétne lednáček a vleče za sebou po její tiché a stmělé hladině zeleno-modrý reflex svůj. Na jaře v korunách těch stromů bývají slýchány nekonečné koncerty; a azurové vážky na rákosí po skupinách rozložené jsou partitury notové, z nichž sborem pějí okřídlení virtuosi.

Osamělá jest ta mladá řeka na své cestě. Tu a tam snad v houštině uzříš o peň přivázaný člun a v něm rozeznáš plátěnou kazajku a konec brady šedivé přečnívající z pod slaměného klobouku; nad člunem pak vystupovat dlouhou hůlku udice a pod ní dole kousek korku — jediný to červený bod v této zeleni — jenž zcela klidně hýbe sebou mezi širokými listy leknínu.

Mladá řeka rychle sílí a dospívá v rozměry veletoku; nastává doba kdy započne užitečné dílo své. Kvapí kol města a jakoby mžikem zaslechne štěbetání a smích pradlen s obnaženými pážemi a rythmické bouchání pístů a odnáší na vlnách pestré bubliny mýdla. První její výkony nesou na sobě rys bukolické prostoty. Samolibě tlačí se do mlýn-

ských struh; vrhá se na mohutné lopaty kola mlýnského a udržuje otáčení jeho; ve veselých skocích tříští se s lopaty na lopatu a když vychází z mlýna, dovádí si na rozhoupaných vlnách svých s hejnem koketních kachen. —

V ohbí za pahorkem spojuje se s první pobočkou; a jsouc dvakrát tak široka a hluboka nežli dříve plným právem nese titul řeky. Pohybuje se důstojněji, avšak i pracněji, vždyť od nynějška svěřili jí parníky! Podél břehu vedle chvějících se topolů, namahavě táhnou koně proti proudu prázdné čluny a na lodičkách křiklavými barvami malovaných po proudu míjí zpívající lodníci. Vine se ku předu v rozkošných meandrech, tu súžujíc se mezi vinicemi, tu klidnějším tokem plynouc mezi lučinami. Při jejích úrodných březích množí se vísky, a vížky venkovských kostelů ji pozdravují jako staří poctivci na potkání.

Plyne. Tu a tam si přibere na cestu nějakou řeku. V dáli se rýsuje silhouetta ohromného splavu. Potom zase kanál nějaký vlévá do ní své vody jaté. Plyne pyšný veletok. Prochází slavnými městy. Spjata mosty a zastavena loďmi všeho druhu dere se houževnatěji mezi staré pilíře, s hukotem řítí se pod sonorní oblouky monumentálních mostů. Přes hlavy ječícího davu na nábřeží vrhají štíhlé boky starých kathedrál do jejich vln své chvějící stíny.

Za městem vstupuje opět do volné přírody a je zrcadlem všem časům nebeským. Třpytí se a jiskří dopadem žárných paprsků srpnového slunce. Jitřenka hází v ni své růže krvavé a červánky západu uléhají na ni topasy a karbunkuly, a za tmavomodrých nocí sleduje sladké sny včarované v melancholii bledé luny.

V rozvoji svém řeka dostoupila nyní plné majestátnosti. Však kam se děly ty křišťálové vlnky lesního zřídla? Od těch pradlen, od nichž si odnesla špinavé mydliny, každý styk její s lidmi vodu její pokálil. Kolik to stok vlilo do ní špínu svou a bahno své! Továrny předměstí s hrdými komíny z pálených cihel pouštěji do ní pomalu a jistě potoky jedu. Stopy dávných vražd uplynulých věků připomínají staré mince a zlaté klenoty a zrezavělé meče, jež občas z bahna svého vyplivla. S výše zamlklých mostů za noci hroznych, klesali ke dnu nešťastní zoufalci, aby na vždy zmizeli v těch vlnách stmělých, a mezi kamenné oblouky mostů metali vrazi sínalá těla obětí svých. Časem pak pojata hrůzou hází na hebké trávníky svoje ohlodané a hnijící mrtvoly. Však na vždy již chycena hlízou a podobna jsouc svědomí zločincovu odnáší v sobě s neznámými a ztracenými poklady svými nečistotu, zoufalství a hřích!

Konečně došla cíle své cesty. Před ní leží moře. Je tak široká, že lodě zakotvené tam dole na druhém břehu jeví se v rysech neurčitých, ač jsou to koráby, které obepluly svět, které brázdily pod ohnivými nebesy indigová moře, jejichž tvrdá příďa prolamovala kry za šklebivých polárních temnot: štíhlé ty yachty, obrovské parníky podobají se mušlím, potaženým pavučinou. Poslední baku má za sebou a bílé vížky majáků se v dálce ztrácí. Nesmírné massy vod jejích v ústí svém válčí s vlnami moře pravidelně klesajícího a stoupajícího; při nárazu moře zježí se řeka malými bojechtivými vlnkami a když se nepřítel odlévá, vrhá se naň

rychlostí vodopádu. Z dálek okeánu žene s temným hukotem vichor a s ním pádí těžké vlny ze spodu vyvalované, střásají pěnu s temen svých a jako věže zakrývají kalný horizont. Velicí rackové v prudkých rozmaších krouží nad řekou a výkřiky svými pronikavými podobají se ponurým poslům propasti, která chce pohltit. —

Znám jednu duši podobnou té řece. Jako tato mizí v moři, tak i ona zmizí v končinách smrti. Rovněž jak tato na prazích propasti cítí svou velikost v rozměrech před tím neznámých. Cítí, jak je hluboká i trpká — hluboká jako paměť a trpká jako zkušenost. Jasně jí před oči vystupuje obraz zašlého života, celkem klidného a blahodárného. Kolik to skvrn přes to zachytilo se na ní, ubohé duši, po cestě a vleklo se s ní po celý život! Řeka spějící k moři a člověk putující k hrobu mají pouze jedinou dobu naprostého jasu: zřídlo a dětství. Jako řeka odnáší v bahně svém mrtvoly a nečistotu, tak i duše lidská — i méně špatná — je plna tajemných a zlověstných tajů.

Uchovati se neporušeným na tom světě je bezúspěšnou námahou; návrat k životu novému a původnímu, jak vznešený ideal, jak krásný sen! Řeku znečištěnou očekává s temným duněním bezmezný okeán, aby ji očistil v soli své. Ubohá ty duše, životem poskvrněná a zmítaná na prahu velkého mysteria, odvažuješ se také sníti o věčné očistě. Proto vzpomínáš těch starých věží, kostelů a kathedrál, jež odrážela řeka na své hladině a s nimiž na pouti své tak často jsi se stýkávala, aniž poslechla jsi vznešeného jejich pokynu. Proto odpověz již konečně hlasu zkamenělých obrů antických, již ti ukazují nebesa v důvěře a radí modlitbu a naději.

Řeči bázlivých.

Ve chvíli jedné jsme vás potkali, a všechno bylo známé kolem nás a všechno bylo jasné v našich duších. Tak ticho bylo a všecko zvučelo, jak by se nebe rozhovořilo k zemi, jež ztratila úzkost obzorů, poslední zamlklost resonancí. Hlas váš byl jemnější pohledu a každý váš krok jako pohled. Mluvili jste stlumením hlasu jako před svědky nesčíslnými, kteří milují vaši bázeň. Stojíce, jako byste chodili, chodíce, jako byste létali, klečíce, jako byste plakali. Dotýkajíce se věcí nemohli jste najíti slov pro velikost díků. Samy děti, odpovídaly jste k tajemstvím mužův a žen, a nebylo, kdo by vám rozkazoval, nebylo koho byste neposlouchaly.

Uprostřed nejhustší vřavy, jediné neznaly jste zmatku, uprostřed nejsilnějšího množství, jediné měly jste samotu. V jediné chvíli vaše zřídla nebyla nikomu tajna: z nich pramení vaše láska výčitkou, vzdorem, nepřátelstvím. Odvážliví matou vás karbanem, křikem a tanci, i vlastní

váš život. Prosili jste silných, aby zapřeli svou sílu, prosili jste mluvících, aby nemluvili dlouho, prosili jste běžících, aby běh svůj obrátili zpět — a když jste je potkali po měsících, po letech, měli plné ruce novin.

Žádná bázeň nebyla větší, jako před vlastním slovem, neboť i ono bylo odsouzeno k samotě. Všechno kolem vás mělo jistotu pravdy, jenom vy jste za ni pykali, tajně, soudcové zároveň i odsouzení. I když jste nejdůrazněji mluvili, prosili jste, aby nikdo neposlouchal, a když jste ze svých příbytků vyšli, aby se nikdo nedíval.

Milovali jste řeč mrtvých věcí a ptákův a živlův a blesků. Milovali jste širokou oblohu, neboť jste si nemohli pomysliti nic závratnějšího. Milovali jste všechny lidi, neboť vaše láska viděla je jako olbřímy, trhající nebe a tak maličké, protože sami chtěli.

Místa jen sobě známá jste měli a když jste odcházeli, ničeho jste nelitovali: zůstala ve vaší duši, jak poklady zakleté v skalách, které jen za rok se otevírají, při pašijích . . .

*

Slunečný den. Ticho jako půlnoc. Na kterou stranu půjdete? Společnou máme cestu. Zástupy jdou po návrších. Slyšíte píseň? Ach, moci se vyplakati! — Zpívají Beránkovi. — Slyšíte píseň údolím? Zpívají Matce Milosrdenství. — A co květů všude rozhořelo! — Všichni, všichni, všichni jdou — — Otče!

J. Deml. (Br)

Až stínem smrti . . .

Až stínem smrti zastřena nám odmlčí se zem,
slov jejích, smutkem těhotných, my hledat nepůjdem,

však tajnou bolestí až navždy raněni,
vstříc mystickému Ženichu pak vykročíme zmámeni.

A na hranicích Věčnosti až dřímat budeme,
sen jediný se spustí na víčka: že stůněme.

Pak zvednouce se, ještě opilí,
zem zulíbáme, jak se nachýlí,

a vidmo slzavé si odhrnouce z řas,
pak pozdravíme, zamlklí i vás.

J. Deml. (Br.)

P. Josef Šmidinger.

Antonín Al. Havelka (Pr.)

Z dlouhého — celá dvě století — trvajícího spánku, povstával národ náš, povstával pomalu, znenáhla — ale nebyla to již ta nehybná mrtvola, které vyzváněli již „dobří přátelé“ českého národa umíráčkem, o němž již i přátelé a vlastní děti jeho, sami učenci čeští (Dobrovský), pochybovali, národ ten zubožený a ztýraný, avšak dosud plný životní síly, která jako jiskra doutnala v popelu národní lhostejnosti a netečnosti.

Tu však z lidu toho povstali mužové nadšení, ze šedých polí a luhů národního života vyrůstaly květy nádherné — prvosenky — zvěstovatelé brzkého jara, — a již vlahý vánek ovíval lid český, rozdmychal jiskru v popelu doutnající — ta rozplála jasně, zářivě, až hrobaři českého národa se podivili . . .

Pročítáme-li dějiny této doby tak poučné, zajímavé, a pohnuté, poznáváme, že mužové tito byli dvojího druhu. Jedni spisovatelskou činností hleděli probuditi národ český — a druzí opět hleděli co nejvíce rozšířiti české knihy a spisy mezi lidem doporučováním a kolportáží. Těžko rozhodnouti, která činnost byla záslužnější, blahodárnější.

Mezi prvními kolportéry české knihy byl P. Josef Šmidinger. Narodil se dne 24. října r. 1801. v pošumavském městě Strakonicích, z rodiny měšťanské.

U kolébky jeho šuměla perlonosná Otava vypravujíc staré pověsti a báje . . .

Ve svém rodišti nabyl prvního vzdělání na normální škole německé, pak studoval na gymnasiu píseckém a pražském.

Ve Strakonicích udržoval přátelské styky s Fr. L. Čelakovským a měšťanem Plánkem. Není divu, že působení těchto dvou mužů nadšených mělo vliv i na mladistvou duši Šmidingrovu, že procházky v Podskalí tak poetickém a snivém, že stráň Zellerinova nad Otavou byly svědky nadšených slov a plánů. Tam napájela se vnímavá duše jeho nadšenými slovy skorem stejně starého Čelakovského a Plánka, kterého pozdější generace prohlásila za blázna . . .

Kdo divil by se potom, že účastnil se horlivě národního ruchu studenstva pražského, což přineslo mu jen bílý kabát a zákeřnou nemoc. Ačkoliv stal se brzy poddůstojníkem jsa učitelem na vojenské škole, přece pro chatrné zdraví propuštěn byl od vojska, načež chtěje všechny síly své věnovati milovanému lidu vstoupil do semináře pražského, kdež studoval theologii v letech 1829—1832., kteréhož roku byl vysvěcen na kněze. Avšak pro nemoc nemohl vykonávati úřadu kněžského, tak že stal se deficientem a později zkoušeným učitelem pro hlavní školy ve Strakonicích, avšak neduhem přinucen opustiti tento úřad.

Konečně r. 1835. stal se zámeckým kaplanem v Němčicích u bar. F. Dlouhoveského-Chanovského, jehož povzbudil k tomu, že stal se nejen zakladatelem Matice České, ale též horlivým podporovatelem české literatury. Zde dostalo se mu poněkud pevnějšího postavení, avšak již roku

1844. vidíme jej jako vychovatele u p. Veita v Kolíně, pozdějšího zakladatele „Slavína“, a r. 1845. u Fr. Šafaříka, majetníka statku tažovického, až r. 1849. stal se výpomocným knězem v Hostomicích, kde setrval až do své smrti 2. února 1852.

*

P. Jos. Šmidinger neproslavil se jako genialní nějaký spisovatel nebo snad básník, jako krajan a přítel jeho Fr. L. Čelakovský, nenapsal žádného vědeckého spisu nebo zábavné knihy, avšak nicméně mezi buditeli našeho národa, mezi podporovateli a šiřiteli české literatury patří jemu jedno z nejpřednějších míst.

Poznal jasně, že jen kniha dovede probudit spící lid ze strnulého spánku — a tím byl mu určen i životní úkol. Ustanovil u sebe, že stane se rozšiřovatelem, kolportérem české knihy a tomuto úkolu dostál měrou vrchovatou.

Ještě dnes, prohlížíme-li knihovny mnohých našich předáků a boháčů, skorem spláčeme nad úplným nedostatkem českých knih v těchto českých knihovnách českých vůdcův, a koupí-li si snad kdo nějaký překlad Zolova románu, nebo z pornografické literatury, nemůže přece býti nazván podporovatelem české knihy. — Známo jest o zesnulém poslanci Vašatém, že zanechal po sobě ohromné jmění, o které se po jeho smrti soudili příbuzní jeho s veřejností — ale knihovna jeho, kterou zanechal, měla ceny jen asi 100 zl. — A takových „také vlastenců“ máme mnoho, bohužel, až příliš mnoho.

V podobných, ba ještě horších dobách ujal se práce své národní apoštol české knihy P. Josef Šmidinger. Neohlédal se na chatrné své zdraví, nedbal jednoho neúspěchu, nějakého výsměchu, ale vytrvale v zimě jako v létě, za slunečního vedra jako za prudkého deště a sněhové metelice procházel své okolí s balíkem knih. O každé pouti, o každém posvícení, každé visitaci objevil se Šmidinger, prodávaje shromážděným knihy české.

Choroba hlodala již zhoubně v nitru jeho a hrozila sklátiti jej co nejdříve, avšak on neustával v záslužné práci.

„O vytrvalosti, ba možno říci houževnatosti, s jakou si počínal v tehdejších dobách, těžko míti nyní ponětí; často i největších obtíži musil zakoušeti. Avšak čím větší odpor, tím větší byla jeho přičinlivost a nehnul se, až zvítězil. Každý nově získaný člen (Matici České, Dědictví Svatojanskému atd.) nejen že sám odebíral a četl české knihy, nýbrž získán živým slovem, stal se zároveň povzbuzovatelem nejen své rodiny, ale celých měst a osad; a tak se přičiněním Šmidingrovým utvořila celá síť národovců po celé vlasti.“ Tato slova napsal životopisec Šmidingrův r. 1885., kdy Čtenářská Beseda v Hostomicích tímto způsobem důstojně oslavila památku Šmidingrovu.

Česká Matice, Svatojanské Dědictví, Jungmannův slovník, věnec Chmelenského, Průmyslový posel Amerlingův, český dějepis — a mnoho jiných knih a časopisů — vše to rozšiřoval po vlastech českých, tři knihovny založil na své vlastní útraty, a to v Němčicích, v Hostomicích a ve Strakonicích (Šmidingrovka, jež zdárně prospívá), mnoho jiných

knihoven podporoval, členy literárním a národním podnikům získával, hlavně Matici České, jejímžto činným členem zvolen byl za zásluhy své o ni.

Hlavním komissionářem v Praze byl mu tehdy P. Václav Štulc, tehdejší probošt vyšehradský. Avšak též jiní vlastenci v Praze žijící podporovali Šmidingra a v jejich kruhu vždy okřál nemocný kněz a povzbudil se ku práci další.

V sedmi letech přišlo rukama jeho do Prahy 10.000 zl. stř. za české knihy a členské podíly. Diviti se musíme, s jakou horlivostí pracoval ve prospěch literatury, když takový obnos za krátkou poměrně dobu do Prahy odvedl; a podivení naše ještě stoupá, pročítáme-li závěť jeho — závěť člověka — kněze nemocného, bez stálého postavení — čteme-li v závěti té o věnování 6930 zl. stř. vlasteneckým a náboženským účelům. Jak skrovně asi žil, když ještě po smrti takovým obnosem přispěl české literatuře a účelům náboženským! My — moderní dítky — nedovedeme pochopiti muže takového, nedovedeme pochopiti obětavost buditelů našich a lásku jejich k rodné zemi, k rodné řeči. Jak pracovali oni — a jak pracujeme my? Oni bez mnoha slova a hluku pracovali tiše, ale stále, obětavě a prospěli skutečně věci národní.

Širší veřejnosti málo znám věnoval síly své práci buditelské a v práci té dokonal také život svůj, zemřel ve službách českého písemnictví. Nedlouho totiž před svou smrtí odebral se do Prahy pro nové knihy a vraceje se zpět šel ze Zdic, kam dojel dostavníkem, pěšky do Hostomic v dešti a sněhu jsa obtížen množstvím knih. Na cestě té ustydl a již nepovstal se smrtelného lůžka. Dne 2. února skončil svůj oběti, strádání a práce plný život.

Zpráva o schůzi bohoslovců československých na Velehradě.

Podává Frant. Hruda, t. č. jednatel »R. S.« v Brně.

(Č. d.)

Dne 1. srpna 1901 o 5. hod. konána ranní pobožnost a sv. zpověď. O 6. hod. ranní sloužil slavnou mši sv. bývalý předseda olom. „Lit. Jednoty“ vlp. Josef Vraštil, při níž jsme přijali Tělo Páně.

O 8. hodině zahájena

AKADEMIE

vzýváním Ducha sv., aby požehnal nezištné práci na vinici Cyrillo-Methodějské. Prosbu tu přednesl sbor olomouckých bohoslovců písní: Přijď, o duchu přesvatý.

Dp. předseda udělil slovo po zahájení schůze nejprve kand. philos. Jos. Srebrniči, členu slov. katol. akadem. spolku „Danica“ ve Vídni, jenž vyřídil pozdrav od slovanských akademiků ve Vídni. Pak uděleno slovo panu

poslanci Fr. Sýkorovi, p. J. Kořínkovi, zástupci učitelstva a Dru. Rauscherovi, advokátu z Holešova.

Na to přednesl vdp. Msgr. Vladimír Šťastný zajímavou a nejvýš důležitou přednášku: „O dědictví sv. Cyrilla a Methoděje".

Mluvil takto:

Pozvali jste mne na Velehrad, a slíbil jsem tu promluviti na schůzi vaší několik slov o „Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje", t. j. obrátiti pozornost vaši na známý brněnský spolek literární na vydávání dobrých knih pro náš lid. Ale v programu nalézám slovo „dědictví" tištěno malou počáteční literou, což ovšem znamená něco docela jiného, totiž ono veliké dědictví po sv. Apoštolích samých, jehožto strážcem jest a má býti tento náš posvátný Velehrad, nejen pro národ náš, ale pro celé Slovanstvo, ano pro celou církev katolickou. Umínil jsem si tedy napřed promluviti o tomto velikém dědictví a pak několika slovy upozorniti též na naše Dědictví brněnské. Vždyt i to jest jakýmsi paprskem onoho velikého, zářivého slunce, jež jmenujeme dědictvím Cyrillo-Methodějským, či také ideou Cyrillo-Methodějskou v širším smyslu.

Ano sluncem jest ta idea, jež vedla sv. apoštoly k nám na Moravu, sluncem, jež vzešlo před 1000 lety nad Velehradem a od té doby září netoliko vlasti naší, nýbrž i všem národům slovanským, kteří uctívají sv. Cyrilla a Methoda za své apoštoly a prvoosvětitele. Ale jako do slunce těžko hleděti, tak jest těžko, ba nemožno tuto ideu a to dědictví Cyrillo-Methodějské v celém rozsahu a dosahu rozebrati. Proto jen krátce odpovíme na otázku nám z jisté strany nedávno i přímo položenou, co že jest vlastně ta často jmenovaná „idea Cyrillo-Methodějská:" — Je to táž idea, která sv. apoštoly k nám přivedla, při jich působení provázela a kterou nám po sobě jako výsledek práce své zůstavili: víra, vzdělanost a osvěta křesťanská přirozeným prostředkem mateřského jazyka zaštípená i vzdělávaná, jakož i organisace církevní ve přímém spojení s Římem, čímž i národnost a samostatná bytnost našeho národa na vždy zachována. Jiná převzácná, ale přece jen podružná část dědictví C.-M., slovanská liturgie nepřízní osudu nezachovala se nám, západním Slovanům, tak jako se neudržela Veliká Morava Svatoplukova. Za to přenesena žáky Methodovými na jih a východ slovanský, který však bohužel téměř bezděky stržen byv do rozkolu Fotiova, mnohem větší utrpěl ztrátu na dědictví C.-M., jež dosud není nahrazena.

Idea C.-M. dnešní pak směřuje a vede nás k tomu, abychom jednak sami sobě víru a křesťanskou osvětu a národní svéráznost zachovali a pěstovali, jednak i podle možnosti k obnově jednoty církevní s rozkolnými bratry přispívali, což na ten čas ovšem díti se může hlavně tím způsobem, jakým postupuje náš „Apoštolát sv. C. a M." Doufáme však, že Bůh urychlí dobu, kdy žalostná roztržka vezme za své a všichni národové slovanští těšiti se budou z plného a nezkráceného dědictví Cyrillo-Methodějského v neskonalý prospěch svůj, církve katolické, ano všeho světa křesťanského, který by právě tím dospěl k obrodu a rozhojnění náboženského života v Evropě nyní považlivě usychajícího. —

Četl jsem kdysi německou brošuru od Lassaulxa, které jsem se od té doby nemohl dopíditi, kde důsledně na základě historických studií provádí se

myšlenka, že Hospodin povolává národy jako dělníky na vinici svou, aby každý ve svůj čas jí věnoval své charakteristické vlohy a síly a zanechal v ní pak stopy své individuelní činnosti ve prospěch dalšího pokroku k ušlechťování člověčenstva. Tak propůjčili Židé církvi svou prorockou intuici, jež ve sv. Pavlovi se pojila s filosofickou protříbeností ducha řeckého; Římané církvi zanechali státotvornou sílu ducha svého, Romani sloužili jí horoucím vzletem své mysli, Germáni silou a pevností, jež neleká se žádných překážek a vítězně krotila překypující sílu i vlastního bojovného barbarstva. Každý tento živel však může se i zvrhnouti a zvrhnul se také, když nechtěl se poddati sladkému jhu Ježíšovu a nad autoritu církevní se vyvyšoval. Tak dohral a dohrává posud každý národ úlohu svou, vladařství vinice bývá mu vzato a svěřeno dělníkům jiným. Neboť za služebníky najímá Hospodář národy i jednotlivce, ne za pány a despoty. — Tak asi, pokud se pamatuji, soudí Lassaulx, dohráli vůdčí úlohy své v království Božím na zemi Hebreové, Řeci, Romani i Germani a přichází řada na Slovany, aby oni svým posud neotřeseným fondem hluboké víry a duše naukám evangelia zvláště přístupné, pomáhali církvi Páně dále prováděti úkol její světodějný hlavně ve směru slov Kristových: „Království Boží jest uvnitř vás!“ a „Pravda vás osvobodí!“ To jest: ku pochopení hlubokého dosahu mravního evangelia Kristova a k opravdovému k němu přilnutí celým srdcem a celou duší, jak tomu od jakživa chce a učí církev katolická, jsou národové slovanští zvláště způsobilí a když přijde jejich doba, veliké věci jimi vykoná prozřetelnost a milost Boží ve prospěch království Svého na zemi.

Ale že i tato vloha a přirozená schopnost ducha slovanského může se zvrhnouti a na scestí a na zmar přijíti, toho důkazem jest na př. proslulý prorok moderní T o l s t o j. Jak hluboce dojala hlubokého ducha toho prostá slova evangelia Páně, že ho samého zcela přeměnila! Na základě několika vět z horského kázaní (Pravím vám, abyste neodpírali zlému atd.) konstruuje zcela nový socialní řád člověčenstva, který až překvapuje mnohou pravdou, jež tu jako skrytá perla na povrch jest vynesena. Ale do jakých to výstředností hned zase upadá duch tento, vyvozuje z evangelia věci zcela nemožné a nesmyslné, ano odvažuje se i text sv. evangelií dle rozumu svého opravovati! — Na doklad toho slyšte citát z ruského kritika Merežkovského (viz „Osvěty“ č. 8): „Dogma je (Tolstému) lží, poněvadž nelze z něho vyvoditi mravoučná pravidla. Ne Bůh posvěcuje mravné city člověka, naopak mravné city posvěcují představu o Bohu. Tolstému Kristus je pouze summa výhody a jeho učení o Bohu rovná se rouhání. Počav náboženstvím zničení, zakončil zničením náboženství připomínajícím nihilismus. Příroda mstí se za rouhání Bohu: Nietscheho potrestala ztrátou rozumu, Tolstého učinila směšným mravní banálností jeho rozumování. Slepí vedou ty, kteří jasně vidí. Jedni, jako Nietsche, řítí se do propasti, jiní, jako Tolstoj, hůře než do propasti — do jámy.“

Čím to jest? Ničím jiným, než že při rozjímání o slovu Božím nedává se Tolstoj říditi jedinou neomylnou vykladatelkou písma, Duchem sv. vedenou, ba ani starobylou tradicí vlastní církve pravoslavné, nýbrž vlastním duchem zhrdlým, který ho vyvádí na poušť, ne aby sloužil Pánu, ale aby ho pokoušel.

Jde z toho, že Slovanstvo jen tehdy vykoná veliký, světodějný úkol svůj, o němž jsem se zmínil, bude-li v tom vedeno a u t o r i t o u c í r k v e p r a v é,

neomylné učitelky pravdy, církve katolické. Proto prosíme Hospodina o sjednocení bratrů rozkolných s církví katolickou. Pak nastane hodina povolání jejich, aby obnovili ducha Kristova po Evropě, ale získali mu i celou širodálnou Asii! — Toť byla by asi „idea Cyrillo-Methodějská“ v nejširším, nejvelikolepějším rozsahu svém!

Ale řekne mi snad někdo: nejsou-li to pouhá pia desideria, pouhé nemožné utopie, krásné ale nesplnitelné, kterými marno se zabývati? — Všechno dokonání jest ovšem u Boha. Těžké a na ten čas téměř nemožné jest ovšem toto kýžené sjednocení, ale jest obsaženo ve slovech Páně o jednom ovčinci a sám sv. Otec Lev XIII. věří a doufá, že se jednou skutkem stane a my všichni musíme doufati s ním. A nikoliv bezdůvodně.

Trojí věc hlavně posilovati nás musí v této naději: 1. Všechno Slovanstvo sjednoceno jest mimo tři známé úchylky ve všech ostatních pravdách věroučných a v celém náboženskocírkevním životě, tak že nazýváme to, co nás rozlučuje, schismatem, nikoliv heresí čili kacířstvím. 2. Všechno Slovanstvo spojuje vroucí úcta bl. Panny Marie, této pomocnice křesťanů, k níž se ne nadarmo o pomoc utíkali všichni národové slovanští ve světodějných zápasech svých proti Tatarům a Turkům na záchranu celého křesťanstva po staletích podnikaných. 3. Pojí nás neméně vroucí a vděčná úcta sv. věrověstů našich C. a M., kteří nebyli rozkolníky, nebyli stoupenci vrstevníka svého Fotia, nýbrž v Římě u hlavy církve všeobecné hledali a nalezali v apoštolských pracích svých všeliké pomoci a záštity proti četným surovým protivníkům. Kdo ctí sv. Apoštoly naše, musí také ctíti jejich víru, přesvědčení a počínání. Proto je nám tato jejich úcta u všech Slovanů bezpečnou zárukou, že s povoláním svým světovým se neminou a že splní se časem i tento vrchol ideje Cyrillo-Methodějské

Ovšem jest do té doby daleko, předaleko a nemůžeme nyní k tomu cíli téměř nic jiného činiti než modliti se. Za to však pracovati, a to úsilovně pracovati jest nám v užší vlasti své pro národ československý, aby on, maje býti přirozeným a Bohem ustanoveným strážcem ideje C.-M. sám snad nepozbyl dědictví Otců svých. Pamatujme tedy, že nám připadá úloha již nyní ve vlastním národě konati to, co bude jednou, jak doufáme, úkolem sjednoceného Slovanstva vůči celému světu. A východištěm, pružinou, duchovním střediskem této zvýšené činnosti má býti a zůstati náš posvátný Velehrad. Tato idea velehradská vedla ku vzkříšení jeho po tísíci letech, k nové činnosti. Jako tehdá putuje národ na Velehrad i nyní posilnit se ve víře, naději a lásce a utvrzovat se ve svéráznosti národní; jako tenkráte, vycházejí z Velehradu nynější strážcové jeho, zbožní Otcové Tovaryšstva Ježíšova na missie po celé Moravě, aby upevňovali lid v těchto božských ctnostech, ale též ho učili ctnostem stěžejným praktického křesťanství, jichž se mu namnoze nedostává: opatrnosti, spravedlnosti, mírnosti a statečnosti. Ejhle, toť užší sice, ale přece dalekosáhlý, důležitý význam ideje naší Cyrillo-Methodějské.

Milí, mladí spolubratří, novosvěcenci a čekatelé stavu kněžského! Také vám dostane se co nevidět údělu na vinici Páně a národní, byť to bylo v sebe užším oboru, v sebe zapadlejší vesničce. I tato vesnička je Cyrillo-Methodějskou a úkol váš převeliký. Považujte se jen za spolupracovníky apoštolů

našich a všemi silami pracujte o záchranu a upevnění království Božího v lidu našem. Pracujte slovem horlivým a všemi prostředky, kterých nám kněžím církev tak hojnou měrou podává, ale hlavně pracujte vlastním příkladem svým, aby ty Božské i stěžejné mravní ctnosti zářily z celého života vašeho; pak zajisté veliké dílo vykonáte i v sebe omezenějším kruhu působnosti své. Ničemní a nevěrní bychom byli strážcové dědictví nám samým Bohem svěřeného, kdybychom všechny síly a celý život idealům těmto obětovati nedovedli dle příkladu svatých C. a M. —

A ještě něco dovolte mi jako starému učiteli přemnohých z vás připomenouti pro naše tak rozhárané a nebezpečné doby zajisté velmi důležitého. Pracujte positivně. Nehledejte spásy v nyní tak oblíbeném kritisování kde čeho, které si libuje v nešetrném a přemrštěném vytýkání a odhalování kdejaké slabosti na lidské, chybám podrobené části církve naší a podlamuje takto sílu a radostivou pružnost k vítěznému boji proti tolikerým nepřátelům nezbytně potřebnou. Tito nepřátelé beztoho kde jakou skvrnu zlomyslně vyhledávají; nepomáhejme jim oleje do ohně přilévati. — Dále nedávejte sluchu hlasům těch, kteří byť za umyslem, jak praví, sebe ryzejším hledí rozdmychati v duši vaší nespokojenost, se stavem, jejž jste sobě vyvolili i se všemi vám dobře známými, přísnými povinnostmi jeho. Nespokojený kněz je věru člověkem nad jiné nešťasným. Veliký úkol žádá nutně velikých obětí. Kněz musí býti každé chvíle hotov a schopen oběti každé i života, a proto nesmí dopustiti, aby pošetilé choutky po zdánlivých reformách zachmuřovaly vášnivým dechem svým čistou, jasnou mysl jeho.

Nepřidávejte se k těm, kteří neváhají podrývati autoritu, na níž celé ústrojí církve naší, je založeno. Úctu a působnost, kterou my kněží slibujeme při ordinaci svým biskupům, slibujeme v nich i prvním biskupům Cyrillu a Methoději. Není to duch dobrý, který navádí k odboji proti jejich nástupcům. Učiňme si heslem krásné napomenutí Sušilovo:

Buď život váš jedna Boží chvála,
slastí Kristus, tužbou ctnosti krása,
chutí církev a mzdou lidí spása.

Věřte, že takto nejlépe postaráme se o dědictví Cyrillo Methodějské u sebe i lidu svého. —

Po tomto, jak p. řečník praví, bezděčném proletu světem i životem za „ideou Cyrillo-Methodějskou“ vrací se ku vlastnímu, původnímu předmětu řeči své a líčí názorně vznik a vzrůst literárního spolku před 50 lety (1850) pod názvem „Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje“ v Brně založeného. Zakladatelem a prvním starostou byl slavný náš František Sušil; ale u kolébky jeho stáli všichni téměř kněží vlastenečtí, kteří o povznesení a vzdělání lidu našeho literaturou se starali: hrabě Sylva-Tarouca, Tomáš, Matěj a Jakub Procházkové, B. M. Kulda, Rob. Šuderla, Ed. Karlík, J. Bílý, Viktor Šlosar, Guntíř Kalivoda, Dr. B. Dudík, Lud. Tidl, Škorpík, B. Geissler, K. Zelinka, Pojmon, Jan Táborský a j., jak na provolání vydaném v den sv. Víta 1850 jsou podepsáni. Provolání tomu dostalo se radostného souhlasu všeho vlasteneckého duchovenstva, takže 23. října 1850 po schválení stanov mohla se konati první schůze výboru. Počet údů valem rostl. Nejeden kaplánek — dle slov Souko-

pových — získal jich přes 100. Hospodin žehnal našemu Dědictví i v té příčině, že bylo hned od počátku svěřeno mužům plným nadšené horlivosti.

P. řečník tu vzpomíná starostů: Fr. Sušila (do r. 1868.), M. Procházky (1868—1889); jednatelů (v prvních letech byli jednatelé dva), a sice: Rob. Šuderly (1850—1853) pode jménem tajemníka Dědictví (1854—1860) a B. M. Kuldy, jenž byl i prvým redaktorem kalendáře „Moravana“ a duší celého podniku (od 1851 do 1859), Ign. Wurma (do r. 1866.), J. Kř. Vojtěcha (do r. 1873., kteréhož roku „Moravan“ přešel do rukou soukromých). — Jednatelem stal se p. řečník sám a když zvolen 1889 za starostu, převzal jednatelství Dr. J. Hodr, r. 1900. pak Dr. R. Neuschl. — Také důležitý úřad pokladníků spočíval vždy v rukou obezřelých, dbalých a svědomitých. Vedli jej Edv. Karlík (do 1863), Fr. Maršovský (do 1872), Fab. Roháček (do 1877), po němž nastoupil nynější pokladník Ant. Adamec. — Vděčně vzpomíná pan řečník také známého šiřitele knih Šebastiana Kubínka, jenž nejvíce členů Dědictví nasbíral. Do r. 1900. zapsáno 16.147 údů, z nichž ovšem mnoho již odumřelo, a mnozí sobě knih neodbírají, tak že se nyní průměrně tisknou podíly v 10.000 výtiscích. Mohlo by jich však mnohem více býti, kdyby někdejší horlivost duchovenstva pro ústav právě za našich dnů tak důležitý, znovu ožila. Proto prosí p. řečník shromážděných, aby k Dědictví všechnu pozornost svou obrátili, je lidu doporučovali a nové údy sbírali, aby též literárními pracemi na Dědictví pamatovali a přání svá i vhodné návrhy výboru ochotně oznamovali. P. řečník sám chce navrhnouti, aby se občas i knížky menšího objemu o důležitých časových otázkách vydávaly a v hojném počtu rozšiřovaly. Také tím by se vykonávala důležitá část práce Cyrillo-Methodějské za heslem: „Dědictví otcův zachovej nám, Pane!“ (P. o.)

* Zprávy z jednot. *

Z Brna.

Od posledních zpráv konala „Růže Sušilova“ 10 schůzí: V VI. schůzi (1. pros.) přednášel p. předseda (IV. r) o „Antickém a křesťanském názoru o Bohu.“ Fr. Krchňák (IV. r.) podal další část své přednášky o „Parcellaci pozemkův a hypotekárním zadlužení.“ — V VII. schůzi pojednal A. Jiřík (II. r.) o thematě: „Budhistická morálka a ethika moderní.“ Druhá přednáška odložena. — V VIII. schůzi přednášel Frant. Navrátil (II. r.) o „Vývoji vzdělanosti na Rusi“ a Karel Haňavka (I. r.) o „Dějinách university olomoucké.“ — V IX. schůzi pokračoval Frant. Navrátil (II. r.) v přednášce o „Vývoji vzdělanosti na Rusi“ a Fr. Procházka (II. r.) pojednal o církevním jmění „Mrtvá ruka.“ — V X. schůzi přednášel Fr. Krchňák (IV. r.) o „Právu dědickém a fideikomisi.“ Pak přednesl Jos. Rudolecký (II. r.) první část své důkladné práce „O původu člověka: člověk tvoří

samostatnou říši, Darwinův vývoj člověka z opice.“ — V XI. schůzi přednášel Fr. Martinek (II. r.) o „Vincenci Brandlovi.“ — Ve XII. schůzi pojednal jednatel o „Individualitě v umění.“ Pak pokračoval ve své přednášce Jos. Rudolecký (II. r.) „O původu člověka: srovnávací anatomie a embryologie.“ — V XIII. schůzi přednášel Fr. Procházka (II. r.) o „Vzniku a moci státní“, a Jos. Rudolecký přednesl další část své práce „O původu člověka: mozek a duše, intelligence člověka a zvířete.“ — Ve XIV. schůzi podal Fr. Navrátil (II. r.) první část své práce o slavně panujícím jubilantu sv. Otci „Lvu XIII.“ Pak přednášel Jos. Rudolecký (II. r.) „O původu člověka: rozbor vlastností člověka a zvířete.“ — V XV. schůzi dokončil Frant. Navrátil (II. r.) svou přednášku o „Lvu XIII“ a Fr. Čermák (II. r.) promluvil o thematě „Národ vyvolený v zemi zaslíbené dle knih St. Zákona.“ — Ku konkurenční práci vypsáno pro letoší rok (1902) thema: „Dějiny přijetí římského práva v zemích koruny české.“ (I. cena 40 K, II. 20 K.)

Řečnicko-hudební akademie na počest sv. Tomáše Aqu. a papežského jubilea sv. Otce Lva XIII. konala se dne 11. března v biskupském alumnátě v Brně za přítomnosti četných vzácných hostí. „Hlas“ dne 13. března podal o akademii té následující zprávu: „Ctihpp. alumnové dokázali, jak J. E ndp. biskup na konci pravil, že opravdu všímají si všech důležitých otázek časových, že dbají pokroku a pravého vzdělání jak vlastního, tak přípravy pro vzdělání těch, kteří jim svěřeni budou. Akademie byla zahájena Musilovou skladbou: hymnou na počest svatého Tomáše Aqu. Hymnus tento, jakož i všecky následující zpěvy vzorně nacvičil a dovedně řídil sbormistr pěveckého kroužku ctihp. Vincenc Knap, bohoslovec IV. roč. První řeč o ideové povaze středověku přednesl bohoslovec IV. roč. ctihp. Lad. Tomášek.[1]) Vzpomenuv zásluh sv. Otce o vědu, dovodil, kterak ve středověku bylo křesťanství základním i závěrečným kamenem Byly ovšem ve středověku i stinné stránky, jejichž obnovy nikdo nežádá, snažit se však třeba, aby křesťanské ideály zachovaly se i rostly i v době nynější. Pilně propracovaná i nadšeně přednesená řeč odměněna byla zaslouženým potleskem. Následoval dojemný 5hlasný sbor Hallerův „Coenantibus illis“, po něm německá přednáška bohosl. ctihp J. Kaliny z III. roč. o „národním hospodářství a mravouce“. Opíraje se o listy okružní sv. Otce a zkušenost probral řečník zhoubné zásady hospodářské, jaké učí liberalismus a dovodil, kterak jedině zásady křesťanské spravedlnosti a lásky jsou s to, aby zažehnaly společenský rozvrat. I tato bedlivě připravená přednáška došla hojné pochvaly. Z oratoria P. Hartmanna „S. Francesco“ zapěny byly na to dva žalmy. Po nich přednesl bohoslovec IV. roč. ctihp. Karel Endl řeč o thematě: „Člověk ve filosofii Nietschově a v křesťanství.“ Z výroků samého Nietsche dokázal nicotnost a nebezpečnost pro společnost filosofie Nietschové, která sama sebou se rozpadá, křesťanství však člověka pozvedá a jest

[1]) Celou řeč viz str. 99. a nn.

jediným zdravým zdrojem života společenského. Přesvědčivě přednesená a o pilném studiu svědčící řeč dobyla si hlučné pochvaly. Musilovým sborem „Hold sv. Otci“ skončena byla akademie. J. E. ndp. biskup Dr. Fr. Sal. Bauer ujav se slova pochválil bohoslovce za jejich horlivou snahu jak pěknými přednáškami, tak nadšenými zpěvy projevenou. Poukázal na souvislost sv. Tomáše Aqu. se sv. Otcem Lvem XIII., jenž filosofii sv. Tomáše z pozapomenutí vyvedl, jak sv. Tomáš i papež Lev XIII. jsou evangelisty, hlasateli pravdy, povzbudil bohoslovce, aby kráčeli v šlepějích jejich, aby také byli lidu blahověsty. Děkuje bohoslovcům otcovsky za přičinlivost a všem hostům, že akademii přítomností svou poctili. Akademii přítomni byli ptpp.: J. E. ndp. biskup, opat a prelát František Sal. Bařina, dr. Ludvík hr. Belcredi, prelát Jan Kř. Vojtěch, rektor české techniky Řehořovský, kan. dr. Jos. Pospíšil, zem. poslanec dr. J Koudela, kan. dr. Jak. Hodr, kan. Th. Wolf, ředitel I. něm. gymnasia Wallner, msgr. Vl. Šťastný, řed. české reálky Jeřábek, řed. Ant. Váňa, převor P. Arn Schwetz, insp. Vorel, insp. Charvát, dr. Fr. Kolísek, řed. Fišara z obchodní školy, ředitel Mareš z Vesny, professoři Al. Vlk, dr. Mayer, V. König, Fr. Rypáček, Sychrovský, dr. Fr. Kameníček, Drápalík, Hruša, dr. Jan Sedlák, dr. Jan Samsour, konsist. radové Derka a Jak. Bartoš, faráři F. Chalupa a P. Raf. Adamec, voj. kurát, bisk. notář Honig, prof. bohosl. dr. Rob. Neuschl, dr. Jos. Kupka, dr. Josef Kupka, dr. Jos. Dvořák, dr. Fr. Bulla, P. Al. Slovák, katech. Fr. Venhuda, stavitelé Tebich a Schiller, inž. Matzenauer, bisk. sekretář dr. Fr. Ehrmann, dr Bern. Šústek, farář Fr. Knittel, kapl. Fr. Stejskal, Ant. Lujka, J. Švestka, Lud. Kirsch, katecheti Tom. Hudec, Alfr. Brichta, J. Hommer, varhaník na dómě Fr. Musil, uč. Halíř a č. j. Pěkný zdar letoší akademie bude ctihpp. bohoslovcům zajisté povzbuzením k nové nadšené, idealní práci “

Dne 20. března t. r. konal v našem alumnátě „Včelařský kroužek“ první toho druhu zkoušku ze včelařství. Zkoušce podrobilo se 12 alumnů. Konána byla před zkušební komisí Zemským Ústředním spolkem deputovanou, jíž předsedal p. předseda Zemského spolku p. Konšel, zemský účetní kontrolor, členové pp. Jan Novotný, c. k. inspektor a prof. ve výslužbě, vdp. Fr. Adamec, farář Fr. Šimíček, nadučitel; zkoušejícím byl p. Zřídkaveselý, bohosl. II. r Zkoušce byl s velkou účastí přítomen vdp. regens Ant. Adamec. Zkouška zahájena vřelým proslovem p. prof. Novotného Po zkoušce povzbuzoval přítomné vřele procítěnou řečí vdp. Fr. Adamec, aby zůstali věrni tomu krásnému odvětví, — této poesii hospodářství, poukazuje na to, že právě kněží to byli, jižto získali si nehynoucích zásluh o včelařství. Zkouška byla velmi zdařilá!

*

Venkovské knihovny »Růže Sušilovy« v Brně. [1])

(List z Kroniky »Růže Sušilovy«. — K 25letému jubileu její činnosti knihovnické.)

Zakládati knihovny na venkově a tím buditi, udržovati, síliti vědomí národní svérázności a náboženské i mravní neporušenosti, tato myšlenka

[1]) Dílem založeny, dílem rozmnoženy »Růží Sušilovou« tyto knihovny: Bačkovice (1889), Bílovice (1889), Biskupice (1901), Bohdalov (1888), Bohonice (1889), Bohutice

nebo spíše vznik její mezi bohoslovci brněnskými datuje se z roku 1875. Almanach bohoslovců z r. 1885. „Růže Sušilova“ píše na straně 25.: Roku 1875. přibyl do I. ročníku bohosloví Fr. Drašar, který dal podnět ku zakládání knihoven a byl původcem duchovní jednoty „Růže Sušilovy“ mezi bohoslovci československými. Jest-li to původní nebo nepůvodní myšlenka u bohoslovců brněnských, na tom v tomto případě mnoho nezáleží. Z přípisu, který zároveň s darovanými knihami posílá bohoslovcům brněnským Jan Soukop, tehdy ještě farář v Doubravici, víme, že byly takové vlivy, nebo aspoň styky mezi Olomoucí a Brnem. Píšet: „Srdečně potěšen jsa Vaší šlechetnou horlivostí, an za příkladem výtečných bohoslovcův olomouckých zakládáním knihoven národ náš vzdělávati hodláte . . .“ Tedy má snad tato činnost v Olomouci svůj počátek, a v Brně své pokračování a trvání.

Je vždycky radostí a odměnou poznávati život svých předchůdců a taktiku jejich, neboť tak se vyhneme mnohým nejistotám a nabíráme dechu ke své vlastní činnosti; poznáváme co už je vykonáno, co se má vykonati, co opomenout a co doplnit.

Jakým způsobem došlo tedy k založení prvních knihoven na venkově? Ne mnoho se o tom dočítáme ve 4. č. X. ročníku, tehdy ještě psaného „Musea“. „Myšlenka, zakládáním knihoven působit ku povznesení kleslé mravnosti a národnosti, která myšlenka mezi námi povstala a též se ujala, dochází uznání a podpory.“ (Uvádějí se jména dárců: hrabě Sylva-Tarouca, Filip Čermák, děkan Liběchovský, Dědictví sv. Cyrilla a Methoda, Dědictví Maličkých, redakce Moravské Orlice, Jakub Procházka, Fr. Pojmon, tehdy katecheta ve Slavkově, Jan Soukop; bohoslovci: Jan Skopal, A. Vaňátko, Jos. Málek.)

(1886), Bohutice (1896), Boršov (1886), Boskovice (1897), Brno, Cejl, Dělnický spolek »Svornost« (1895), Brno Staré, »Jedn. sv. Josefa« (1895), Brtnice Dlouhá (1894), Brtnička u Opatova (1900), Březí (1886), Bystrc (1889), Bystřice (1898), Budišov (1897), Budkov (1896), Čáslavice (1883), Černovice (1876), Číkov (1890), Dalečín (1876), Dambořice (1888), Deblín (1893), Doubravník (1895), Doupě (1877), Dunajovice (1891), Fryšava (1884), Habrůvka (1894), Heřmanov (1877), Hluboký (1899), Horákov (1896), Husovice (1890), Chlum (1876), Chrudichromy (1895), Jabloňov (1893), Jamné (1901), Ježkovice (1883), Jimramov (1876), Jimramov, »Katol. polit. Jednota« (1899), Jindřichov (1891), Jundrov (1891), Kobelnice, beseda »Svornost« (1901), Komín (1892), Kořenec (1883), Krásná (1896), Krásná, »Knihovna dětská« (1897), Křasonice (1895), Kunice (1893), Lavičky (1887), Lipová (1893), Líšeň (1883), Lomnice (1894), Marhéfy (1901), Město Nové (1889), Moratice (1895), Nasedlovice (1890), Nedvědice n. P. (1893), Nemojany (1877), Netín (1876), Nížkovice (1876), Nosálovice (1884), Nosislava (1892), Nyklovice (1884), Obřany (1892), Obřany, »Katol.-polit. Jednota« (1897), Ocmanice (1898), Olomoučany (1885), Olšany (1893), Ořechov (1884), Ostejkovice (1899), Ostrov (1876), Pavlice (1891), Pohořelice (1900), Pole Královo (1891), Popelín (1886), Pozořice (1895), Prosetín (1901), Přibice (1889), Račice (1884), Radňoves (1883), Rájec (1898), Rakousy Dolní, k rukoum p JUDr. Čermákovi v Břeclavě pro některou z českých obcí (1892), Roseč (1892), Rosička (1876), Rovečín (1890), Rožná (1889), Rudíkov (1877), Rudolec Č. (1896), Sebranice (1898), Slatina (1876), Sloup (1885), Stáj (1897), Stavěšice (1877), Střížov (1876), Sulíkov (1887), Sulíkov (1898), Sulkovec (1883), Svatoslav (1876), Svratka Radešínská (1892), Šardice (1884), Šlapanice (1892), Štěpánov Horní (1876), Třešť (1898), Týn Boskův (1893), Uhřice, »Rukod. spolek« (1900), Újezd u Bihařovic (1883), Újezd u Černé Hory (1894), Újezd Velký (1894), Vatín (1900), Věcov (1889), Vídeň, »Katol. spolek« (1900), Vratikov (1884), Výmyslice (1894), Zbejšov (1900), Zbraslav (1898).

„Výsledek tento jest zřejmým důkazem, že počínání naše nepovažuje se za hříčku, nýbrž za výraz vlasteneckého snažení všech alumnů a zároveň jest pobídkou, abychom nedali zaniknouti myšlence tak krásné, jakož i radostnějšímu ruchu, který s ní do našich síní zavítal; a proto, bratří, nedejme sobě vyrvati z rukou zbraň a opanovati bojiště od nepřítele, nýbrž za heslem „Ani jednu chatu nedáme odciziti Bohu a národu“, svorně a statně postupujme v před!“ Následuje ještě přípis Jana Soukopa, a tím končí první referát.

1. ledna r. 1876 konána již druhá valná schůze za příčinou zakládání a podporování knihoven venkovských. Rokováno zvláště o tom: jaké knihovny se mají zakládati. — Rokování bylo velice živé, „anto někteří pánové se přimlouvali za knihovny školské, jiní pádnými důvody snažili se dokázati, že jen knihovny farské nám zakládati dlužno. Výsledek byl, že ustanoveno zakládati knihovny farské, při tom ale podporovati někdy avšak jen ze zvláštních důvodů též knihovny školní. K usnesení tomu působil mocně několika slovy důst. p. spiritual, jenž schůzi přítomností svou poctil. Též dozor nad knihovnou s nadšením přijat byl dle návrhu p. spirituala.

O místě, kde by se první knihovny zakládati měly stanoveno dle návrhu výboru toto: ať se bere ohled zvláště: na chudobu obce, na smíšené obyvatelstvo (německé a české — katolické a nekatol.), též na to, že tam dosud jiné knihovny nestává a že by tamější velebný pán ochoten byl převzíti na se řízení a rozšiřování knihovny. Jména vesnic vhodných ať podají p. alumnové sami písemně výboru.

Debatta o volných návrzích nemohla se řádně rozvinouti pro nedostatek času. Schůze ukončena v radostném naladění přítomných. Bůh žehnej podniku tomu.“

A ve třetí schůzi, 15. dubna, už se čte referát, že založeny byly knihovny farské:

na Chlumě:	118	spisů,	z nichž	79	knih	vázaných.
v Střížově:	115	„	„	72	„	„
v Dalečíně:	88	„	„	53	„	„
v Jimramově:	115	„	„	68	„	„
v Netíně:	121	„	„	74	„	„
v Nižkovicích:	107	„	„	74	„	„
v Černovicích:	112	„	„	69	„	„
v Svatoslavi:	90	„	„	60	„	„

Mimo to poskytnuty příspěvky 3 obcím:
Ostrovu: 50 spisů v 64 svazcích.
Slatině u Brna: 20 svazků.
Rosičce u Olešnice: 15 svazků.

„A ještě nám knihy pro dvě knihovny zbývají“, čteme v Kronice toho roku. (Byly z nich založeny hned v roce příštím knihovny v Heřmanově o 105 spisech a v Horním Štěpánově o 114 spisech, z nichž 66 svaz.)

Kde se vzalo tolik prostředků? Toho roku dostalo se 57 zl. 14 kr. hotových peněz jen na milodarech. Jakmile věc pronikla na veřejnost,

přišli dobrodincové noví. Moravská Orlice poslala 26 svazků. Z laiků přispěl krásným darem jedině, tehdy ještě professor, školní rada, pan Bartoš. Kromě mimořádných darů na knihách přispívali bohoslovci měsíčně: IV. ročník 1 zl. 27 kr, III. ročník 45 kr., II. ročník 90 kr. do února 5 zl. 15 kr., odtud 4 zl. 40 kr.

„Mimo to stržilo se na 30 zl. za odprodané knihy, které se buď do knihoven nehodí aneb jichž máme mnoho exemplářů.“

Ve výběru knih byli alumnové odkázáni především na šlechetnost dárcův. Vždyť se hlavně jednalo o to faktum, založiti knihovny, ne tak zatím o výběr. („V každé nově založené knihovně jsou asi tyto spisy: všechny spisy Dědictví Maličkých, Krištofa Šmída spisy, Zábavy pro mládež, Ehrenbergrovy spisy, 17 svazků zábavné bibl., 17 svazků Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje, knihy z Dědictví sv. Jana, Nikolauovy Obrazy z dějin čes., neb Erbenovy z dějin vlasti, spisy Matice Roln., vychovatelské spisy a mnohé jiné drobnosti.“)

Začátek učiněn základy položeny. Kronikář končí: „Jakkoli se nechceme vychloubati, nýbrž po příkladu Sušilově skromnými býti, přece s uspokojením pohlížeti můžeme na malé ty kaménky, jimiž jsme ku stavbě chrámu osvěty národní na základech věčně a jedině nezvratných, ježto položili velicí naši osvětitelé sv. bratři Solunští, přispěli.“

Tak mohli říci naši předchůdcové před 25 lety s bojácnou nadějí, dnes ale již bez bázně a s naší strany s vděčnou uznalostí, neboť ač jejich myšlenka tak mocně vyšlehnuvši, potom na nějaký čas (1878 až 1883) se ztratila jak pramen ponorný, dnes přece vykazuje ovoce, které nás nemůže od této činnosti odstrašovati. Uvážíme-li, že se vždy jedná především o iniciativu, „Růže Sušilova“ ji dala; když už někde knihovna je založena, lehčeji se rozhoupá v další činnost: kvalifikace knihovny i její vzrůst záleží pak už jen na příslušných obcích resp. na jejím správci — to je úkol venkovské intelligence.

Můžeme tedy zatím jen kvantitativně odhadnout knihovnickou činnost „R. S.“: Od r. 1876.—1901. incl. založila 83 knihoven a poskytla 33 knižních podpor. Knihovny založené obsahují 4973, podporované 810, tedy dohromady posláno mezi lid 5783 svazků různých knih, obsahu náboženského, historického, poučného i zábavného. K tomu třeba poznamenati, že se posílaly knihy, až na výjimky v prvních letech, výhradně vázané.

Končím slovy kronikáře z r. 1876: „My ale bratří drazí neustávejme v práci své, nýbrž přesvědčeni jsouce, že snaha naše jest církvi a vlasti prospěšná, že snaha naše jest dobrá, Bohu milá, svatá, nedejme se žádnými překážkami odstrašiti od cíle vytknutého, nýbrž tím úsilovněji pokračujme v díle svém. Hle, národ vztahuje k nám ruce, prose o chléb duchovní, celý národ na nás patří, proto nesklamejme ho, nýbrž skutkem dokažme, že spasiti lid je náš cíl, naše slasť a pak zajisté podruhé půjde po luzích vlasti jeden hlas, že Morava z alumnatu brněnského oživuje, omládá.“

J. Deml.

Z Olomouce.

Půl roku jsme zase již pracovali a můžeme říci, že jsme pracovali celkem vytrvale a s úspěchem. Postrádáme arci všichni v kroužcích vůdce odborně vzdělaného, jinak řečeno, toužíme po semináři nějakém na fakultě. Než najednou všeho docíliti nelze, a proto jsme spokojeni prozatím s tím, co máme, s tím, co jsme vykonali. Podporováni jsme byli vdp. superiorem, jenž kroužky některé navštěvoval a se vyslovil, že ho těší, když se v kroužcích důkladně a odborně pracuje.

Apologetický kroužek: Řídí p. Smékal (III.) 1. Život a povaha Nietzscheova (Vařák I.) — 2. Nietzsche — filosof umělec (Jašek I.) — 3. Nietzsche — intellektualista. (Galusek III.) — 4. Nietzsche — prorok nadčlověka (Smékal III.) — 5. Nietzsche — vrchol protikřesťanské filosofie (Silný II.) — 6. O coelibátě kněží (Khestl III.) — 7. Odpověď na protestantský leták „12 Gewissensfragen". (Smékal III.) — 8, 9, 10. O neomylnosti papežově (Váňa II.) — 11. Příčinnost, náhoda, účelnost (Šverdík II.) — 12. Účelnost v přírodě (Jedlička II.) — 13. Význam teleologického důkazu jsoucnosti Boží (Minář II.)

Sociologický kroužek řídí p. Urban (III.) Svou obratností získal kroužku dosti pracovníkův a přátel, tak že kroužek tento aspoň částečně nás seznamuje s důležitými jevy hnutí socialního. Probírala se systematicky otázka dělnická dle osnovy knihy Herknerovy „Arbeiterfrage". Přednášelo se: 1. Bohoslovec je povinen, zabývati se socialní otázkou (Urban III.) — 2. Oddělení kapitálu od práce (Tihelka III.) — 3. Odborné spolky (Koželuha II.) — 4. O úkolech odborných spolků (Urban III.) — 5. O pojišťování dělníků (Hlobil III.) — 6. O ochranném zákonodárství (Konařík III.) — 7. Zemědělské dělnictvo (Plachý I.) — 8. Konsumní a výrobní společenstva dělnická (Simon II.) — 9. Otázka bytová (Petřek III.) — 10 Alkoholism a dělnická otázka (Jašek I.) — 11. Ženská otázka, zvláště dělnická (Kolář I.) — 12. Materialism historický (Číhal I.) — 13. Theorie nadhodnoty (Hlobil III.) — 14. Theorie kapitálu a jeho vyvlastnění (Urban III.) — P. Viceník (IV.) vypsal cenu 2 zl. na nejlepší práci v sociologickém kroužku. Obdržel ji p. Konařík (III.) za práci „O ochranném zákonodárství."

Literární kroužek řídil p. Odvalil (II.) Byla zde pojednána themata: 1. My a belletrie (Odvalil II.) — 2. Apostati od Kopala (Konařík III.) — 3 Paul Verlaine (Odvalil II.) — 4. O. Březina (Hanařík I. a Odvalil II.) — 5. O moravském umění výtvarném (Běhal II.) — 6. Rozvoj národa Českého v 19. stol. (posud dvě přednášky, Sloupský II.) — 7. Od Kochanovského k nám (Číhal I.) — 8. Moderna a reakce v německé literatuře (Kluger II.) — 9. François Copée a jeho kniha „La bonne soufrance" (Zlámal II.) — 10 Zeyer a katolíci (Odvalil II.) — 11. Jan Maria Plojhar (Ger a Odvalil II.) — 12. Marianská zahrada (Jemelka II.) — 13. Tři paměti Víta Choráze (Khestl III.) — 14. Tolstoj a jeho Vzkříšení (Makůrek II.)

Schůze plenární byly četně navštěvovány. O třech schůzích jsem se zmínil v čísle minulém. — IV. 1. Vil. Popp, Melodie ze stol. XVI. (Mádr, Goldmann III, Zatloukal II, Bartošík I.) — 2. Pád materialismu

ve vědě přírodní (Kubíček IV.) — 3. A. T. Tovačovský, Porúbaný (Goldmann, Mádr, Smékal, Jedlička) — V. 1. Dvořák, Slov. tance. — 2. Náboženství většiny moderní intelligence (Něníček IV.) — VI. 1. Směs ze slov. písní. — 2. Literární poměry na Slovensku (Hlobil III.) — 3. Čtverolístek z luhů slov. (Dle O. Hemerky.) — VII. 1. Zd. Fibich, Co vůně v kraj. — 2. Je protestantismus náboženstvím budoucnosti? (Vrchovecký III.) — 3. Pohádka, Gust Mahr.

Konče svou zprávu o činnosti naší literární v prvním semestru nemám vroucnějšího přání, než aby se na započaté cestě s chutí pokračovalo a aby se všichni bez výjimky súčastnili společné práce.

Předseda.

Z Č. Budějovic.

Přednáškové schůze v naší literární jednotě „Jirsík“ nekonaly se od 7—30. listopadu m. r., poněvadž byly pro opravy v učebnách propuštěny 2 ročníky bohoslovců domů. Za to ale když vrátili se pracovníci naši, s tím větším zápalem tužili se na poli literárním, o čemž svědčí další schůze: VI. schůze ze dne 1. prosince. Přednášel kol Jan Pátek (III.): „Náboženství křesť. kat. a vlastenectví“; kol. Ant. Vitěka (III.): „Boj o život“. VII. schůze ze dne 8. prosince s tímto programem: Kol. Fr. Kašpar (IV.): „Rozjímám“, báseň; kol. Jan Pátek (III.): „Náboženství křesť.-kat. a vlastenectví“; kol. Ant. Svoboda (III.): „Naše kuří oka“; kol. Ant. Vitěka (III.): „Boj o život“. VIII. schůze ze dne 18. prosince, na níž své práce přednesli: Kol. Fr. Kašpar (IV.): „Nebudu tancovat“; kol. Ant. Vitěka (III.): „Boj o život“; kol. Ant. Svoboda (III.): „Obrázek z lidu“. IX. schůze ze dne 12. ledna. Kol. Ant. Vitěka (III.) dokončil apologii: „Boj o život“; kol. Fr. Kašpar (VI.) pobavil povídkou: „Konec hry“. X. schůze dne 19. ledna, na níž probírána themata: „O cestě k jistotě“ (dle Müllera) od kol. Lud. Lausekera (I.); „Křesťanství a kultura“ od kol. Jos. Pernegra (III.). XI. schůze dne 22. ledna. Přednášeli: kol. Ant. Svoboda (III.): „Z jisker života“; kol. Xav. Kašpar (IV.) báseň: „Jsem stejný posud?“; kol. Jos. Pernegr (III.) dokončil apologii: „Křesťanství a kultura“; kol. Ant Svoboda (III.) podal 2 básně: „Vzpomínka“ a „K úlu“. XII. schůze dne 26. ledna, na níž podali práce své: Kol. Jan Mottl (I.) báseň: „Matčiny rady“; kol. Stanislav Suda (IV.): „Liechtensteinské dragonady“; kol. Jos. Kášek (I.): „Obrázek z venkova“.

Všem bratrským jednotám hojného zdaru ze srdce přeje

Předseda.

Socialní kroužek bohoslovců konal od konce listopadu do konce ledna 6 schůzí, a sice: IV. schůze dne 3. prosince. Přednášel kol. Pátek (III.) o thematu „Společnost a rodina“. Uvedl zásady liberálů, soc. demokratů a křesť.-socialistů. Přednášku dokončil při V. schůzi dne 10. prosince. Na schůzi té přednesl též kol. Svoboda (III.) „povšechnou charakteristiku socialní otázky“. — VI schůze dne 10. ledna. Kollega Tucháček probral thema „Povaha otázky zemědělské“. — VII. schůze dne 14. ledna. Týž kol. přednášel „o dělnictvu zemědělském“. — VIII. schůze dne 21. ledna. Předseda promluvil „o národohospodářském stanovisku liberálů, soc.-demokratů a křesťansk.-socialistů. — IX. schůze dne

28. ledna. „O nových přátelích rolnictva v červené kravatě“ přednesl kol. Lauseker (I.) a o „Burse, jejím zařízení a vlivu na zemědělství“ kol. Tamchyna (IV.). — Od svátků vánočních navštěvuje každou naši schůzi vdp. Dr. Budař, professor bohosloví, přednášky naše sleduje s velikým zájmem, do debaty, která jest při každé schůzi, účinně zasáhá a nám různé velmi dobré pokyny pro život veřejný při tom uděluje. Jest to první případ, kdy se nám podává ruka pomocná. Jsme za to dotyčnému vdp. professoru velice vděčni, a přejeme i ostatním kroužkům, by podobné pomoci i posily se jim dostalo. Zdař Bůh! PŘEDSEDA.

„Včelařsko-hospodářský kroužek“ pořádal od 1. listop. 1901 do 31. ledna t. r dalších 8 členských schůzí. Pořad jednotlivých schůzí byl tento: III členská schůze konaná 7. listop. obsahovala přednášku jednatelovu „O slaměných úlech a jich pletení“ a přednášku kol. Koupala (II.): „O mlékaření.“ — IV. čl. schůze konala se 4. pros., při níž přednášel jednatel o svém thematě z předešlé schůze. — V V. čl. schůzi 12. pros. dokončil jednatel přednášku o pletení úlů slaměných a kol. Fencl (III.) „O rozmnožování stromův a keřův.“ — V VI. člen. schůzi 19. pros. přednášel kol. Jančar (I.) „O škůdcích a nepřátelích včel“, a kol. Kolář (II.) „O moderním dobývání smetany.“ Prvá schůze v novém roce, VII. čl. konaná 9. ledna obsahovala přednášku kol. Sudy (IV): „O včelařském roce“ a kol. Slepičky (II.) „O česání, uschování a zužitkování ovoce.“ Na VIII. čl. schůzi pokračoval kol. Suda ve své přednášce z minulé schůze, načež pojednal kol. Kolář (II.) „O výrobě másla.“ — IX. čl. sch. ze dne 23. ledna obsahovala přednášku kol. předsedy „O nemocech včel“, a kol. Říhy „O sušení ovoce.“ — Na X. čl. schůzi 30. ledna po přednášce kol. Tamchyny (IV.) „Jarní život na včelíně“ pokračoval kol. Říha ve své přednášce z minulé schůze. JEDNATEL.

ROZMANITOSTI

Idealizmus bohoslovcov v Uhorsku. Čo Vy 36 rokov pestujete, čomu už i vlaskí bohoslovci sa radujú, bohoslovecký časopis zakládajú bohoslovci v Uhorsku. Chcú čestne zastať svoje miesto, dohoniť, čo zameškali a preukázať svetu, že i oni majú srdce pre idealne záujmy Mnoho dobrého čakáme od toho prebudenia, poneváč cítili sme, jak ťažko ísť za presvedčením, kde panuje netečnosť a jednostrannosť. Nový pohyb má prerážať predpojatosť, tvoriť zdravý katolický názor, ktorého nedostatok celé klerictvo cítilo. — Seminárske pomery dosaváď všade smutno vyzeraly u nás. Jak jednotlivé ústavy zmarené boly, tak i sväzky medzi nimi malicherné boly. Život a názor: učenie, čítanie, rozhovory, sebavzdelávanie a dopisy maly náter povrchnosti a l'ahkomysel'nosti, jako to celý verejný život katolicizmu v Uhorsku dokazuje súc účinkom takýchto činitel'ov. Preberal som v knihách, časopisoch, ktoré o bohosloveckom živote v Uhorsku pojednávajú, kňazov a bohoslovcov som počuval o svojich priebehoch seminárskych rozprávať, to isté ma potkalo všade: smerodajné osoby sa žalujú na nedbalosť po-

slucháčov, poslucháčia porád o dobrodružstvách vyprávajú a dotiaľ svet rýchlo ide svojou cestou bez toho, aby ho títo premenili.

Práca, povinná práca vždy bola príkra ľuďom, lež krevnatým bohoslovcom štúdia naozaj trpké. Skončivše gymnazia přišli na bohoslovie. Len ústav premenili, myseľ stará, pochopy o povolaní vzdor výčitkám, poučovaniu neprehlbily sa. V úlohách nie na porozumenie sa usilovali, ale aby to odrapotali, o súvis, praktickú stranu sa starať zriedka prišlo komu do umu. Toľko asi šípili o praktičných poťahoch, koľko si od učbára zapamatali. Jak ten učbár je hmlistý, abstraktne prednášajúci a o applikaciu sa nestará, žiaci nechajú všetko tak a nepriložia k tomu ani jotty zo svojho. Ešte štastie bolo na ten ústav, kde bývavaly dišputy z niektorého predmetu. Skorej sa snažili bohoslovci veci lepšie porozumeť. Každý rok raz z filozofie bola slávna dišputa niekde. Neskôr skoro každý druhý týždeň z filozofie a z dogmatiky riadna dišputa, v ktorých na každého prišiel riad. Škoda, že to len jeden rok trvalo a tuším len v jednom ústave. Z mravouky ešte najsilnejšie berú veci všade. Riešenie pádov vovedie každého do pravého smeru. Praktické predmety ešte macošskejšiu opateru dostávaly. Pastorálka, rhetorika, pädagogia a katechetika popelušky boly, i jak jestvovaly, lebo rhetorika a pädagogia sotvy kde jestvujú osobne.

Kde v učení toľko nedostatkov nachádzame, tam i sebevzdelávanie, literárne školy nemôžu hrať veľký zástoj. Kedysi to boly ohniská maďarskej reči. Keď bola prenasledovaná, znevažovaná, tu sa utiahla a medzi múrami seminárov ju obozretne, pilno pestovali. Jako sloboda reči se šířila, tak i kruhy bohoslovcov svoj obsah zväčšovaly. Za smeru mluvnicu, čistotu reči pestujúceho prešly na slovesnosť, kázne. Teraz už dosť sriadeno pracujú, ačkoľvek ešte nic odborne a času primerane. Kde-tu stretáme sa s pokusmi zorganizovania a tuhšieho spájania s učebnymi predmetmi, niekde i odborný odsek najdeme, vo všeobecnosti však tvrdím, literáne školy sú heterogenným živlom. — Štatistiky občasne plesajú nad veľkým počtom prác a pracovníkov, ale konkretne, vo vnútri málo zrna, mnoho pliev. Skoro polovica prác neobstojí pred kritikov. Zdá sa, že stojíme na hranici novej doby. Tu odtiaľ príde reforma i v inšie smery. Bude-li viac všimané odborné učinkovanie: rečnenie, voľné prednášky o vážnych, časových prodmetoch, debatty o sporných otázkach, zaiste zaujme prestol miesto banálnych, nepsychologických poviedok a citlivkárskych básieň. Od toho obrodenia možno čakať jadrnejší sloh, ktorého nedostatok najjasnejšie vidno v kázňach, kde zaľúbení boli bohoslovci do romantického líčenia prírody na úkor veci. Od toho načim úfať vôľu ku záživnejšiemu čítaniu. Slovesné, ľahkého obsahu knižky, časopisy bárs kde najdete. Romány, básne, poviedky bárs kto Vám poskytne. I o mluvnicách sa dozviete ľahko, ale bohoslovecké diela, časopisy u každého desiatého sotvy dostanete, tým menej môžete sa o nejakých dielach, časopisoch filozofických, pädagogických, bohosloveckých rozprávať. Duševný, každodenný pokrm poskytujú politické noviny, a slovesné časopisy. Potom kde je pri takom plytkom životě cenný rozhovor, vážne zmý-

šľanie, čistý názor? Súma je potreba prebudenia i reformy.

Božská Prozretel'nosť tak riadila beh života, verejné pribehy, že stvorila i bohoslovcom v Uhorsku duševné oči a nabídla im, aby sa už raz pribrali k práci a nehliveli i ďalej na úkor katolicizmu. Bohoslovci porozumeli hlasu a keď celý katolicismus maďarský skvelý dôkaz vďaky dával za svoje 900 ročné jestvovanie a zišiel sa v Pešti na kongres, i bohoslovci išli ta, aby i oni preukázali svoje vďaky Nebies Pánovi za tol'ké, celému národu udelené dobrodinie, zišli sa v Pešti z rôznych ústavov, aby sa poradili o spoločných záležitostiach. Táto porada mala vrcholiť v usnesení sa na tom, aby založili jedon spoločný, jejich záujmom venovaný časopis.

Myšlienka utešená, lenže nemala pôdy. Život: učenie, čítanie, sebavzdelávanie nedával podnetu k prevedeniu takejto idealnej, ale i ťažkej myšlienky. I príprava, naladenie neboly dostatočné k tol'kej úlohe. I návrh bol neprajný. Smer časopisu nech bude slovesný viac — hovoril návrh. Pri takom začiatku myšlienka bola odmrštená Niemenej nedala idealnejším pokoja. Po vymenení zásad počal sa rezkejší život, nové spôsoby sebavzdelávanie ujaly sa v seminári. Literárne školy dávaly znak života i na vonok nielen novymi prekladami cudzojazyčných diel, ale aj opismi svojho vnútorného života, odporúčaním nového spôsobu sebavzdelávania dala znať o sebe jedna literárna škola. Tieto výjavy a rozpomienka na bohoslovecký kongress dráždily ambicioznych, až napokon Váš a vlaských bohoslovcov časopis celkom posilnil udatných a rozvinuli po druhé zástavu spoločného podniku.

Odznelo po druhý raz nadšené slovo: 900 bohoslovcov nás je, združme sa! 22 ústavy dosaváď skoro celkom nič nevedeli, nijaké schôdzky, styky neudržovali ni v dopisoch, ani v časopisoch. Združme sa! zazvučalo po celej krajine a bohoslovci oduševneno shromaždovali sa pod zástavu spoločnej práce: peniaze, predplatky, práce, zápisnice letely do stredu. Horlivým bohoslovcom podali pomocnú ruku takí mužovia, ktorých mená zná každý opravdivý katolík akademík. V úvodných článkoch s jejich menami sa máme stretať, oni budú dávať už raz na svoje nohy sa postavivším bohoslovcom smery. Sú i povolaní, poneváč jejich postavenie a úcta, ňou sa bohoslovci k nim chovajú, ujistí im zdar. Uvidia svetlo nové smery nedávno vzniknuvše: štúdia rečnické Svätých Otcov. Homiletika a katechetika budú všimané, články vzbudia pozornosť väčšiu na ne. O socializme a alkoholizme začnú i bohoslovci hlbšie rozmýšľať. Básne, poviedky budú čerpať zo Svätého Písma, posilní ich bohoslovie, a vyzlečú sa zo starého rúcha, všedného i povrchného. Učujeme katolickejšie heslá. Bližšie prídete i Vy k nám. Váš časopis dal odhodlanosti podnikateľom, Váš bude i ďalej povzbudzovať. Katolická myšlienka spriatelí i neznámych, čím viac mladíkov tých istých ideí, totožného povolania.

Prevedie li sa táto vec, na nové stanovisku sa musí postaviť každý, kto bude chcieť posudzovať život bohoslovcov v Uhorsku. Jako každej pravde, tak i tej sa možno radovať a priať jej zdaru, aby sa uskutočnila a zreformovala život bohoslovcov v Uhorsku. Toto je ten idealizmus.

BRATOMIL.

Nevzdávejme se Zeyera! Pozdravuji ten úkaz, že se o něj počali příti jako o Homera města hellenská. Jistě není bez významu. Kritikové, stojící mimo katolictví, studují ho hluboce a vytrvale, aby blouznivou radost katolíků redukovali na minimum. Prohlásí jednoduše: „Bůh a Kristus neznamenají mu žádný nově nalezený svět ideový, nýbrž prostě cíl pro touhu a lásku... ten Bůh po němž volá, je jen dle jména křesťanský — a naši katolíci mají málo příčin reklamovat Zeyera pro sebe.“ Ale mně se pořád zdá, že jich mají dost, a že by udělali hloupost, kdyby na ně nepoukazovali Pruderie a lenivá bezstarostnost zmizely již dávno z jiných oborů katolické osvěty; proč nemizí ze současného života literárního, zvláště když v této příčině výrok o inferioritě není tak příliš frází? Máme si nevšímati toho, kdo výrokem tím otřásal dřív než povolaní představitelé katolické literatury? — Nejedná se o pouhou sympatii ku zjevu čistě literárnímu, nikoliv. Berou nám krásný argument o dosavadní svěžesti kultury katolické, a toho, jenž nás účinně podporoval, vláčejí pustinou svých rozporů, jako mrtvolu Patrokla, kol Troje Kristovy. Rekovo srdce tu vrženo mezi válčící davy, aby zjednalo vítězství těm z nichž vyšlo — jen postaví li se na stanovisko správné. Přemrštěnost by uškodila. Nebudeme tedy poukazovati na práci Zeyerovu až asi do roku 1896. jako na umění specificky katolické, neboť na to máme práce jiné, z posledních let jeho života. A jest to veliká síla argumentu, že vysoký duch Zeyerův nejen dospívá, ale u p o k o j e n dospívá k nejvroucnějšímu katolictví, a že i umělecké dílo jeho takovým způsobem se končí a v jistém smyslu i vrcholí Na práce dřívější poukazujme klidně jako na artistické nebo i ideové, ale akcentujme silně ten hluboký smysl pro náboženství vůbec a pro vznešený, dokonalý katolicism zvlášť, dále ono nadšení pro kulturu náboženskou a opět zvlášť pro katolickou, onu delikátnost, mluví-li o katolickém náboženství a církevní kultuře a konečně též ono faktum, že i v době jeho hledání i v době jeho práce čistě umělecké, látky ryze náboženské nejen svou vlastní hodnotou nýbrž i vroucí zvláštní péčí autorovou zaujaly mezi ostalními pracemi jeho místo velmi čestné. A osvědčí se dvojí pravda: že duše v pravdě umělecká v nejvnitřnějším svém základě je katolická, a že idea katolická sama o sobě k dokonalosti díla nesmírně přispívá.

R. M. (Ol.)

Dr. Rich. Špaček: „Práce ve světle zjevení Božího.“ Vzděl. knihovny katol. svaz XXI. V Praze 1901. Cyr.-Meth. knihkup.

V naší době, která tak ráda si potrpí na nesprávné pojmy, jest rozšířen i nesprávný názor o práci. Citované dílko, které zpracováno dle něm. „Evangelium und Arbeit“ od Dra Webra podává křesťanské zásady o práci, posuzuje ji se stanoviska náboženského.

Pohanství (I.) považovalo práci za trest a potupu; proto také národové pohanští až na nepatrné výjimky (jak patrno z citatů různých klas. spisovatelů), považujíce práci za hanbu, svěřovali ji ponejvíce otrokům, jež nepokládali ani za lidi.

Ve St. Zákoně (II.) pohlíží se již s úctou na práci; dělníci konající i nižší práce považováni za tvory obdařené důstojností lidskou, práce již se nepovažovala za potupnou.

Názory starozákonné prohloubil, zdokonalil a doplnil Kristus (III), který svým činným životem od kolébky až k smrti (1.) k práci nás vybízí. On sňal kletbu s práce, posvětil a povznesl ji. Avšak netoliko v životě, nýbrž i v druhém odkazu svém, ve svém učení (2.) ukládá práci za povinnost, za životní úkol člověku. Tutéž nauku hlásají i jeho učeníci (3.), mužové práce. Od práce povoláni byli opět k zaměstnání — požehnané činnosti na vinici Páně a s rozhodností vystupují proti nečinnosti a nestřídmosti. Práce má míti v prvé řadě ráz náboženský, jsouc smírnou obětí za naše hříchy a prostředkem k naší spáse. Poněvadž však žijeme na zemi a máme různé potřeby, má nám býti také práce prostředkem k ukojení těchto potřeb. Ale nikdy nesmí sklesnouti na pouhé výdělkářství, tak aby zisk byl věcí hlavní, nesmí se státi podnětem a podporou ziskuchtivosti. Otázka mezdní (4) může býti se zdarem rozluštěna jen na zásadách náboženských. Dle slov Kristových: „Hoden jest dělník mzdy své“, má dělník právo na mzdu, která totiž nezávisí na milosti a libovůli prácedárce. Spravedlivá mzda však neurčuje se pouze momenty oekonom. jako cena zboží výlučně nabídkou a poptávkou, neboť tím by se stal dělník závislým na zboží, stal by se obětí kapitalu. Prácedárce musí viděti v dělníku člověka, jenž potřebuje dostatečnou mzdu na ukojení svých potřeb i na výživu rodiny a má ho nad to dostatečně odměniti i za zručnost, za nebezpečenství při práci a p. Při smlouvě námezdní nesmí zaměstnavatel snad využitkovati stísněného postavení dělníkova k snížení mzdy, nýbrž jest vždy povinen vyplatiti mu mzdu spravedlivou. Tak se stává mzda oporou a pobídkou ku práci, kterou chrání náboženství křest., prohlásivši za těžký hřích zadržování mzdy spravedlivé.

Získal-li si někdo poctivou prací bohatství (5) má ho užívati rozumně k svému i jiných prospěchu. Křesťanství nikdy nezakázalo bohatství spravedlivě nabytého, nýbrž připomíná boháčům jejich povinnosti; a poněvadž se často stává, že boháč lpí na kově, poukazuje jen Kristus na nebezpečenství bohatství, které snadno může od blaženosti věčné člověka svésti. Jistější cesta do nebe jest chudoba (6), které křesťanství čestnější místo vykázalo než pohanská antika. Chudoba s myslí pokornou a trpělivě snášená jest jistou zárukou pro spásu duše. Tím však se nedoporučuje a neschvaluje bída s nouzí.

Vznešená rada Kristova o chudobě (7.) nalezla mnoho stoupenců, kteří odhodlali se k chudobě dobrovolné, která jest spolehlivou cestou k vznešenému stupni nábožen.-mravnímu, kulturnímu i hospodář. Jak bezpodstatnými jsou výtky činěné zvláště mnichům žebravým. Práce jejich ve všech oborech odsoudí samy tyto útoky.

Nemůžeme než doporučovati toto dílko apologeticko-socialní nejen těm, kteří se obírají studiem sociologie, ale myslíme, že dobrým pramenem by bylo i pro kázaní zvláště v naší době, kdy se práci upírá význam náboženský, kdy odpor se proti ní zakořeňuje nejen u bohatých ale i u nižších tříd, kdy se práce nepovažuje za povinnost. Námitky jsou přesvědčivě vyvráceny, všechna tvrzení vhodnými citaty z Písma sv. i sv otců opatřena. — Na str. 45. 5. ř. zdola čteme, „spravedlnost

vyrovnávací". Justitia commutativa = ausgleichende Gerechtigkeit obyčejně se překládá výrazem „spravedlnost směnná". K.

Almanach slovinských bohoslovců. Minulého roku vydali slovinští bohoslovci Almanach. Úprava knihy jest velmi úhledná; titulní kresba jest opravdu umělecká s hlubokým ideovým podkladem; rovněž pěkně pojaty a provedeny allegorické obrazy: trojího umění (malířství, hudby a stavitelství), Živá voda a Mudrosloví. (Kresby jsou od lublaňského bohoslovce Dobnikara.) Tisk je velmi pěkný. — Básnické pokusy v Almanachu jsou nestejné ceny. Proberem je po pořádku. Z „Podobenství" podařily se: Přátelé, Věčný smír, Něco zvláštního, Dies irae. Líbil se mi zvláště „Věčný smír" originelním obrazem o zemi — dítěti v kolébce plačícím a satanem přepoceném i s kolébkou. „Malířův starý Simeon" je zbásněn na námět obětování Kr. P. v chrámě; myšlenka pěkná; dogmatický závěr poněkud nepřiléhá k myšlence celku; forma se nezamlouvá. — „Návrat" do rodné vsi, kde autora nikdo nevítá — milí spí v náruči země —: myšlenka praobyčejná, obyčejnou formou podaná — přečte se, a jakoby nic, obrátí se list. Rovněž tak prostou myšlenku, sladký spánek v hrobě téměř prosaicky vyjadřuje báseň „Pozvání". Cyklus básní „Nevěsta" opěvuje první sv. přijímání dítěte myšlenkami místy pěknými, formou vesměs pěknou. „I stromy plakaly": náladové denníkové poznámky — jenom že žádné nálady ve čtenáři nevzbuzují. — „Novokněz": líčení primic; škoda, že to, co autor cítí, nepověděl vhodnějším způsobem. — V cyklu básní: „Na pouti života" jsou místa pěkná. K předešlým (básnickým) částem zařadit možno i úvodní: „Kristu sláva"! Je to nadšená oslava díla Krista Pána; nadšení se však místy ztrácí v suchých vědeckých větách. Řadu vědeckých rozprav zahajuje studie o Slomšekovi jako paedagogu. Článek svědčí o důkladné znalosti ideí velkého biskupa vlastence. „Odkud náboženství", úvaha stručná dosti instruktivně a jasně pojednává o původu náboženství. Krásně probírá myšlenkové proudy v hledání životního názoru úvaha: „Z naturalismu v mysticismu". Pěkný sloh, jasně vyjádřené myšlenky jsou formalní okrasou studie. — „Panteizm a jednota křesť. světového názoru"; článek ukazuje absurdnost a kontradikci filosofie pantheistické a soulad křesťanského názoru, množství citovaných pramenů svědčí o velké sečtelosti autora. — „Umění — apologie" dokazuje, že umění, které kotví v náboženském životě, je apologií náboženství; dokazuje to dějinami křesť. umění a konvertitů. Je to druhý článek Grivcův, stejně cenný jako prvý (z naturalismu v mysticism). „Úkol církevní hudby" řadí se důstojně k předešlým rozpravám. V „Soukromém vlastnictví" hájí autor majetku soukromého hlavně na základě spisů Kathreina a Pesche. „Životní síla svatosti". — Mnoho všeobecných vět a často opakovaných. V článku zračí se silná víra v Boží prozřetelnost. Myšlenka článku: Prozřetelnost Boží užívá světců k posvěcení celého mystického těla Krista Pána. Poslední úvaha: Christus heri et hodie rozebírá obraz Mesiáše Starým Zákonem načrtaný a případně odůvodňuje starozákonní ekonomii. Co říci celkem o Almanachu? O úpravě už jsem pověděl. Co do obsahu: lepší jsou v celku články prosaické. (Ol.)

Vychází čtyřikráte ročně.

MUSEUM

ČASOPIS BOHOSLOVCŮ ČESKOMORAVSKÝCH

ROČNÍK XXXVI. = Č. 4. = (Červen)

VĚNOVÁNO PĚTADVACETILETÉ PAMĚTI ZALOŽENÍ LITERARNÍ JEDNOTY BOHOSL. OLOMOUCKÝCH.

POŘADATEL KAREL ENDL
NÁKLADEM »RŮŽE SUŠILOVY«
V BRNĚ 1902

Prosíme o laskavé zaslání do- a předplatného.

Obsah 4. čísla.

J. Kestl: K pětadvacátému roku trvání Literarní jednoty bohoslovců v Olomouci.
Fr. Odvalil: Chvalozpěv o vítězné Královně Moravy, jak jej životem svých generací pěje lid. *
J. Hlobil: K československé vzájemnosti.
Fr. Odvalil: Dojmy a nálady. I. *
Fr. Jemelka: Dnešní intelligence a církev katolická.
Fr. Odvalil: Dojmy a nálady. II. *
Josef Vrchovecký: Může-li bezbožecká filosofie nahraditi křesťanský názor světový?
Vel. Kužela: V znamení horečné lásky. *
Oldřich Zlámal: Vyznání a zpověď.
Fr. Hruda: Zpráva o schůzi bohoslovců československých na Velehradě.
Rozmanitosti.

Redakci zaslány:

Časopis katolického duchovenstva. Orgán vědeckého odboru akademie křesťanské v Praze, nejstarší vědecká theologická revue česká, obsahem bohatá. Redaktoři: Dr. Frant. Krásl, kanovník, Dr. F. Kryštufek, kanovník, Dr. Josef Tumpach, c. k. univ. professor. Nakladatelé: kníž.-arcib. knihtiskárna (Rohlíček a Sievers) v Praze. R. XVIII. (LXVIII.) Sešit 5.

České květy, měsíční vydání »Obrázkové revue«. Obsahu věnována péče největší. Předplatné 3 K čtvrtletně. Zařízena spolu příloha dětská za roční doplatek 1 K (vychází 10krát do roka) a hudební příloha za roční doplatek 4 K (vychází 4krát ročně).

Česká mysl. Jediný český časopis filosofický. Redigují Fr. Čáda, Fr. Drtina a Fr. Krejčí. Ročn. III. č. 3.

Hlas. Mesačnik pro literatúru, politiku a otázku socialnu. Redaktori Dr. Pavel Blaho a Dr. Vavro Šrobár v Uh. Skalici. Roč. IV., č. 9.

Kazatel. Homiletický čtvrtletník. Redaktoři: Dr. J. Isidor Zahradník a Dr. Robert Neuschl. Nákladem knihkupectví R. Prombergra v Olomouci. Roč. IX., č. 3. Předplatné 7 K, na část socialně-homiletickou samu K 1·20.

Rádce duchovní. Časopis kněžstva československého. Rediguje Dr. Josef Burian, sídelní kanovník vyšehradský. Vydává Václav Kotrba v Praze. Obsah velmi bohatý a praktický. Roč. IX., číslo 4.

Katoliški obzornik. Urejuje in izdaja Dr. Jan Ev. Krek. Letnik VI. Zvezek II. v Ljublani 1902.

Náš Domov, oblíbený a nejlacinější český obrázkový čtrnáctidenník zábavně-poučný pro lid. Předplatné celoročně 4 K i s poštou. Adressa »Náš Domov« v Olomouci, Laudonova ulice č. 13. Vydavatel a redaktor Josef Vévoda. Roč. XI., č. 5.

SS. Eucharistia. Organ spolku kněží klanějících se nejsvětější Svátosti Oltářní. Majitel, vydadavatel a za redakci odpovědný jest Josef Droběna, kanovník v Kroměříži. Roční předplatné 2 K. Roč. VII., číslo 6.

Methodický výklad nového katechismu. Sepsal Václav Davídek. Sešit 16., cena 60 hal. Díl druhý. V. Kotrba v Praze 1902.

Bible a nejnovější objevy v Palestině, Egyptě a Assyrii. Sepsal F. Vigouroux. Páté vydání. Z francziny přeložil prof. Ant Podlaha. S četnými vyobrazeními, mapkami a plány dle nákresů abbé Danillarda, architekta. Dílo schválené listem Sv. Otce Lva XIII., ze dne 20. srpna 1887., seš. 51 a 52.

Nový Život. Měsíčník pro umění, vzdělání a zábavu. Vede a vydává Karel Dostál-Lutinov, Nový Jičín. Roč. VII., č. 6.

Rozhledy po lidumilství. Měsíčník ku povzbuzování a podpoře lásky k bližnímu. Redaktor: JUC. Fr. Cyr. Vlk. Administrace V Č. P. 128 – III. v Praze. Roč. X. seš. 5.

Zábavy večerní. Redaktor Emanuel Žák. Roč. XXIII., č. 2. Dílo 126. V. Kotrba v Praze 1902.

Ludmila. Sbírka četby pro český lid. Roč. IV., sv. 5. V. Kotrba v Praze 1902.

Praha ve své slávě i utrpení. Originální publikace pro mládež sepsal Jan Dolenský. Nakladatel Bedřich Kočí v Praze, Františkovo nábřeží, č. 12.

Věstník Úst. M. Šk. v Praze, Spálená ulice č. 24. Roč. XVIII., č. 5.

Růže Dominikánská. Katolický časopis bratrstva růžencového a třetí řehole dom. Red. P. G. Konečný, Ord. Praed. v Praze. Roč. XVI., č. 2.

Vrhbosna. U Sarajevu, God. XVI. Broj. 9.

Mane, měsíčník pro zájmy katol. intelligence a pro kritiku náboženských poměrů. Roč. I. č. 5.

Poklad věřících. Lidový list k uctění Nejsv. Svátosti Oltářní. Řídí Václ. Roudnický. Předpl. na rok 1 K 20 h. V. Kotrba, Praha. Roč. IV. č. 2.

Voditelj v bogoslovnih vedah. Izdajejo profesorji kn.-šk. bogoslovnega učilišča v Mariboru. Urejuje František Kovačič. V Mariboru, 1902. Leto V. Zvezek 2.

Křesťanská škola. Časopis pro šíření ideí náboženských v českém školství. Vyd. a red. Václav Špaček. S příl. »Obrana« pravdy křesťanské ve veřejném životě. V Praze. Roč. I. č. 11.

Vychovatelské listy, časopis věnovaný zájmům křesťanského vychování. Redaktor Alois Adamec, učitel měšť. školy v Ivančicích. Administraci a expedici vede Hedv. Rubrová v Brně na Petrově, č. 1. Roč. 2. č. 11.

Josefa Ehrenbergra Sebrané spisy. Nákladem Cyr.-Meth. knihkupectví Gustav Francl, Praha. Seš. 41—2. cena 64 h.

Spisy Julia Zeyera. Sešit 28., cena 40 hal. V Praze, nákladem české grafické společnosti »Unie.«

Vzdělavací knihovna katolická, pořádají Dr. Jos. Tumpach a Dr. A. Podlaha: P. Bernard Duhr, T. J. **Bajky o Jesuitech.** Svaz. XX. č. 22—23.

Przegląd powzechny. Rok dziewiętnasty. — Zeszyt 6. Marzec 1902. Kraków. Druk W. L. Anczyca i spółki.

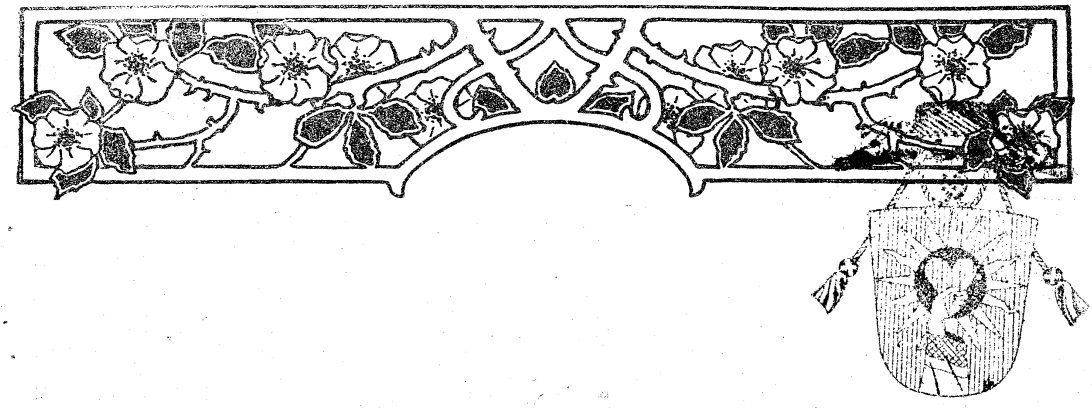
Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnostni. Kniga 146. Razredi filologijsko-historijski i filosofijsko-juridički. V Zagrebu. Knjižara jugoslavenske akademije. Tisak Dioničke tiskare.

Bezděčná pout. Příběhy mladého Čecha v cizině. Vypráví Fr. Andrlík. Nákladem Cyrillo-Meth. knihkup. Gustav Francl v Praze. Cena 1 K 20 h, váz. 1 K 60 h.

Bílý prapor. Obzor katolické moderní intelligence. Č. 3. Vychází v Olomouci každé soboty. Číslo po 24 h.

Inkvisice (církevní, španělská, protestantská a židovská) ve světle pravdy. Dle různých pramenů napsal Václav Oliva. Lidová knihovna. Dílu II. seš. 6. V Praze. Cyrillo-Meth. knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba. Cena 32 h.

Tiskem benediktinské knihtiskárny v Brně.

K pětadvacátému roku trvání Literární jednoty bohoslovců v Olomouci.

J. Kestl (Ol.)

Myšlenka Cyrillo-Methodějská vzkřičila v kroužku nadšených buditelů moravských v brněnské katolické Besedě, založené r. 1848. m. st. O rok později napsal Dr. Jan Bílý hr. Taroucovi: „. . . rokovati chceme také o pouti na Velehrad. Lid se pořád táže, jestli slíbená slavnost na Velehradě bude. My kněží chceme a máme se toho ujímati; je to nejmocnější myšlenka ku probuzení národního a církevního vědomí lidu. Má lid náš se dáti zahanbiti Turkem, který k hrobu svého proroka putuje? Náš lid putuje do Uher, do Slezska, do Štýrska — a moravského Betléma, sídla Methodova a Svatoplukova, nemá navštěvovati? Jednou se musí učiniti začátek.“ [1])

Velehrad měl býti ohniskem nadšení Cyrillo-Methodějského: nadšení pro obě „sestry rodné“ církev-národnost. Že takový výsledek pout velehradská měla, ukázalo se roku 1860. Jednoduché vyzvání v časopise „Hvězdě“ otištěné přivolalo sta poutníků. Pout ta rozvlnila život vlastenecký, a z přátelského svazku utkaného na hrobě Methodějově probíhaly niti celou Moravou, takže r. 1863. nadšení pro Velehrad zaplavovalo celou zemi — a dojem pouti byl úchvatný. Vlny záplavy té vnikly ovšem i do seminářů. Tehdy poprvé podali si ruce bohoslovci moravští se Slováky nad hrobem společného tatíčka. (Z Čech na provolání v časopisech přibyl jen 1 bohoslovec.) Tehdy ještě v krásné shodě akademici ostatních fakult putovali s kollegy kleriky — a to z vlastního popudu, jak svědčí provolání v „Moravanu“: „. . . Usnesli jsme se po předchozí poradě tichým a slušným způsobem oslaviti památku sv. věrověstců. 28. srpna se sejdeme v Uh. Hradišti, 29. po mši sv. o hod. 8. sv. kříž a kněze v čele v slavném průvodě putovati chceme na posvátný Velehrad

[1]) Vlasť IV. r. Halouzka: Z let probuzení mor.

písně cyrillo-methodějské zpívajíce. Na Velehradě slavná mše sv. a slavnostní kázaní. Tak ve vší tichosti konati budeme památku tisíciletou, vzpomínajíce zároveň na kulturní stránku Cyrillo-Methodějské missie — a doufáme, že tím se nedopustíme žádné profanace církevní. Zároveň žádáme pp. bohoslovce, aby pout svou velehradskou s naší spojíce k nám se přidružili a oděni v rochetách k slavnostnímu rázu průvodu přispěli.“

Od těch dob putovali olomučtí bohoslovci pravidelně rok co rok na Velehrad. Pouti ty zvyšovaly národní vědomí alumnů i snahu po tom, aby se činně projevilo. Snahy ty dozrály ve skutek r. 1868. „Na Velehradě našem sešli se bohoslovci olomučtí a několik brněnských a českých. Tu usnesli se všichni, že ozbrojí se proti útokům nepřátel církve vědou pravou, kterou pěstuje matka všech umění, církev katolická... Bychom tedy dostáli slibu, založili jsme časopis „Cyrill a Method“, list bohoslovců olomuckých, bychom do něho ukládati mohli zrnka skrovné své činnosti... Hned prvním číslem stal se listem veřejným, ježto jsme nepředvídanými překážkami donuceni byli žádati o povolení k stát. zastupitelstvu a politickému úřadu. Za 7 měsíců měl časopis 430 odběratel.“ Halouzka praví, že „C. a M.“ šířil uvědomění národnostní i mimo zdi seminarní. Zdá se, že kolem „C. a M.“ byli bohoslovci čeští sdruženi v zorganisovaný spolek, ježto se mluví v záznamech o stanovách, potvrzených od představeného. Mimo to založena o rok později Velehradská jednota na ozdobu velehradské svatyně.

R. 1870/71. chtěli bohoslovci založiti „Literarní spolek“, jehož stanovy byly již vypracovány, údové zapsáni — ale spolek hned v zárodku potlačen S ním ukončil život dosavadní zpěvácký spolek „Ohlas“ a — „Cyrill a Method“. Všecko od představených zakázáno — jediná knihovna česká zůstala. Příčinou byly ostré spory slovanských bohoslovců (Češi s Poláky) s představenými o rovnoprávnost, které vynášeny byly do veřejnosti; tím podkopali si bohoslovci důvěru u představených, i pozbyli toho, čeho se dosud domohli. Po několik let nejevil se národní duch jinak, než četbou. Nebylo spolkové vzájemnosti. Až r. 1875/76. Ant. Cyrill Stojan oživil Jednotu velehradskou. Čilost, jakou rozvíjí nyní oblíbený pan poslanec, ukazoval již v semináři. Učinil i pokus založiti Literární spolek; ten se nezdařil. Blížil se však rok sedmasemdesátý, kterého zrodila se naše Literární jednota, jejíž pětadvacetileté jubileum letos připadá. Než překročím k dějinám jejím, zmíním se ještě o jejích předchůdkyních.

R. 1839. děje se zmínka o jakémsi sdružení slovanských bohoslovcův ve spolku Literaturverein. Kdy zanikl, neznámo. R. 1850. členové přispívající na knihovnu slovanskou sdružili se ve spolek. R. 1849. bylo oznámení v časopise „Cyrill a Method“, že alumni založili Vlasteneckou jednotu s tímto účelem: soustřediti síly duševní, vzájemně povzbuzovati se k pravé lásce k vlasti a vzdělávati se v jazyku národním. Založené jednotě přál tehdejší arcibiskup Somerau-Beck. (Nicméně jen polovička českých alumnů k ní přistoupila.) Schůze konány byly dvakráte týdně. Předsedou spolku byl představený sám. Ale ještě téhož roku byla jednota zakázána, upozornivši na sebe policajtské oko úřed-

nictva Bachova Celých následujících téměř 30 let vyplněno bylo tutlaným vřením ideje národnostní, snahami o rovnoprávnost obou národností české a německé, a privátním povzbuzováním vzájemným, aspoň hmotně podporovati snahy obrozeného národa. Sta a sta zlatých vydáno na české knihy, na velehradskou svatyni, na „Dědictví“ atd.

Z Velehradu sálá teplo nadšení. Jím puzeni i bohoslovci k novým a novým pokusům realisovat ideu jednoty slovanské. Na pouti r. 1877. povzbuzovali brněnští olomucké, aby po jejich příkladu utvořili spolek „Růži Sušilovu“, spolek pro studium hlubší jak bohovědy tak všech pomocných věd a literatury, a přidružili se činně k jejich časopisu „Museu“. Když započal školní rok, zasílal čilý předseda brněnské R. S. Drašar povzbuzující listy olomuckým, které urychlily úmysl provésti úradek velehradský. Na valné hromadě Jednoty velehradské (na podzim 1877) ustanoveno, zdařilé práce zasílati do „Musea“. Zvolen předseda knihovny, aby s p. představeným ujednal zřízení jednoty. Věc se nějaký čas nedařila. Tehdejší p. vicesuperior bál se, aby budoucí jednota nebyla příčinou sporů v semináři, jaké prý bývaly mezi redakcí „C. a M“ a bohoslovci. Po několika měsících ujal se věci p. Fr. Procházka. Dne 28. března 1878 dovolil p. představený alumnům jednotu. Hned se zapsalo 47 členů (divno, že do nového, tak dlouho vymáhaného spolku, všichni Češi se zapsati nedali — patrně lidí lhostejných bylo dost!), p. Procházka zvolen prvním předsedou. Za 3 dni byla první valná hromada, na které sděleny členům podmínky, pod kterými p. superior dal svolení. Podmínky byly: 1. Předsedou odpovědným je alumnus IV. roč. 2. Themata se smějí bráti: z theologie, z věd theologii výpomocných a z řeči české. 3. Činnost se omezuje na alumnát, ale spojení s jinými alumnáty je dovoleno. Čtvrtá podmínka, že se schůze svolávati smějí jednou za 14 dní, padla r. 1882., kdy dovoleny schůze týdenní. Jednota pojmenována byla: Jednota velehradská literární; takto se v záznamech jmenuje po několik let, později vypadá „velehradská“ a stručně stojí jen Jednota literární. Jednotě do vínku poslal pozdrav vysdp. Matěj Procházka, brněnský kanovník. Zajímavý je jeden paragraf stanov, aby totiž výboři byli jazyka českého znalí.

Ve schůzích pořádaných pravidelně každou druhou neděli kromě vědeckých přednášek probírána byla i česká mluvnice; zvláštní oblibě těšily se „klepy“, t. j. posudky nových spisů. První rok byly schůze navštěvovány dosti četně. Později členové ochabovali — asi pro suchopárnost stroze vědeckých přednášek. Proto r. 1879/80. zaváděn znenáhla zábavný ráz schůzí a p. představený upustil od přísného programmu původního — aby totiž práce jen theologické se podávaly, uznávaje, že pro osvěžení něco zábavného může se přečísti. Avšak po čase nová ochablost v návštěvách, ačkoliv stálo sice od začátku ve stanovách, že čestnou povinností každého člena je, aspoň jednu práci do roka podati, nebo aspoň schůze navštěvovati. Pro přednášky pracovalo po všechna léta průměrně 16—20% všech členů. Ba netečnost došla tak daleko, že ani voliti výbor se jim nechtělo, a stalo se, že do výboru se dostal, kdo měl 3 hlasy. Proto ostatní členové výboru zasadili se o to, aby vhodné

osoby byly zvoleny a navrženi byli jednotlivým ročníkům kandidáti, kteří by ročník ve výboře důstojně zastupovali. Tři ročníky uznaly změnu, jen jeden „těžce nesl omezení svobodné volby“, donutil dosavadní výbory své, aby vystoupili; takto vytrvali dva měsíce v opposici, ale potom tytéž s velkou slávou zase do výboru uvedli (r. 1881).

Předčítané a vydávané v „Museu“ práce líbily se představeným, a samy práce v „Museu“ byly bez míry chváleny od příznivce jednot M. Procházky.

„Museum“ bylo ihned v počátcích ohniskem, od něhož rozbíhalo se nadšení pro práci do československých seminářů. Brněnští byli čilými agitatory; dopisujíce do všech seminářů, kde byli bohoslovci českého jazyka, burcovali je z netečnosti ku práci; olomučtí burcovali s nimi, a spojené jich snaze podařilo se, že královéhradečtí zřídili si jednotu (roku 1879.); i budějovičtí, kteří dlouho se vymlouvali, že jsou přetíženi prací pro kollej, a že proto nemohou pořádat přednášek, sdružili se ještě téhož roku, co královéhradečtí v Růži Sušilovu. Pražští byli též vyzváni, aby se přidružili k „Museu“; Pražané však založili si svůj časopis „Božetěch“ a vyzývali ostatní semináře, aby se k nim přidaly. Olomučtí diplomaticky odpověděli poukazujíce na „Museum“.[1]) Zdá se, že ani u ostatních seminářů lépe nepochodili. Budějovičtí a královéhradečtí zůstali při „Museu“. Ani u Slováků neměli štěstí; ostřihomští vděčně drželi se Brna. Potěšitelno pro nás bohoslovce je, že naši předchůdcové už v letech sedmdesátých pěstili československou vzájemnost asi v té podobě, jak si ji představuje p. Kálal. Dopisováno pilně ostřihomským, kteří měli krušné postavení. Po starých lepších časech zbyla jim jakási „Škola“, spolek slovensky smýšlejících. S národním uvědoměním bylo to u nich žalostné. Z 80 Slováků přihlásilo se jen 9 za Slováky, a to ještě s velikým strachem, když od tří uvědomělých kollegů dlouho byli přemlouváni. Povzbuzováni druhy seskupenými kol „Musea“, jali se domáhati aspoň nějakých práv, až konečně dovoleno odbírati jeden český časopis, a to „Obzor“. Prakticky měla se jeviti československá vzájemnost kupováním knih a dopisováním do časopisů s obou stran spisovným i slovenským jazykem. V našem semináři koupeno r. 1879. za 17 zl. slovenských knih. Radostí z té rostoucí vzájemnosti povzbuzováni byli k dalším plánům: zříditi duchovní všečeskou jednotu seminářů, která rokem 1885., u příležitosti památky úmrtí slovanského apoštola, měla se rozšířiti na všecky slovanské alumny v Rakousku. Ba v nadšení pro sjednocování se až přestřelovalo: někteří bohoslovci brněnští se zamýšlenou jednotou bohosloveckou spojiti chtěli i kněžstvo. Věc sama o sobě byla by snad dobrá, ale vada byla v tom, že popud měl vyjíti od bohoslovců, což bylo neskromné. Mladí kněží, bývalí členové L. J., udržovali i po vysvěcení styky s Jednotou, morálně i hmotně ji podporujíce. Zvláště se u nás tím směrem vyznamenali bývalý předseda P. Vojtěch Růžička a P. Šustala. Oba po léta četnými dopisy povzbuzovali k činnosti horlivé, dávali rady, poučovali, a ze skrovných příjmů odměny posílali za nejlepší práce. Dojemná byla zvláště

[1]) Archiv L. J. č. 7.

obětavost P. Šustaly, který jsa deficientem a každého krejcaru potřebný, odměnami nešetřil. Obětavost jich plynula z názoru, jaký měli o literárních bohosloveckých jednotách; bohoslovci naučivše se v nich pracovati, měli rozmnožiti řady pracovitého kněžstva.[1]) Mimo to měl dosavadní styk mezi bohoslovci trvati i mezi kněžími, a tak se měla připravovati půda pro pevné sdružení kněžstva českého k účinnějšímu hájení pravdy.[2]) Vědomí tak vážné úlohy žádalo, aby členové všímali si i proudů v životě národa. „Veřejné mínění staví se příkře proti nám. A kdo veřejné mínění odchovává, zdaž ne písemnictví? A my máme mlčeti, či se brániti jako děcko jen n ě k o l i k a slabými hlásky? Ovšem že hlavní naší zbraní proti nepříteli jest modlitba a konání kněžských povinností, ale vzpomínám si, že jsem kdesi četl tato slova biskupa Kettelera: „O kéž by kněžstvo porozumělo časovým proudům a nehájilo věc Boží jen obyčejnými prostředky.“[2]) K přednáškám měla se bráti časová themata; tím by schůze nabyly půvabu pro bohoslovce.

Pěkné naděje — ale úplně nebyly uskutečněny dosud. Příčin toho bylo a je dosti.

Nebylo pochopení u členů a proto ani nadšení pro Jednotu. Těch několik „pracovníků“ přednášelo spíše z vnitřní vrozené píle než u vědomí úlohy L. J.; jiné přednášky byly často předsedou „vytlučeny“; ba ani výboři nebyli čilejší. Měl tedy přijíti popud z vnějška; když byl energický předseda, byla činnost členů větší. Proto bývalo by snad dobře, kdyby některý p. professor nebo z pp. představených přímo na alumny byli působili, radili atd. Takovou vnější pobídkou měl býti aspoň kritický stav Jednoty v domě, a bázeň, aby leností nezaniklo to, proč předchůdcové tak dlouho pracovali. Tak se aspoň těšil odstupující předseda r. 1881.

Než nesmíme se té netečnosti diviti. Nelze ovšem omluviti členů „poslouchajících“, kteří ani jednou za 14 dní nedovedli se odřeknouti kouření; ale přednášejícím byla každá přednáška činem obětavosti pro ostatní; a když jejich obětavost nepotkávala se ani s patřičným zájmem u „nečinných“, ztráceli chuť pro jiné se namáhati a studovali pro sebe. Nevhodné byly též celohodinné schůze jednou za 14 dní; měly více ráz slavnostní, dojmový než poučný; také themata nesouvislá nedovedla takového zájmu získati, jako souvislé přednášky pozdějších kroužků. Proto zájem na schůzích závisel od dovednosti předsedy získati časová themata a dobře stylisované práce. Značnou pobídkou byly odměny za nejlepší práce. Některý rok bylo však odměn mnoho, takže nebylo ani výběru a snad odměňovány i práce slabší, jak viděti i z toho, že odměny větší (dukátové a pětizlatové) od dpp. představených věnované, některý rok nebyly odevzdány, protože prací takové odměny hodných nebylo.

Podobně slabý zájem byl i pro společný časopis „Museum“. Málo se odebíral, a málo se do něho dopisovalo. Brněnští často žádali o příspěvky, ale zdá se, že mnoho neměli na vybranou. „Museum“ bývalo příčinou nechuti mezi Brnem a Olomoucí. Brněnští neuveřejnili vždy

[1]) Archiv č. 37. — [2]) Archiv č. 40.

všech příspěvků našich, nebo často opravovali, a to se olomuckým nelíbilo. Než na omluvu budiž aspoň to, že ze všech ostatních seminářů náš ještě nejčileji dopisoval do „Musea“. Nechuť mezi oběma semináři zostřila se r. 1885, a to při díle, které mělo všecky české bohoslovce v Rakousku spojiti. Na oslavu tisíciletá památky měli bohoslovci k ostatním oslavovatelům přidružiti se společným Almanachem. Usneseno tak na Velehradě r. 1883. a 1884.

Almanach měl míti název: „Almanach bohoslovců českomoravských“. Za pořadatele ustanoven kněz z olomucké diecese. Vyjíti měl v březnu r. 1885. Hned po prázdninách r. 1884 započato u nás s prací, takže náš redaktor (bývalý předseda L. J.) měl v lednu následujícího roku olomoucké práce všechny. Ne tak redaktor brněnských (navržen od olomuckých, aby ve společné práci nebyli brněnští jaksi podřízeni), kteří stále nové a nové návrhy dělali, a lhůtu, do které příspěvky do Almanachu měly býti sebrány, prodlužovali; z Čech totiž dlouho se s ničím nehlásili, a brněnští za každou cenu chtěli míti zastoupeny i české semináře i proti vůli jejich (neboť když Češi sami se nehlásili, bylo nerozumno vytloukat „aspoň něco“ třeba i ze starých ročníků „Musea“). Olomučtí byli proti takové shovívavosti, která měla býti na škodu vnitřní hodnotě Almanachu. Nechutný spor zostřen tvrdošíjností, s jakou olomučtí trvali na velehradském názvu Almanachu, a brněnští na názvu: Almanach Růže Sušilovy; mínili totiž brněnští, že existuje jakási duchovní jednota seminarních jednot, a tu po své jednotě nazývali R. S. Olomučtí zas, že taková jednota ještě vlastně neexistuje; nicméně nechtějíce býti sporem o pouhý titul na závadu podniku, povolili brněnským. Než k společné věci přec nedošlo. Nastaly spory v redakcích, jež brněnští špičkami a neoprávněnými výčitkami přitužovali, takže olomucký redaktor všeho nechal — a rok jubilejní, který měl spojovat, rozdvojil: styk mezi Olomoucí a Brnem přestal. Ale následujícího roku za rozvážného předsednictví p. A. Konaříka upuštěno privátně od separace. Brněnští přece vydali svůj Almanach; olomučtí vybrané práce pro rok 1885. vydali ve svém Almanachu u příležitosti kněžských druhotin p. kardinála Fürstenberga roku následujícího. Kniha ta byla příznivě posouzena v „Literarních Listech“; zaslána byla i nejdpp. biskupům (mezi nimi i djakovskému), začež oni s uznáním poděkovali vlastnoručními listy.

Od r. 1882. čilejší život hýbal Jednotou. Za předsednictví p. Jos. Kachníka, který milou povahou vzbudil u představených důvěru v Jednotu, povoleny schůze týdenní, které trvajíce jen půl hodiny neunavovaly, proto byly i četněji navštěvovány (na počátku). Že zdvojnásobil se počet schůzí, vzrostl i počet podaných prací, takže téhož roku bylo jich 41, následujícího 76, r. 1884/85. 57, r. 1885/86. 81; potom až do zavedení „kroužků“ kolísá počet prací okolo čtyřicítky. Nejslabší rok byl 1888/89, kdy podáno jen 26 prací, a z těch polovička byly básně. Pracovalo prý se však soukromě a posílaly se příspěvky do časopisů. Rokem 1886/87. zavedeny zase čtrnáctidenní schůze; byly asi schůze týdenní předešlých let nezajímavy, protože předseda toho roku zavedl čtrnáctidenní „v přesvědčení, že nejen členům lépe vyhoví, nýbrž i Jednotě poslouží, když

místo většího počtu schůzí nezajímavých učiní méně, ale zajímavějších a proto lépe navštívených". R. 1892. marně žádali čítárnu ke čtvrtečním schůzím; za to povoleno druhému bodu žádosti, aby na oživení schůze smělo se něco zahrát. Od těch dob bývala na programu schůzí i čísla hudební. O rok později povoleny „kroužky" literarní, jež prý se dosti osvědčovaly. R. 1894/95 projeveno p. vicesuperiorem Jednotě plné uznání; řekl, že je prospěšno i domu, když se více pracuje v Jednotě.

Z členů takovou důležitost práci v Jednotě přikládali vždycky jen někteří. Dalo by se očekávati, že „kroužky", které měly přednost před slavnostními schůzemi, a v nichž se mohlo systematicky pracovati na doplnění toho, čeho kollej nepodávala, budou pilně navštěvovány. Ale tu si stěžuje jeden předseda, že zná pány ze IV. ročníku, kteří ani nevědí, jak schůze nebo kroužek vypadá. Za to však takoví že výtečně uměli pracovati negativně: tupiti práce, kterých neslyšeli, brojiti proti výborům atd. Což potom divu, že na př. r. 1894. musil se předseda mnohých doprošovati, aby se dali do výboru voliti; za rok ovšem se poměry zlepšily tak, že bylo čestným volenu býti do Jednoty. Znamenitým magnetem pro plenarní schůze byla hudba.

Jakým duchem nesla se Lit. jednota za těch 24 let? Založena lidmi nadšenými ideou Cyrillo-Methodějskou, proslavenou Sušilem, kterou „Museum" přijalo za své heslo: Církev a vlast, oživována jí byla stále. Kdo nevynikaje talentem aspoň zájem o Jednotu jevil, ten jistě mohl se počítati mezi nadšené. Nebyli ovšem nadšeni všichni. Když se na př. předčítal list nejdp. biskupa djakovského, nebyla schůze četně navštívena. Nicméně celkem bylo pozorovati, že slovanštější ráz schůze elektrisoval posluchače. Duch ten jevil se značnou obětavostí, s jakou přispívali k ozdobě Velehradu, Hostýna, chrámu karlínského, svědčí o něm diplomy „Ú M. šk." Byla tu vždy snaha, aby činnost Lit. jednoty měla praktický výsledek. Proto hned na počátku věnována vzorná píle na př. národopisu, a výsledky prací sdělovány prof. Bartošovi; seznamovali se bohoslovci se současnou českou a jinoslovanskou literaturou, podávali posudky. Žádáno vždy a na všech, i těch, kteří méně vládli pérem, aby se aspoň o literaturu zajímali.

Kdo měl spisovatelský talent, měl býti Lit. jednotou povzbuzen. Proto také usilováno, aby „Museum" přeměněno bylo na časovou revui zajímavou pro všechny bohoslovce, aby upuštěno bylo od výhradně učených pojednání (která beztoho vždy byla podezřelá, a mimo to kolikrát citované prameny čísti bylo vhodnější, než těžkopádný článek), aby odebírati „Museum" nebylo obtížnou obětí, protože nečtené se pohazovalo; ovšem stavěli se zase proti obyčejnému požadavku českých alumnů, aby tam byly výhradně nebo z většiny zábavné články (povídky a básně). Který předseda pochopil časové potřeby a dle toho system v přednáškách zavedl, ten docílil většího zájmu jak u „činných" tak i u „poslouchajících".

Stejnou důležitost pro kroužky měli předsedové kroužků. Ovládal-li svůj obor a bystře si práci rozvrhl a jakou takou energii vynaložil, šlo i kroužku dobře. Ale kolik jich přijde do semináře, aby měli už nějaký oblíbený obor, ve kterém by se vyznali!? Proto citelný byl nedostatek

vůdce se širším rozhledem, a práce nesystematická nebyla v nijakém poměru s výsledkem.

Zvláště zaráží, že o některých bývalých členech Jednoty, kteří v semináři byli neobyčejně čilí, teď venku ani neslyšet, leda že byl přesazen tam, nebo investován onam . . . Scházelo jim asi povzbuzení z vnějšku, jaké měli v Jednotě. Proto snažili se bývalí členové, aby Jednota vystoupením ze semináře nepřestávala, ale aby rozšířena byla i na duchovenstvo. Neznámo, proč se myšlenka ta dosud neuskutečnila; snad nevyskytl se energický organisator (jako P. Pauly).

Značného vlivu dodělala se Jednota velehradskými sjezdy. V nadšení pro tyto nemálo bohoslovce podporoval bývalý p. děkan velehradský vdp. P. Vykydal a kaplan tamtéž dp. P. Vychodil. Dle listu P. Vychodila dá se souditi, že programové schůze v té asi formě, jako nyní, počaly rokem 1874. (Pouti rokem 1863.) Do roku 1885. byl abych tak řekl, vůdcem schůzí pan děkan velehradský s p. kaplanem; toho roku pak poprvé na schůzi vystupuje P. Stojan a vybízí bohoslovce, aby ho v zakládání arcibratrstva „Sv. Cyrilla a Methoděje“ podporovali; od té doby zůstal nám věren, a nebýti jeho — nevím, jak by naše schůze vypadaly!

Bývaly pak přednášky nejen dopoledne, ale i odpoledne, což bylo ještě s větší výhodou, než zvyk nynější, že jen dopoledne se přednáší, výhodnější pro posluchače, kteří z propracované celé řeči jistě více měli užitku, než z desítiminutového výtahu, ježto na celou řeč pro dlouhé pozdravy nezbylo času a výhodnější pro řečníky, aby připravovanou řeč přednésti mohli. Tak píše na př. jeden až z Čech pozvaný řečník: „Jel jsem celý týden, přednášku připravil, a pak nedostal jsem se skoro ani k slovu, 10 minut času na mne zbylo. Co mohl jsem povědětí? Nic, a proto taky, jak víte, mluvil jsem jen tak, co mi napadlo. Proto jsem přece na Velehrad nechtěl jeti! Ovšem, nemohlo jinak při takovém množství „řečí“ býti.“ Oblíbena byla themata o významu apoštolů slovanských pro věky minulé i přítomné, provádění ideje Cyrillo-Methodějské, vztah její k socialní otázce. Vůbec přihlíženo (zvláště v posledním desítiletí) k tomu, aby řeči nebyly planým horováním, ale aby byly spíše prakticky poučné. Proto voleni za řečníky i ne-bohoslovci, tedy kněží a vynikající laikové.

Jako červená niť táhne se všemi sjezdy snaha prováděti myšlenku encykliky Grande munus, duchovní sjednocení Slovanstva (ne státní sjednocení, jak straší se Maďaři.) Dp. Vykydal v tom směru působil i prakticky na bohoslovce vyzývaje je k studiu slovanských jazyků; aby měli k tomu moralní pobídku, zapisoval si jména těch, kteří si některý jazyk obrali. Na sjezdech poznávali se čeští bohoslovci se Slováky, Slovinci a Rusíny, navazoval se písemní styk s nimi a jejich prostřednictvím s jinými. Tento styk má důležitost pro uvědomění slovenských bohoslovců. Tak na př. vyznává P. Ralbovský v dopise olomuckým bohoslovcům: „Že jsem uvědomělým Slovákem, děkuji velehradským sjezdům.“ A dp. Dr. Stojan: „Nechejte se je (Slováky) vymluvit; chudáci, doma si nemohou ulehčit, nechť si ulehčí mezi námi!“ Čím je pro slovenský

lid spolu cítící kněz, netřeba vysvětlovat. Za nynějších poměrů vymizela by jeho národnost, mrav i víra, nebude-li míti „svých“ kněží. Jiný obrázek, jak navázaný styk s jinými bohoslovci dobrý je: Sjednocený Rusín radí se s olomuckým kollegou, má-li přijati svěcení ženat či neženat, čili zůstat v coelibatě. A výsledek: zůstal v coelibatě. Ovšem, nelze říci, že by značnější vliv měly velehradské schůze na bohoslovce z Čech (zvláště z Prahy) a to z té jednoduché příčiny, že nevysílávají zástupce, kteří by se oň zajímali — obyčejně zastavují se na cestách Moravou i na Velehradě, a takoví nereferují vždy s nadšením o sjezdě, a nemajíce proň nadšení, ani jiným ho nedodají. Ale omlouvá je vzdálenost od Velehradu.

K užší vzájemnosti mezi česko-moravskými bohoslovci seskupily se seminární Jednoty r. 1897. v „Ústřední Jednotu“, jejíž předseda měl působiti na činnost ochabujících seminářů. Po dva roky byli předsedy olomučtí předsedové, ale od těch dob „Ú. J.“ utuchla; bylo by dobré, aby ožila.

Velehradské schůze dávno přestaly býti soukromými, pouze bohosloveckými, jsou spíše veřejným dostaveníčkem bohoslovců, kněží, akademiků a studentů. Nedostavují se sice studenti v takovém počtu, jako památného roku 1863., ale vliv na ně sjezdy velehradské mají. Už roku 1886. zasazovali se bohoslovci na Velehradě o to, aby na universitě v Praze sdružili se posluchači katolicky smýšlející ve spolek. Rok na to P. Vondruška podjal se té úlohy a založil „Třebízkého“, který později přezván „Družstvo Arnošta z Pardubic.“ Jednota olomucká byla s novým spolkem v čilém spojení mravně i hmotně jej s jinými semináři podporujíc. Píše P. Vondruška: „Mimo bohoslovce nemáme mnoho přispívatelů.“ Ale přispívatelé se v pozdějších letech přece našli. Že přednášky na Velehradě nebývají bez hlubokého dojmu na studenty, dosvědčuje sám pan Dr. Stojan v dopise r. 1896. Jeden p učitel ještě po roce vzpomínal na přednášku „Věda a víra.“ Na schůzi r. 1901. dostavil se i zástupce slovinského katolického spolku akademického ve Vídni „Danice“, a slíbeno, že příštího roku přijde členů jejích více.

Schůze naše, jak z uvedeného patrno, stávají se významnými pro širší a širší veřejnost; veřejnost také si už ode dávna tak na ně zvykla, že r. 1888. a 1889. byly bohoslovcům posílány dopisy, v nichž kárali změnu sjezdů, když byly pořádány na Hostýně a ve Sloupě. R 1891. uznalo „Družstvo Vlasti“ sjezd velehradský hodným, aby naň svého zástupce vyslalo. Vdp. Dr. Stojan, zasílaje intelligentním laikům pozvánky sám se přičiňuje o to, aby sv. Cyrillu a Methodovi náleželi nejen bohoslovci a kněží, ale i ostatní intelligence slovanská, aby víra katolická byla všem vrstvám národním drahým „dědictvím Otců.“[1])

[1]) Předsedové »Literární Jednoty« bohoslovců olomuckých: František Procházka 1878, farář v Halenkově, Vojtěch Růžička 1878/9, farář v Hrabově, Frant. V. Kužela 1879/80, farář v Dlouhomilově, Jos. Krestýn 1880/81, farář v Rudolticích, Jan

Frant. Odvalil. (Ol.)

CHVALOZPĚV

o Vítězné Královně Moravy, jak jej životem svých generací pěje lid.

Matutinum.

V záplavě záře měsíčkové
ve svatém háji kvete vřes;
v ševelu hnízd a břez tam usnul
nad obětnicí stařec kněz.

Mu zdá se, že dech lučin táhne
přes širou step — je ku svítání,
a měsíc svitem pohádkovým
tulí se k nohám Krásné Paní,

a z korun stromů porosených
že modlí se k Ní bozi bílí,
jak housle, jež se nedočkavým
přívalem touhy unavily.

A hvězdy světlušky když sedly
kol Paní té na vlhký mech,
stařeček dosnil — a ráno jej našli
s úsměvem ztuhlým na ústech.

To byla noc, kdy kvíteček zlatý
vykvetl — jediný v pozemském hloží,
nad kterým vzlétla pak včela — Duch Svatý — — —
To byla zlatá noc Rodičky Boží.

Laudes.

Klekni! Varyto na hřeb pověs,
a stop svou duši do světla!
Za kvítečka tvých písní, Libušku a Vandu,
zde voní růže rozkvetlá!

To ona! Náš sen na oltáři,
jej Method štětcem vytvořil,
a Cyrill tužby naše němé
v svou sladkou homilii vlil!

Ten celý sen o Panen Květu,
vidina hvězdná v našich tmách,
zde září z těch očí holubičích,
v té duše svítá hlubinách!

Carevno, vítej, duho naše,
v náručí neseš slunko nám,
kvítečku srdcí, zlatá bráno
ku Krista snivým zahradám!

Krásný je obraz byzantinský,
kde v zlatých květech Paní dlí —
ve hnízdečku však, Holubičko,
v srdci se lidu usídli!

Hudeček 1881/82, farář v Rychtářově, Dr. Jos. Kachník 1882/83, prof. c k. boh. fakulty v Olomouci, Frant. Prostějovský 1883/84, farář, Pržno, Jak Knapp 1884/85, osobní kaplan v Těšeticích, PhDr. Bon. Segeta 1885/86, prof. kn.-arc. semináře v Kroměříži, Aug. Konařík 1886/87, katech. ve Val. Meziříčí, Dr. In. Obdržálek 1887/88, farář v Domaníně, V. Kubíček 1888/89, katecheta v Lošticích, J. Jančík 1889/90, farář ve Veselí, Frant. Skalík 1890/91, osobní kaplan hr. Harracha, Ant. Pavelčík 1891/92, farář v Horní Bečvě, Antonín Skýva 1892/93, koop. v Citově, Frant. Úlehla 1893/94, katech. ve Zlíně, Jan Stratil 1894/95, koop. v Hulíně, Jos. Svozil 1895/96, koop. v Klimkovicích, Frant. Dovrtěl 1896/97, koop. ve Vráškově, Jos Michlík 1897/98, koop. v Tlumačově, Jos. Škrabal 1898 99, kooperator v Ivanovicích, Cyrill Jež 1899/1900, nov. schol. Tovar. Jež. na Velehradě, Jos. Vraštil 1900/01, koop. ve Vítkově, Al. Šebela, jáhen v Olomouci.

Prima.

Bílý dým stoupá, a pole tak voní,
a mládež hulá pod lipami,
a s lípy se starý obrázek kloní.
„Rodičko Boží buď s námi!“

V červeném zlatě šlechta hoří,
bitevní prapor nad hlavami,
má v erbu spasnou hvězdu moří
a nápis: „Maria buď s námi!“

A v modrých lesích klášter leží
s mnichy, těch tišin cikadami,
s malíři Madon, se zvony svých věží.
„Královno nebes buď s námi!“

Je slavnost růží, sladká snivá,
a zlatých dětí plné chrámy,
a biskup žehná, a lid tiše zpívá:
„Mystická růže buď s námi!“

Král vede si svou zlatovlásku,
a víno šumí fontanami,
vše září slávou, a vše dýchá lásku,
král šeptá: „To Matka dlí s námi.“

Tertia.

Mokvají pole, a ze ssutin kvílí
vítr, jak hrál by na hoboje,
psi lidské kosti hryžou, a v dálce
požárů planou ohňostroje

Pak věšeli je, vidin mučenníky,
byl svatý mír — třesk řetězů,
a sirotám lhali i o Tobě, Matko,
žes valkýrou těch vítězů.

Zrazený zástup, k smrti štvaný,
polem se toulá — vlkodlak;
prohráno všecko — je otázka jedna
zda ještě žíti dále tak.

A netušil nikdo, že rebellů národ,
když opuštěn nechal Tvůj královský dům,
v roklinách zhrzených srdcí svých tajil
kapličku, svěcenou smutným Tvým snům.

Znectili Boha a vraždili bratry —
však jim kdos také srdce vzal,
na duši, na tělo okovy vložil,
dětinně modlit se zakázal.

A rebellů děti odkopnuté,
jim k vůli Tobě že neholdují,
že na srdci staré Matky to pláčí,
se Dolorose obětují.

Sexta.

Znám provinci, jež smutní tklivě;
dědiny bílé moravské!
Neděle kol nich zádumčivě
opřádá zlaté věnce své.

A v jizbě sedí stařec bílý,
kronika těžká padla v klín,
čte, jak se bolně rozloučili
s Matičkou Svojí Boží Syn. —

Tajemná hudba vzduchem zvoní —
to province svou duši má!
V zpěvulek věnci pod jabloní
s milýma sedí očima.

A pod lipou se kaple bělá,
jak kvíteček je cifrována,
v brokátu s Jezulátkem celá
sedí tam mile svatá Panna.

O dívky, pampelišek květe,
vlaštovky toho podletí,
z ruček vám závoj Panně kvete,
ze srdečka zpěv Dítěti!

Ty písně zde, jimž rovno není!
a každá má svou divnou moc,
a nejsladší to rozloučení.
„Růžičko rajská, dobrou noc!“

Nona.

Zpěv processí kdes hájem zvoní —
— ó sladké dívčí soprány! —
zabloudí z dálky a sníti nás nechá,
motýlek větrem houpaný.

Písnička zlatá, malovaná,
hrdličky lásky cukrují v ní,
a srdce v ní mluví a duše v ní zpívá,
písničko lidu naivní!

O slzičkách Matky, jež prolila rudé,
o stromečku kříže košatém,
o křepelce, jež pod ním pláče,
o slavíčku, jak zpívá v něm,

o holubičce v bílé věži,
že trápí se a teskní tam,
a všecky zve nás na návštěvu
ku svojim drahým výšinám. —

Však jdou již, jdou v tom květném kroji
Tvých paladinů, Paní, řad
ten kancional malovaný,
svá srdce touží vyzpívat.

Vesperae.

Je teskný večer ideí,
slunečko, Kristus, zhasíná,
a v přítmí smutném po zemi
hvězdička září jediná.

A mnohý zrak ji provází,
je snivého pln pláče,
ta hvězda má tu nadšené
a vroucí vyznavače.

A kdo ji uzřel u krbu
na horách v poustevně zlaté,
s těch jejich stěn se usmívat
barony, sedláky, svaté,

tu nádheru dvora, prohřátou
národa láskou sladkou,
ten věří, že to Jitřenka
a že je Slunce Matkou. —

Valí se soumrak kultury,
noc nad obzorem visí,
za noci pomře, co umřít má,
co žít má, rosou se vzkřísí,

a ráno vyjde Slunko zas
ve vítězné kráse plenarní. —
Ach, noc bude teskná, krátká však,
stínová noc jen polární.

Completorium.

Madono, lípo bzučivých včel,
vykvetlá v modré až nebe,
na chudý plást jsem vzíti si chtěl,
a nesměle bzučel kol Tebe!

Jsem nejmenší z broučků ve stínu Tvém,
dej vdechnout jen doušek Své vůně,
ať opojen usnu a zlatým pak snem
Tobě na nebeském trůně

usednu u nohou, šťasten a tich,
beruška moravských hájů,
pozdrav od dětí Tvých nejdražších,
pokorná prosba těch krajů,

abys — jak v pravěku obilný klas
od požáru skryla jsi v dlani —
tak ukryla, zahřála do květu zas,
duši v tom odkvétání.

K československé vzájemnosti.

J. Hlobil. (Ol)

V říjnu m. r. sledoval český svět novinářský napjatě volební zápas na Slovensku, k němuž po dlouholeté passivitě se odhodlala strana slovenských národovců. Volby jsou samy důležitým bodem v národním životě uherských Slováků nejen proto, že zjednaly jim 4 národní poslance na uherském krajinském sněmě, nýbrž i z té příčiny, že po volbách probudil se v Čechách a na Moravě zvlášť čilejší zájem o Slovensko.

Již před tím pořádaly se v četných moravských městech slovenské večírky, při nichž seznamovalo se obecenstvo české s poměry slovenskými, a činil se pokus realisovati myšlenku československé vzájemnosti prodejem slovenských knih, výšivek, zásilkami českých knih na Slovensko atd. Vyvolaný ruch stále vzrůstá: idea československé vzájemnosti má již i svůj orgán ve slovenských „Národních Listech“ vydávaných česky v Olomouci, pořádána slovenská umělecká výstava v Hodoníně, a do českých časopisů všech stran a směrů trousí se poslední dobou též častěji zprávy z národního bojiště utlačovaných soukmenovců.

Nás, bohoslovce české, měli by Slováci zajímati tím více. Při našich akademiích na Velehradě setkáváme se s bohoslovci slovenskými každoročně; líčí nám svoje trapné postavení a prosí úsilovně o pomoc; a v „Museu“ objeví se též časem zprávy o myšlenkových proudech v uherských seminářích. Obrátiti již jednou důkladný zřetel k poměrům slovenským a hledati vhodné cesty k soustavné a účinné pomoci se strany naší, bylo by zrovna na čase.

První podmínkou zdaru je poznati správně stav, v jakém jest slovenský život kulturní a národní. U nás se o Slovensku málo ví. Obyčejně ví pouze každý, že v letech čtyrycátých minulého století se Slováci z jakési svévole a hrdosti úplně zbytečně od Čechů literárně odtrhli a nyní že úpí částečně vlastní vinou pod hrozným nátlakem maďarským. O pravé příčině literárního rozkolu uvažuje se málo. Poněvadž však spravedlivé posuzování jazykové rozluky a znalost rozsahu útisků se strany vládní jsou pro řešení slovenské otázky nad míru důležity, promluvím krátce o tom, poukazuje ty, kteří se o věc zajímají, na obšírné články odborné v českých časopisech, zvláště v „Osvětě“, „Vlasti“ a „Slov. Přehledu“.

* * *

K utvoření nestranného úsudku o lit. rozkolu československém třeba stopovati vývoj řeč- a literatury slovenské od nejstarších dob.

Ze šerých časů pohanských nezachovalo se kromě několika jmen pohanských bohův a písní ničeho. Rovněž doba slovanských apoštolů sv. Cyrilla a Methoda a slovanské bohoslužby zanikla bez ozvěny. Po

Prameny: Dejiny literatúry slovenskej. Jaroslav Vlček. — O československé vzájemnosti. Karel Kálal (»Osvěta« 1897.) — Slováci Riegrův Naučný slovník. — Něco o lit. rozkolu československém. Adolf Bayer. (Obzor« 1898.) — Z potulek po Slovensku. Rudolf Pokorný. — Co hatí Slováky. Meakulpínský.

krátkém samostatném panství Matúše Trenčínského na začátku 14 století splývá Slovensko těsně v jeden politický celek s královstvím uherským a latiny jakožto řeči státní, církevní a společenské, užívá se ve veřejném i literárním životě. Národní jazyk vytlačen z úřadu a vysokých kruhů uchyluje se do vesnických chýžek a hlaholí jen u domácího krbu, zaznívá lesem a na pastvinách, krystalisuje se v překrásné národní písně.

Nový ruch vyvolává Karlova universita pražská i od Slováků hojně navštěvovaná. Ale trvalý a čilý život národní zanesli na Slovensko teprve Husité. Vedeni jsouce chrabrým Janem Jiskrou z Brandýsa opanovali v polovici patnáctého století celé téměř Slovensko a usadili se tam na vždy. S hlukem válečným zavítala i nová víra, nová obcovací řeč a knihy výlučně náboženského obsahu. Kultura česká ovládla Slováky na dlouhou dobu a čeština zůstala jazykem spisovným od té doby po 300 let až do let čtyrycátých minulého století. Čeština dostala se i do stoličních a městských úřadů, a vládcové: Matyáš Korvín, Štěpán Zápolský, král Vladislav píší a vyjednávají příležitostně i česky. Luterská reformace sesílila vliv češtiny ještě více: zakládaly se české školy a církve (= farnosti).

Po bitvě bělohorské uchýlilo se mnoho českých bratří a protestantů na Slovensko. Příchodem jejich český živel nabyl nového mohutného rozmachu a Slovensko českými knihami zaplaveno. Tím vědomí kulturní, národní a jazykové jednoty Slováků s Čechy, Moravany a Slezáky stále udržováno a živeno. Domácí produkce literární omezovala se s počátku na polemické náboženské traktáty, později však obrácen zřetel i k duchovní písni, světskému verši, linguistice, zeměpisu, dějepisu a nauce hospodářské.

Slovenská individualita kmenová uplatňuje se ve spisovné řeči od 16. století. *Ř* a *ě* se důsledně opomíjí, tvary slovné i slovesné nabývají slovenského rázu a mnohé nám Čechům nesrozumitelné slovo vyklouzlo spisovateli z péra na papír. Hlavně slovenčilo se v jihozápadních katolických krajích, jejichž duševní život vyvíjel se pod vůdcovstvím university trnavské r. 1635. založené a Jesuity řízené.

Domácím nářečím první začali psáti řeholníci trnavští. Nečinili tak z lásky k slovenčině, nýbrž ze snahy státi se ve spisech lidu srozumitelnějšími a tím vliv četné reformační literatury české snáze potírati. Slovenčina uváděla se do knih bezděčně, bez určitého plánu; slova nebo tvary, jež spisovatel považoval za nezvyklé a lidu méně známé, se jednoduše nahradily domácími, slovenskými. Nebylo nikoho, kdo by tuto novotu pokáral a zastavil. Protestanté tak nečinili z náboženské nevraživosti, a Čechové byli té doby, abych užil běžné frase, pohříženi v hluboký spánek. Takový stav trval po několik desítiletí bez patrné změny.

Určitou snahu povýšiti slovenské nářečí na jazyk spisovný projevil teprve ku konci 18. století prešpurský kanovník Bajza a po něm katolický kněz Antonín Bernolák. Zabývaje se pilně studiem slovanských jazykův a nabyv přesvědčení, že Slováci tvoří na obrovském kmeni slovanském samostatnou větev, podobně jako Češi, Poláci, Rusové atd., sepsal Bernolák již jako mladý kněz gramatiku, v níž podává hotový system spisovného jazyka slovenského. Jeho spisovná řeč,

zvaná po něm „bernoláčtinou“, je v podstatě nářečí západní, trnavské, jehož živly již od sta let bezděčně loudily se do knih. Čistou, ryzí slovenčinu měl ovšem hledati ve stolicích středního Slovenska, jak později učinil Štúr, ale okolí trnavské bylo literárně nejčinnější, nářečí češtině nejbližší, takže přechod ze spisovné češtiny ke spisovné slovenčině byl přirozenější a snažší. Podnik Bernolákův nebyl novým, nenadálým převratem; shrnulť pouze a sestavil to, co od staletí se ozývalo v katolických knihách. Jeho mluvnice se stanoviska linguistického je pochybena, pravopis fonetický a ne vždy důsledný, ale přes to má Bernolák o písemnictví slovenské velké zásluhy. Vzniklo totiž na jeho popud r. 1793. „Učené slovenské Tovaryšstvo“ se sídlem v Trnavě, spolek podobný pražské Společnosti nauk, jenž vytkl si za úkol šířiti slovenské knihy obsahu náboženského i světského mezi lid a všemožně národní vědomí a vzdělanost povznášeti. Mezi šlechetnými podporovateli Tovaryštva vyniká nad míru obětavý kanovník prešpurský Ďurko Pálkovič a kníže-primas uherský Alexander Rudney, známý svým vlasteneckým výrokem: „Slavus sum; et si in cathedra Petri forem, Slavus ero.“

Snaha Bernolákova velkých vyhlídek do budoucnosti neměla, jednak pro oposici strany evangelické, jednak pro skutečnou jednostrannost a nedokonalost. Mimo to nebylo naděje, že by všichni Slováci po četných stolicích roztroušení a v každé téměř stolici jiným podřečím mluvící, přijali nářečí trnavské, více české než slovenské, za společný jazyk spisovný. A vskutku bernoláčtina neměla později valného úspěchu a počala zanikati, přeživši sotva jednu generaci. V Čechách zůstal svého času tento pokus skoro úplně nepovšimnut.

Na straně protestantské byly proudy směru zrovna opačného. Kdežto katolíci z touhy po popularitě svých spisů odchylovali se od spisovné češtiny čím dále tím více, ujímali se za to evangelíci čisté češtiny, nebo jak oni říkají „bibličtiny“ tím horlivěji. Vedeni jsouce Tablicem a Pálkovičem, založili r. 1801. „Spolek literatury československé“, jehož účelem bylo vydávati a rozšiřovati knihy české. Ze soukromých sbírek a podpor zřízena byla při evang. lyceu v Prešpurku stolice „řeči a literatury československé“ s „ústavem“ téhož jména. Professorem ustanoven byl Jiří Pálkovič, nadšený ctitel bible kralické (bibličtiny) a slohu veleslavínského. Od té doby byl Prešpurk střediskem evang. Slováků a vedle Prahy novým ohniskem české literatury vůbec, odkudž sálalo teplo národního uvědomění po celém Slovensku. Kollár a Palacký položili tam základ k budoucí své činnosti.

Poněvadž suchopárné přednášky Pálkovičovy touhu mladého dorostu po slovanském studiu neukojovaly, založila si mládež r. 1828. „Literární jednotu“, kde pod vedením Karla, později Ludovíta Štúra se zápalem se vzdělávala ve slovanských literaturách. Touha po samostatné literatuře slovenské vyvíjela se v mládeži zvolna nepřímým vlivem Kollárovým a Šafaříkovým. Kollár vysypal ve Zpievánkách před oči láskou k národu planoucího studenstva celé bohatství živé slovenčiny a v předmluvě k Šafaříkově sbírce „Písní světských lidu slovenského v Uhřích“ jazykovou krásu a lahodu domácího nářečí vzletnými slovy posoudil, přiznávaje, že

slovenčina je logicky a esthetický dokonalejší než čeština, jíž vytýkal nelibozvučnost a zněmčilost. Mimo to jeho smělé slovenčení v kázaních a požadavek, aby spisovná mluva šetřila kmenové individuality a libozvučnosti domáciho nářečí klestily proti jeho vůli slovenčině cestu do literatury. Podobně Šafařík v „Geschichte der slawischen Sprache und Literatur nach allen Mundarten", osvětlil vědecky slovenčinu jako samostatný jazykový typ, oprávněný k literárnímu životu, a první vytkl její charakteristické znaky odlišující ji od češtiny. Šafařík byl ovšem pro literární jednotu s Čechy, připouštěl pouze, aby Slováci v mezích české gramatiky užívali sem tam slovenských výrazův a vazeb.

Zatím rostla maďarisace úžasně. Spolková činnost slov. mládeže byla vládou všemožně ochromována a r. 1844. byl Štúr, jenž až dosud byl náměstkem professora Pálkoviče, svého úřadu zbaven. Vida, že dosavadní snaha jeho, probuditi národně a povznésti kulturně slov. lid, nevalně prospívala, sáhnul v nastalé tísni k novému účinnému prostředku — ku spisovné slovenčině, hlavně proto, aby zjednán byl domácím nářečím snadnější přístup k srdci lidu, jemuž biblická čeština zněla již jaksi cize; a dále aby spojen byl jedním spisovným jazykem lid evangelický a katolický, do té doby na dva literární tábory rozdělený: na český evangelický a katolický Bernolákův, a konečně, aby se uplatnila v literatuře bohatá, plnozvučná slovenčina, odchylná duchem, fraseologií a skladbou od češtiny. Takové příčiny udával Štúr sám. — Ale pohnutkou neméně závažnou, která snad více působila, než si byli slovenští předáci vědomi, byla ta okolnost, že slovenští spisovatelé neuměli správně česky psáti. A nebylo divu. Čeština, již přinesli s sebou Husité a Bratří, dávno přizpůsobila se lidovému nářečí, málo se česky četlo, učitelé na školách obecných, bez tak chatrných, neznali dokonale česky mluviti a psáti, s kazatelen zaznívala čeština poslovenčená, středních škol českých nebylo na Slovensku — a tak postupně odvykal si lid i intelligence spisovné češtině, až bylo jen málo těch, kteří uměli česky úplně správně. Kdežto na Slovensku podržela čeština starobylý ráz biblický, tříbila a zdokonalovala se v Čechách, na Moravě a ve Slezsku stále, přibírala nová slova, jsouc věrným obrazem kulturního a hospodářského rozvoje národa českého. Mimo to od počátku 19. století slovenčili v knihách katolíci i evangelíci, psalo se jazykem, který nebyl ani český ani slovenský a tudíž nelibozvučný a nepravidelný. Redaktoři slov. časopisů nestačili potírati a vymítati ze článků svých dopisovatelů slovacismy, pražské „Květy" opravujíce zaslané práce ze Slovenska, nahradily mnohdy neznámý jim výraz slovenský nějakým českým, ale nevhodným, takže z toho vzniklo často směšné nedorozumění (na př. ve Štúrově básni nahradily slovo „starina" = dávnověkost, českým „stařena"), pražští recensenti, posuzujíce díla slov. literátů, kroutili nad jazykovou stránkou povážlivě hlavou — zkrátka: poměry takové byly neudržitelny.

Štúr hledal východiště z trapné situace a přirozeně našel je — v uvedení domácího nářečí do literatury. Byl to krok plynoucí logicky z dosavadního vývoje řeči slovenské a žádná novotářská choutka, jak se u nás obyčejně myslí.

Roku 1844. vyšel druhý ročník Hurbanova časopisu „Nitry“ poprvé slovensky. V literárním táboře českém i slovenském nastal ohromný hluk. Mladší spisovatelé slovenští přidali se ke Štúrovi, starší, bibličtině oddaní, a Čechové s Kollárem v čele nový pokus potírali. Nákladem českého „Musea“ vyšly: „Hlasové o potřebě jednoty spisovného jazyka pro Čechy, Moravany a Slováky.“ Přední mužové té doby: Kollár, Šafařík, Palacký, Záborský, Pálkovič zrazovali rozkol a poukazovali na smutné následky. Zejména Kollár útočil vášnivě. Tentýž Kollár, který nazval kdysi slovenčinu „logicky a esthetický dokonalejší“ češtiny, užíval o ní v polemice nepříliš lichotivých a jemných názvů jako: luzovina, sprošťačina, smetiština atd. Mnohý obhájce češtiny místo věcných důvodů pustil se do nadávek a nájezdů osobních.

Vším tím nedal se Štúr v nastoupené cestě másti, nýbrž tříbil, piloval a šlechtil spisovnou slovenčinu stále. Na spisovný jazyk povýšil totiž střední nářečí slovenské, jakým se mluví ve stolicích zvolenské, turčanské, liptovské a dolnooravské, poněvadž tam zůstala domácí mluva vlivu češtiny, polštiny, ruštiny a maďařštiny nejvíce uchráněna.

Nedokonalou mluvnici Štúrovu opravil Hodža a přesně vědecky spracoval katolický kněz Martin Hattala a vydal pod názvem „Krátká mluvnice slovenská“ r. 1852. Rok tento považovati možno za mezník češtiny a spisovné slovenčiny.

Novota Štúrova vyvolala na poli národní činnosti nevídaný před tím ruch. Zakládaly se knihovny, hospodářské jednoty, nedělní školy pokračovací, spolky střídmosti, jež měly na 70.000 členů, ale byly pak vládou příliš pečlivou o židovské krčmáře zakázány; vznikla literatura populární všeho druhu, hlavně hospodářská a antialkoholistická.

Rok čtyrycátý osmý vyrval spisovatelům a vůdcům národa slovenského z ruky péro a vtiskl jim do dlaně meč. Období revoluční přispělo svými letáky a provoláními nesmírně k rozšíření spisovné slovenčiny. Avšak za dob reakce a politického absolutismu zaváděla se na Slovensku zase spisovná čeština, hlavně působením vlády. Bylo to období pro písemnictví slovenské málo požehnané. Za to však Matice slovenská r. 1862. panovníkem potvrzená, rozvinula činnost až úžasně rozsáhlou. Za krátko sebrala po chudičkém národě na 10.000 zl., postavila v Turč. Sv. Martině svůj dům, zařídila v něm cenné museum, vydávala slovenské knihy vědecké i zábavné, vypisovala odměny na díla umělecká i vědecká a podporovala 3 samostatná slov. gymnasia v Turč. Sv. Martině, klášteře pod Zniovem a ve Velké Revúci. Byla to doba pro slovenský národní život utěšená. (O.)

FRANT. ODVALIL. (Ol.)

Dojmy a nálady.

I.

Květy protěží a stříbrem posívalo
chladné světlo luny tůně v močálu,
po leknínech křídly andílků si hrálo,
kteří slétali se s nebes portálů.

Bledým zlatem světlem nebe blikotalo,
jako staré víno v čistém křišťálu,
mléčnou drahou moře světlušek se vzňalo —
večernice zlatá zřela na skálu.

Tam smrk stál černý, ztracen, opuštěný,
jak bludná duše v davu svatých hlav,
a bleděl v dál, v kraj noční, ozářený,

kde větvemi se líbal šťastných bratří dav.
Stál dlouho tich. — Pak zachvěl se smrk tmavý,
a slza padla čistá na trs rosné trávy.

Dnešní intelligence a církev katolická.

FRANTIŠEK JEMELKA. (Ol.)

Nedávno objevila se na trhu literárním zvláštní novinka: Duplessy, autor sensačního apologetického díla „Viktor Hugo — apologeta“ vydal novou práci: „Les apologistes laiques“, v níž mistrným pérem kreslí hlavní obrysy katol. dogmatu, morálky a kultu a to na základě výroků profanních spisovatelů tohoto věku.

I mezi laiky jsou lidé, již žijí vpravdě katolicky, vzorně; avšak považíme-li, že Duplessy čerpá doklady své hlavně z úst největších nepřátel katol. církve, jako jsou Hugo, Richepine, George Sandová, Rousseau, Voltaire, Renan, Musset, Dumas a j., anebo z úst laiků velikého jména a všeobecně i od nepřátel katol. církve velebených, tu poznáme snadno, že kniha zmíněná stala se v každé příčině epochalní. Moderní věda učiněna chtíc nechtíc hlasatelkou slova Kristova a přední její nositelé zapřaženi do triumfálního vozu Petrova! Úspěch knihy té svědčí nejlépe o její ceně. Za necelý rok už třetí vydání „Apologie křesťanské“. Snad už od dob Eusebia, který podobným způsobem psal svou „praeparatio evangelica“, nebylo knihy tak pádné, jako jest kniha Duplessyho, jež odsuzuje moderní lež, že stará víra se už přežila, že moderní muž věřit nemůže a nesmí, že člověk jest člověkem i bez Boha, bez kříže, kostelův a oltářů.

Jako kdysi apologeté křesťanští z pohanské filosofie dokazovali vznešenost a nutnost víry Kristovy a elementární hlad duše lidské po ní, tak i my dnes ještě můžeme dokázati tentýž elementární hlad, tutéž vrozenou touhu duše své po Kristu z nezničitelných slov, vepsaných v samou přirozenost člověkovu, touhu, jejíž podklad označen větami: „Sine fide impossibile est placere Deo, sine fide impossibile est etiam vivere".

Ovšem chceme-li tento text čisté přirozenosti čísti, jemu porozuměti a o něm se z autopsie přesvědčiti, nesmíme zůstati na povrchu, nýbrž musíme nahlédnouti do samých útrob moderního člověka, vniknouti tam, kde není přetvářky, lži, ohledů lidských, musíme pozorovati věk náš a jeho hyperkulturu, jak si počíná doma, v zátiší rodinném, jak se zmítá ve svém svědomí, když se mní nepozorovanou, když mluví klidný rozum a mlčí slepé vášně!

Kolik scén bychom mohli vylíčiti ze zákulisí moderní nevěry, jež na venek se chvástá nepředpojatostí (Mommsenova „voraussetzungslose Wissenschaft"), vědeckým bádáním a hrdinstvím, zatím však odehravši svou úlohu na jevišti veřejného života zalézá jako lehké ženštiny za jeviště a pak chvatně pádí do vzdáleného bytu, aby tam strachem se chvěla před soudnou stolicí vlastního svědomí. Snad také doklad pravdy přislíbení Kristova: „Et — — non praevalebunt!"

Ačkoli však moderní nevěra tak často sama se sebou musí zápasiti, přece zůstává faktem nepopíratelným, že většina dnešní intelligence církvi katol. se odcizuje, ať se to jeví odpadem vnitřním anebo toliko odpadem vnějším, lichou bázní vynuceným; vždyť i dnes mezi intelligencí jest mnoho Nikodemův.

Příčin, ze kterých možno vysvětliti ten všeobecný odpad moderní intelligence od církve sv., příčin těch udalo se již mnoho, a snad ještě více jich uvede budoucí historik dnešního života moderního — více méně případných. Než tolik už nyní jest jisto, že nauka Kristova sama v sobě nikdy nebyla a býti nemůže příčinou moderního indifferentismu náboženského; geniové všech věků a národů, byť i proti své vůli, nuceni byli dáti nauce Kristově svědectví, jaké hlásají známá slova Velepísně Šalomounovy: „tota pulchra es, amica mea", — sine macula et ruga!

Vzhledem k tomu tedy můžeme hledati příčiny povšechného odpadu intelligence dnešní od katolicismu buď v samé intelligenci, buď v církvi, buď v obou, anebo snad i ve vnějších okolnostech, poněvadž jinde příčiny oné si mysliti nelze. Všimněme si tedy především té moderní intelligence!

Už při vyslovení jména „intelligence" očekávali bychom, že lidé akcentující tak mocně rozumové přesvědčení vůbec a tedy v nejdůležitějších otázkách životních zvláště, své stanovisko označí teprve po náležitém poznání, prozkoumání a nestranném rozboru nauky Kristovy, neboť bez toho všeho není možný úsudek — aspoň ne úsudek intelligenta důstojný. Avšak — moderní intelligent nauky Kristovy většinou nezná, anebo jí aspoň nezná ve světle věrouky katolické — a přece ji s lehkým srdcem odhazuje. Než na tom není dosti: ona ignorance, ono špatné poznání Krista šíří se, ba skoro se pěstuje ve školách, podporuje se v rodině a společnosti moderní, hlásá se knihou, velebí divadlem — bohužel, za přízně nevěreckých zákonů. Či snad myslíte, že znají Krista ti, jichž ideálem anebo dokonce splněným už přáním jest škola bezkonfessijní,

ti, kteří nedovolují vštěpovati do srdce dětského símě sv. víry, ti, kteří odpírají knězi-vychovateli právo na mladou duši a nevinné srdce žákovo, totéž právo, které sami vykonávají nad jeho rozumem!? Vždyť by přece museli vědět, že dávajíce svěřenci svému pouhé vědění bez náboženství, nedávají mu vlastně nic pro praxi života, museli by vědět, že mu tak zhasínají jediný světlý bod v tom temnu vášní, hříchů, bídy, starostí života, že mu tak odnímají sílu, která by ho držela nad hlubinou duševní smrti. Řekl sice kdysi slavný jeden básník: „Wer Wissenschaft und Kunst besitzt, hat auch Religion, wer jene beiden nicht besitzt, der habe Religion“ —, ale máme proto široce dokazovati holou a bezednou frivolnost tohoto výroku? Vždyť právě v tom nemírném přeceňování vědy a umění spočívá, jak doznává i Dr. Kramář, z valné části mravní surovost a zdivočilost naší doby. (Student. Sborník, r. IV., č. 2, str. 23.)

A jestliže už dnešní škola nevede k dostatečnému poznání Krista a jeho učení, tož výchova v moderních rodinách a ve společenském životě intelligence tuto ignoranci ještě utvrzuje a podporuje. Tato obžaloba jest jen závěrem odvozeným z daných poměrů — i u nás. Místo dlouhých důkazů dovolte mi uvésti jako částečnou praemissu k onomu závěru charakteristický citát jednoho našeho listu („Česká Samostatnost“ cit. z „Hlasu“, čís. 23., str. 5.), jímž intelligentní otec zřetelně ukazuje dnešní směr výchovy rodinné, a poněvadž je to v listě veřejném, tedy i směr výchovy společenské. Píšeť takto: „Pro omluvu zameškané kostelní ceremonie, jejíž význam — mimochodem řečeno, transsubstanciace neuznáváme a dítky naše též ne — má býti předloženo lékařské vysvědčení, ale pro omluvu zameškaných hodin vyučovacích, které mají zajisté větší důležitost než několik latinských slov a obratů v kostýmu, stačí omluvení rodičů...“ A dále: „Vždyť ani sv. Cyrill a Methoděj nevěřili v transsubstanciaci, ani se žádné hostii neklaněli, ani lidu klaněti se jí nenařizovali, ani děti po aktu tom na kamenné dlažbě neklečely. Každou hluchou náboženskou formu odsuzujeme, poněvadž záleží na tom, aby dítě mělo Boha a Krista v srdci a nikoliv, aby zvykalo mrtvé, bezúčelné formě, která vrcholí v modloslužbě, neboť Kristus nenařídil klaněti se něčemu z mouky!“

Netřeba výkladu, aby z těch slov vyniklo autorovo „hluboké“ vzdělání v nauce Kristově a z něho plynoucí přesně „vědecké“ tvrzení „duchaplného“ objevu historického z velkých, ale málo známých dob nově pokřestěné Moravy! Jenom že nám při takových slovech intelligentního otce-vychovatele bezděčně napadají výstražná slova Písma, pronesená u sv. Matouše o farisejích: „Caeci sunt et duces caecorum, caecus autem si caeco ducatum praestat, ambo in foveam cadunt.“ (Mat. 15 [14].)

A kolik je dnes takových „slepých“ vůdců teprve v životě společenském! Vždyť nedávno i našemu studentstvu s velikou zálibou představoval jeho „pokrokový“ časopis podobného vůdce a hrdinu v osobě známého pražského knihkupce, pověstného znalce „čistého“ evangelia! Při jakémsi soudním přelíčení byl totiž tento pán jako svědek volán ku přísaze. Když však už sluha rozžaté svíce postavil před svědka vedle krucifixu a přítomní povstali, praví pojednou docela klidně pan knihkupec: „Pánové, já nepřísahám!“ — „Jste nevěrec?“ ptá se soudce. A pan knihkupec na to: „Jsem bez konfesse, ale věřím dle bible.“ — „Tak tedy přísahat!“ nutí ho jeden z přísedících radů.

— „Ne, ne, pánové, já nepřísahám! Bible mi to zakazuje“, praví vážně, vytáhne z kapsy bibli a cituje: „Sv. Matouš, kap. 5., verš 34.: Ale já pravím vám, abyste nepřísahali všelijak...“ Svíce se tedy shasly a pan knihkupec svými „odbornými“ vědomostmi theologickými stal se vítězem nad učením katol. církve — aspoň v očích intelligentních pánů redaktorů a jimi svedených studentů-abonentů!

Avšak případ tento není ojedinělý; podobnou ignoranci anebo učení církevní důkladně překroucené se všemi předsudky stokrát už vyvrácenými neustále propaguje svobodný tisk, který přece je skoro denní stravou moderního člověka. Což divu potom, že značná část myslícího tvorstva, zmámena svůdnými frasemi o svobodné pravdě, bloudí, kráčejíc nikoliv ku Pravdě první, nýbrž daleko od Ní! A to snad už může se nazvati soužením, jímž trpí lidstvo, to už může se nazvat neštěstím, když lidé působením novin ztratili smysl, jímž odlišovali pravdu od klamu, ztratili cit pro bezpráví, když zlo stalo se drzým a křivda počala mluviti jazykem spravedlnosti, slovem když duše lidská vůbec stala se nemravnou a oslepla. (Sienkiewicz, Bez dogmatu, str. 54.)

A že lví podíl na nevěře dnešní intelligence má zvláště moderní věda a filosofie, jest známo. Vždyť to už dávno není věda, jíž nepřímou normou bylo Zjevení, to už dávno není filosofie, která ve službách církve co nejdůsledněji, jak doznává i Masaryk (Základ. konkr. logiky, str. 172., § 133.), v theorii i praxi provedla jednotný názor světový, ale je to věda a filosofie, kterou můžeme nechat mluviti slovy Ploszowského z „Bez dogmatu“, když praví: „Nedovedu si v hlavě srovnati, že by bylo možno neprohlédnouti s obou stran každou zásadu, třebas od věků nevím jak dosvědčovanou, nerozložit ji na části a částečky, atomy, slovem, potud rozkládat, pokud se nerozsype v prach a nedá se už složit v prvotní stav.“ (Str. 301.)

Ovšem to všechno dovede přeanalysovaný skeptik moderní, ale když na konec mu zbude v duši jen veliké nic a v krvi veliká nervosa, když mu půda pod nohama zmizí, pak myslím, nemusíme ani pochybovati o upřímnosti a oprávněnosti slov téhož Ploszowského, s nimiž přichází k dnešní filosofii a praví: „Obdivuji se tvé střízlivosti, ctím přesnost analysy, ale tím vším jsi mne učinila nešťastným Nemáš, jak sama přiznáváš, dost síly, abys odpověděla na otázky, jež mají pro mne největší význam, ale měla's jí dost, abys podkopala mou důvěru v učení, které mi na ně odpovídalo netoliko rozhodně, ale i způsobem utišujícím, sladkým. A neříkej, že neodsuzujíc nic mi dovoluješ věřiti všecko Není pravda. Methoda tvoje, duše tvoje, bytost tvoje jest pochybování a kritika. Tu svou vědeckou methodu, ten skepticismus, tu kritiku jsi tak vštípila v mou duši, že se stala mou povahou. Vypálila's jako lapisem ve mně všecky nervy ducha, jimiž se věří prostě, takže kdybych chtěl věřit, nemám čím ...“ (l. c. str. 24., 25.) Věru smutné konce vědy osvobozené od „jařma víry“!

A aby obrázek náš byl poněkud úplnější, připomeňme si ještě činitele pro naši otázku též důležitého, totiž divadlo, které dnes tak často neblahým vlivem působí na výchovu celých mass intelligentních diváků! Kolik nadávek na náboženství, Krista, církev padlo už na jevišti — a jaký potlesk — kolik pikantních poznámek o kněžstvu a oltářích — a úspěch báječný, obecenstvo

šílí radostí. Divák, nalokav do sebe z nádherných scen jed posměšných úsudků a předsudků o svém náboženství, tak s těmi předsudky vrací se domů . . .

Při takovém stavu věcí můžeme dále říci, že moderní intelligent, i když nauku Kristovu zná, zná ji většinou nesprávně, z pramenů nečistých, z předsudků a knih protestantských, které mu kalí čistý zdroj poznání učení církve svaté. Je přirozeno, že z těchto předsudků, všemi prostředky novověké kultury hluboko zakořeněných, nutně a samo sebou už místo horoucí touhy po pravdě Kristově povstává energický odpor, ano i vášnivý boj proti Ní, jemuž čeliti bývá tolik, jako prolamovati čínskou zeď. Vždyť ještě dnes najdete celé legie intelligentů, kteří — abychom to aspoň nějak doložili, — pořád si budou vysvětlovat neomylnost papežovu zcela nesmyslně, kteří budou blouznit o stvoření v 6 dnech nejapně vysvětlených, kteří budou blouznit o slepé víře, jíž prý se musí obětovat to nejvyšší, co máme, touha po pravdě, duševní svoboda a rozum, jen aby mohli proti „černému“ nepříteli zvolati své okřídlené „Ecrassez l'infame!“ (Student. Sborník r. VIII. str. 10)

A tato chorobná nevraživost a jakýsi zásadní odpor proti pravdě církve svaté, živený předsudky, jest hlavně neblahým plodem sousedství protestantismu, který, když sám nemůže bouřlivé své vlny převalit přes břehy katolicismu, aspoň mraky z těch černých vod snaží se zahalit zářící Slunce Kristovy pravdy nad nivami Království Božího.

Nelze však zapomenouti též na jiný zdroj nábož. indifferentismu, jímž jest v četných případech přílišné zaneprázdnění, ať si už je to zaneprázdnění čestné, způsobené starostmi materielními a badáním vědeckým, anebo jen zaneprázdnění diktované široce vládnoucím dnes egoismem a sybaritským požitkářstvím.

Jest ovšem pravda, že dnešní urputný boj existenční zabírá mnohému intelligentu skoro celý den, nezůstavuje mu téměř chvilky, v níž by se mohl obrátit k svému nitru a potřebám duše — ale což není důležitější „Kampf ums Dasein“ týkající se části člověka nesmrtelné a rozhodující o existenci věčné! Vždyť ne nadarmo řekl Kristus Pán: „Hledejte nejprve království Božího“ — — —

A slova ta platí zajisté i takovým intelligentům, kteří ve své vědy a experimenty pohříženi stávají se dle slov Masarykových (Zakl. konkr. log. str. 175.) jen modlosluţebníky kyslíku, uhlíku a jiných atomů; žijí jen rozumem a ne celou duší.

Avšak ptáme-li se, může-li takovým intelligentům, ba může-li vůbec pouhá věda nahradit náboženství, takže by místo dosavadní víry zaujala „přesná“ věda fakt, věda positivistická, tu můžeme odpověděti pěknými slovy člena francouzské Akademie, Champagny-ho, jimiž uvítal positivistu Littré-ho do kruhu „nesmrtelných“; pravil: „Věda urputně upjatá na živly hmotné, tato věda, která zkoumá suše pouze zjevy, aniž se povznáší ku příčinám posledním, nejvyšším, nikdy neukojí žízně lidstva. Člověku je třeba i jiných životních výkonů a hledá satisfakci i pro svůj rozum, hledá útěchy pro celé své bytí, hledá i jiných léků pro své bolesti! Lidstvo má zapotřebí i jiných růží, jimiž by zdobilo hroby svých mrtvých: jiných melodií, jimiž by se těšilo u kolébky svých nemluvňat!“

Čemu však žije dnešní svět i intelligentní nejvíce? Jest to čirý materialismus, všemožné oblažování jen hmotného já s hroznou ignorancí a zanedbáváním ušlechtilejšího já duše — čímž vzniká ona charakteristická přesycenost, otupělost a vyžilost moderního člověka. Jsouť dnes lidé, a to ne snad jen v Paříži, nýbrž i u nás, — kteří nevykládajíce si, jak žijí, žijí tak, jakoby měl každý všelikou jistotu, že je život hoden toho, abychom do něho vložili všecky síly, poněvadž prý za ním jest toliko process chemický. (Bez dogmatu.) Že při tom na nějaký život náboženský není ani pomýšlení, snadno pochopíme, leda že si snad ti lidé egoismem zcela otupělí učiní náboženství z vlastní krásy, náboženství ovšem, jež chatrný zub podrývá a které vřídek na nose může zničiti naprosto. (Sienkiewicz, Bez dogmatu, str. 105.) Ale když se pak v jich neklidném nitru utlačovaná duše počne hlásit o svá přirozená práva, tu ty děti věku hledí ji utišit a upokojit kupováním rytin a akvarellů, chvílkovým amaterstvím a dilettantismem, Baudelairem, Ibsenem, Maeterlinckem a konečně dilettantismem vědeckým, zrovna tak jako když naivní dítě chce vyplnit nesmírné jezero hrstkou droboučkého písku. (Sienkiewicz, Rodina Polanieckých str. 111.) Avšak skutečný smysl života těch „geniů bez portefeuillu“ a té jejich blaseovanosti objevuje se zřetelně teprve v době zkoušek, životních pohrom, kdy nějaký proud Niagary zachvátí nejistou loďku života. Tu zápasí nejdříve ten člověk bez víry ze všech sil, jichž schopno je zoufalství, potom však nevida nikde rady, naděje, odhodí veslo, položí se na dno své lodi a počne si zpívati jako onen Indián, schvácený proudem Niagary. Jenom že Indiána na otruby hned semlel dravý vodopád, ale ty proudy životní vyvrhnou tak často jen na písčitý břeh a pustý bez vody. (Sienkiewicz.)

Tak smutná je tedy ta karriera moderního člověka, který pohrdnul Tím, jenž jest: „Cesta, Pravda a Život;“ v mládí vychovávají ho dvě chůvy: reflexe a kritika, a ty mu nad hlavou spálí všechny krovy, pod nimiž až dosud spokojeně žilo lidstvo, a tak pošlou ho do světa bez víry a síly k životu, aby v něm jsa nejist svých cest a zbaven všelikých dogmat v duševní i tělesné přerafinovanosti trpěl bez útěchy chorobou svého věku a civilisace . . . ! A proto opět: „Hledejte nejprve království Božího!“

Až dosud byli bychom se tedy porozhlédli po přední části thematu, na počátku proneseného, totiž po některých příčinách odpadu dnešní intelligence od církve sv., pokud pramení v samé intelligenci.

Avšak i druhá část jeho, totiž hledání příčin dnešního nábož. indifferentismu v církvi, bývá velmi často probírána, ač ne tak často „sine ira et studio“.

Odezřeme-li tedy především od těch malomocných výronů nevraživosti k církvi sv. a od nejrůznějších hesel nepřátelských táborů, a všimneme-li si jen klidnějších výtek, mnohdy i z dobrých úmyslů pronášených, poznáme snadno, že stížnosti ty se týkají jen církve in concreto, t. j. potud, pokud sestává z lidí též křehkých, kteří pravdou Kristovou se řídí nebo neřídí, ustanovení svatá konají nebo nekonají a prostředků spásy hodně užívají nebo zneužívají. A tu zajisté leccos smutného bude pravdou!

Vždyť nelze na př. upříti, že nauka nadpřirozená mnohdy nepředkládá se naší intelligenci tak, jak to vyžaduje její vzdělání, ano že někdy již i ve školách v tom ohledu tak velice se uchyluje, že hodina náboženství bývá studentu odpornější než řecká grammatika anebo i mathematická úloha. Dále

nelze upříti, že církvi sv. mnoho škodí pohoršlivý život těch kněží, kteří vznešenou její morálku v životě svém nejen neuskutečňují, nýbrž i veliká pohoršení dávají nepořádným životem, lakotou, vzájemnou nesvorností a neláskou, že jí mnoho škodí kněží, kteří nemajíce dostatek horlivosti apoštolské svůj stav považují jen za prostředek k dosažení hmotného blahobytu.

Nicméně z těchto příčin nedá se vysvětliti dnešní všeobecný odvrat intelligence od církve sv., poněvadž zla ona v církvi vždy byla a budou, — ano byly i doby, kdy ona zla byla daleko větší a přece intelligence církve hájila! A konečně by přece tato zla odpuzovala intelligenci na nejvýš jen od chybujících členů církve, a ne od církve jako takové, kdežto skutečnost svědčí právě pro opak; ba stává se často, že kněží vlažnější, kteří se světu až příliš přizpůsobují, anebo dokonce i apostati jsou daleko oblíbenější než kněží konající horlivě povinnosti svého stavu. Než přes to mějme se na pozoru, abychom někdy sami nedávali zbraně proti sobě do rukou nepřátel; mějme proto vždy na mysli svatého Pavla, který všechněm učiněn jest všecko; a jestliže nám neustále vytýkají, že dnešní intelligenci zanedbáváme, že jsme k ní bezohledni, že nehledáme těch prostředků, které jsou často jedinou cestou k jejímu srdci, totiž autoritu rozumového poznání, zapamatujme si zvláště jako příklad působnosti vskutku apoštolské památný onen výstup v athenském Areopagu, kde apoštol Páně a sluha Ježíše Krista neostýchal se dovolávati svědectví básníků pohanských a cituje doslovně z „Phaenomen“ básníka Arata, zrovna tak jako i později ve svých epištolách k Titovi (Tit, 1^{12}.) a ke Korint. (I. Cor. 15^{33}.) dovolává se svědectví Epimerida a Menandra. Čeho chtěl dosíci sv. apoštol tímto poukazováním na spisovatele pohanské a uváděním jich až do textu knih svatých? Zajisté chtěl si jen získati větší ochotu u svých posluchačů, když se jim zavděčí znalostí jejich knih, chtěl tím ukázati, že všude umí všímati si slova pravdivého a všude rozeznávati dobré od zlého, pravdu od bludu, že si umí všímati potřeb, poměrů, ba i předsudků svých posluchačů, jen aby dospěl ku poslednímu cíli a konci svých snah, totiž aby všechny získal Ježíši Kristu.

A což nebylo by i dnes podobné počínání a podobná taktika v apologii křesťanské vděčným a záslužným úkolem intelligence a horlivosti kněžské, čili jinak: úkolem horlivosti apoštolské, zvláště když by tím lecjaká výtka proti nám odpadla? Vždyť společnost souvěká, jak praví svrchu vzpomenutý Duplessy, skládá se ze dvou nestejných částí: menšina jsou křesťané opravdoví, konající své povinnosti nábož., většina však hoví si v indifferentismu. Když se tedy věřící lid shromažďuje kolem kazatelen, zapotřebí jest hlásati mu jen slovo Boží a kazatel nemusí než ozbrojiti se znalostí knih posvátných a útočiště brát především k evangeliím. Jsou-li také mezi nimi někteří vlažní, již na bezcestí dostali se jen proto, že otevřeli srdce své dokořán nedovoleným vášním a žádostem, i těm zapotřebí jest hlásati přede vším evangelium, upozorňovati je na sliby a hrozby Písma sv., čili mluviti k nim řečí víry, poněvadž posud jí úplně nepozbyli.

Jak ale mluviti s tou velkou většinou lidí indifferentních, u nichž víra je úplně mrtva? A přece i těm je třeba slyšeti slovo Boží, hlas církve svaté. Což dostačí Písmo sv. tam, kde vůbec není víry, nebo autorita církve, když neuznávají její oprávněnosti? Jediná jen autorita jim zůstala a to autorita

rozumu. Nezbývá tedy, než dovolávati se této poslední a první autority — a podati důkaz, že i zdravý rozum neodolatelně domáhá se víry, že víra může a musí souhlasiti úplně s rozumem, ba že víra rozumu nepotírá, nýbrž jej povznáší.

Ovšem musíme i zde jednati prozřetelně, abychom snad neutonuli opět v rationalistickém naturalismu, jako se to na př. stává i autorům katolickým, kteří zapomínajíce na dary a schopnosti nadpřirozené, prohlašují některé předpisy církve sv. a zjevení za nesplnitelné jen proto, že prý přesahují síly přirozenosti lidské. Nutno tedy důsledně rozeznávat ono dvojí stanovisko víry: přirozené a nadpřirozené; vždyť víra, morálka a život podle zákonů přirozených není a nebyl by nikdy sám o sobě špatný, — avšak Bůh povolal lidstvo ku víře, morálce a životu nadpřirozenému v milosti, a tím stává se víra, morálka a život pouze na základech zákona přirozeného de facto relativně bezcenným, nedostatečným a bez zásluhy.

Když tedy moderní intelligence proti nám tvrdí se stanoviska protestantského: nekradu, nelhu, nezabíjím, nesmilním atd., nezavrhujme hned skutečné ceny takového života, nýbrž poukazujme na základě positivního zákona Božího na to, že zákon přirozený nestačí nyní k spáse věčné, poněvadž milostí Boží přijal člověk schopnost i povinnost činiti více — totiž plniti nejenom zákon přirozený, nýbrž i zákon Kristův! Filii Dei sumus. Jam non dicam vos servos, sed amicos meos!

Toť tedy taktita par excellence katolická, taktika znovuzrozená z dob prvního křesťanství! A chceme-li i dnes touto taktikou otvírati cestu pravdě Kristově do srdcí indifferentní intelligence, musíme si především osvojiti důkladné a jasné poznání nadpřirozené nauky církve sv., musíme sami se v ní prohlubovati tak, jako to činili první apologeté křesťanští, Augustin, Justin, Origenes, Tertulian, anebo ten Bohem nadšený apologeta církve svaté contra Gentiles, nezanedbávajíce při tom, pokud možná, též obory profanní, které často mohou nám býti dobrým mostem k nepřístupným jinak názorům moderního intelligenta. A když takto dobře ozbrojeni přiměřenou zbraní ducha, vejdeme v ten velký Areopag moderního pohanstva a budeme v něm hledět získávat své bratry silou dobrodiní a teplem opravdové lásky Kristovy, nebudeme pracovati nadarmo; živť jest zajisté Bůh, který požehná práci naší, takže, kdyby i ten Lazar již v hrobě ležel, budeme míti dosti života pro něho i pro sebe, budeme míti dosti slzí k pláči nad ním, dosti moci, abychom zvolali oním velkým výkřikem: „Lazare, třeba mrtvý, slyš hlas, který tě křísí, a vyjdi z hrobu!“

Frant. Odvalil. (Ol.)

Dojmy a nálady.

II.

Tma dýchla v dálky rozteskněné,
a měkký její vlas
tajemstvím moci utajené
do očí lehtal nás.

Tak měkce v dáli zamlžené
rozlil se zvonů hlas!
A touha duši v prostor žene,
a stesk ji poutá zas.

Proč vábí mne ta divná dál?
Proč zvon se v mlhách rozhoupal?
Proč do duše vzduch naval cizí?

Vzbudí tam sny — tak uplakané,
rozporu bolest jen na dno až skane —
a přec jak ve snu vše zmizí.

Může-li bezbožecká filosofie nahraditi křesťanský názor světový?

Josef Vrchovecký. (Ol.)

„Bytostí plnou protiv, nejbídnějším ze všech tvorů jest člověk, neboť ostatní nemají potřeb, které by přesahovaly jejich přirozené meze, kdežto člověk jest jimi zrovna přeplněn a nikdy nedojde uspokojení. Lží jest jeho přirozenost, a štěstí pro něho“, praví autor na jiném místě, „že si může vzíti život.“ Těmito slovy charakterisuje starý pessimista Plinius rozervaného člověka antického, který pln zoufalosti hledá účel života lidského a nenalézaje ho v tupé resignaci, ztrácí naději na vysvobození. Zda nehodí se však slova jeho i na moderní, znavené duše, které odhodivše od sebe veškerá pouta autority, pochybují o možném rozluštění světových hádanek odevšad člověka obklopujících?

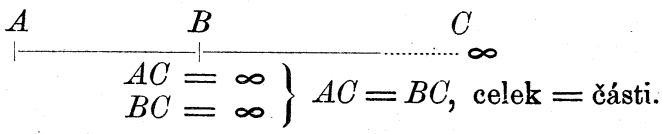
Pozorujeme-li svět vůkol sebe, vidíme, že v životě skoro každého jednotlivce převládá bol, že pravdu děl Schoppenhauer: „Jest jenom jeden omyl člověku vrozený, že jest na světě k tomu, aby byl šťasten.“

Prameny: Schell, Religion und Offenbarung. Problem des Geistes. Dr. J. Müller: System der Philosophie. Eucken: Kampf um einen geistlichen Lebensinhalt. Kappes: Metaphysik als Wissenschaft. E. L. Fischer: Metaphysik. Vychodil: Apologie.

Obdařen rozumem a svobodnou vůlí je puzen plápolající touhou dopátrati se pravdy, dosíci dokonalého štěstí. Žene se za svým ideálem, stokrát zklamán, trápen tajemstvími, znovu žene se v před, by došel cíle, a když zdá se, že jej má v rukou, pozná jeho nedostatečnost, vanitas — excelsior! Nač jsem vlastně zde? odkud přicházím, kam spěji? Kdo vložil v nitro mé nezničitelný osten touhy po dokonalosti, když se vlastně nikdy nesplní? Má život můj vůbec nějakou cenu? Nač ony kruté rány osudu, rány mnohdy nezasloužené? „Toť temná hádanka, jež mne stále pronásleduje," píše neznámý bohoslovec (protestantský) ve svém boji o světový názor; „kdo spočítá ty nesčetné ubožáky jak v palácích, tak i v chatrčích neřestí, kteří tělesně i duševně hynou za vinu svých rodičů?" Ironie osudu, jež jako odvěká kletba lpí na lidstvu, zostřena bojem ideality našeho nitra s ledovou skutečností, prázdnotou pouhého mechanismu životního nutí nás bez ustání hledati ideál pravý, souhrn všech dokonalostí, ideál, který by rázem všechny temné hádanky rozluštil, upokojil celého člověka, který by nezvratnou normou myšlení a jednání byl cílem pro všechny pro vždy. Nesmí to však býti pouhá fikce rozumová, na pravdě se musí zakládati; postrádá-li jí, nemá ceny.

Náboženství, které učí, že jsme částkou účelného celku stvořeného za jistým cílem, a tím jedině dovede uspokojiti naši přirozenost, náboženství, jehož negace se kdysi pokládala za šílenství (Herodot III. 38), se nyní odhodilo jako názor špinavý a sobectvím pokálený (Feuerbach). Rozbila se pouta autority, bez níž je řád společenský nemožný, individualism slavil triumfy, a tím povstal všeobecný chaos, rozumová a mravní anarchie, „která", jak píše Masaryk, „nutně vyžaduje organisaci na pevných základech jednotného názoru filosofického". Podobně soudí Krejčí v „České Mysli". Nyní nastává otázka, zda jest filosofie skutečně s to, aby zbudovala jednotný názor o světě, který by dostačil všem pro všechny doby. Podívejme se jen na různé soustavy filosofické, vyhovují snad tomuto požadavku? Kolik tu nauk zásadně si odporujících a každá se chlubí svou pravdou, která přec může býti pouze jedna, jak praví zdravý rozum: Materialismus pantheismus, spiritismus, skepticismus atd. Hmota, síla, pohyb, toť základní dogma materialistů. Odkud však sebevědomí? jak vzniká pocit? Nervem dostávají se pohyby do mozku, a najednou máme vědomí jistého pocitu; toť přece creatio ex nihilo, neboť Binet a Coutier dokázali, že energie pohybů nervových jest i po dosaženém vědomí táž, ano někdy se i stupňuje, jak mínil Lehmann na sjezdě psychologickém v Mnichově r. 1896. Kdyby onen fysický zjev přestal, dalo by se pak vědomí nějak vysvětliti, ačkoli by přechod pohybu ve vědění byl hádankou; ale přechod pohybu a v pohyb a + vědomí b, nebo snad a v b + 2 a, toť odporuje zákonu identity; pocit není pouhým pohybem, nýbrž vzniká reakcí nehmotného principu v nás, který nutně vysvítá z naprosté jednoty a kontinuity vědomí, které moderní filosofie prostě ignoruje bojíc se, že by snad za relativní duchovou podstatou našeho „já" mohla se skrývati duchová bytost absolutní. Duch vládne hmotou, zušlechťuje ji, a uvádí v krásný soulad; tímto archimedickým bodem, v němž zračí se svět mimo nás jako v nehmotném zrcadle, překročujeme meze

bezprostřední zkušenosti totiž každým aktem myšlení, soudem, abstrakcí, všeobecným pojmem povznášíme se svobodným rozhodnutím své vůle nad mechanickou nutnost, poznáváme absolutní hodnotu dobra a zla, rozdíl od nás úplně nezávislý. Ale snad má každý atom nějakou duši, řekne hylozoista. Toť pouhá domněnka, neboť na hmotě nepozorujeme nic duchového, z hmotné složitosti nevznikla by jednota vědomí, která nezávisí na množství atomů. Základní omyl materialistů je absolutnost hmoty. Tato mohla by býti pouze v prostoru nekonečném; že jím však prostor není, dostačí uvésti Bakonův důkaz:

Nekonečný prostor byl by koule, jejíž střed by byl všude, obvod nikde; neměl by míti žádných částí, žádných rozdílů; ovšem že si nedovedeme představiti omezený světový prostor, proto však nesmíme již tvrditi, že je nekonečný. Proti absolutnosti hmoty jest též zákon Clausiův. Dle něho spěje vesmír ke konečnému vyrovnání, kdy promění se energie pohybu v teplotu, čemu též nasvědčuje přírodní věda; kde je konec, musí býti i začátek všeho organismu a jeho různých druhů; přirozený vývoj jest vyloučen, jak dokázali objektivní učenci, dovolávání se náhody nevysvětluje ničeho. Podivuhodná účelnost jak v pouhém organismu, tak v obdivuhodném instinktu zvířecím, nejvíce pak v intelligenci člověka se jevící vyžaduje jako původce bytost nejvýš rozumnou. Ordo est aliquid rationis, dí právem sv. Tomáš. Bojem o bytí se darwinistům nikdy nepodaří hádanku rozluštiti. Zda spokojil by se člověk tázaje se měšťana, kdo město vystavěl, kdyby se mu odpovědělo, že nikdo, že je v městě tom pouze zákon, by budovy nepěkné se sbořily. Jsou tedy i darwinisté nuceni předpokládati, že nevědomý pud se vyvíjí, ačkoli je to zjevná kontradikce, popírati při tom jeho původce. Pouhým mechanismem se účelnost nerozluští, jak uznával Du Bois Reymond, známý svými sedmi hádankami světovými, o nichž praví, že zůstanou vždy záhadami; ignoramus et ignorabimus. Není však upřímnější a čestnější uznati sílu nadmechanickou, kde toho jest třeba, než skepticky opakovati své (nepřirozené) ignorabimus, na kterém se nedá zbudovati žádný názor světový, bez něhož názor životní nutný pro lidstvo je holou nemožností? Nad materialismem vyřkli světoznámí učenci Pasteur, Virchow, v nejnovější době Paulsen a Eucken své anatema.

Podobně má se věc u pantheismu. Τὸ πᾶν ἐστὶ θεός; neboť kdyby bylo něco mimo Boha, bytost absolutní, byl by Tento omezován, nebyl by absolutní, proto musí být vším. Jak ubohý to bůh, který se s černou zvěří ve špíně válí, který jest s psem bit, jenž se zločinci provádí nejhanebnější věci atd. Aristoteles praví o něm, že jest nemilosrdně vpleten na kolo Ixionovo. A co se týče původu všeho bytí, kolik tu paralogismů. Hned jest to Heglova idea bytí beze vší určitosti, která zároveň je ničím; ironicky podotýká E. S. Fischer ve své metafysice, že by pak dle tohoto filosofa evangelium mělo zníti: „Im Anfange war das Sein und das Sein

war ein Nichts und das Nichts war ein Sein." U Schoppenhauera je principem všeho absolutní vůle a představa, u Hartmanna nekonečná idea a nevědomá vůle, které v hrůzyplné svatební noci plodí vše i člověka, u Feldegga pouhý cit. Zajímavo jest, že všechny systémy protitheistické uznávají za princip něco absolutního, jsou nuceny uznati, že se vyvíjí, zdokonaluje, dospívá k vědomí (Hartmann) v konečném, relativním. Absolutno se vyvíjí, zdokonaluje, dá se tak málo slovy říci víc absurdností?

Není pouhé prázdné vůle, není bezbarvých absolutních ideí, jež snad vesmírem plují, musí však býti absolutní bytost, která má obě v moci. Allursächlicher Gedanke und selbst bestimmender Wille (Schell.) Negace osobního Boha, negace posmrtného života, svobody vůle někdy i negace veškeré objektivnosti, solipsism, který by byl pouze tenkráte správný, kdyby jen jediný člověk žil na světě, pak mohl by tvrditi všechny nesmysly, nikoho by nebylo, kdo by mu je vyvrátil. S Ciceronem musí každý zvolati: „Není nic absurdního, čeho by nebyl některý filosof zastával." „Die Sprache der Natur wird nicht verstanden, weil sie zu einfach ist," prapodivně znějí tato slova v ústech Schoppenhauerových, jenž snad nejvíce hlas přírody překrucoval, i nejzřejmější věci popíral. Či není snad překrucování popírati svobodnou vůli, o níž máme naprostou jistotu ve vlastním svém vědomí? Odkud má býti nezničitelné přesvědčení její skutečnosti, trýzeň svědomí, lítost, která nám praví, že jsme mohli jednati opačně, odkud vědomí viny, cit zodpovědnosti? Řídíme let svých myšlenek, vzpíráme se různým obrazům mně se nám vnucujícím, nejsme přece jako onen pověstný Maniacus se svým šíleným letem idejí. Kdybychom se nemohli rozhodnouti, kdybychom nebyli pány svých skutků, smutný by to byl osud, býti pouhým divákem světového dramatu a nemoci zasáhnouti volně do děje. Ovšem nedá se upříti, že výchova, poučení nabyté zkušeností mají veliký vliv na jednání, ale platí o nich: inclinant, non necessitant, již tím, že můžeme skutek odložiti, si rozmysliti, věc uvážiti, je dokázána nesprávnost determinismu. Vytýká-li se nám, že u naprostého indeterminismu, kterého nikdo nehájí, nemá výchova žádného účelu, když motivy ztrácejí veškerou moc, pak směle se může říci, že vlastně dle nich je výchova bezvýznamná, poněvadž pak člověk slepým motivům podléhá, jako stroj mechanicky reaguje, pěstění charakteru je nemožno. O odměně a trestu nedá se mluviti, když člověk za sebe nemůže. Moderní fysiologie také s toho stanoviska člověka posuzuje; tak prý již pisanský professor Magri objevil bakcil, který člověka k vraždě nutí, jako vzteklina nutí psa kousati!

Popřením svobody vůle odňata půda mravnosti. „Chaos filosofický vítá chaos mravní" (Krejčí.) Téměř všechny systémy moderní ethiky se shodují v tom, že mravnost jest úplně nezávislá na Bohu, že je empirická. Je tomu skutečně tak? Odkud objektivní rozdíl mezi dobrem a zlem, všeobecný absolutně zavazující zákon mravní? „Man mag über Willenfreiheit, Unsterblichkeit und persönliche Gottheit so verschieden, wie immer oder ganz zurückhaltend denken, die Majestät der Sittlichkeit, der Pflicht, des Guten will keine ernstwissenschaftliche Richtung antasten" (Schell, Problem des Geistes.) Podobně soudí i Masaryk, že se podařilo

sofistům oklamati rozum, avšak svědomí (syntheresi) že neoklamali. Ani jediný systém moderní ethiky nám nedovede vysvětliti mravního zákona; principy všech jsou abstraktní. Hned jest jím všeobecné blaho společnosti, pouze co jí prospívá, je dobré, co jí škodí, špatné. Než jak často jí prospívají skutky mravně špatné na př. zavraždění tyrana. Dle této morálky se schvaluje euthanisie mrzáků, těžce nemocných, o jejichž ozdravení se pochybuje, zkrátka všech, již jsou společnosti na obtíž; ctnosti jako panenství, velkomyslné jednání s nepřítelem, pravdomluvnost by se měly pokládati za neřesti, kdyby někdy společnosti byly na škodu. Pro jaké blaho by měla společnost pracovati? Vždyť člověk vzdělaný vidí blaho v něčem jiném, než nevzdělaný; ctnost, láska k umění, cestování, ženy, luxus, morfium, alkohol! Kdyby se jednotlivci společnosti měli rozhodnouti, co pokládají za blaho, nehlasovaly by nižší vrstvy, jichž vždy je většina, pro hrubší požitky? Nebyl by způsobem takovým život degradován na suchý mechanismus, nebyla by tím zničena idealita lidské přirozenosti? Z tohoto utilitarismu čouhá čirý egoism, jistá zhouba společnosti lidské a důsledky jeho máme u Stirnera a v panské morálce Nietzscheově.

Pravý opak máme u Kanta. Tento rozdvojil člověka na theoretického a praktického. Co do theorie nemůže míti žádné jistoty, nedostane se za svět fenomenální a překročí-li jej, tone v hypothesách; jenom rozumem praktickým, vůlí, lze poznati absolutní dobro a mravní povinnost tak jednati. Na Kantův kategorický imperativ poukazuje se jako na skálu nezdolnou, která samojediná vyčnívá z moře nejistoty a pochybností, ale věru jest to pouze ledová kra se severu, které zahnána jsouc do teplejších krajin hned roztaje a pochybování stane se opět systematickým. Jenom na pevném názoru světovém dá se zbudovati životní názor, jest možna mravnost. Kategorický imperativ sám o sobě nezavazuje.

Zajímavo bude poznati motivy, které by měly odvrátiti člověka od špatného skutku, na př. vraždy. (Kant.) Maxima takového jednání by nemohla býti všeobecnou pro rozumné bytosti. (Fichte.) Každý život lidský jest prostředkem k uskutečnění mravního zákona, proto ho nemohu zničiti, nechci-li překročiti mravní zákon. (Wollaston.) Poznávám, že jednání mé by bylo výrazem nepravé věty! (Schoppenhauer.) Dle mé filosofie (pantheismu) jest bližní totožný se mnou, proto bych škodil sobě. Spinoza: Není nic užitečnějšího než člověk, proto ho nesmím zabiti. Adam Smith: Nevzbudil bych žádné sympathie. Masaryk: Cit lidumilnosti se ve mně proti tomu vzpírá. Který člověk tak ve skutečnosti uvažuje? Proti egoismu třeba živé moci, takové abstrakce rozhodně nezavazují; Hartmann vida, že Kantova morálka se tříští, poněvadž neodpovídá, odkud kategorický imperativ, hledá jeho původce v bytosti absolutní, dopouští se však veliké chyby, nečině žádného rozdílu mezi ní a světem; tím byly by všechny skutky stejně cenné, co je proti zákonu přirozenému. Pravdu má Hartmann, že jenom absolutno nás může zavázati, ale absolutno úplně od světa rozdílné; ono jedině může vyhověti naší mravní přirozenosti, může uvésti soulad mezi fatem a tím, co si kdo zaslouží. Tím jsme v náboženství, bez něhož není mravnosti; stkvělý důkaz skýtají

nám dějiny; mizelo-li náboženství, mizela mravnost. Co universum bez Boha, psychologie bez duše, to morálka bez náboženství. Popřeme-li Boha, jsme nuceni přijati štěstí a neštěstí jako výsledek mathematické nutnosti, všechny skutky jsou indiferentní, kdyby účinky jejich byly sebe různější; zločin, toť kámen, jenž padaje zabíjí, a skutek ctnostný, kámen, jenž nikoho nezasáhne; soustrast, pokora, modlitba, důvěra v příští spravedlnost jsou bezvýznamná slova, žádné nadšení, žádné povznášející city, žádný ideal; kruté fatum nad námi, ohromný stroj, jenž nemilosrdně zasahuje každého jednotlivce, ať toho zaslouží, nebo ne. Zda není rozumnější připustiti nějakého stvořitele, když veškerou relativnost nutně vyžaduje bytost absolutní jako pojem korrelativní připustiti, že bytosti konečné nemohou tvořiti nekonečnou řadu, čím by povstala konečná nekonečnost, že nekonečnost nutným podkladem.

Co přesahuje naše smysly, je pouhou chimerou, řekne moderní filosof; o takových věcech nelze míti jistoty, nauka o nadsmyslném postrádá vědeckosti, poněvadž se nelze bezprostředně svými smysly přesvědčiti. A přece nutí nás žízeň po pravdě a jejím řádném uplatnění v životě, touha naší přirozenosti snaží se za zjevy fenomenálními hledati cíl všeho, touha, jež je nutnou výslednicí naší rozumné podstaty, bez níž není možna. Kant sám, na něhož se zvláště moderní filosofové bojujíce proti metafysice odvolávají, uznával tuto touhu jako nerozlučnou s naším nitrem a mínil, že proto duch lidský nikdy neupustí od pokusů metafysických, tak jak si nebude moci odvyknouti dýchati proto, aby nemusil někdy dýchati vzduch nezdravý, Paulsen praví o něm, že veškeré snahy jeho odnášely se k metafysice; stavěti a ne pouze bořiti, pokládal za svou úlohu. Schoppenhauer jmenuje člověka dokonce animal metaphysicum. Popíráme-li možnost uspokojení touhy po nadsmyslném, popíráme též možnost realisování své rozumné bytosti, tím prohlašujeme nejenom onen pud, nýbrž i svou přirozenost za illusorní. Tímto předpokladem byl by život člověka, jak dí Schoppenhauer, „eine verzweifelte Narrenposse und Tantalushölle“, byl by žalostnou tragedií bez konce; člověk, koruna všeho tvorstva, ovládající rozumem ostatní živočišstvo, byl by nejbídnějším tvorem, obdařen schopnostmi, potřebami duševními, určen, odsouzen hnáti se za přeludem, blahoslaviti bychom musili s Humboldtem toho, kdo by se narodil jako blbec. Příroda prý nás stvořila a přece tak nepřirozeně, vložila nám neukojitelnou touhu po něčem, co vůbec neexistuje! Zásadní skepse může potom slaviti triumphy!

Je-li metafysika pro snílky, pak přestává věda býti vědou; neboť všechny snaží se proniknouti zjev až k jeho podstatě, žádná se nespokojí pouhým hromaděním zjevů, nevysvítá též z destruktivní práce v oboru metafysickém, že tam, kde se dá bořiti, se může též stavěti, positivně pracovati? K výšinám má se vznášeti duch lidský, ale se silným závažím empirickým, bez něhož se konstruují prázdné systémy rázu hypothetického, jak vidíme u idealistů pokantovských Hegela, Fichta, Schellinga, jejichž systémy skutečné „Ungeheuerlichkeiten“ jak dí Dühring, samy sebou padají.

Ze dvou pramenů prýští naše poznání. Smysly vnímáme látku, kterou má pak rozum proniknouti jak Röntgenův paprsek, a sestoupiti,

až ku první Příčině všeho. K poznání Této jsou dle Schella potřebny dva předpoklady; 1. bezprostřední a všeobecná platnost a nutnost principu kausality, 2. realita našeho vnitřního světa a světa mimo nás, což vše vyžaduje dostatečné příčiny. Oba tyto předpoklady moderní filosofie částečně zavrhuje, ačkoli tím nutně každý k absolutnímu skepticismu dojde. O tomto dí Hettinger, že se vyvrací sám, proto že se nedá nikdy prakticky uskutečniti. Zákon příčinnosti jest evidentní, bez něho není žádné vědy; nevyhne se mu nikdo i kdyby jej popíral. Schell píše dále: „Skeptická a kritická práce moderní filosofie zkoušela marně veškeré síly na tomto principu; dnes můžeme rozhodně říci: zákon kausality ve své absolutní platnosti vyšel vítězně z tohoto zhoubného boje, a jenom bázeň před majestátem první Příčiny svedla moderní filosofy k jeho negaci.

St. Mill namítá, že jako bytosti relativní nemůžeme poznati absolutní, neboť poznati můžeme něco jenom za jistých podmínek, totiž ohraničení, rozdílu a vztahu, co vše u absolutna je vyloučeno. Zde má Mill zcela pravdu, neboť mluví o adaequantním poznání Boha, které jest pro nás zde na zemi nemožné, ale jistotu o Jeho existenci a analogické poznání Jeho bytnosti můžeme míti přece; jenom takovou bytostí, totiž absolutní se dá vše vysvětliti. Každý pokus vejíti s Ní jaksi ve spojení, ku kterému nás nutí naše slabost a konflikty mimo nás, dává podklad náboženství, které jedině rozluštuje světové hádanky a uspokojuje naši touhu po vykoupení. Die Religion ist das Ringen nach Weltverständnis und Geisteserlösung. (Müller.) Je to nejmocnější pud našeho „já“, který se nezapře, kde zdravé, normální myšlení převládá, jest silnou pohnutkou veškerého jednání, jediným pramenem blaha společenského. Věru, jak divně by nás byla stvořila příroda! Bez víry v Boha, kterého prý vůbec není, nemůže společnost lidská spokojeně existovati, bez víry, jež jedině uspokojuje celého člověka, přináší mír, naději v konečné vyrovnání, bez této víry nechrání člověka nic před zoufalstvím a samovraždou. Náboženství, toto všeobecné přesvědčení lidstva, jediný pevný základ zdárného jeho vývoje, má býti stálou lží? „Víra není pouhou hříčkou fantasie, víra je smysl života“; píše Tolstoj a dodává: „často jsem přemýšlel, že jsem beze vší příčiny, beze všeho smyslu nemohl přijíti na svět. Vzpomínám, že jsem pouze tenkráte žil, když jsem věřil v Boha.“

Resumé.

Filosofie vzniká tenkráte, kdy se dopracovala společnost hmotného blahobytu, zůstala vždy omezena na jednotlivé školy, které se řídily heslem: Odi profanum . . . Nepůsobila nikdy na širší vrstvy, aspoň ne v podobném směru. Stálým stupňováním subjektivismu ztrácela ponenáhlu vážnost i u vzdělaných, až povstal naprostý individualism moderní doby, kdy skoro každý má svou vlastní filosofii. Chaos mnohých soustav na vzájem se potírajících, takže si člověk bezděky vzpomene na mythus Kronův, který své vlastní děti pozřel; všude stálá proměna. Učitelé mají žáky, kteří přijímají zbraně ducha od nich, staví se proti nim a zřizují nové školy na zříceninách starých. Přirozené otázce každého člověka, jak si mám svůj život zaříditi, předchází nutně otázka, jak smýšlím o

životě, odkud je, jaký jeho účel, cíl. Na tuto otázku nacházíme u moderní filosofie pravé „tohu vabohu“ a na první taktéž. „Mravní zušlechtění žádáme od filosofie, ale ta nám ho nedá, poněvadž dáti nemůže. Filosofických theorií je tolik, že v nich najdeš důvod pro každý čin, pro každou morálku.“ (Krejčí.) Co si má počíti duch lidský, na nějž doráží tolik učení, bájených výmluvností a obětavostí? Jaká tu nejistota, jaká muka! Lodička rybářova na rozbouřených vlnách je mnohem klidnější než jeho mysl. Snad sjednotili by se filosofové na jednom systemu, řekne někdo. Toť však holá nemožnost. Již ve starém věku pokoušel se prokonsul Gellius v Athenách o totéž a utržil si smích; za našich časů by pokus takový skončil ohromným fiaskem. Všady podryvají základy, bez nichž se nedá stavěti. Jednotný, úplný názor žádáme od filosofie, názor, který by nejenom v theorii, nýbrž i v praxi vystačoval pro všechny případy; neúplné, kusé vědění nemůže tvořiti žádného pevného podkladu; názor jednotný jest pouze možný na základě náboženském, potvrzeném autoritou božskou, názor takový musí nám zjednati naprostou jistotu, větší úplnost, již v mládí přesvědčení a to pevné, nezvatné, by mohl se každý bezpečně o ně opříti, by vytrval neohroženě v každém okamžiku, by měl stále před sebou ideal pravý, ideal živý. Takové jistoty nemáme u autority lidské, která se přece může klamati, jak učí denní zkušenost, zde jest třeba autority neomylné. Jedině Kristem rozluštěny temné záhady světové, na nichž zkoušel starověk všemožně své síly. Jasně poznán Bůh jako příčina a cíl všeho; všechny otázky, jež nutně vytryskují z podstaty lidské a stále světem hýbaly nedocházejíce buď žádné, buď neuspokojivé odpovědi, rázem umlkly; všem náboženskо-mravním potřebám najednou vyhověno. Kristem přinešeno čisté náboženství lásky, náboženství, jež neztrácí se v suchém rozumování jako v bramanismu ani v pouhém moralisování bez dogmatiky, což nacházíme v budhismu, náboženství, jež nezůstává na povrchu v zevnějších úkonech, jak to bylo u Řeků a Římanů. Toto náboženství přineslo vznešený pojem o Bohu jako bytosti nejdokonalejší, věčné (Tim. I. 6. 16), nezměnitelné (Jac. 1, 17), nekonečné a všudy přítomné (Mat. 5, 6. Skutky Ap. 7., 19; 17, 24.), vševědoucí (Mat. 6, 4.), nejvýš rozumné (Řím. 16. 27), všemohoucí (Mat. 19, 26.), svobodné (k Efes. 11., k Řím. 9, 6.), spravedlivé (Mat. 16, 27), ale též milosrdné (Luk 15, 20).

Po idealech se shání lidstvo, ale může býti ideal vznešenější než je Kristus, ideal živý, jehož snaží se již dva tisíce let lidé dosíci, jehož však nikdy nedostihnou? „Vezmi kříž svůj, zapři sebe sám a následuj mne.“ „Cokoli jste někomu z těch učinili, mně jste učinili“. Všeobecné sbratření, rovnost všech lidí před Otcem nebeským, hlásaná Kristem, obrodila starý, pohanský svět, v nitru si zoufající a působí blahodárně na společnost. Humanism není nic jiného než zvodnatělá křesťanská láska, a schází mu kořen, láska k Bohu, bez které časem uschne. Srovnejme vliv křesťanství na společnost s vlivem filosofie. Jak ohromný tu rozdíl! „Pyšní filosofové,“ volá Lacordaire, „kde jsou vaše idealy, pro něž jste jen chvilkově dovedli nadchnouti, kde jsou slzy vámi setřené, polepšené existence, potěchy vyšlé od vás?“

Kristus káže boháčům, by pokládali chuďasa za svého bratra, by jemu přispěli v nouzi; připomíná jim, že bude jim kdysi počet klásti ze statků pozemských. Chuďas snáší trpělivě veškeru bídu, maje stále Krista před očima a doufaje v lepší budoucnost. Kříž Kristův béře doposud mnoho a mnoho tisíc lidí, kteří s nadšením věnují celý život svůj nemocným, dávají na jevo bezpříkladnou lásku k bližnímu, o níž neměly doby předkřesťanské ani tušení. Mrtvy jsou idealy filosofů, ale Kristus, ideal živý, jenž nadšení vlévá do duší všech, trvá dosud a trvati bude na věky.

Fundamentum enim aliud nemo potest ponere praeter id, quod positum est, quod Jesus Christus. (I. Cor. 3. 11.)

VEL. KUŽELA. (Ol.)

Ve znamení horečné lásky.

Mohutná jabloň — starý kříž pod ní,
dřevěný, rozpukaný;
kolkolem pole,
na svahu, dole,
z pozadí ve stafáž tkaný
věnec hor mlhavých — nymfy jak vodní.

Cesta jde mimo. Kolik as po ní
poutníků denně přejde! —
s blahem i bolem
mihnou se kolem,
sotva však jednomu vzejde
myšlenka na Toho, z Něhož vše roní.

Ještě ten rolník, nahnutý tíží
zapadlých, zvadlých roků,
s runami v čele,
s ranami v těle,
s reflexí nitra v oku
vzpomíná, zírá od pluhu k' kříži.

Vždyť v něm se skryly epochy žití:
vůně jar odumřelých,
podletí písně,
jeseně tísně,
rozkoše polibků vřelých,
snů tiché záplesy i bolů vytí.

Přírody dómem ku poctě znějí
Nekonečnému zpěvy:
barevných tónů — — —
— klekání zvonů —
modlitby květů zjevy
v guirlandách ztlumeným refrénem chvějí:

„Beránku tichý, Jenž snímáš hříchy,
posvěť ty vonné lány,
plody ať jisté
k Oběti čisté
zrodí, tlukoucí v brány
Milostí pro pusté, vypráhlé líchy!“ —

— Ostatní? ignorují buď — Boha!
údery kleteb bijí — —
ztřeštěné mozky!
Proč, Mistře Božský,
trpíš tu parodii?
„Vnikl's už, milený, v tajemství Boha?“

Vyznání a zpověď.

Z knihy F. Copéeho »La Bonne Soufrance« přel. OLDŘICH ZLÁMAL. (Ol.)

Jean Jacques Rousseau úvodní větou svých „Vyznání“: „Podnikám něco, co v minulosti nemá příkladu a co nebude míti v budoucnosti napodobitelů“ osvědčil se — řekněme směle — historikem zapomínavým a špatným prorokem. Jest obecně známo, že v prvotní církvi kajícník na sebe před celým shromážděním žaloval, a rovněž není neznámo, že od pověstné knihy ženevského filosofa předkládá bez rozpaků celé množství spisovatelů všeliká indiskretní přiznání o svém nejintimnějším životě.

Dodejme však rychle, že ze všech převratů rozpoutaných geniem Rousseauovým v politice i mravech tento aspoň některé krásné plody vydal. Byla tím obrozena literatura, volání jeho po prostotě přineslo několik uměleckých děl. Není věru zajímavější knihy a zároveň přitažlivější, s podmínkami trvání tak zajištěnými, než když člověk poctivého smýšlení snaží se podati duši svou bez škrabošky a ukázati ji úplnou a nefalšovanou.

Ostatně se to každému ani tak snadno nedaří. Mezi hlavou vzpomínající a rukou, která vládne pérem a má zachytiti vzpomínku, je jakýs neproniknutelný prostor, v němž přechody hlídají sebeláska a stud. Proto nevěřte tisknutým zpovědím. Možno všeobecně na ně applikovati, co bylo v duchovním smyslu řečeno o jistých překladech, že jsou „věrolomné krásky“. Portrait malířův, jím samým shotoveným, je vždycky idealisován.

Jaké odvahy proti tomu potřebovali křesťané za dob heroických, když na kolenech klečíce před svými bratry zkroušeně vyznávali hříchy své a prosili o milost. Řekněme upřímně a zkrátka: bylo to překrásné! My nejsme již v katakombách římských a církev svatá velmi moudře zavedla zpověď soukromou, nařizujíc knězi úplné mlčení a ukrývajíc jej prozřetelně v šero zpovědnice.

Kdo se snaží o mravní zdokonalení, tomu je zpytování svědomí nutností. Nevím již, v které komedii řekl kdosi tuto banalitu: „Chodím jen k těm, jichž si vážím“; a kdosi duchaplně mu odpověděl: „Kdybychom chodili jen k těm, jichž si vážíme, tu bychom vůbec nikam nechodili, a jednou by nastal den, že bychom se nemohli vrátiti ani do svého domu.“ Pod touto ironií tají se nepopíratelná pravda. Když sestavujeme účty svého života — činíme tak všichni čas od času — odhalujeme bez obtíží — mám na mysli lidi průměrně méně špatné — mnoho myšlenek, řečí a určitý počet skutků, jimiž ani zdaleka se nemůžeme pyšniti. Pomíjejíce skutky dobré, jichž jsme velmi málo učinili, můžeme často s Titem volati: „Diem perdidi“; a naproti tomu velmi živě se upomínáme na rozličné věci, a vzpomínka tato nás žalostně naladuje. Abstrahujeme-li i od náboženství, přináší toto účtování znamenité výsledky; neboť, kdo bez ostychu pátrá po sobě samém a sám se sebou vchází v přísný soud, zpozoruje na sobě brzy pokrok.

Všechno to zpytování nám nestačí; když jsme je vykonali, nastává mnohým z nás potřeba skutečná ukázati někomu tuto duši. Vidíme z toho, že jsme velmi křivdili těm starým důvěrníkům svým výsměchem. V určité, těžké a bolestné chvíli života je bezpodmínečně nutno, abychom vylili duši svou nějakému „Arbatovi“ neb „Theramenu“. Tu k němu sice nemluvíme v pompesních alexandrinech, nýbrž obyčejnou prosou, slohem pozemským a familiérním — toť celý rozdíl. Kdo jsou chytřejší — ostatně nejsou jimi i tak vždycky — otvírají nitro své pouze příteli, jehož diskretnost zkusili; někteří však bez váhání sdílejí se o svá mravní zákulisí s prvním, koho potkají — taková je toho potřeba přirozenosti lidské! Co činiti, když tito důvěrníci — a žel, skoro vždycky — nám neulehčí? A co tehdy, když člověk pln vnitřních sporů, ve chvíli, kdy jej mocný pud žene vyznati se ze všeho s plnou upřímností, náhle cítí se zadržen a protivnou myšlenkou hnán zpět, pocitem bázně a hanby? Tehdy pak i soudruhu nejsdílnějšímu a nejosvědčenějšímu zjevujeme pravdu přizdobenou a neúplnou, dobře o to pečujíce, abychom neopomněli žádné okolnosti, jež by nám přála a nás omlouvala.

Konečně přijde den, kdy tíže hříchů přesahuje všechny síly naše. Požádáme laskavého důvěrníka, aby s námi na okamžik nesl naše břímě. S účastí nás poslouchá a posiluje slovy útěchy. — Komu prospěje, když opouštějíce ho, máme vědomí, že jsme mu zatajili nějakou špatnost? Nám přibylo smutku a hanby a k tomu ještě máme o výčitku více, že jsme podvedli přítele svého.

Jsou tedy tyto zpovědi velmi podobny oněm tisknutým vyznáním, o nichž jsem výše pravil, že vyžadují vždy jisté kontroly.

Pamatujete se na to místo Rousseauových „Vyznání“, kde autor tonem nejtrpčí bolesti žaluje na sebe, kterak v mladých letech, když byl ještě lokajem u paní de Vercellis, svedl na mladou děvečku krádež, kterou sám spáchal. Když ta kniha vyšla, tvrdili nepřátelé našeho filosofa, že zde nejde o bezcennou stuhu, nýbrž o stříbrnou lžíci. Já se k tomu mínění nepřidávám, neboť zmíněné místo překvapuje upřímností a bolestí. A konečně, přesně vzato, chyba by zůstala táž. A skutečně-li autor ve své knize zaměnil stuhu za lžíci, nutno v tom viděti důkaz společného všem lidem sklonu, vyznávati špatnosti na chvíli aspoň zjemněné.

Opakuji, děje se to při všech vyznáních. Neřekne se hrubá pravda, věci se nepojmenují pravými jmény. Velmi zřídka řekne někdo vlastními slovy jinému: „Hřešil jsem proti poctivosti — zradil jsem přítele — byl jsem nevděčný — byl jsem darebákem — lenochem. — A v tom právě je síla a velikost zpovědi křesťanské.

Nešťastníče, vrávorající pod tíží vzpomínek těžkých, přistup a svrhni se sebe všechen lidský stud! Netřeba se báti, že naplníš hrůzou a odporem anonyma, jehož si bereš za důvěrníka. Mimo to, aby se tvoje tajemství úplně zajistilo, jsou jeho rty svázány pečetí svátostnou. Ten, jenž tě poslouchá v přítmí zpovědnice, nerozeznává ani tvého obličeje a růměnce tvého neuvidí. Mluv tedy! Svěř jemu všechny své špatnosti! Odpoví ti shovívavými slovy otce, potěší tě milosrdenstvím a odpuštěním. Bude ovšem žádati, abys napravil zlo spáchané; je-li však velmi pozdě

a není-li náprava možna, spokojí se pokornou a kající zpovědí a čistým pokáním. Na konec uloží ti za jediný a sladký trest, abys naplnil duši svou vůní krásných modliteb; pak pozvedne ruku k tvému čelu, pronese nějaká latinská slova, a ty odejdeš potěšen a rozhřešen, cítě v duši lehkost, jakoby jí rostla andělská křídla.

Snad odpovíš ku všem těmto krásným slovům s trpkým povzdechem, že podmínkou všeho toho je býti přesvědčen o nadpřirozené moci této svátosti, že nutno věřit. Starý hochu civilisovaného světa, jest to tedy velmi nesnadno? Necítíš tedy již v sobě pláti ni jedinou kapku té křesťanské krve, jež po tolik století obíhala žilami tvých předků?

Nedoléhá již k tvému sluchu zázračná ona řeč, jež uzdravila antický svět a zkrotila zuřivost barbarů? Nečetl a nepromyslil jsi evangelium, jedinou knihu, v níž je odpověď na všechny duševní bídy?

Ubohý člověče! Nedopřávej sluchu těm, kdož tvrdí, že víra je již mrtva a že lidstvo v minulém století odpoutalo se od veškeré své minulosti. Považ raději, že proto, aby vešel v život nový řád — připouštím, že sám o sobě byl náběhem k lepšímu — bylo nutno pokrýti Francii popravištěmi, zakrvavěti Evropu dlouhými válkami, a na konec nářek potlačovaných utišen přec není! Ježíš Kristus naproti tomu, aby uplatnil svou božskou myšlenku, prolil pouze svoji krev a odhodlal se podstoupiti trest zločincův, a dílo jeho stojí po devatenáct století dosud neotřesené. A všude, kde najdeš méně zlé lidi a méně nešťastné, všude, kde žije spravedlnost a dobrota — jen pohleď — všude vidíš vznášeti se symbol, jejž nám zanechal Syn člověka ze své pouti pozemské, uvidíš vztýčený jeho svatý kříž!

Dlouho jsem se podobal tobě, ubohý hříšníku, duší zmatenou, bratře můj! Ovšem, že jsme nebyli ani já ani ty úplnými darebáky, ale jediný farizej odváží se říci: „Jsem čist.“

Byl jsem jako ty velmi ubohý a hledal jsem instinktivně důvěrníka, jemuž bych se plně svěřil. A nalezl jsem. Učiň jako já! Otevři evangelium a vrať se v rozevřené náruči kříže. Pokorně předstup před tribunal Ježíšův, kde trůní milosrdenství, jež přesahuje všechny pojmy naše o nejvznešenější spravedlnosti. Včera ještě žasli jsme nad soucitem úřadů pro osvobození matky, která ukradla chleba, aby nasytila hladné ditko. Sluha Páně, který na tě čeká ve zpovědnici, přeje si pouze několik slov, jimiž bys obmyl skvrny na duši; neboť má moc svou od Pána dobroty nekonečné, od Pána, který na Kalvarii odpustil lotru kajícímu a otevřel mu ještě zářivou bránu Ráje a života věčného.

Zpráva o schůzi bohoslovců československých na Velehradě.

Podává Frant. Hruda, t. č. jednatel »R. S.« v Brně.

(Č. d.)

Jeden z přítomných bratří bohoslovců Slováků pozdravoval nás tklivými slovy takto:

„Dovolte mi, abych se mohl nazývati vaším bratrem. Přináším pozdrav od uherských bohoslovců, kteří jsou tam skoro v zajetí a vyslali nás sem, abychom do sebe vdechli toho vzduchu čerstvého a zdravého. Přijměte tedy srdečný pozdrav od svých bratří. Napřed ale dovolte mi, abych si dal otázku — skromnou otázku: Nač máme stále naříkati a pěti Jeremiady, jak nás utlačují a jak mezi námi panuje boj? Nyní se již jasní. Již se časy mění, již nám slunko vstává právě těmi velehradskými schůzkami, jimiž naše sebevědomí roste a sílí. Za to i já vám díky vzdávám a spolu prosím, abyste tu lásku i na dále nám zachovali. Vskutku radostný jest tento den, který nás bohoslovce pojí. Zdálo se, že jsme si cizími, ale nyní jest náš již třicet, co jsme uvědomělí Slováci. Ale není dosti na tom; nyní jest i na vás, síliti své bratry. My jsme mladí, my jsme jako člověk slabý, který potřebuje, aby ho někdo pozvednul; který potřebuje rodičů, již by ho za ruce vedli. My jsme právě takoví a proto prosím vás, vy nás veďte, vy nám ukazujte, co máme dělat. Vidíte, my Slováci, my jsme velice slabý lid. Nestydím se chopiti žebráckou hůl do ruky a žebráckou kabelku a prositi: Bratri, smilujte se nad nama a udělte nám ze dvě čísla toho vašeho časopisu. Od vás musíme čerpati tu nadšenost a bojovati tím způsobem jako vy. A když jsme již začali boj o své žití a svou svatou cirkev, neustúpíme. — Tak tedy ještě ráz prosím vás, neopúšťajte nás a smilujte se nad nama. Odvolávám se na ty tam vzdálené a těchto třináct přítomných bratří, kteří podobně odvolávají se na vás bratry. Ať žijú Slováci!“

Po nadšeném proslovu syna Tater zapěl olomoucký sbor bohoslovců píseň: „Kdo za pravdu hori“, harm. Bulla.

Na to přednášel prof. Ant. B. Drápalík o „Společném úkolu a postupu akademického a kněžského dorostu na poli socialním“. Časové thema řešil asi takto:

„K tomuto slavnému dni pozván jsem byl už v poslední chvíli. Přes vyskytnuté překážky však, co pohnulo mne k tomu, abych sem zavítal mezi kollegy své ze zdí semináře pražského, jest snaha připojiti se k vám na tento den, v němž shromážděn jest klerus celé provincie česko-moravské. A o čem mluviti mám než o tom, kterak pracovati máme s těmi, kteří kolárek nosí. Avšak pro pokrok doby nelze, abych mluvil o tom, jak my katolíci laikové máme s vámi ve všem působiti smír. Mimo to vstupuji právě do života praktického a tu schází času, a pak ani se nepokládám za kompetentního mluviti o právu mezi laiky a kněžími. Omezím se tedy jen na to, co a jak máme pracovati jakožto studující. Dokud jsme byli žáky gymnasia, byli jsme přátelé. Ale jakmile se rozejdem v život praktický, tu bývají to obyčejně frase, jež trhají to přátelství. Jaký má býti náš společný úkol jiný, než ten,

jenž vyznačen jest slovem studující? Co jest to vlastně, co znamená slovo studující? Jest to snad zvláštní sbor, nebo stav rolnický nebo stav úředníků nebo podobně? Nikoli! Jest to řada krátkých let práce (blaze, kdo jich má nejméně). — Český student vždy byl a jest oblíben. Když však se studenti pletou do veřejného života, dívají se na to lidé černýma očima. Chyba jest na obou stranách. Student si ho všímati má, musí, jest povinen. Má repraesentovati vzdělance a přicházeti mezi náš lid, aby méně vzdělané poučoval, kde se naskytne příležitost. Neboť „student", co to vlastně znamená jiného, než-li snažiti se, to jest připravovati se pro život praktický. Student musí býti všestranně vzdělán, musí se snažiti učiniti si o všem názor. Máme rozhodovat, a celé řešení socialní otázky spočívá jen v tom, aby se všichni dohodli, aby neměli žádných stran. Tu se zachází často do krajností. Proto studující musí stopovati všechny časové otázky.

Pozorujeme, jaký boj se vede se všech stran a jak si ruce vzájemně podávají. Diviti se musíme, kterak proti katolicismu všechno se spojuje. Přátelé! Myslím, že všechny tyto neshody spočívají v tom, jaký názor máme o celém člověku, jak si zodpovíme tu neb onu otázku, co jest to causa causarum, ultima ratio atd. Ten neb onen polovičatě bude mluviti, poněvadž se bude styděti mluviti o prozřetelnosti Boží a šířiti křesťanský názor světový, že člověk od Boha stvořen, k Bohu spěje. Tento názor musíme šířiti. A tu musím želeti, že právě tento obor u nás jest popelkou. Alespoň mezi laiky jest to velice smutné. Temný středověk hodí se snad na naše poměry. Než musíme se snažiti, abychom vštěpovali pravý názor křesťanský i našim laikům, mezi nimiž právě tento obor spí. Jsme k tomu povoláni všichni, abychom společnými silami pracovali, společně se stýkali, společně probírali časové otázky, otázku čistě studentskou, otázku všeslovanskou a j. Jest to dosti smutné, že my katolíci laikové v Praze nemáme dosud svého časopisu, kdežto naši nepřátelé mají dva. Kdo je tím vinen? — Naše nečinnost!

Vloni konala se v Římě schůze studentstva Z Čech nebyl tam nikdo. Mezi jiným se usnesli na tom, aby akademici sdružili se v jeden svaz po celém světě akademickém, aby se vychovával dokonalý a řádný charakter, dále aby si studentstvo všímalo otázky socialní, aby studovalo na základě encykliky „Rerum novarum", aby založen byl časopis, který by všechny studenty pojil, pod názvem „Pro universitatum alumnis Annuarium".

Když se jednalo o to, ve kterých jazycích má býti vydáván, bylo řečeno, aby vycházel v jazyku italském, francouzském a německém. Pak vymohl též jeden Španěl, aby se vydával v jazyku španělském a jeden Slovan též v jazyku slovanském. Když pak se jednalo, který ze slovanských jazyků má býti zastoupen, ujednáno, aby se jazyky slovanské střídaly. Tím došla by podpory i idea národa českého, neboť by se podávaly zprávy o našich poměrech v Čechách. K tomu jest třeba, abychom byli dobře sdruženi, abychom množili v sobě sílu a pracovali, aby také za hranicemi něco o nás věděli. K tomu třeba též řádných spolků katolického studentstva a též pomoci vyšších stran, když studentstvo chce pracovati. — Přimlouvám se též za to, aby se to dobře uvážilo, aby byl z „Musea" časopis akademiků vůbec, aby

mělo „Museum“ širší program, poněvadž o něm málo kdo ví. Řádné organisaci studentstva volám: Zdař Bůh!“

Slovinec Josif Srebrnić, kand. fil., vyřídil pozdrav od akademiků slovinských a zmínil se o poměrech katolických akademiků slovinských.

Karel Endl, předseda brněnské liter. jednoty „Růže Sušilovy“ promluvil o thematě: „Katolicismus principem pokroku“.[1])

Jménem bohoslovců budějovických pozdravil nás p. X. Kašpar.

P. Jemelka T. J. navazuje na řeč Slovince Josifa Srebrniće. Pravil: „Dovolím si něco podotknouti. Poukazuji na jeden spolek v Praze. Jest to „Marianská kongregace“. Někteří již vyšli a jsou zcela rozhodnými katolíky. Akademici přijdou plni nadšení do Prahy a ponenáhlu upadají do proudů nevěreckých a bohužel musím říci, že mnozí nedělají ani nejlepší čest. Nechci je odsuzovati. Ale to bych si přál, aby se poohlédli po takovém spolku, jako je „Marianská kongregace“. Avšak žádá se, aby, jakmile tam přijdou, byli rozhodnými katolíky. Mnohý šel by do kongregace, kdyby nebylo sv. zpovědi. Ale jak to přijde ke sv. zpovědi, tu je konec. Nitro dělá člověka člověkem, ne šat pouze, a já bych si přál, aby to srdce k Bohu bylo širší (na obou stranách). Široké srdce, dí Písmo sv.: Dedit eis cordis latitudinem. — Musíme se poznati. Vyzýval jsem letos Pražany, aby zavítali na posvátný Velehrad, abychom se tu vzájemně poznali, abychom viděli, jak krásné jest a co zmůže nadšení pro práci. Mějme široké srdce oproti laikům. Snažme se získati lid, který by nám nebyl tolik nepřátelským, kdyby nás lépe poznal. Dejme se tedy poznati po té šlechetné stránce!“

Dp. předseda Dr. Stojan přečetl pozdrav od ředitele Fryntanea vsdp. Dra. Frant. Kyzlinka. Omluvil se hrabě Chotek. Čten též pozdrav z Říma došlý.

Vhodnou časovou přednáškou poučil nás kaplan vsacký P. Fr. Světlík. Mluvil o „Postavení kněze v dnešní společnosti“ asi takto:

O postavení kněze jest těžko mluviti, protože v této otázce není ani mezi námi přátel. Já vás prosím tedy, abyste se zachovali podle rady již vyslovené a přijali to se širokým srdcem. — Ode dvou století vyplňuje život národů západoevropských otázka socialní. Ona vyplňovala život vždycky; vždycky se o otázku socialní jednalo, jen že ode dvou století jedná se o ní mnohem více; řeší se theoreticky. Jsme si toho všichni vědomi, každý ten poslední člověk jest si více méně vědom, že se jedná o nový řád ve společnosti lidské. Socialní otázka zajímá dnes každého. Středověku filosofickému jednalo se o náboženství. On to sám uznal. (Filosofia ancilla theologiae.) Podobně dnes. Náboženství dodává rázu životu každého jednotlivce a tím ještě více společnosti. Jedná prý se o to, dáti jiný ráz a jiný podklad životu každého jednotlivce. Říká se, že základ tohoto nového člověka, té nové společnosti ani náboženství nebude.

Jedná se tedy v socialní otázce o náboženství. Proto se vidí ve starém náboženství překážka pokroku a tudíž prudký odpor se vede proti církvi katolické. Socialní otázka den ode dne jedná více o náboženství, protože největší zájem o socialní otázku má církev a kněžstvo. Zola v posledním románě líčí

[1]) Uveřejněno v 1. čísle »Musea«.

již tu společnost novou jako žijící podle nového názoru, líčí smrt posledního katolického kněze, který umírá v ssutinách starého chrámu. A tak si formuje každý svůj názor. Protože v socialní otázce jedná se o náboženství, o výchově, o celém cítění a myšlení, může rozluštěna býti socialní otázka od toho, kdo dovede člověka vychovati, vychovati tak, aby mohl všech darů civilisace a kultury užívati pro dobro a štěstí svoje a svých bližních. Dokud dovede křesťanská církev vychovávati, potud jsou všechna proroctví o posledním knězi horkokrevnými frasemi. Církev jest vychovatelkou evropských národů. Všechny řády církevní jsou řády vychovatelské a proto také dnes postavení kněze jest postavení vychovatelské. Jedná se tedy o činnost kněžskou na poli vychovatelství, o vychování pro veřejnost, o vychování lidu, národů, o vychování duší. O vychování takovém, aby byl neustálý pokrok, který by prospěl a učinil všechny šťastnými. A toho právě nedosáhl ten, jenž mluvil a nedokázal (Zola), který mluvil o novém pořádku, o novém náboženství světovém.

Já se táži: kde jsou ti moderní, na základě vědeckého názoru vychovaní lidé, kteří by lépe a nezištněji sloužili než ti, které vychovala církev? A takto vychovávati lid mohou křesťané civilisovaní, křesťané kulturní. A jakými prostředky? Zajisté lépe se působiti nemůže nežli spolky a literaturou.

Postavení kněze ve společnosti jest postavení vychovatele ve spolcích. Spolky, to jsou ty právě ony cesty, kterými musí duch křesťanský vnikati do lidu. Nejdokonalejší viditelný spolek založil sám Ježíš Kristus — Církev sv.

Spolky tedy budou míti úkol vychovatelský: vychovávati lid křesťanský. Spolků vychovávacích pro veřejný život potřebuje nad míru náš katolický lid, aby i ve svém povolání veřejně byl katolickým. Dnes vidíme, jak ovládán, jak lhostejný jest český lid. Pomocí tisku vráží se do lidu duch nekřesťanský a právě uvědomiti tento lid, to jest účelem našich spolků.

Že ku spolkovému životu patří tisk, knihy, časopisy, jest jisto. Tu jest právě veliká kultura, vyspělost ducha, z níž teprve civilisace povstává. Musíme se starati o tisk, protože tiskem vnikají idee a působí na lid. Rozumí se samo sebou, že časopisy musí míti na zřeteli, aby vychovávaly v duchu Kristově. Lidstvo, které očekává rad a vůdcovství církve ve veřejných otázkách, neočekává záhuby církve, ani netouží po novém náboženství. — Ovšem nikdy nesmí se ukázati náboženství jako nepřítel pokroku, jakým přece samo sebou není. Pokrok bez náboženství jest zjevným starcem.

Náš lid moravský žije z náboženského idealismu, a proto tolik na Moravě svéráznosti. Naše nové buditelstvo musí stavěti na tomto základě. Jenom národ věřící v Boha a ve staré křesťanství — základ všeho pokroku — může se zachovati, jak to krásně praví Štěpán Radić, pojednávaje o poměrech jihoslovanských. Ten národ jihoslovanský má ještě víru v Boha a takový národ musí přestáti vše a zvítěziti nade vším.

Takový smysl má též idea Cyrillo-Methodějská. A poněvadž hřivna nemá se zakopávati, má se kněžstvo obrátit k lidu a jeho snahy vzpružit.

Jedná-li se o postavení kněze v dnešní společnosti, jest nutno hleděti k intelligenci. Mládež universitní formuje si světový názor protikřesťanský.

Lidstvo má se vybaviti ze starých svých křesťanských názorů. Většina však řekněme moravské intelligence není nositelem vědeckého názoru světového. V této věci stojí na stanovisku liberalismu, nestarajíc se o náboženství. Miluje jakýsi abstraktní lid. Ve skutečnosti však o jeho vzdělání se nestará, straní se ho, s ním neobcuje a často ho jen zneužije. Intelligence nenávidí katolického náboženství, nenávidí ho, protože ho nezná. Táži se: Co dělá, aby s ním přišla do styku, co čte? Intelligence jest zcela bigotní proti náboženství, ona nesnese katolického listu. A kněz, který se stýká s touto intelligencí, musí se vybaviti z jejího vlivu. Musíme si toho býti vědomi, že se musíme varovat jejího mylného smýšlení.

Dnes má kněz takové postavení, že se od něho žádá, aby byl vychovatelem. Toto postavení přirozeně vzbudilo touhu po vzdělání k tomu co nejlepším. Ve Francii o tomto vzdělání vyšla již celá literatura. To jest právě úkol církve, spojiti přirozený rozum s nadpřirozeným, dáti jistotu ve všech otázkách života. Celá historie má své zápletky právě v těchto obtížích. Rozum pouze přirozený ve všech otázkách života této jistoty nedává. Ovocem vzdělání přirozeného jest vždycky jenom skepticismus. A vychovatel musí míti jistotu.

Právě v tomto harmonickém vychování spočívá základ všeho života. A co platí o jednotlivci, platí o celé společnosti lidské. Přirozenými pouze silami nelze vychovati společnost, aby dostoupila vrcholu doby a řešila správně všecky otázky životní. A poněvadž právě církev tyto nadpřirozené síly vlévá do společnosti, má při řešení otázky socialní první význam. Vychovávati lid, aby nabyl jistoty ve všech otázkách životních, pomáhati snášet nadpřirozené síly životní pomocí spolků, časopisů — to jest postavení kněze v dnešní společnosti.

Přednáška přijata se všeobecným souhlasem.

Potom vyřizoval nadšeně pozdrav vlp. Fr. Sal. Gomilšek, kaplan z Jareniny ve Štýrsku.

Jménem bratří jihoslovanských z Mariboru pozdravoval nás náš host z prázdnin ctp. Rudolf Kociper:

„Z velikim veseljem in radostjo, dragi bratje, smo sprejeli Vaše prijazno vabilo sem na to vsem Slovanom sveti kraj, sem na to „posvátný Velehrad“. Radi bi se bili vsi ali vsaj v obilnem številu odzvali Vašemu prijatelskému klicu, toda žalibog ni nam bilo mogoče. V prav malem številu — jaz sam sem prihitel sem, da Vam prinesem iskren pozdrav od vernich Vam bratov, od bogoslovcev slovenskih, specielno od bogoslovcev mariborskih. V imenu „Slomšeka“, bogoslovskega literarnega društva v našem semeniščU, Vám skličem vsem navzočim iskren: „Na zdar!“ Vsi, ki ste prihiteli na to svet kraj iz tako različnih mest, a s tako jednakimi, pravim, z istimi težnjami, bodite mi prisrčno pozdravljeni! Saj Vaše težnje, dragi moji, so tudi moje in mojih tovarišeh rojakov težnje. Vsi navdušeni za sréco in blagor svojich narodov, za sréco in blagor celega slovanskega roda, prišli smo sem z gorečo željo v srcu, da bi nehdaj povstali, bodisi v tem ali onem stanu, dobri učitelji in voditelji svojih ljudstev, da bi jim kot taki ohranili dvojni ključ do prave zveličanske narodne omike, sv. vero in mili materni jezik ter jim s tem — kar je posebno za nas male narodiče važno — zagotovili njih obstoj. Za vse

to Boga in sv. Cirila in Metoda prosit zbrali smo se danes tukaj. A molitev sama in dovolj! Treba je tudi truda, treba je pridne in vestne priprave na ta naš vzvišen poklic, treba je vzajemnega dela. — Sloga jači, nesloga tlači. Ni moj namen navduševati Vás, dragi bratje, za marljivo delo — tega tudi in treba! — tudi ne bom na dolgo in široko razlagal in dokazoval resničnosti omenjenega reka, na kratko samo prosim: Bodimo si, dragi tovariši in mili bratje, složni, pomagajmo si drug drugemu, jačji slabejšemu, vsak po svoji moči, s svetom in dejanjšm, in našega dela, naše vzajemnosti, naše militve ne bo prezrl Oni, ki je vladar vsode vsech narodov, Bog, temveč bo naš trud obilo blagoslovilna priprošnjo slovanskih apostolov svetih bratov Cirila in Metoda!" —

Vdp. předseda přečetl telegram J. Ex. Jana Nepomuckého, biskupa Králové-Hradeckého.

Novou látkou osvěžil schůzi kaplan pražský P. Vais. Přimlouvá se za to, aby si bylo více všímáno slovanské liturgie. V ní vidí spásu. Praví: Ve vašich „Katol. Listech" a „N. Životě" činí se zmínka o tom, že jedině tato nás spasí. Ta se mi více líbí, než naše liturgie latinská a myslím, že by bylo lépe, kdyby byla liturgie slovanská. Mám za to, že se nemusím báti o tom promluviti, poněvadž sám sv. Otec zmiňuje se o tom, že si přeje sjednocení. Já pravím, že se mi více zamlouvá. Já jsem třikráte sloužil slovansky (t. v Bulharsku) a každý toho může dojíti. Svatý Otec praví, že jest to locale, ne personale. Kdo by tedy měl tak velikou lásku k liturgii slovanské, ať se naučí starobulharsky. Každý by si asi přál viděti, jak to vypadalo, když sám sv. Cyrill se tu modlil a lid zbožný zpíval. Nejednou jsem se pomodlil starobulharsky Anděl Páně, a myslím, když by kněz pomodlil se z breviáře nějaký kousek bulharsky, že by mu sv. Otec řekl: „Ty jsi hodný syn sv. Cyrilla a Methoda."

Po vp. Vaisovi promlouvá P. Rybák T. J.: Všichni jsme spolubratři. A nejsme si nikterak cizími, neboť dovedu býti knězem i bez kolárku. Nemohu vám tedy býti cizím a oslovuji vás: drazí moji přátelé! Podle toho vás všechny respektuji. Omezím se ale jenom na kněze a na bohoslovce. Jest vám známo, že ve scholastické křesťanské filosofii jest jedna z nedůležitějších sentencí o materii a formě, čili jak to nazývá Dr. Pospíšil: o látce a formě. Jest materia prima a materia secunda. Materia prima jest neurčitá, neúplná substance (subst. incompleta); k ní musí přistoupiti tvar, aby se stala určitou. — Applikace toho: Jako tato materia mi připadají massy lidu českého a formou — neváhám se ozvati a mohl bych to také několika body odůvodniti — českého lidu jest kněžstvo. Jako forma určuje předmět, tak dává kněz českému lidu směr, dává mu formu. Dlužno však, aby tato forma spojila se co nejúžeji s materií, aby se z nich stalo unum per se, aby se nedaly děliti. — Má-li člověk již náboženství pravé, pak má již jistou formu. A jakou formu má míti náš lid? My musíme mu dáti formu Cyrillo-Methodějskou, formu českou; nesmíme mu vkládati formu cizáckou. Nahlédněme do dějin! Doba husitská — odkud přišlo to učení? Z ciziny! Z ciziny vedrala se do našeho lidu forma cizácká. Teď za naší doby vane též taký duch, a my obklopeni, zachváceni jsme tím vírem a do našeho lidu chce se opět vlouditi duch cizácký (nechci ho specialisovat). Kde má kněz začíti, kde má nasaditi

páku, aby dobře začal? Nečekejte, že se vám to podaří jen tak bez zázraků; že se vám podaří zažehnat tu starou formu a vložiti pravou Cyrillo-Methodějskou u těch fariseů. Nazval jsem je farisey. K nim patří i část naší intelligence. A jak získáme naši intelligenci? Když bude každý státi na svém místě, když bude každý kněz míti své přesné stanovisko. My musíme býti napřed na svém místě. Takovým způsobem získáme intelligenci.

Kněz může působiti též pérem a k tomu jest i povolán. Bůh nadarmo darů nedává. A kdo je má, je povinen jich užívati. Než to vše ještě nestačí. Musí přistoupiti ještě život kněze. Začneme-li sami na sobě a občas si vštípíme: ut fiamus forma ex animo, pak zajisté můžeme očekávati i zdárných výsledků.

Jménem pražských bohoslovců vyřizoval pozdrav ctp. Jos. Vlk.

Zdařilou schůzi končil Matěj Pavlík, bohoslovec z Olomouce přednáškou „Směry v našem studenstvu.“ (Pro pokročilou dobu předneseno zkrátka.)

Mluviti o podobném thematě jest těžké a choulostivé. Studentstvo mělo vždy velikou důležitost. Ono přežilo všechny fase vývoje, bylo i hlavním průkopníkem našeho vývoje a pro tuto činnost má veliký význam. Studenstvo bylo prostředím mezi cizím národem a naším, mezi Prahou a venkovem. Co se v Praze myslilo a toužilo, to se šířilo i na venkov; tím způsobem šířil se ruch pražský, šířil se na venkově i zájem pro školství české.

Jsou však tu otázky, jež působí nepokoj: socialní otázka, náboženská a j. K těm musí si každý odpověděti a dle toho, jak je zodpoví, třídí se na různé strany. Především bylo třeba buditi národní vědomí, a tu byly to hlavně české přednášky, deklamovánky, hry, kterými působilo studenstvo až ku pozdějšímu národnímu vědomí. Tu vidělo studenstvo, že dosavadní jeho činnost nabývá svého významu. Již tehdy začali někteří studovati činnost stran, sledovati jejich postavení a založili svůj časopis Českého studentstva. — Přišla socialní otázka a nové bouře vznesly se na studentstvo. Povstaly strany: jedna stará, druhá pokrokářská. Těžko bylo udržeti svornost. Přívrženců přibývalo, ale tříštili se v různé strany: socialně-demokratická strana (názor Marx-Engelsův), socialistická, pokroková, strana náboženská a j.

Není divu! Dnes si oktaván neodnese s sebou mnoho víry a proto bývá lehce stržen. Začne se zabývati náboženstvím, „problemem moderní duše“ — a brzy ani neví, jak víru ztratil.

Veliký vliv na studentstvo má Dr. Masaryk. On byl první, jenž sestoupil k studentům, jenž je k sobě volal. Masarykův názor přijímají nejen akademici, nýbrž i gymnasisté (manie modernosti.)

Pak se přihlásil k poznámce P. Kokta, katecheta v Ivančicích. Činí zmínku o tom, jak si zachovati mládež škole odrůstající a poukazuje na zhoubné následky nevěry ve výchově školní.

Ku konci žehná schůzi J. E. kardinal Leo Skrbenský. (Telegram.)

(O.)

ROZMANITOSTI

„Literatura česká XIX. století.“ Konec XIX. století, vyznačený mohutným rozvojem kulturním i socialním, vyvolal řadu publikací, jež monograficky nebo v souborných spisech všímají si všech stránek pokroku, jejž učinili národové civilisovaní v uplynulém věku. U nás dal podnět mimo jiné zvláště k pragmatickému dílu o dějinách české literatury 19. stol., k němuž v následujícím chci obrátiti pozornost.

Celé dílo (vychází právě v Laichterově „Výboru nejlepších spisů“), založené na moderní methodě geneticko-srovnávací, má dle prospektu vyplniti tři objemné svazky (celkem asi 2000 stran), a ukončí se roku 1903. První díl, sepsaný odbornými znalci: prof. dr. J. Hanušem, dr. J. Jakubcem, dr. J. Máchalem, dr. E. Smetánkou a dr. Jar. Vlčkem, obírá se ideemi, snahami a vědeckým úsilím prvních našich buditelů, seskupených kolem osoby Dobrovského, slovesnými ideály první školy básnické, pak druhé Jungmannovy, a konečně básnickou činností Kollárovou (do roku 1830). Jádro dosud vyšlé části (6. seš.) jest stručně toto:

Reformní hnutí na západě (angličtí deisté, francouzští encyklopaedisté a němečtí racionalisté) v poslední třetině 18. stol. valem šíří se po ostatní Evropě. U nás vzbuzuje touhu, vyvolati národ k čilejšímu životu. Úkol ten přijímá generace buditelů, osvícených novým prouděním myšlenkovým, které působí positivně i negativně. Positivně: Císař Josef II., horlivý stoupenec reformních ideí západních, appercipuje a provádí reformy ve své říši (josefinismus): patentuje toleranci náboženskou (1781), reformuje školství, vyhlašuje svobodu tiskovou (1781), ruší nevolnictví (1781), upravuje otázku socialní, národohospodářskou, berní, soudní, zakládá humanitní ústavy atd., ze všech josefinistických oprav prolíná snaha povznésti rolníka, zemědělce, a redukovati snahy státu na základy, z nichž přirozeně vyplývá blahobyt státní. Josefinismus však působí i negativně. Úsilí Josefovo, zbudovati ucelenou, pevnou jednotu státní na uniformačních principech jednoho (německého) jazyka a centralistického byrokratismu, srazilo se přirozeně s reakcí, reakcí houževnatého odporu a hájení historické individuality a živého organismu národního. A tento vliv byl mocnější. Synthese těchto složek — uvolněného badání vědeckého, snášelivosti náboženské a humanity — je podstata našeho obrození národního v druhé polovici 18. století. Tím josefinismus v druhé své části vyvolal zcela opačný účin, což mu mimo jiné přispělo k brzkému pádu.

Národní reakce stavěla pevně, vyhledávajíc všemožné posily. A tu bylo přirozeno, že buditelé naši silnou zbraň obrannou i útočnou nalezli ve velkolepé, slavné historii české, a že se zanícením počali objasňovati a objevovati lidu tuto nádhernou zbrojnici. Proskribovaná šlechta podala jim ruce. Štěstím bylo, že dílu obrodnímu hned z počátku dostalo se bystrozrakého vůdce, všestranného učence a organisatora, jakým byla obrovitá postava Dobrovského. Muž tento, jesuita, teprve novějším historicko-kritickým zkoumáním nabývá pravého jasu, pravých obrysů. Kritický dějezpyt, linguistika, domácí historie, filologie česká a slovanská, studie slavistické, literární dějiny jsou z hruba nadpisy jeho vpravdě polyhistorické činnosti, spravované ve všem kritickým skepti-

cismem a vzácnou akribií. Dobrovskému v práci příbuzný jest piarista Gelasius Dobner, mravenčí pílí ve sbírání starých listin a památek, svým kritickým revisionismem (Hájkových „Annálů“) jej překonávaje. Prvního slavistu Fortunata Durycha (z řádu pavlánského) vyznačují tytéž vlastnosti. Divem a úžasem naplňuje nás ohromná, dnes neuvěřitelná produktivnost a program práce prvních našich osvětných průkopníků. Tak Dobner naplnil kritickými poznámkami k Hájkovým „Annálům“ i s textem 6 foliantů, svá „Monumenta Bohemiae“ vydal též v 6 objemných svazcích. Podobně i jiní: Pubička „Chronologische Geschichte von Böhmen“ v 10 sv. in 4°, Cornova text, opravy a doplňky k Stránského „Respublica Bojema“ v 7 sv., Cerroni „Bohemia litterata“ v 20 sv., Schaller „Topografii Čech“ v 16 sv., Durych „Bibliotheca slavica“ rozvrhl v 5 dílů; Ungar, Voigt, Procházka, Pelcl stejnou měrou jsou činni. Charakteristická je též jejich programovost a dělení práce. Voigt píše objemné dílo o české numismatice, diplomatářem zabývá se Dobner, Pelcl, genealogií Cerroni, statistikou Jos. Riegger, topografií Schaller, Schwoy (Moravská), Seršník (Slezská), domácím právem Jos. Vrat. šl. Mouse (Morava), literární historií, biografií a bibliografií Ungar, Dobrovský, Pelcl a jiní. Se všech stran snášejí vědecký material kriticky spracovaný — jsou to základní kameny k budoucí stavbě.

Cizí vlivy, pokud na počátky našeho obrození se jevily, byly: rozvoj historicko kritického studia a exegese bible v Německu (prototypem toho směru jest J. Michaelis), a s ním kráčející rozvoj filologie a linguistiky nejprve asijské (hebrejské, syrské, arabské), pak indoevropské (románské, germánské a slovanské). Dobrovský od studií biblických (ev. sv. Marka) přešel vlivem Michaelisovým, hlavně však po příkladu a vybídnutí německého slavisty A. Schlözera, nejprve k studiu důležitých versí bible staroslovanských, pak k filologii slovanské vůbec, jíž věnoval ostatní život. Rousseau svou naukou působil na F. Durycha, jenž v historii slovanské podle vzoru svého řídil se spíše „srdcem“ než rozumem (idealní líčení života starých Slovanů).

Prozřetelnost Boží svěřila dílo obrodní národa českého rukám Dobrovských, Durychův, Dobnerův, těch piaristův, pavlánův, jesuitův, jichž předchůdcové (Jesuité) razili jim první cestu, „s takovou zálibou, prý, chodíce ve tmách“ a „zavalujíce, prý, vlast naši zhoubnou protireformací“.

L. Sloupský. (Ol.)

Josef Holeček je veličinou u nás trochu zanedbávanou. Jest to z největších bezpráví literárního dneška. Muž, který tak poctivě svou ohromnou práci a neobyčejný charakter vkládá v krásné své knihy, měl by býti vážen úplně jinak. Kritika se o něm sice lichotivě vyjádří, ale při tom obyčejně zůstane. Jako na př. tohle: Se vzácným talentem a s podivuhodnou vytrvalostí podniká p. Holeček gigantskou práci — přebásnění Kalevaly, a přes všechny obtíže jazykové, přes všechnu nedotknutelnost jemných krás poetických, provede práci svou tak, že lépe u nás dosud překládáno nebylo. „Slavná to poesie, hodná, aby v intelligentním národě nastal po ní shon. Umělé poesii našeho věku přináší nad míru žádoucí lék nedělené prostoty, skvostné naivnosti a obraz nové nádhery barev a dějového přepychu.“ Tak mluví kritika — ale obchodní neúspěch Kalevaly jest ještě kolosálnější, než svého času neúspěch Karolinské Epopeje, a intelligentní národ nechává většinu tisícistránkové knihy spisovateli ležet.

Ale teď snad již bude tíha zakletí zničena. Vždyť autor nadaný a pracovník osvědčený vstupuje teď na naši tradicionelní půdu a začíná odtud povídati věci, při kterých, byly-li jen trochu umělecky povídány srdce české se již vždy obligátně zachvělo. Vždyť přece vstupuje do rozloh, z nichž si Němcová, Rais atd. odnesli nejkrásnější vítězství popularity, vždyť přichází s duší i srdcem do svých Čech, do Táborského koutka, kde se narodil a vyrostl, a naslouchat svým inspiracím chodí na tlukoucí srdce lidu a do zahrady vlastních zlatých vzpomínek. Jak voní ten med vytvořený duší autorovou z kořenných vůní venkova a lidu! Prvním plástem byla kniha „Naši“ 1899, o níž p. Šalda praví: „Člověk se v ní koupe jako v lázni a brouzdá jako v jarní trávě. Bez pretensí pojatá a provedená, ale v celých partiích umělecky čistá a plná. Všecko má v ní zvláštní stříbrný akcent, poctivý hrudní tón — — a všecko má takovou tichou a širokou při tom linii, takový slavný, sváteční obrys — a je ho docíleno beze všeho vnějšího ohňostrojství, jen pouhou poesií věcí a dějů.“

Milým způsobem a jakýmsi novým takřka, moderně epickým slohem vypravuje tu, „jak u nás lidé žijou a umírají“. A tak, jak on vypravuje o rodičích svých, o dědečkovi, o starém Jožífkovi, tak posavad nevypravoval nikdo. To evokuje, to podmaňuje, to sahá po srdci. A v této epopeji českého člověka pokračuje pan Holeček v II. části „Našich“ (1901), tak vhodně nazvané Létem. Nevím jakým tajemstvím suggesce nebo čím se mi to stalo, že ti lidé pod sousedskými střechami Skobovou a Kojanovou vystoupili v duši mé tak živě a silně, proč jsem vnikl v dětskou psychologii „tatínkova synka“, toho budoucího houževnatého a hrdého samovládce na otecké usedlosti, jak se již nyní jeví, a jak i při podvědomé nenávisti k tomu klukovi Bartoňovi přece prozařuje jeho dobré srdce. Ta reprodukuje pohádky o: Z Újezda pastýřově synu, ten tvrdošíjný boj s Kojanovými včálami a o nejdražší stolistku na sadě, a konečně podarování královské — klofníkem od tatínkových koženek, v kterém vyčerpává se veškeren ctnostný heroismus dětské duše — to je psychologické, že hnedle podobného nenajdeme.

A hošíkova cesta do luk a potom celý ten sen o dni a o slunci, o roji kobyl a o odvážné jízdě Phaethontově, ta idylla babičky i dědečka na sadě Kojanově i ty čarokrásné pověsti o lípě — to je zas kus poesie k pohledání. Vlastně opět psychologie, ale to se v celé knize od sebe nerozeznává. P. Holeček ve „Zvoně“ vypravuje dál. Je to radost čísti. Ale II. část „Našich“ vyznamenává ještě něco, a právě proto dovoluji si upozorniti na ně. V těch hovorech pantáty Skoby s panímámou je takový kus filosofie, že, je-li to skutečně vzato z lidu (a nepochybuji), nesmí toho býti opomenuto. Životní, harmonisovaná jaksi ústřední filosofie pantáty Skoby, která není ani zvykovou dressurou, ani línou utkvělostí na všeobecném mínění, ani setrvačností v životním nazírání starých, nýbrž něčím uvědomělým, selsky hrdým, ale sahajícím až na kořeny příčin a důvodů; tato filosofie massy stojí tu ve strohém odporu s podivným, mysticko-humanitním životním názorem Kojanovým, tak silno po tolstojovsku zabarveným, ve společnosti sice tak tragicky neudržitelným, ale tak krásným u jednotlivce.

R. M. (Ol.)

Studujme dějiny našeho náboženského, národního, socialního a politického života v 19. sto-

letí! Roku 1904. budou stoleté narozeniny Sušilovy. Chceme-li je důstojně oslavit, musíme vědět, čím byl Sušil své době, a musíme znáti i dobu. Slyšíte často výtku, že nepokračujem směrem a ve šlépějích našich buditelů. A jak odpovíme, neznajíce důkladně jejich působení? Dobře nám třeba znát a rozlišovat buditelské snahy národní katolíků (kněží) a snahy našich Voltairovců a hlavně Hegelianů; v národnostním ohledu šli spolu, jinak však proti sobě.

Není pochyby, že Sušila budou mnohé národní strany anektovat pro sebe. Nedejme se předběhnout — chceme-li býti, jak se nazýváme, odchovanci zásad Sušilových.

Než z jiné ještě příčiny nám třeba studia české otázky. Intelligence, se kterou se venku budeme stýkat, je již většinou realistická. Realistická lidová strana důkladně se připravila, než vystoupla jako strana. Není skoro oboru lidského vědění, který nespracovala dle svého; ve filosofii, náboženské otázce, sociologii, dějinách pracemi původními i překlady utvořila si stranický svůj názor positivistický. Zvláště českou otázku má virtuosně spracovanou a priori dle rubrik strany. Hus, Čeští Bratří — potom tma — pak svobodomyslný zednář Dobrovský, evangelický pastor Kollár, evangelík Palacký, Havlíček (perou se o něj všecky strany, kdežto přece Havlíček byl, jest a bude realistou) a veliký odpadlík Smetana — více jmen v české otázce není, než jména těchto „humanistů“ a „dědiců českobratrského humanismu.“ Celý experiment končí u odpadlíka Aug. Smetany, který pro náš národ neměl ani desátý díl té důležitosti, jako mu Masaryk přikládá. Co tu strannictví, násilného překrucování a hledisk protikatolických! A proto povzbuzujme se k horlivému studiu, abychom poznali smysl našich dějin.

U. (Ol.)

Živa 1892. XII., číslo 1. Prof. Dr. A. Fleischmann: Die Descendenz-theorie. Leipzig 1901. Referuje docent Dr. K. Weigner. Osudy descendenční theorie jako osudy lidské vůbec, zdají se propadati nejrůznějším změnám. Co na jedné straně jistá řada učenců jásá nad novými a vždy pádnějšími doklady (dokumenty), odvrací se jiní od ní hledajíce východiska z bludiště nejfantastičtějších srovnávacích forem. Prof. Fleischmann, dříve stoupenec theorie té, poukazuje ve sbírce svých přednášek k tomu, že objektivní studium různých fakt svědčí proti platnosti této theorie: „Darwinova theorie setkává se s jistými rozpory, neboť existující druhy nevykazují jediného společného typu ve své tělesné stavbě. Mezi stavbou různých organismů jsou markantní rozdíly a proto ukázalo se na základě detailního anatomického studia nutným rozeznávati 17 různých typů, kde tvar těla, uspořádání a vytvoření jednotlivých orgánů je různým způsobem uskutečněno. Jedná se o 17 zvláštních problémů, jež pouze laik dovede subsumovati pod otázku jedinou. Theorie Darwinova je zoologicky vůbec nerozřešitelnou; připustíme-li vůbec možnost přetvoření organismů, pak mohl odehráti se proces ten pouze v šeré minulosti, žádný zoolog nemohl pochodu toho sledovati, přechodní formy byly zničeny bojem existenčním, elementárními silami, katastrofami geologickými. Leží tedy problém ten mimo rozsah exaktní vědy přírodní; možno jej opříti pouze kombinatorní fantasií, nikoliv reálními podklady.“ — Zdá se, že svítá, než slunce jest ještě za horami.

K. Č. (Ol.)

Vychází čtyřikráte ročně.

MUSEUM

ČASOPIS BOHOSLOVCŮ ČESKOMORAVSKÝCH

ROČNÍK XXXVI. = Č. 5. = (Červenec)

POŘADATEL KAREL ENDL
NÁKLADEM »RŮŽE SUŠILOVY«
V BRNĚ 1902

Prosíme o laskavé zaslání do- i předplatného.

Obsah 5. čísla.

Jakub Deml: Poslušnost. *
Fr. Martinek: Klášter sv. Kříže v Doubravníce.
Jakub Deml: Nová země. *
Fr. Hruda: Ruskinův životní názor.
Ferd. Čech: V modlitbě i zápase. *
Josef Kratochvíl: Bursovní obchody po stránce moralní a národohospodářské.
X. Kašpar: Stmívalo se. *
J. Hlobil: O československé vzájemnosti.
Ant. Klempa: O vztahu citu a vůle k rozumu.
Fr. Odvalil: Angelicus. *
(Ol.): O coelibátě kněží.
X. Kašpar: Mé hory. *
— Rozjímám. *
Fr. Hruda: Zpráva o schůzi bohoslovců československých na Velehradě.
Zprávy z jednot.

Pout na sv. Hoře. Bohoslovci českobudějovští pořádají opět letos pout na sv. Horu s tímto programem: Dne 3. září odpoledne se účastníci sejdou, 4. září bude ráno mše sv. se společným sv. přijímáním. Téhož dne bude prohlídka Příbrami, a druhého dne uspořádají se výlety na Karlův Týn, Zvíkov atd. Odjeti možno již 4. září odpoledne. Zveme na pout všechny bratrské jednoty. Dotazy přijímá Xaver Kašpar, bohoslovec IV. roku.

Program

sjezdu bohoslovců česko-mor. na Velehradě

dne 30. a 31. července 1902.

Dne 30. července:

1. O půl 6. hod. odpol. společný příchod od Cyrillky do svatyně Velehradské za zpěvu písně: „Ejhle, svatý Velehrad už září“.
   Promluva s kazatelny; Veni s. Spiritus; sv. požehnání.
2. Uvítání předsedou „Růže Sušilovy“ z Brna. Volba předsedův. Pozdravy.
3. Společná večeře. Modlitba. Odpočinek.

Dne 31. července dopoledne:

1. Od 5.—$^3/_4$6. hod. ranní pobožnost.
2. O $^3/_4$6. hod. slavná mše sv. Sv. přijímání.
   Po službách Božích společné snídaní.
3. O 8. hod. **akademie.** Přednášky:
   a) „O studiu věd socialních.“ (Prof. Dr. Albín Bráf.)
   b) „Náboženství budoucnosti.“ (Frant. Hruda, bohoslovec z Brna.)
   c) Kněz v naší době.“ (P. Ant. Pavelčík, farář na H. Bečvě.)
   d) „O dějinných pomůckách nepovšimnutých.“ (Prof. Vincenc Prasek.)
   Po jednotlivých přednáškách volný rozhovor.
4. Společný oběd.

Odpoledne:

1. Prohlídka svatyně.
2. O 3. hod. porady a debatty.
3. O 8. hod. společná večeře. Večerní modlitba. Odpočinek.

Dne 1. srpna:

O 6. hodině mše sv. v Cyrillce. Pak snídaní a rozchod. Společné cesty ve skupinách na Buchlov, k sv. Klimentu u Osvětiman a na sv. Hostýn.

K hojnému účastenství zvou

bohoslovci českomoravští.

Redakci zaslány:

Časopis katolického duchovenstva. Orgán vědeckého odboru akademie křesťanské v Praze, nejstarší vědecká theologická revue česká, obsahem bohatá. Redaktoři: Dr. Frant. Krásl, kanovník, Dr. F. Kryštufek, kanovník, Dr. Josef Tumpach, c. k. univ. professor. Nakladatelé: kníž.-arcib. knihtiskárna (Rohlíček a Sievers) v Praze. R. XVIII. (LXVIII.) Sešit 7.

České květy, měsíční vydání »Obrázkové revue«. Obsahu věnována péče největší. Předplatné 3 K čtvrtletně. Zařízena spolu příloha dětská za roční doplatek 1 K (vychází 10krát do roka) a hudební příloha za roční doplatek 4 K (vychází 4krát ročně).

Česká mysl. Jediný český časopis filosofický. Redigují Fr. Čáda, Fr. Drtina a Fr. Krejčí. Ročn. III. č. 4.

Hlas. Mesačnik pro literatúru, politiku a otázku socialnu. Redaktori Dr. Pavel Blaho a Dr. Vavro Šrobár v Uh. Skalici. Roč. IV., č. 11. a 12.

Rádce duchovní. Časopis kněžstva československého. Rediguje Dr. Josef Burian, sídelní kanovník vyšehradský. Vydává Václav Kotrba v Praze. Obsah velmi bohatý a praktický. Roč. IX., číslo 9.

Katoliški obzornik. Urejuje in izdaja Dr. Jan Ev. Krek. Letnik VI. Zvezek II. v Ljublani 1902.

Náš Domov, oblíbený a nejlacinější český obrázkový čtrnáctidenník zábavně-poučný pro lid. Předplatné celoročně 4 K i s poštou. Adressa »Náš Domov« v Olomouci, Laudonova ulice č. 13. Vydavatel a redaktor Josef Vévoda. Roč. XI., č. 5.

SS. Eucharistia. Organ spolku kněží klanějících se nejsvětější Svátosti Oltářní. Majitel, vydavatel a za redakci odpovědný jest Josef Droběna, kanovník v Kroměříži. Roční předplatné 2 K. Roč. VII., číslo 7.

Methodický výklad nového katechismu. Sepsal Václav Davídek. Sešit 17. a 18., cena 1 K. Díl druhý. V. Kotrba v Praze 1902.

Rozhledy po lidumilství. Měsíčník ku povzbuzování a podpoře lásky k bližnímu. Redaktor: JUC. Fr. Cyr. Vlk. Administrace V Č. P. 128 III. v Praze. Roč. X. seš. 6.

Zábavy večerní. Redaktor Emanuel Žák. Roč. XXIII., č. 3. Dílo 127. V. Kotrba v Praze 1902.

Ludmila. Sbírka četby pro český lid. Roč. IV., sv. 6. V. Kotrba v Praze 1902.

Praha ve své slávě i utrpení. Originální publikace pro mládež sepsal Jan Dolenský. Nakladatel Bedřich Kočí v Praze, Františkovo nábřeží, č. 14.

Věstník Úst. M. Šk. v Praze, Spálená ulice č. 24. Roč. XVIII., č. 6.

Vrhbosna. U Sarajevu, God. XVI. Broj. 12.

Mane, měsíčník pro zájmy katol. intelligence a pro kritiku náboženských poměrů. Roč. I. č. 6.

Poklad věřících. Lidový list k uctění Nejsv. Svátosti Oltářní. Řídí Václ. Roudnický. Předpl. na rok 1 K 20 h. V. Kotrba, Praha. Roč. IV. č. 4.

Voditelj v bogoslovnih vedah. Izdajejo profesorji kn.-šk. bogoslovnega učilišča v Mariboru. Urejuje František Kovačič. V Mariboru, 1902. Leto V. Zvezek 3.

Křesťanská škola. Časopis pro šíření idei náboženských v českém školství. Vyd. a red. Václav Špaček. S příl. »Obrana« pravdy křesťanské ve veřejném životě. V Praze. Roč. I. č. 13.

Vychovatelské listy, časopis věnovaný zájmům křesťanského vychování. Redaktor Alois Adamec, učitel měšť. školy v Ivančicích. Administraci a expedici vede Hedv. Rubrová v Brně na Petrově, č. 1. Roč. 2. č. 12.

Spisy Julia Zeyera. Sešit 32., cena 40 hal. V Praze, nákladem české grafické společnosti »Unie.«

Vzdělavací knihovna katolická, pořádají Dr. Jos. Tumpach a Dr. A. Podlaha: **P. Bernard Duhr, T. J. Bajky o Jesuitech.** Svaz. XX. č. 24—25.

Przegląd powszechny. Rok dziewiętnasty. — Zeszyt 7. Marzec 1902. Kraków. Druk W. L. Anczyca i spółki.

Bílý prapor. Obzor katolické moderní intelligence. Č. 7. Vychází v Olomouci každé soboty. Číslo po 24 h.

Lidová knihovna. Dílu III. seš. 1. V Praze. Cyrillo-Meth. knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba. Cena 32 h. Jan Bělina: Rozumem k pravdě.

Zora, Glasilo slovenskega katol. dijaštva. Letnik VIII. III. in IV. zvezek.

TISKEM BENEDIKTINSKÉ KNIHTISKÁRNY V BRNĚ.

J. Deml. (Br.)

POSLUŠNOST.

Ac profecto in mysticum
te oboedientia paradisum
reducit . . .
»Praecipua elementa vitae monasticae«.

Pět vráceni až k stínu dětství neprozkoumanému,
jdem bázliví, sem každý v slzách šel —
o přijmi nás! ty Paní, tvoříš divy,
viz těchto tváří žal a našich zkrvácenost čel.

Noc pochmurná se rozložila v pláních,
kde matky zjev se ztrácí ubledlý,
neb v záhyb toho roucha výmluvného
se všecky naše hvězdy ukryly.

Zrak přítele tu svítí, mocný tajemstvími,
sráz naší cesty ozářením pln,
již ruka žhoucí k ráje sáhla plodům:
tvůj život, bratře, neměl skvrn?

Jdou kroky pusté letním podvečerem,
stesk osyk kalný vede píseň svou,
jich více, zdá se, tepla táhne šerem,
však jeden krok jen slyšet ozvěnou . . .

Pryč, choré stíny zraků horečnatých,
vás žehnám křížem, Moci v povětří,
žeh jiných sluncí blankyt rozeklíná,
vše zasáhne: jsouť v Jednom Tři.

Den slavnější a těžký úrodami
v klín země rozjařený dopadá —
kdo, řekněte, je z lidí ještě smělý
tam křížit zbraň, kde tato záhada?

Své palmy krvavé sem neste, Vítězové,
kdo vinu má, pláč marnotratný nestavuj;
ať v kolikátou hodinu teď zpráva přijde nová:
ty polituj, ty na svém místě stůj

Poznamenání. Poslušnost je tu brána jako opak té neposlušnosti, o které se praví: per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sumus. Kletby tohoto zděděného hříchu zbaveni jsme ve sv. křtu — tehdy byl člověk nejvíc poslušen Boha, ale jen passivně, dostaloť se mu milosti a přátelství Božího bez jeho přičinění. To je dětství, věk prostě všechno přijímající v klíně matky a proto pod tíhou kletby všeobecné vědomě netrpící, nebe jeho vždycky má hvězdy. Je dětství osamoceno pro svou slabost, ale právě proto, že všechno přenáší na silnějšího, i své myšlení a zvláště nejvyšší záhady duše, rozptýleno je na venek po všech věcech a každé se ptá na zodpovědění té jediné lidské otázky: Kde je Ten, Jehož miluje duše má? Netáže se, dává si to odpovídati . . . Odtud jeho důvěrnost s přírodou a lidmi, k nimž chová lásku tak universalní a pochopení tak nepředpojaté jako lidé na nejvyšším stupni dokonalosti křesťanské. —

Potom jinošství. Vyvíjí se individualita. Člověk bere zodpovědnosti víc ne už na jiné, ale na sebe: v ctnostech i v hříchu Kletbu člověka si uvědomuje, ale mnoho nemyslí, své síly přeceňuje do nekonečna, kde doufá vystavět si palác štěstí vlastníma rukama. Všechny skutečné cesty jsou rozmetány, není jich potřeba. Klidný pohled dítěte i s jeho tajemstvími zapomenut »Běda samotnému«. Ale právě tady potkávají se přátelé — a třeba se zdálo, že jsou všecky cesty otevřeny pro sílu jednotlivého, právě tato síla zavádí ho k tajemstvím, která se rozsvěcují jako blesky za noci a zase mizí dřív než ruka dychtivá mohla utrhnout zázračného ovoce, jež bylo pokrmem ráje a je podílem blažených. Sklamán poznává člověk, že radost věčná, za kterou se hnal a jejíž viděl paprsek, je pro nás odňata, v držení Moci nejvyšší, která byla uražena

Jinou najde samotu Ne již bouřlivou Ví, že není suverenem svého života. Poznal, že nejde sám, že musí milovat všechny lidi, neboť mají společnou s ním kletbu, společné zaslíbení i Otce, jenž bytuje v Tajemstvích. Těch tajemství si člověk nyní všímá ve všech věcech živých i v mrtvé přírodě, jimi mluví Bůh. A tak, třeba kletbou osamocen, přece není sám, s každým jeho krokem jakoby šlo celé množství kroků bratří trpících i těch, které přinášejí útěchu a posilu; jsme přesvědčeni náhle, že všechna radost a síla jest v Bohu jako ve zřídle, ostatní praménky že se živí z tohoto Pramene — a které se z něho neživí, že jsou otravné . . . není větší jistoty nad tuto. Ne již na sebe spoléhat, člověk nemá takové síly, aby na ní postavil svůj život a štěstí — a jestli přec se toho domýšlí; ty vidiny jeho jsou jen stíny zraků nemocných. Teď je o tom přesvědčen, proto předem se zříká těch vidin jako bludiček a obrací se s důvěrou k jinému světlu, ke Slunci Pravdy věčné a věčné Spravedlnosti, k Prazdroji milosti, jenž všecko živí, zachovává a jemuž nic neuniká, nic neodolá — on vše zasáhne, trojjediný Bůh. Už tím, že všecko stvořil — to jest Otec; v Synu vydobyl poklad zásluh, v sv. Duchu nám je přivlastňuje. Činnost těchto tří Osob je tajemství, záhada, ale milá pro věřícího: Vítěze i Kajicného. Člověku tak oddanému do vůle Nejvyššího jsou všecky příhody světa jeho se týkající, tedy i nehody a všecky bolesti života jen jako novým poselstvím, novou zprávou od trůnu Božího, která ho upamatuje, že má kdesi Otce a Vlast, do které přijde i kajicný i spravedlivý.

Klášter sv. Kříže v Doubravníce.[1])

Monografická studie. Fr. Martinek (Br.)

Jižně starobylého hradu Pernštejna v údolí řeky Svratky, rozkládá se klidné městečko Doubravník. Pernštejn! Doubravník Dvě rozdílná jména, ale úzce spojená s osudy rodu Pernštejnů. Pernštejn nezdolné sídlo rodu Věnavova, Doubravník jeho hrobka. Památností Doubravníka jest farní chrám vystavený Janem a Vratislavem z Pernštejna v letech 1539—1545 a při něm hrobka rodu Pernštejnského; jest to stavba gotická, jediná toho druhu na moravském venkově. Štíhlé gotické sloupy z mramoru pernštejnského ozdobené znaky rodu zakladatelova a rodin s ním spřízněných (pánů z Lipé a Žerotina) podpírají velebnou klenbu svatyně a po stranách presbytáře černají se náhrobní kameny zesnulých pánů na Pernštejně.

Ačkoliv stavba není celkem ukončena, přece aspoň vnitřek působí mohutností staveb gotických. Velikost a vznešená velebnost gotického chrámu jest nejlepším obrazem ducha, rodu, jenž dílo toto podnikl a jehož rozmach v zemích našich byl svého času tak veliký. Jen taková stavba jest důstojným pomníkem těm, kteří v hrobce odpočívají.

Druhá doubravnická památka a doklad zbožnosti pánů z Pernštejna zanikla již dávno v propasti zapomenutí, neboť málokterému z návštěvníků doubravnické svatyně napadne, že na tom místě před dávnými věky vanuly k nebesům vroucí modlitby z choru klášternic. Ale není divno. Vždyť z bývalého kláštera není již kamene na kameni a jen náhrobek snad poslední abatyše jediný naň upomíná. Není přesně známo, kdy klášter doubravnický byl založen, ani kdy zanikl. Také jiné doklady o jeho bytí a rozvoji omezeny jsou toliko na zprávy o darováních a jiných vnějších událostech. Štěpán z Medlova vyměnil r. 1208. s biskupem olomouckým Robertem Doubravník a jiné vesnice za Tuřany a Petrovice, ježto tyto byly olomouckému biskupství bližší. Doubravník již tehdy měl svůj vlastní kostel pravdě podobně sv. Kříži zasvěcený, poněvadž nadán byl odpustky pro návštěvníky jeho o slavnosti sv. Kříže. Odtud zajisté dostal jméno i klášter později založený. Ježto již r. 1220 připomíná se klášter jako existující, založen byl asi nedlouho po oné výměně zmíněným Štěpánem z Medlova, purkrabím na hradě Děvíně, jenž ho hojně obdaroval. Jmenovitě dostal zajisté již tehdy požitky v předměstí bystřickém (Bystřice nad Pernštejnem), kapli v Pivonicích s půllánem a pastvinami a les ždánský.

Prvně uvedeny byly do kláštera řeholnice sv. Františka — Klarisky s abatyší Marií ještě za života světcova, ježto týž zemřel teprve r. 1224. Že klášternice skutečně řídily se řeholí sv. Františka, souditi lze z toho, že častěji jmenují se jak v listech papežských tak i jiných listinách „sorores inclusae“, kteryžto název patřil Klariskám. V roce 1238. přičiněním olomouckého biskupa Roberta přistěhovali se do

[1]) Prameny: Listiny uveřejněné v »Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae«. Tomáš Pěšina z Čechorodu: Mars »Moravicus«. Dr B. Dudík Dějiny Moravy. —

Doubravníka k opatření bohoslužby kláštera a kláštera přivtělených farních osad řeholní kanovníci — canonici regulares s. Augustini. Pravdě podobně byli to však premonstrati, ježto také tito nazýváni kanovníky sv. Augustina a ježto canonici reg. s. Aug. tehdy na Moravě ještě nebyli zavedeni. Klášternice přijaly potom řeholní pravidla sv. Augustina, kteréžto řeholi zůstaly věrny až do zániku kláštera.

Z vnitřních poměrů kláštera nezachovalo se zpráv. Z narážek listinných však můžeme souditi, že život klášterní v prvních dobách vzmáhal se utěšeně — (klášternice nazývány „piae sorores"). Ačkoliv klášter těšil se přízni papežů a biskupů olomouckých, přece nastala doba, kdy bylo potřebí reformy jak pokud se týče představené, tak i klášternic samých. Za abatyše Ofky z rodu Pernštejnského, nejen že kázeň v klášteře velice poklesla, nýbrž i za její správy příjmy kláštera tak byly vyčerpány, že nastal i nedostatek a nouze. O těchto poměrech zpraven byl strýc Ofčin Bedřich, biskup v Rize, jenž se ptal r. 1333. papeže Jana XXII. o radu. Papež dovoluje biskupovi, aby buď sám neb svým vyslancem zasadil se o nápravu. Zda oprava vůbec byla podniknuta a jak byla uskutečněna, není známo.

Ostatní zprávy dotýkají se hlavně jen poměrů majetkových kláštera samého. Jmění klášterní založené Štěpánem z Medlova znamenitě rozšiřováno bylo jednak věnem klášternic pocházejících většinou ze vznešených rodů (na př. Pernštejnů) jednak odkazy a dary zbožných dobrodinců, jež klášteru dávali, aby klášternice modlily se za spásu jejich duší. R. 1220 obdržel klášter na žádost zakladatelovu od tehdejšího markraběte moravského Jindřicha Vladislava právo patronátní v Bystřici nad Pernštejnem, jež tam týž dosud sám měl. Všechna dosavadní darování a výsady došla nejvyššího stvrzení u dvora papežského r. 1231. papežem Řehořem IX.

Četné statky, jež abatyše a konvent od dobrodinců obdržely, vzbudily klášteru nepřátele, jak mezi světskými pány, tak i mezi církevními osobami, kteří majetek bezbranných klášternic sami zabírali. Podobná příkoří dělá se i jiným klášterům. Na stížnost kláštera doubravnického rozkázal papež ve zvláštním listě r. 1233. biskupu olomouckému a veškerému kleru dioecese olomoucké, aby každého, kdo neprávem zabral statky klášterní vůbec a jmenovaného kláštera zvláště přísně potrestali a o navrácení pravým majitelkám se postarali. Zároveň stanoví tresty jakými se má proti nepravým držitelům zakročiti; obyčejní lidé někteří měli býti napomenuti a neposlušní vyobcováni, lidé v církevních hodnostech zbaveni vykonávání svého úřadu, dokud by jmenovanému klášteru zadost neučinili. Zároveň potvrzeny znova všechny statky a výsady a kostel nadán novými odpustky 50 dnů pro ty, kteří ho na den sv. Františka navštíví a klášternicím almužnou přispějí.

Již téhož roku dostalo se utiskovaným sestrám náhrady z rukou štědré paní Konstancie, druhdy manželky Přemysla I. a královny české toho času však již meškající v nově založeném klášteře „Brána nebeská" v Tišňově, darovanými vinicemi, jež zakoupila za 140 kop grošů v okolí brněnském.

Zakročení papežovo nemělo žádného výsledku, neboť již r. 1235. obrátil se první známý převor Vojtěch z rodu Pernštejnského s prosbou o pomoc na markraběte Přemysla.[1]) Týž daroval klášteru vesnici Seč vymeziv její hranice, aby klášter později neměl o ně sporů a mimo to potvrdil všechny ostatní statky, jež klášter obdržel buď od zakladatele buď od kohokoliv jiného; výslovně jmenují se vesnice: Maňová, Klokočí, Rakoví, Bořihněv, Pornich (?) — poslední daroval Semislav, tchán Vojtěchův pro spásu duše své zesnulé dcery, Vojtěchovy manželky — v Brně dům, tři vinice a pole. Tehdy také potvrzeny požitky a patronátní právo nad kostely v Medlově, Kadově, Velešovicích, Nekolaticích a Kučerově. Aby snad později se opět klášteru nedálo příkoří, nadán novými výsadami. Všechny statky a vesnice, jež klášter měl neb v budoucnosti by mu byly darovány, osvobozeny byly od jakékoliv berně nebo poplatků; nikdo také nesměl potahovati lid na statcích klášterních usedlý k stavbě pevností (zemská robota), leč v největší potřebě. Vůbec všechna práva, jež přináležela samému toliko knížeti ponechána byla klášteru, aby tak těšil se úplné svobodě. Jmenovitě osvobozen byl klášter od t. zv. svodu t. j. neručil za zloděje svým majetkem a nenahrazoval majetek ukradený, nacházel-li se zloděj na jeho pozemcích (srv. Brandl „Glossarium“ str. 332. sub titulo svod.)

Majetek toho, jenž by přistižen byl na statcích klášterních při špatném, trestném činu, měl částečně propadnouti klášteru.

Všechna tato práva potvrdil také král český Václav a proti rušitelům klášterního jmění ustanovil, aby každý, kdo by byl usvědčen z příkoří na klášterním jmění, byl potrestán pokutou deseti hř. zlata do pokladny markraběte Přemysla. Také biskup olomoucký byl požádán, aby tyto výsady potvrdil. Týž učinil tak teprve r. 1238. v Kroměříži se svolením kapituly olomoucké potvrdiv zároveň novou řeholi v klášteře přijatou. Klášter obdržel patronátní právo nad všemi kostely v okolí doubravnickém, neboť jest prý slušno, aby klášternice sloužíce Bohu a nemohouce pro nestatečnost svého pohlaví starati se o výživu, dostávaly ji z jmenovaných kostelů. Převorové kláštera měli se však starati, aby bohoslužba řádně konati se mohla.

Ačkoliv roku následujícího 1239. i papež všechny výsady klášteru udělené potvrdil, netěšil se klášter dlouho klidu. Brzo našli se zpupní šlechtici, kteří nedbajíce listu králova činili klášteru příkoří. Mezi jinými bratr Vojtěchův Emeran zapomněv na přízeň, ktorou rod jeho klášteru byl nakloněn, proti všemu právu mu škodil, loupeže na jeho statcích. Na prosbu Vojtěchovu osvědčil se král Václav opět jako ochrance a štědrý

[1]) Vojtech pocházeje z rodu Pernštejnů, ovdověv vstoupil do kláštera doubravnického darovav mu věno své manželky, rozsáhlou krajinu při řece Děsné jménem »Semislav«. Pro svůj vznešený rodový původ byl vážen i u stolice papežské a ustanovován v čestných záležitostech za prostředníka R. 1240. měl přijati odstoupení biskupa olomouckého, jenž pro stáří se úřadu vzdal. R. 1243. měl vyšetřiti, kdo podnikal loupežné výpravy do Uher za vpádů Tatarů. Připomíná se ještě r. 1256., kdy měl spor s klášterem tišnovským o patronátní právo nad kostelem Petra a Pavla v Brně. Zemřel někdy v roce 1260 jsa téhož roku ještě rozhodčím ve sporu kláštera třebíčského s klášterem novoříšským o desátky ve Starči. —

dobrodinec kláštera. Rozkázal r. 1243. kastelanovi na Veveří Ratiborovi, aby rázně proti zpupným šlechticům zakročil a klášter od jejich útisků osvobodil. Zároveň pohr zil mu, že bude nucen zaplatiti svrchu připomenutou pokutu, bude-li si proti nim počínati liknavě. Zvláště přál si král, aby stříbrné doly na statcích klášterních objevené (snad u Pivonic u hradu Zubštejna), jež Emeran a tchán jeho Sigfrid klášteru vyrvali a proti právu zemskému (stříbrné doly patřily panovníkovi) prodali některým měšťanům brněnským, zpět byly klášteru k volnému užívání ponechány.

Nejen že klášter znepokojován byl od domácích nepřátel, nýbrž i z ciziny přišla naň pohroma. Povodeň tatarská, jež zaplavila celou východní Evropu a jež teprve o prsa chrabrých Moravanů se rozbila zasáhla i Doubravník. Sestry utekly se na pevný Pernštejn, ale budovy klášterní i kostel byly zpustošeny a vypáleny. V největší bídě ujal se jich zbožný syn zakladatelův Štěpán z Medlova a daroval jim r. 1240. vesnici Vír a pět lánů pole v Olší, jež zakoupil od řádu templářského v Jemolicích s přivolením a souhlasem českého krále Václava. Mimo to rozsáhlý es u Doubravníka nad řekou Svratkou s lukami a včelíny.

Po Vojtěchovi z Pernštejna připomíná se teprve r. 1577. převor Jindřich. Týž jsa dvorním kaplanem krále Přemysla II. obdržel od něho správu kaple sv. Jana Křtitele nově v Brně zřízenou zároveň s požitky dvora a pěti lánů polí v Řečkovicích.

Biskupové olomoučtí vždy znova potvrzovali listiny Robertovy o klášteře doubravnickém: Theodor r. 1298; Jan 1303; Konrád r. 1318. Přece však papež Klemens V. musil napomínati biskupa Jana, aby se staral o navrácení statků klášteru neprávem odňatých.

Nejvíce statků nabyl klášter od rodiny Pernštejnů a rodů s nimi spřízněných. R. 1325. darovala Geruša, dcera Ingrama z Auersperka klášteru vesnici Věchňov, již jako dědictví obdržela od bratří Ingrama a Filippa z Medlova. R. 1349 dostaly Klára a Kateřina dcery Štěpána z Pernštejna od nevlastního otce Vzňaty z Tasova dvě hřivny příjmu ve vesnici Dalečíně po dobu svého života. Také urození pánové Ingram, Filipp, Žibřid (Siegfried) z Jakubova, vykonávajíce vůli umírající své matky Kateřiny, ustanovili r. 1256. jednu hřivnu platu ve vesnici Rozsochách na dvě světla v klášteře doubravnickém: před Velebnou Svátostí a v ložnici klášternic. Správkyněmi tohoto jmění ustanovili své dvě sestry klášternice Bolku a Ofku; po jejich smrti měla je spravovati abatyše.

Štědrým dobrodincem kláštera osvědčil se urozený pán Jan Ingram z Pernštejna. Týž r. 1360. daroval 6 hřiven ročního příjmu (hř. = 64 gr. dle morav. váhy) svrchu jmenovaným sestrám Kláře a Kateřině z vesnic Ubišína, Medvídečka a Chlumu. Vymínil si však, že bude do své smrti vybírati daň královskou (berna regia), v lesích loviti, a jmenované statky spravovati. Jmenovaný plat měl se vypláceti ve dvou lhůtách na sv. Jiří a na sv. Michaela archanděla. Později 1371., vypsal klášterním sestrám dříve připomenuté Kláře, Blance své dceři a své vnučce Anežce z Doubravice část vesnice Zlatkova platící hřivnu platu.

O dvě léta později dostal od něho klášter vesnici Lískovec se všemi požitky, ale toto darování mohli dědicové Janovi vykoupiti za 40 hř. grošů.

Téhož r. 1371. dostaly klášterní sestry zápis na 100 hř. od markraběte Jana na vsi Medlově a některých jiných, ježto jmenovaná vesnice tolik nevynášela. Druhou část vesnice Medlova koupil konvent od bratří Ingrama a Václava z Pernštejna za 85 hř. gr. Mimo jmenovaná darování obdržel klášter ve 14. stol. ještě jiné příjmy. Anežka vdova po Matouši z Březníka, zapsala klášteru r. 1365. 5 hř. gr. na vesnici Letavicích a r. 1368. 5 hř. na vesnici Netolicích. Již dříve r. 1358. abatyše kláštera Klára postoupila svoje dědictví po otci v Porovci a Pohledci klášteru k dědičnému užívání.

V patnáctém století zprávy o klášteru ponenáhlu zanikají. Z přátel kláštera stávají se nepřátelé a místo záznamů o darováních vyskytují se záznamy o žalobách, jež klášter vedl na uhájení svého majetku, nebo které proti němu byly podávány. Již r. 1412. pohnal Bužek z Myslibořic, konvent a abatyši v Doubravnice, že mu drží zboží v Semikovicích. Bužek byl sice pro tu dobu odmítnut, ale r. 1417. uveden v majetek v Semikovicích. Klášteru ponechán malý zbytek.

Hnutí husitské zasáhlo i Moravu a zasadilo klášteru ránu poslední. Na válečném tažení do Moravy ke Kroměříži r. 1423. klášter Doubravnický byl vypálen a vydrancován. K bývalému blahobytu se nepovznesl již více a živořil až do svého zániku. Na zpustošené statky klášterní vrhli se nepřátelé, nedbajíce že r. 1419. papež Martin V. vzal klášter ve zvláštní ochranu. Za takovýchto poměrů klesal klášter dále a již r. 1427. prodala abatyše Bolka panu Janu z Pernštejna v Doubravnice chmelnici s jinými zahradami a lesem. R. 1436 pohání abatyše Eliška téhož Jana z Pernštejna, že proti všemu právu v „pravém lanfrýdě“ zabral některé statky klášterní a rozdal je svým služebníkům v držení. Po vyřízení sporu dostal klášter nazpět vesnici Rodkov, zboží v Olešince, Rozsochy a Skorotice.

Od té doby ztrácí se stopa kláštera úplně, a týž také brzo zanikl, někdy na počátku století 16. před r. 1539. Statky jeho rozchvátila šlechta a z té hlavně Pernštejnové, kteří také v té době znamenitě rozmnožili své jmění z klášterů třebíčského, prostějovského, oslavanského na Moravě a opatovického v Čechách. [1])

Zanikl sice klášter za nepořádků a bouří náboženských, ale na jeho zříceninách povstala nová svatyně, jež přečkavši mnohé bouře, hlásá až na naše věky zbožnou mysl rodu Pernštejnského, jako nedaleký Pernštejn jeho sílu. —

[1]) Tomáš Pešina: 1516 † Vladislav »Pernstejni certe hinc vel maxime ceperunt divitiarum incrementa in Moravia ex monasteriis: Trebicensi, Prostiejov, Doubravník, Oslovan, Dalesicensi. In Bohemia: Opatovicensi, Sezemic, Gezborzic, v Pardubičkách«. Str 936. Mars Moravicus.

J. Deml. (Br.)

Nová země.

Ústa otevřená k blahořečení se bleskem zavřela,
slova radostná jak děti v hrách, zas do duše se vrátila,
země zamyšlená jako černým suknem postřena
a z životů všech silou nebojácnou dřív
a barvou bezvědomě hýřících
dnes nový život, tajemnější vstal,
a z místa jednoho, jež Vlastí nazvali,
po zákonu větrné své růže prudce rostl dál.
Zdál roditi se z lůna Smrti veselé,
jež, Samojediná, své krásy obraz na vše házela,
zem, extatická poutnice, a v stanovišti svém
štít slunce triumfující
je vise jejích snů, chléb hladu jejího
a nejmilejším podobenstvím jí.

Ruskinův životní názor.

Sestavil Fr. Hruda. (Br.)

(O.)

11. Co člověk koná, má konati „vší mocí“. Veliké a nejsmutnější naučení, jemuž nás učiti nemohou pracovníci o mysteriu života. Byli tu lidé, kteří poslušni tohoto zákona vložili všechnu svou sílu do práce svých rukou, a při úmorné práci vydechli, zanechavše nesplněné tužby a myšlénky — po nichž zbyla jen síla příkladu a čestná památka. A konečný výsledek? — Rolník, jenž pracuje již šest tisíc let na hroudě zemské, z níž vzat, hyne dosud uprostřed Evropy bídou, dusí ho jedovaté výpary šírých bažin, divé řeky mu odnášejí poslední majetek; na místě někdy zahrad Hesperidek pojídá žena arabská své dítě . . .

A kam jsme dospěli s uměním domácím, s uměním královen a matron křesťanských — se tkaním? Nechováme tisíce strojů otáčeti našimi stavy — a jsme při tom oděni? Jak smutným svědectvím jsou obchody někde v zákoutí se setlenými cáry! Zdaž příroda neodívá lépe své mládě ať v korunách stromů, ať v doupětech podzemních! A zdaž sníh za třeskuté zimy neodívá to, co my jsme nepřikryli a prudký severák neodnáší zmařené duše v jiné světy, aby svědčil proti vám slovy Kristovými: „Nah jsem byl a neoděli jste mne.“

Vynalezavým důmyslem a tvořivýma rukama, žíznivi po slávě, zbudovali jsme paláce. Ale zdaž můžeme zápasiti s hmyzy lesními, co

se pohodlí týče? „Mravenec a mol mají buňky pro každé ze svých mláďat, ale naši maličtí leží v hnojných hromadách, v bytech, které je tráví jako hroby, a noc co noc zvedá se křik bezpřístřešných s rohů našich ulic: „Hostem jsem byl a nepřijali jste mne.“

Má snad přes to vše náš život býti smrtí, naše práce planým fíkem? Jest snad vše snem, žádostivost očí a pýcha života? Či „toulali jsme se pouze mezi strašidly nižšího štěstí a honili se za fantomy hrobů na místě za viděními Všemohoucího a kráčeli jsme za obrazy našich zlých srdcí na místo za radami Věčnosti, až náš život — nikoli podoben oblaku nebes, ale kouři pekla — stal se jako „pára, kteráž se na maličko ukáže a potom zmizí?“

Nikoli! Jsme přece lidé, ne hmyz, s nímž sdílíme smrtelnost, jsme živí duchové, ne pouhá oblaka „Kterýž činí posly své duchy, služebníky své oheň plápolající“. (Ku žalmu CIV. 4) „Konejmež dílo lidí, pokud neseme jich formu, a jakož zachycujeme náš úzký podíl času z Věčnosti, zachytněme také naše dědictví vášně z Nesmrtelnosti — i když náš život jest „jako pára, kteráž se maličko ukáže a potom zmizí“.“

12 Každý skutek, jenž od člověka pochází, jehož člověk pánem zodpovědným jest, bude souzen. Bude souzen a jest souzen. Neboť každý den jest dnem soudu. Dies Irae zapisuje každého dne neodvolatelný výrok do plamenů svého západu Soud nečeká až teprve u veřejí čerstvého rovu, nýbrž střeží „dvéře našich domů — čeká na rozích našich ulic; jsme uprostřed soudu — hmyzové, jež drtíme, jsou našimi soudci; okamžiky, jež si užíráme hněvem, jsou našimi soudci; živly, které nás živí, soudí nás, jak nám slouží a rozkoše, které nás klamou, soudí nás, jak nám shovívají. Konejmež tedy ve svém životě dílo lidí, pokud neseme jich Formu —“.

13. Konati dílo! Lépe přemýšleti o tom, co máme obdržeti, než co máme konati. Hřích Ananiášův jest kletbou našich žádostí. A mluvíme stále jen o kříži, jejž na sebe bereme, majíce na mysli jen „váhu —, jakoby to jedině byla věc k nošení — kdežto je to věc, na níž se kříží“. Rád by mu člověk unikl, rád by odhodil proto i svůj život, jejž si učinil bezradostný, obtížný, ale s „postavením v životě“ by se nerad rozloučil. Zapomíná, že Prozřetelnost může jej náhle odvolati od jeho postavení. Sv. Petr odvolán od břehu Galilejského, sv. Pavel z předsíně vysoké rady židovské.

Než buď si postavení to či ono, každý, kdo chce dostáti svým povinnostem, musí vynakládati všechny síly, aby konal dobro, kolik jen může. A bezpečným dobrem jest „nejprve krmiti lid, pak odívati lid, pak ubytovati lid a posléze potěšovati lid správným způsobem, uměními vědami nebo nějakými jinými myšlenkovými předměty.“ Kdo činí zadost aspoň jedné z těchto potřeb civilisovaného života, tomu vzejde všechno ostatní blaho, nalezne pomoc naprosto neočekávanou, dostane se mu hlubokého naučení a sestoupí naň pravda, k níž by nebyl dospěl ani spekulací po celý svůj život.

Ba ještě více! Tato prostá a svatá zkušenost bude pevným podkladem skutečného, neomylného náboženství. „Největší ze všech tajemství života a nejstrašnější je to, že se pokazí i nejupřímnější náboženství, které není denně zakládáno na rozumné, účinné, pokorné a pomociplné činnosti.“ Snažme se býti čistí, rytířští, svatí v myšlence, vděkuplní ve slově i činu. Pak nevzdálíme se podkladu neomylného náboženství, a neporušitelného štěstí; pak budeme míti i Víru, „na niž nebude útočiti žádné pokušení více, jíž nebude více třeba brániti hněvem a bázní; — bude zůstávati Naděje, které nebudou dusiti skličující věky a která nebude zahanbena zrádnými stíny; — bude zůstávati u nás a s námi největší z nich trvalá vůle, trvalé jméno našeho Otce. Neboť největší z nich je Láska.“

14. Život je krátký a pokojných chvil v něm málo. „Štěstí tvého života a jeho moc a jeho podíl a jeho řád na zemi a na nebi závisí na způsobu, jakým trávíš nyní svoje dny.“ Tak promlouvá k mládeži. Pracovati máme pokud je světlo, zvláště pokud je světlo ranní. Nejpodivnější věcí jest Ruskinovi, že staří nikdy mladým neřeknou, jak drahocenné jest jejich mládí. Dny mladosti nejsou dny smutku, nýbrž radosti života dosud nezlomeného, nezklamaného. Mají to býti dny v nejhlubším smyslu „dny slavnostní“ „Pomni, že každý den mladého tvého života zařizuje neodvolatelně, pro dobro či zlo, zvyk a běh tvojí duše, stanově buď svaté zvyky drahého a milého útočiště nebo ryje, hlouběji a hlouběji brázdy pro setbu starosti“

15. S touže rozhodností, kterou konáme dobro, musíme i zlo potírati, pokud je chápeme již přirozeným smyslem, jakoby ani jiného světa nebylo. Není účelem nebe ani Prozřetelnosti jeho, aby opravovalo omyly, ježto nechává přirozené zákony jíti svým během, aniž lze očekávati, když život během let pošetilostmi na zcestí zbloudil, že Bůh sám přímo zasáhne a všechno přivede k dobrému. Bůh ponechává světu důsledky jeho velkých omylů a štěstí celého života závisí též na zdravém rozumu a vlastní píli.

Podstata zla spočívá v jeho nezhojitelnosti. „Znamená utrpení nebo hřích, jenž končí smrtí, a zajisté, pokud víme nebo dovedeme pojati, je mnoho stavů i bolesti i hříchu, které nemohou jinak skončiti.“ Ovšem jsme nevědomí a slepí tvorové, ale naději máme přece, že žebrák, jenž v bídě a nah leží před našimi vraty, bude jednou potěšen a nasycen, a rány jeho, od nichž zmíral, přinesou mu nový život.

16. Mezi myšlenkami, jež nejvíce převládají v mysli dnešní společnosti, je myšlenka „postupu v životě“, tu jest státi se patrným ve společnosti, zaujati čestné místo, žízeň po potlesku. „Největší snahy lidského plemene dají se vždy svésti na lásku chvály jako jeho největší katastrofy na lásku rozkoše“. Lodník přeje si býti kapitánem, ne proto, že dovede říditi loď, nýbrž že chce býti nazýván kapitánem. Jsou však též lidé venkoncem šlechetní, počestní, již nejsou vedeni pouze láskou chvály, nýbrž i povinností, přáním dosíci postavení, aby dávali „moc působiti dobro“ a že by raději sdružili se s lidmi rozumnými než s pošetilci.

17. Neboť v pohledech lidí je smrt. Jsou jako ještěrové, kteří zabíjejí pohledem. Smrt je i v myšleních lidí. Ano, smrt, jež kraluje

v mocnostech a síle lidí. Ne tak daleko, jako je východ od západu, vzdáleni jsou od nás hříchové naši, ale rozmnožili se a obklíčili nás. Zdaž raduje se slunce, když u cíle svého běhu hrouží se při západě za obzor ne mraky zastřený, ale krvavou červení zalitý. — I v radách lidí světa vězí jed; slova jejich jsou hořká, jed zmije mají na rtech. Jsou to slova nestřežená, jež působí „smrtelně“. „Jsou to zakrytá slova, jež právě nyní v Evropě kolem nás bzučí a se kradou“ (díky tomu, dodává Ruskin, že se ve školách učí katechismům a frazím, na místo lidským pojmům) Člověk jim nerozumí a přec rád jich užívá, pro ně žije i umírá, maje za to, že znamenají to či ono, jemu tak milé. Ale klamou se. Nebylo krutějších draveů a lstivějších diplomatů a travičů nad tato slova. „Jsou nespravedliví správcové všech lidských myšlenek.“

Slovo jest dech lidský. Jest pak ještě jiný dech, jenž vane oblastí duše — dech Boží. Dech Boží je zdraví a život a mír pro ně, ale dech lidský je nemoc a nákaza jako mlha nad močálem. „Jako mrtvé tělo parami svého vlastního rozkladu“ nasyceno bývá a nadouvá se, tak proniká dech-slovo svět m myšlenkovým To pak jest znamením falešných náboženských představ a učení, že „nadouvají“. Všichni sektáři vysokých i nízkých církví každého druhu, kteří se mají za výhradné posly pravd Božích, jsou „pravé děti temnot — oblaka bez vody — jsou to těla plná hniloby a páry a kůže bez krve a masa: naduté dudy pro nepřátely, aby na nich pískali — zkažení a kazící — nadmuti větrem a mlhou nečistou“.

18. Jsou věci, o nichž musíme míti jednotný názor: že Bůh nebes a země miluje lidi, kteří ostříhají zákona, lidi dobré a šlechetné, skromné a přičinlivé a nenávidí pyšné. lenivé, ukrutné a lakotné; že podvod a klam jsou vlastnosti zavržení hodné a musí býti „vymrskány z cesty“ a jim podobné V jiných různých věděních a uměních mohou se názory různiti.

Ani u větších myslitelů nelze vypátrati jejich názor, jak je širý. (Shakespeare, Dante a j.) Dlouho to bude trvati, než vystihnete jasně jejich úmysly a učení A očistíte-li je kriteriemi Pravdy, zdaž zůstane neporušený jejich lesk? A přirovnáte-li je ku názoru, jímž dnes většina lidí žije, ba snad i ku svému vlastnímu, uzříte „býlí bezcenných myšlének“, stepní divočinu, „zanedbanou a pahejlovitou, částečně porostlou morovým kapradím a jedovatou, větrem setou travou špatných domněnek; a že první, co můžete udělat pro ně i sebe, je to všecko dychtivě a hněvivě zapálit; obrátit celou houštinu v zdravý popel a pak orat a sít“. „Zořte sobě v ouhor, a nerozsívejte do trní“. (Jer. IV, 3.)

19. „Být velikým srdcem, velký duchem“ znamená být velkým v životě. Mužové mnohdy nepatrní, jichž svět si nevšímá a o nich skoro ani neví, jichž životem žije, jimž děkuje vše své jmění, svoji rozkoš a svoji pýchu a jimž nikdy nepoděkuje, bývají velcí životem. Strážník, který vydává svůj život v nebezpečí noční tmy a kráčí celou noc vzhůru dolů po černé cestě. aby střežil vinu a jemuž nikdo nepoděkuje; lodník, jenž bije se o kousek života s příbojem moře; tichý učenec dumající celé noci nad knihami nebo nad svojí křivulí; dělník, jemuž se

nedostává ani chleba ani chvály, jenž trpělivě a pilně plní svůj úkol jako naše koně vozy táhnou — to jsou mužové života. Zdaž by vrchol života spočíval v nabídce, již by někdo učinil: „Budeš zvolna umírat, tvoje krev bude denně chladnouti, tvoje tělo kameněti, tvoje srdce na konec biti jen jako rezavá hromádka železných záklopek; tvůj život bude se z tebe vytrácet a budeš se propadat zemi do ledu Kainy; ale den ze dne tvé tělo bude leskleji strojeno a na vyšší vozy stavěno a na tvých prsou bude stále více řádů — ano i koruna na hlavě, chcete li. Lidé budou se skláněti před tvým tělem, zevlovati na ně — — a tvoje duše zůstane dosti dlouho v něm, aby věděla, co dělají — — nic více.“ Zdaž přijal by ji i nejnižší z nás? A zdaž nenasazují mnozí pro ni všechny své síly? Než to nejsou lidé Života, ti nepostupují v životě, nýbrž jen ti, jichž duch vstupuje do Živého pokoje: τὸ δὲ φρόνημα τοῦ πνεύματος ζωὴ καὶ εἰρήνη.

François Coppée: »V modlitbě a zápase.«

Přel. Ferd. Čech. (Ol.)

Eucharistia.

Ten pšeničný chléb bílý, křesťane ty víš,
je tělem Boha Krista, který zvolil kříž.
Vždyť On to řekl: Před Tajemstvím padni v prach!
A kdyby pochyba v tvé duše tišinách
se náhle zjevila, ji vyžeň z duše svojí!
Na matku vzpomeň, která rozeňátko kojí;
to mléko, jež mu dává, láskou dojata
je přece její tělo, krev i podstata.
Ale příroda je celá, jak tvé víry chrám
a sama pomoci a zobrazit chce nám
ten zázrak, to Bůh sám je žertva libovonná.
Viz Madonnu, je Eucharistií i ona. —

Hřeb.

Bože lidí chudých v stáji zrozený
ať láska v srdcích pustí hlubší kořeny!
Ó Mistře, bohatci, jenž za Tebou chtěl jít
Jsi řekl kdysi: „Kdo chce dokonalým být
ať prodá vše, dá chudým, ve mně najde cíl.“
Ten člověk odešel, žid lakomý to byl.

A mezi námi, Bože, stejný to máš brak!
O podělujem chudé, ale bídně tak.
Jen pohyb automatu, srdce nevzlétne. —
Je každý chuďas, Kriste, stigma bolestné,
a na dlani, jež sbírá krejcar náš a chléb,
vždy zříti bychom měli ránu Tvou i hřeb. —

Bursovní obchody po stránce morální a národohospodářské.[1])

Jos. Kratochvil. (Řím).

Ne poslední místo mezi palčivými otázkami dnešní doby zaujímá otázka o obchodech na burse. Tvrdíť se v poslední době téměř všeobecně, že největší, a skoro jedinou příčinou nynější bídy agrarní jsou často se opakující podvody na burse, hlavně při t zv. „blanko-terminovém obchodu obilím“. Z té příčiny byl před časem v Berlíně vůbec tento způsob obchodu zakázán; u nás ve Vídni jeví se snahy podobné. Ministerstvo však váhá odhodlati se k rozhodnému kroku obávajíc se, že by plodinová bursa se přestěhovala do Budína, čímž by těžiště obchodu se přeneslo do Uher a vše zůstalo ve starých kolejích.

Naskýtá se nám dvojí otázka: 1.) Jest obchod bursovní mravně dovolen čili nic? 2.) Jest skutečně „Blanko-terminový obchod plodinami“ škodlivý v ohledu národohospodářském, neb má přece nějaký užitek a tím právo k existenci? Než-li však přikročíme k řešení daných otázek, pokládáme za nutné, načrtnouti několika rysy podstatu obchodů bursovních a jejich nejdůležitější druhy. Ovšem nemůžeme zde podati úplný obraz všech spletilých akcí bursovních, nýbrž jen jakýsi vhled, jenž by stačil k řešení našich otázek.

I.

Nejdůležitější způsoby obchodu na burse.

Na burse se shromažďují obyčejně denně v určitou hodinu peněžníci a kupci, aby uzavírali navzájem obchody. [2]) Dle různosti zboží, s nímž na burse se obchoduje, rozeznáváme obyčejně dva hlavní druhy burs: totiž p e-

---

[1]) Prameny: Hlavním a směrodatným pramenem mi byly národohospodářské přednášky prof. Jos. Biederlacka T. J Vedle toho: L. Elster: »Wörterbuch der Volkswirtschaft« I B., L. Bachem: »Staatslesikon«.

[2]) Bachem: Statslexion: Wie der Begriff Markt, wird auch der Begriff Börse in verschiedenem Sinne gebrancht. Bald wird die sachliche, bald die persönliche Seite des Bergriffes stärker hervorgehoben. Börse bedeutet soviel wie Börsengebäude, Börsenplatz, aber auch soviel wie Gesammtheit der die Börse besuchenden Personen, deren Zusammenkunft.

něžní či effektní bursy (Stock Exchange, Fondsbörsen) a plodinové ši produktní bursy (Produce Exchange, Waarenbörsen). Kdežto na burse peněžní, jak jméno naznačuje, jedná se hlavně o kup, prodej, výměnu a p. peněz a cenných papírů. jest hlavním zaměstnáním na burse produktní obchod plodinami. Liší se však bursa od obyčejných tržišť tím, že zboží na bursu se nedováží. Neméně zajímavé charakteristické známky bursy, než právě udaná jsou časté a pravidelné schůze, zvláštní „usance," dle nichž řídí se celý způsob obchodu, stanovení a nivelace cen, lidé, kteří bursu navštěvují atd. Zvláště posledního jest si lépe všímnouti, ježto se na burse nescházejí, jako na trhu, producenti a konsumenti, nýbrž sprostředkovatelé mezi oběma těmito stavy, lidé, již často ani nemají ponětí, jak zboží, s nímž obchodují, se vyrábí.

Sledovati do detailů nejrůznější kombinace rozdělení bursovního bylo by na tomto místě zbytečno, ježto nejdůležitější věcí pro náš účel jest poznati hlavní druhy obchodu bursovního. Obchody, pro něž vlastně bursa byla založena jsou t. zv. obchody denní (effektivní neb pokladní na burse peněžní, Loco-obchody na burse plodinové zvané), při nichž se jedná o kup a prodej zboží reelního. Jméno „obchody denní" odvozeno jest z podstaty jejich, ježto zboží o něž se jedná musí býti téhož neb nanejvýše následujícího dne dodáno a zaplaceno. Ačkoliv však bursa právě k takovým obchodům byla založena, přece přiházejí se na burse téměř nejřidčeji jsouce nahrazovány častěji t. zv. obchody terminovými (Börsentermingeschäfte), jež tvoří základ bursovní spekulace. Od denních liší se tím, že realisace obchodu neděje se téhož dne, nýbrž později v určitém terminu, při čemž se respektuje cena, která je v platnosti v době, na kterou je realisace určena. Z tohoto obchodu vyvinul se zmíněný již obchod blanko-terminový, jehož charakteristikou jest, že nejedná se tu o zboží skutečně existující, nýbrž imaginerní. V praxi nazývá se častěji tento obchod differenční. Příklad: A koupí dne (19. března) 1000 hektolitrů pšenice, která jest na př. po 20 K od B, jenž se zavazuje udané množství 1. srpna dodati. Může se státi, že 1. srpna stojí 1 hl. pšenice 22 K; má tedy prodavatel B zřejmě 2000 K škody, ježto by nyní mohl 1 hl. pšenice prodávati ne po 20 K, nýbrž 22 K. V jiném případě může se státi, že cena klesne na př. na 18 K po 1 hl. pšenice; má tedy škodu kupec A.. Patrno, že k podobným obchodům třeba jest vždy značné odvahy.

Obchod tímto příkladem naznačený provádí se na burse velmi zřídka. Obyčejně jedná se pouze o rozdíl cen v den prodeje a odeslání a neplatí se tedy summa celá (v našem příkladě A neplatí 22000 K resp. 18000 K), nýbrž difference obou cen (A splatí 2000 K resp. získá 2000 K), odkudž odvozeno jmeno „obchod differencialní".

Celý způsob toho obchodu spočívá tedy jedině na prozíravosti a spekulaci. Kdo dovede lépe spekulovati o tom, jakou cenu asi bude míti to neb ono zboží v určité době, zařídí dle toho svůj obchod. Proto jmenujeme též obchody bursovní obchody spekulativními ježto ve většině případů nedodává se zboží skutečně, nýbrž obchody uzavírají se k tomu cíli: správnou spekulací určiti differenci cen v určitém terminu a tím něco vyzískati. Ti, již na burse podobné obchody činí, jmenují se bursovní

spekulanti neb bursovní hráči. Hráči proto, ježto při většině případů nemožno určitě předvídati budoucí cenu, čímž takové obchody spočívajíce na náhodě, podobají se spíše hře, než obchodům skutečným. Rozeznáváme dvě třídy bursovních hráčů: Jedni (Haussiers, spekulanti à la hausse) spekulují budoucí cenu, pokud možno zvýšiti, druzí (Baissiers, sp à la baisse) snížiti.

Spekulaci samu v sobě odsouditi nemůžeme. Dovedu-li prozírati, že cena jistého zboží za nějaký čas stoupne neb klesne a zařídím-li dle toho svůj obchod, nemůže mi to býti nikterak zakázáno. Ba možno říci, že spekulace per se jest i užitečná, ježto jest mi za každých okolností prospěšno věděti neb aspoň předpovídati budoucí cenu. Proto také zisk z takových obchodů nemůžeme pokládati za nespravedlivý, jako není nespravedlivý zisk na př. při hře v kostky neb p. Bohužel však děje se celá věc tak, že ten, jenž uzavřel jistý obchod v naději, že ceny stoupnou, vší silou také o to se přičiňuje, aby stouply skutečně. A tak i na burse ani haussiers ani baissiers nevyčkávají klidně utváření se cen, nýbrž všemi možnými prostředky dovolenými i nedovolenými, přičiňují se o to, aby ceny stouply resp. klesly. Opět příklad: Ministerstvo některého státu se rozhodlo k nákladnému podniku na př. stavbě železnice. Obchodníci se železem předvídají, že se tím zvýší poptávka po železe a že jejich obchod bude více vynášeti, čímž bude nutno vypláceti majitelům železných akcií větší dividendy. Tím vznikne čilejší poptávka po těchto akciích a následkem toho zvýší se značně jejich cena. Baissiers snaží se ovšem cenu těchto akcií snížiti a rozšíří na př. lživou zprávu, že zmíněné ministerstvo padlo. Tím vznikne obava, že nové ministerstvo třeba železnici stavět nebude a následek jest náhlé poklesnutí ceny železných akcií. Tyto spekulace a machinace jmenujeme obyčejně bursovní manevry; že pak nejsou řídké jest známo.[1])

Různé modifikace obchodu terminového a částečně i differenčního jsou t. zv. obchody praemiové: Stellage, Escompte, Ještě-obchod, „Geschäft mit Muss“ atd., jich karakteristickou známkou jest omezené risiko.[2]) Při těchto obchodech totiž pozbude jeden kontrahent v nepříznivém případě ne celou summu, nýbrž jen jistou její část (praemii) ujednanou při smlouvě.

Pozoruhodnou zvláštností všech obchodů bursovních jest, že jsou přenosné (fungible). Může totiž jak kupec tak prodavatel (přenésti) přenechati svou účast jinému. V našem nahoře uvedeném příkladě A domnívaje se, že by se mu obchod nezdařil prodá svou účast jinému C; B pak třeba zase jinému D, čímž obchody bursovní stávají se stále spletitějšími a nesnadnějšími.

II.

Úsudek o obchodech na burse.

Nutno uznati, že dosud není na burse obchodu, jenž by per se chyboval proti některému zákonu mravnímu. Spočívajíť všecky na možném předzírání, jak se asi cena v budoucnu utváří. Někdy však nedají se úplně

[1]) Srov. Dra Neuschla: Křesť. Soc. II. str. 145. pozn.
[2]) Srov. G. Schanz: Börsenwesen.

předvídati všecky přirozené (úroda a p.) i nepřirozené (spojení mezi kupci ku snížení neb zvýšení cen) vlivy na budoucí cenu, čímž obchody bursovní mají ráz hry. Není však to hra obyčejná, při níž závisí vše na náhodě, nýbrž při těchto obchodech dá se téměř vždy do jisté míry cena předvídati. Jako pak nemůžeme odsouditi každou hru vůbec, tak také nesprávno by bylo odsuzovati obchody bursovní samy v sobě.

Jiná však jest otázka, zda obchody bursovní též správně se provádějí. K tomu jsme nuceni odpověděti, že nikoliv, že na burse vyskytují se přečasto nedovolené a nespravedlivé praktiky, jak již nahoře zmíněno. Umělé vlivy na ceny (na př. lživým telegrammem) mohou se státi často nespravedlností vůbec nenapravitelnou. Původce takového telegrammu může býti někdy ve svědomí zavázán k náhradě několika set millionů korun. Stává se, že některý millionář, věda, že mu okamžitá ztráta větší summy peněz neuškodí, dá do běhu své cenné papíry, aby tak zničil svého odpůrce. Taková věc vzbudí podezření, zvláště na boháče, jenž měl doposud credit, že se mu stala nějaká nehoda; tu pak všichni majitelé takových papírů hledí se jich co nejdříve zbaviti, čímž jich přijde nadbytek na bursu a následek jest náhlé a značné klesnutí jejich ceny. Milionář tím zničil protivníky a sebe obohatil. Tak na př. Rothschild způsobiv r. 1873. bursovní úpadek, nejen že zničil své odpůrce, nýbrž i o sta millionů se obohatil.[1])

I když jednotlivé obchody bursovní nejsou právě nedovoleny, tož přece stálé uzavírání podobných obchodů hlavně differenčních jest velmi nebezpečné. Vydáváť se bursian stále v nebezpečí sáhnouti v kritickém okamžiku k nedovoleným praktikám. I když ne třeba sám, tož aspoň ve spolku s jinými. Konečně též bez vážného důvodu vydává se v nebezpečí ztráty všeho majetku, což mívá za následek zničení rodiny, zoufalství a sebevraždu.

Vzdor tomu měly by obchody bursovní přece jakési právo k existenci, kdyby přinášely nějaký užitek v ohledě národohospodářském; neboť v tom případě měl by takový bursovní hráč zvláštní důvod vydávati se v nebezpečí. Tomu však na burse tak není. Že by obchody denní a terminové nebyly prospěšny v ohledu národohospodářském, nemáme v úmyslu tvrditi a jsou tedy obchody tyto též plným právem dovoleny. Avšak, jak již jsme se v hořejším zmínili, jsou na burse velmi řídké. Jsouť výhradnou činností bursianů obchody differenční a blankoterminové, které nepřinášejí pražádného užitku národnímu hospodářství.

Bursovní spekulanti snaží se ovšem dovoditi, že i tyto obchody jsou užitečny a uvádějí za tím účelem tři důvody:

a) Veliký užitek národnímu hospodářství prý přinášejí bursy vyrovnáváním (nivelací) cen, a to jak místních tak časových. Místní nivelace jest umožňována tím, že bursy různých míst jsou ve stálém telegrafickém neb telefonickém spojení a že částečně jsou na sobě závislé. Tím cena téhož zboží na nejrůznějších místech v téže době jest přibližně stejná. Časová nivelace spočívá ve snaze udržeti po delší dobu touž cenu. Kupec, jenž někdy v pozdější době chce uzavříti obchod, pracuje všemi prostředky k tomu, aby udržel touž cenu a tím se uchránil před ztrátou peněz. Upírati

[1]) Viz o této zajímavé události Dr. Neuschla: Křesť. Soc. II. str. 164—166.

tomuto vyrovnávání cen veliký význam národohospodářský nelze. Prospěšná jest zajisté jak nivelace místní tak i (a to ještě více) časová; avšak tuto nivelaci nepůsobí obchody blankoterminové, nýbrž pouhé obchody terminové, jimž významu neupíráme. Místní nivelace závisí jedině od spojení mezi bursami a ne od obchodů differencialních. Na časovou mají ovšem do jisté míry vliv i obchody differencialní, avšak týž vliv by měly i obchody terminové, kdyby se častěji prováděly.

Tuto nepatrnou výhodu, již přinášejí obchody differencialní, překonává daleko větší škoda jimi působená. Majíť často právě obchody differencialní v zápětí veliké kolísání a změny cen, ježto se používá přečasto nepřirozených vlivů k utváření cen. Ba učí nás zkušenost, že na př. bursa vídeňská, znázorníme-li si změny cen křivkou, vykazuje v r. 1869., kdy ještě obchody differencialní nebyly známy, daleko menší kolísání cen, ač dopravní prostředky tehdy nebyly tak vyvinuté, jako v době nynější, totiž r. 1893., kdy zavedeny byly obchody differencialní.

b) Druhý důvod, jejž uvádějí bursiani, zní: Reelní kupci mohou si získati obchody differenčními jakési ochranné risiko, t. j. obchodníci, již skutečně jsou majiteli na př. obilí, vydávají se při obchodech terminových v nebezpečí velikých ztrát, proti čemuž mohou se chrániti tím, že uzavrou vedle obchodu terminového ještě differenční. Doklad: *A* učiní na příklad 1. dubna smlouvu s *B*, žádaje zaslání 1000 hl. pšenice dne 1. srpna, za cenu 1. srpna běžnou. Za čas pozoruje *A*, že by při tomto obchodu mohl mnoho ztratiti; uzavře tedy ihned differenční obchod s *C* způsobem opačným. Kdyby tedy 1. srpna pozbyl v obchodě s *B*, vyzíská zase v obchodě s *C*, takže ztrátu, již měl míti *A*, trpí pak *C*. Uznáme-li tento důvod za správný, naskytne se nám otázka: co bylo získáno differencialním obchodem v uvedeném případě? Nic jiného, než že ztrátu trpí jiný. Ovšem může se takovým způsobem ztráta částečně rozděliti, nikdy však úplně zrušiti.

c) Třetí důvod praví: Differenčními obchody jest možno nahromaditi veliký kapitál, a kapitál jest společnosti prospěšný. Důvod tento spočívá na kapitalistickém názoru o blahu společnosti. „Hospodářství však kapitalistické moderních států — praví dr. Neuschl — jest rakovina, která spíše neb později všecky státy zničiti musí. Hospodářství kapitalistické jest hospodářství nepřirozené, hospodářství mamonismu, egoismu, hospodářství na výsost nespravedlivé.“[1]) Těmito pravdivými slovy jest zajisté dostatečně již vyvrácen tento třetí důvod bursianů.

Patrno, že jest také úkolem naší doby, pracovati o to, aby byl zrušen na všech bursách peněžních i plodinových obchod differencialní, a aby vůbec celý život na burse byl zreorganisován a podřízen zákonům křesťanské spravedlnosti. „Spravedlnost zvyšuje národ, hřích však bídné činí národy!“ Přísl. 14, 34.

[1]) O »užitku« hromadění kapitálu srov. Dra Neuschla: »Křest. Soc.«, II. svazek, strana 455 až 458.

Xaver Kašpar. (Č. B.)

Stmívalo se.

I.

Stmívalo se nad mou duší,
a ti, kdo mne milovali,
bázlivě se vzdalovali,
až jsem churav zůstal sám.

Bolestné je vzpomínání
na poušť šedivou a chladnou;
posud ještě zpola vadnou
květy lásky v nitru mdlém.

S křižovatky Tvé jsem sešel:
v chorém snu mne kdosi cizí
svádí s cesty, náhle mizí
kletých zmatků uprostřed.

Že's mi ještě zbyl Ty, Pane:
dal's mi štěstí blýskavici
kdesi v zapomnění spící
zazářiti dneska zas.

Bledý stonek radosti mé
z temnoty se k Tobě stáčí:
Pane, z hloubi k Tobě pláči,
světlo duši mojí dej!

II.

Lesy se tmí, a obzor níží se,
jsem daleko od lidských obydlí:
před vším, co žitím plane, uprch' jsem,
teď v poušti nemocné mé srdce dlí.

Kdo opojil mne, že jsem zabloudil
do houště úzkostí a bahna mdlob?
Zda mstí se to za černou minulost,
či sílí proti ranám příštích dob?

Jak spáleniště lesů ponuré,
jež nemá konce, těžký vzduch kde vlá,
je v duši mé ruina žalostná,
na níž květ bez naděje zvolna zrá.

V budoucnu vidím hasnout úsměvy
a nezřím klidu tiché hladiny;
bažina houpavá jsou moje dny —
zda k žití jdu či v smrti tišiny?

Jsem samoten. Ne, samotni jsme dva.
Můj Ježíš a já v chrámě skloněný,
jenž prosím, abych z lázně bolestí,
vstal nejiný než nově zrozený.

K československé vzájemnosti.

J. Hlobil. (Ol)

(O.)*

Než klid a mír netrval dlouho. Po roce 1867. jali se Maďaři úsilně prováděti v praksi svou maďarskou ideu, proměniti totiž celé Uhry v jednojazyčný stát s jedním toliko národem — maďarským. Ostatní namaďarští národové měli se assimilovati. V cestě těmto zámyslům stála Slovenská Matice a gymnasia. Matice se jednoduše zrušila, jmění pobral stát, v budově matiční umístil okresní soud, drahocenné sbírky knih, mincí, starožitností a přírodnin učinil nepřístupnými. Rovněž gymnasia r. 1875. pro pánslavského prý ducha zavřena, a k tomu ještě odůvodňoval celé toto jednání ministerský předseda Koloman Tisza výrokem, že „slovenského národa není", chtěje tím naznačiti, že Slováci nemají proto práva na samostatné národní ústavy, tvoříce teprve s Maďary jeden politický národ uherský.

V těchto trudných dobách napsal stařičký Hurban r. 1876. v časopisu „Nitře" provolání k Slovákům, aby vrátili se ke spisovné češtině; slovenčina je prý všeho národního neštěstí příčinou. Existenci Čechů, Moravanů, Slezáků a Slováků jako n á r o d a nebude prý moci ani Koloman Tisza popírati. Téhož roku vyšla „Nitra" opět č e s k y,

Ale podnik Hurbanův se nezdařil. Doma byl přijat passivně, v Čechách dosti sympathicky, ale starý výjev z let čtyřicátých, že totiž slovenští spisovatelé neznali správně česky a nápadně slovenčili, se opakoval a jazykové sjednocení znemožnil. Později někteří čeští spisovatelé, hlavně Rudolf Pokorný a Adolf Heyduk snažili se Slováky přiměti, aby přijali češtinu za jazyk spisovný, ale bez výsledku. Od té doby vůdčí kruhy martinské s myšlenkou jednoty jazykové nesympathisují.

Literární rozluka československá posuzuje se příznivě i nepříznivě. Češi vidí v ní obyčejně, jak řečeno, nerozvážný, zbytečný krok vůdců národa slovenského, krok, který daleko nesplnil nadějí v něj kladených.

Radostné očekávání z větší části ovšem se nesplnilo. Slovenčinou nezískali ani odrodilé šlechty rodu slovenskému, ani nedosáhli na Maďarech, aby dovolili Slovákům bez podezřívání z panslavismu vzdělávati se v rodném jazyku.

Na druhé straně vykonala spisovná slovenčina velký kus obrodné práce, vzkřísila uspané národní vědomí v širokých massách lidu a ukázala schopnost Slovenska k samostatnému lit. životu. Dobře praví zvěčnělý Martin šlechtic Medňanský [1]): „Konstatujeme jen tolik, že si Slováci utvořili vlastní literaturu, která se málo etymologicky liší od českého jazyka, ale přece je samostatná a dokázala i dostatečnou schopnost života, ano i stkvělé výsledky, vezmeme-li zřetel na nešťastné politické poměry, neslýchaný tlak a pronásledování, kterým je vystaven slovácký kmen a každý jeho kulturní pohyb. A přes to vše mají četné časopisy, slovutné spisovatele a básníky jako je Žello, Sládkovič, Kubáni, Botto, Hwiezdoslav a j." Na jiném místě: „Odštěpení má světlé i stinné stránky. Ke světlým stránkám patří to, že se slov. řeč udržela ve své ryzosti,

[1]) »Vlast« XV. Martin šl. Medňanský: Rozbor československé otázky.

nevyrovnané krásе, jazykovém bohatství a panenské čistotě, a jen ubíječům slováckého kmene lze poděkovati, že nevyšinula se do takové výše, až by vzbudila pozornost a obdiv ostatního světa.“

Viniti jen a jen Slováky z jejich národní zuboženosti a přičítati ji lit. rozkolu, je jednoduše neznalost.[1]) Ostře odsuzuje ji časopis „Orol“ z roku 1880.: „Slovenčina budila lid slovenský z dřímoty, z níž by ho nebyla vyrvala žádná lidská moc pod tím širým nebem, slovenčina vystavěla Slovákům školy, utvořila Matici, utvořila sta blahodárných spolků, ústavův, a praktických potřeb národních — nebyla to slovenčina, která způsobila úpadek, která zničila nám všechny prostředky vzdělávací, která ochromila duševní život u nás — je to nezdar politický a ten nezávisí na nás, ani ho nezavinil ten t. zv. rozkol literární; neboť klekne-li zbojník na hruď bezbranného člověka, může tento zpívat andělskými jazyky, nepopustí-li tryznitel jeho, není mu to platno za mák.“

Nejlépe je tedy uposlechnouti výzvy Kálalovy: „Zanechme výčitek uznávajíce, že Slováci za tehdejších poměrů jinak jednati nemohli. Mějme jejich nářečí ve stejné úctě, jako má naše býti u nich.“ Nevhodnými otázkami: „Proč jste se vlastně odtrhli?“ aneb poznámkami: „Neměli jste se odtrhovati“ — zbytečně se rozdírají staré rány

Z uvedených výroků též patrno, že rozmach národního života slovenského zdržuje na předním místě vládní maďarské násilí. Malý počet dítek v rodinách maďarských a povstalý tím strach před vymřením ponouká Maďary v době, kdy národové a státy žárlivě sledují vzrůst nebo úbytek svého obyvatelstva, aby rozmnožili svůj počet assimilací národů nemaďarských, hlavně Slováků. Že mají především na Slováky namířeno, jest pochopitelno. Slováci jsou národ plodný, ale při tom chudý, málo uvědomělý, nátlaku snadno podléhající, takže fysické násilí spojené s vlivem kultury maďarské dříve učinkuje, než u Němců, Rumunů a Srbů.

Úkolu maďarisačnímu slouží na Slovensku všechno, co jen poněkud zasahuje do života celého národa i jednotlivců: škola, církev, úřady, spolky, záložny, divadla, knihovny, musea, slavnosti, časopisy, dráhy, obchod, průmysl atd. —

Nejstrašnějším nástrojem v rukou Maďarů je škola. Dobrá škola znamená pro blaho a rozvoj národa nesmírně mnoho, nic snad nemá tak ohromný vliv na osud národů jako školy se svou výchovou náboženskou, mravní a rozumovou. A právě dobrých, v duchu slovenském vedených škol se Slovákům nedostává.

Že nemají university a jiných vysokých škol, nelze se diviti, ale Slováci nemají ani jediné střední školy, ač je jich na slovenském území asi 50 (ovšem maďarských), ba slovenčině jako předmětu závaznému, aneb aspoň nezávaznému nevyučuje se na žádné z nich. Od té doby, co zrušena byla 3 slov. gymnasia r. 1875., domáhali se slovenských středních ústavů několikráte, vždy marně; jednou odbyla je vláda slibem, po druhé výmluvou, že nemají slov. knih učebných, jindy nazvána žádost jejich touhou po propagaci panslavismu — a tak to jde dále. Odvolávati se na národnostní zákon, jímž se nemaďarským

[1]) Adolf Pokorný: Literární shoda československá.

národnostem zaručuje vyučování v mateřském jazyku ve všech školách až potud, kde začíná vyšší akademické vzdělání, aneb že aspoň se má zříditi stolice pro řeč a literaturu toho neb onoho národa, v Uhrách pranic nepomůže. Vůle, vlastně zvůle ministrů a úředníků jest tam nejvyšším zákonem.

Maďarům nestačí, že sami nestarají se o to, aby slov. mladík v mateřštině se vzdělal, oni bezohledně a soustavně ubíjejí i soukromé snahy slovenských studentů, dohoniti to čeho jim škola nepodává Ze střední školy je slovenské slovo vyloučeno; maďarský šovinismus nutí Slováka v soukromých hovorech, zábavách i studiích do státní řeči. Čísti slovenské knihy, učiti se slovenské mluvnici, zpívati národní písně patří mezi zločiny, které se trestají vyloučením z ústavu.

Professoři na středních školách jsou Maďaroni, kteří vše slovenské nenávidí a svou nenávist vštěpují i svým žákům. Proto nelze se diviti, že 80% slov. mladíků vyjde ze škol zfanatisováno, odnárodněno, maďarskou státní ideou důkladně zpracováno, takže neumějí slovensky správně mluviti ani psáti, nemají ani zdání o nějakých povinnostech k národu, z něhož vyšli, nemají ponětí o slov. literatuře a co nejhoršího — bývají naplněni pohrdáním a záštím k vlastním soukmenovcům. I když jest někde professorem slovenský národovec, tají se opatrně se svým přesvědčením, neopováží se buditi v posluchačích národního ducha, jinak by měl brzy po chlebě.

Střední školy vychovávají intelligenci. Kdo, znaje ducha maďarských gymnasií, reálek a učitelských ústavů, divil by se, že Slovákům přibývá tak málo intelligence národu oddané? Kdo nemá z domu základů, zvláště pevných, u koho škodlivý účinek maďarských škol není paralysován časným stykem s národní společností, podlehne snadno vlivu maďarské kultury a při nejmenším stane se v národnostním ohledu vlažným. Kdo má potom obstarávati literání slov. produkci, kdo organisovati lid k práci hospodářské a politické? 3—4 sta slov. národovců úkolu toho neprovede.

Jediným útočištěm řeči a ducha slov. jsou školy obecné, ač ne všechny. Školy obecné, aneb jak Slováci říkají lidové, pospolité, jsou buďto státní, vydržuje-li je stát, neb obecní, platí-li na ně obec, aneb církevní, jež zřizuje občanstvo katolické, evangelické, židovské atd. Ve škole obecní a konfessijní volí si řeč vyučovací obec sama, záleží tedy úplně na ní, jak se ve škole vyučuje. Správcem školy jest místní farář. Je-li maďaron, maďarisuje se v církevní škole zrovna tak, jako ve státní.

Ostatně ani v těch školách lidových, kde učí se slovensky, nesmí se zanedbávati maďarština. Od r. 1882. vyučuje se jí jako předmětu závaznému aspoň 6 hod. týdně. Pouze tam se zákon neplní, kde učitel sám maďarsky neumí. Nemají totiž všechny školy učitele diplomované t. j. takové, kteří odbyli maďarský učitelský ústav nebo několik tříd jiné střední školy a mají učitelskou zkoušku. Ti umějí maďarsky všichni a jsou nuceni tak i vyučovati. Ale obce chudobné, které mohou učiteli platiti 100 neb 200 zl. ročně, spokojí se s učitelem nediplomovaným, jen když umí trochu čísti, psáti a počítati. Jiných vědomostí po něm nežádají. Bývá jím zpravidla nějaký řemeslník: bednář, tkadlec, krejčí, aneb nádeník a podruh. V zimě vyučuje, na jaře a v létě, kdy děti se mu rozprchnou pást dobytek aneb za výdělkem, hledí si řemesla, poněvadž ze skromného platu učitelského by sotva uživil rodinu. Ze

škol řízených takovými učiteli je maďarština přirozeně vyloučena, ale národ nemůže se z toho valně radovati: chabé vzdělání dítek a skoro 50 procent analfabetů na Slovensku je smutnou vyhlídkou národa do budoucnosti.

Nedostatek maďarisace na školách obecních a církevních hledí nahraditi školy státní. Mívají učitele diplomované a vyučovací řečí je maďarština. V místech, kde již škola církevní, bývají dítky slovenské do nich lákány výstavnou budovou, školními knihami zdarma rozdávanými, vánočními dárky a odměnami za prospěch v maďarštině. S počátku vypomáhá si učitel slovenčinou, zná-li ji, a ponenáhlu vyučuje všem předmětům jen maďarsky. Většina státních učitelů učí t. zv. direktním způsobem t. j. hned maďarsky, bez použití jazyka mateřského. Pro učitele zvlášť v maďarisaci horlivé vypisují se stipendia 20—50 zlatých.

Že positivní výsledek státních škol je mizerný, netřeba podotýkati. Děti umějí chatrně maďarsky čísti a psáti, mluviti též sotva dovedou, paměť jejich stálým dřením nesrozumitelných vět jest zničena, vlohy zakrňují, mravnost přetvářkou a zvůlí otřesena, o naprosté neznalosti správné mateřštiny ani nemluvě. —

Odnárodniti Slováky pomáhá statečně též kněžstvo a zvláště vyšší hierarchie jak katolická tak evangelická. Katechese, kazatelna, zpěv lidu v kostele, modlitební knihy — vše má sloužiti maďarisaci. „Katolické Noviny“ trpce si stěžují že kněžstvo, místo aby samo se přiučilo řeči lidu, raději vzdává se přirozeného prostředku vyučovacího a katechisuje v řeči státní, cvičíc místo bible maďarskou grammatiku. Zdá se, jakoby biskupové a kněží doplnili si slova evangelia: „Učte všechny národy“ — slovíčkem: „maďarštině“.

Biskup rožnavský pojednávaje o bídě lidu slov. a o stěhování do Ameriky, vidí hlavní příčinu v tom, že lid slov. neumí maďarsky a proto prý nemůže v živnosti s Maďary konkurrovati; vybízí proto kněžstvo, aby horlivě zakládalo maďarské pěvecké a vzdělavací spolky. Biskup košický vypočítává, za kolik roků může kněz při neunavné práci ovečky slovenské pomaďařiti. Kněze národně činné biskupové i vláda pronásledují. Mladý kněz, Slovák, projezdí jako poslední kaplan nejhorší místa v dioecesi, než uštědří mu bídnou faru, kde si jistě posedí až do smrti, aby neměl mnoho panslavské bujnosti. Jako příklad uvádím jen P. Osvalda, Medveckého a Mišíka. Bohoslovci v seminářích nesmějí se zpravidla v mateřštině vzdělávati. Věc jedna z nejpotřebnějších pro kněze — kázaní odbývá se v semináři maďarsky, ba i latinsky, ale běda, kdyby se opovážil kázati slovensky, ač venku v duchovní správě třeba po celý život jen slovensky má kázati. Tak se rozumí v Uhrách důkladné a praktické přípravě pro život!

Od roku 1862. byla v O. semináři „církv. lit. slovenská škola“ pracně vydobytá, která vzdělávala slov. bohoslovce v mluvě a lit. slovenské. Ovoce školy bylo blahodárné, ale právě proto byla trnem v oku jak maďarským bohoslovcům, tak představeným a učitelům. Sliby, lichocením, hrozbami loudili z „lit. školy“ člena za členem, až takovým způsobem poslední „ústav“, kde se veřejně a soustavně učili Slováci mateřštině, r. 1882. nedostatkem členů zanikl. Každý další pokus „školu“ vzkříšiti rozbil se o odpor představených.

Biskupové zakazují v kostele slovensky zpívati, slovensky se modliti, nechtějí, aby při visitacích byli slovensky vítáni — a tak to jde do nekonečna.

Katolická strana lidová, jež hlavní kořeny má na Slovensku, poněvadž zbožný lid slov. ochotně hrne se pod její prapor, slíbila sice při svém vzniku, že nebude vystupovati proti národnostním požadavkům Slovákův, ale skutky mluví o opaku: celá strana má zrovna tak křiklavý nátěr maďarský, jako strana liberalní, a název: maďarská strana lidová věcněji by ji charakterisoval, než přívlastek: katotolická.

Dlužno přiznati, že vinou škol jest katolické kněžstvo vedle židů, až na nepatrné čestné výjimky, nejvydatnějším sloupem maďarisace. Poslední volby do sněmu to opět ukázaly. V turčanské stolici volil lid národního kandidáta, židé, úředníci a kněží vládního liberala.

Kněžstvo a učitelstvo církve evangelické je celkem národu věrnější, ač i zde jest mnoho těch, kteří zrazují svůj rod jako Jidáš Krista. Tak zavedli někteří evang. kněží na památku a oslavu millenia v ryze slov. vesnicích maďarskou bohoslužbu, jen aby se vládě zavděčili.

V úřadech od župana až do posledního písaře a sluhy smýšlí a cítí vše maďarsky. Úředník, zejména vyšší a uvědomělý Slovák, to jsou pojmy, které se vylučují. Při sčítání každý, kdo jen trochu na vládě závisí, počítá se za Maďara; pak ovšem úřední statistika načítá hned o několik stotisíců Slováků méně, než jich ve skutečnosti jest.

Podle národnostního zákona z r. 1868. má obyvatelstvo nemaďarské právo, volně užívati mateřštiny u jakéhokoliv úřadu v krajině, kde bydlí u větším počtu pohromadě. Ale do života zákon ten nikdy nebyl uveden. Ve skutečnosti úřaduje se všude jen maďarsky, aspoň Slovák, jenž styká se s úřady, cítí, jak důležitou věcí pro život je maďarština. Nápisy na úředních budovách, vyhlášky, úřední výnosy, výstrahy atd. jsou jen maďarské; sotva přejdete moravské hranice, zdá se vám, jakobyste se octli v samém středu Maďarstva, ač lid kol vás jest vaším pokrevním bratrem, a většinou sám nápisům vůkol sebe nerozumí.

Velká většina maďarských příjmení hlásá zřejmě, že Uhry nejsou obývány výhradně lidem maďarským, jak by vládní listy rády světu namluvily. Proto pomaďařují poslední léta i slovenská příjmení. Za nepatrný poplatek dostane se každému dobrodiní, že přes noc stane se z prostého Slováka plnokrevným Maďarem se šťavnatým mongolským jménem.

Slovenské názvy hor, řek, potoků, údolí, měst a vesnic maďarisují se též o překot; mapy uvádějí jen maďarské názvy, pošta, železnice, úřady užívají jen maďarských názvů, a lid bohužel vlivem školy a úřadů zvyká na zkomolené názvy též, a původní jména slovenská z paměti lidu mizí. Záslužnou práci konají tedy slovenské časopisy, že slovenské názvy zeměpisné sbírají a uveřejňují; po několika pokoleních by se jich sotva dopídily.

Ke všemu přistupují ještě různé zpěvácké, čtenářské, vzdělavací spolky, divadelní společnosti, laciné časopisy duchem vládním psané, knihovny, které všechny na prvním místě svého programu mají, vyrvati Slovákovi jeho národnost.

A jako v národnostním ohledu jest lid slovenský utiskován od vládních činitelů, tak v hospodářství, průmyslu a obchodu vydán je na milost a nemilost vyděračnému židovstvu, jemuž za příchylnost k maďarské státní idei dovoleno jest všechno. Podvod, lichva, vykořisťování všemožným způsobem,

alkoholismus jsou ve slovenských dědinách na denním pořádku. Pak nelze se diviti, že lid utíká do Ameriky, kdež čeká ho, když ne hned hmotný blahobyt, aspoň svoboda. Stolice východní v některých místech možno považovati za vylidněny, ač půda je úrodná. Vláda zakládá sice sem tam hospodářské a průmyslové školy, ale poněvadž vyučovací řečí jest maďarština, nemá z nich slov. lid prospěchu.

Velkoprůmyslu až na několik málo akciových podniků Slováci nemají. A poštěstí-li se někomu obratností a vytrvalostí získati si slušné jmění, svleče obyčejně slovenský kabát a změní si jméno, stane se maďaronem; podobně i slovenská šlechta či zemané až na pranepatrné výjimky přešla po r. 1848. do táboru maďarského.

O politickém úspěchu nebo neúspěchu nelze zatím mluviti. Do minulého roku byli Slováci v passivitě, a od té doby, co zvolili si 4 národní poslance (za normálních poměrů měli by jich aspoň 50) uplynula doba tak krátká, že říci něco o positivním výsledku jejich politiky nelze. Ovšem samo zvolení národních poslanců dlužno považovati za velký krok ku předu.

Ať probíráme slovenský život s kterékoliv stránky, všude jeví se slabost, poroba, která novými a novými vládními výnosy stahuje Slováky do své sítě. A přece, má-li národ budit úctu a imponovat jiným, musí býti nejen obdařen vynikajícími duševními schopnostmi, nýbrž musí býti i politicky zdatný a vyspělý, musí míti národní bohatství, průmysl, veliká města s vysokými školami, akademiemi, divadly, musey, veřejnými ústavy, musí míti bohatou šlechtu, obětavé mecenáše, probudilé měšťanstvo, zámožné soukromníky, továrníky atd. Duševní vlohy dal Stvořitel Slovákům do vínku, ale ostatního nemají.

Při skrovném počtu 2—3 milionů duší nestačili by sami sobě ani za poměrů sebe stkvělejších, zejména ve vědecké a odborné literatuře; vždy nastává potřeba, opříti se o nejbližší národ silnější a zdatnější mravně i hmotně. Tím jsou pro Slováky Čechové. Zde jsme již u vzájemnosti.

Není jejím úkolem, jak se mnozí mylně domnívají, přiměti Slováky k tomu, aby vzdali se slov spisovného jazyka a psali zase česky jako před rozlukou. „Slováci," píše Martin šl. Medňanský, „založili si vlastní literaturu, a jestliže se jí daří, jestliže prospívá za poměrů nejvýš nepříznivých, jest to jen pobídnutím, aby na té cestě kráčeli dále a postupovali ve svém vývoji. S touto věcí nechať již i Čechové počítají; Slováci vžili se již do svého stavu a houževnatě lpějí na svých tradicích, obyčejích a zvláštnostech: nezřeknou se jich za žádnou cenu a snad by i za zrádce vlastního národa považovali toho, kdo by od této cesty odbočil a literární jednotu v tom smyslu zavésti chtěl, aby Slováci se svého spisovného jazyka vzdali a psali výslovně po česku. To jest nyní naprosto nemožné, a snad i budoucnost toho neprovede, co však je možno, k tomu pracujme, o to usilujme."

K čemu třeba pracovati, o co třeba usilovati, vysvitne nejlépe ze slov Kálalových: „Budou-li Slováci české knize rozuměti, budou-li ji čísti, bude-li Slovensko vůbec vzájemností otevřeno české osvětě, žádné neštěstí není, píší-li si Slováci svým nářečím. A to rozumím, prosím, vzájemností, aby nám osvěta byla společná. Aby česká škola byla i slovenskému mládíku přístupná i vlastní, aby nám literatura slovenská i česká byla jednou literaturou, aby slov. kniha byla tak vlastní, jako česká na Slovensku, aby nebylo

nic zvláštního, když pražský nakladatel vydá knihu slovenskou a slovenský českou, aby slovenský článek v českých časopisech a český v slovenských byl zjevem přirozeným a p.“

Jest tedy úkolem vzájemnosti přičiniti se o to, aby Slováci pomocí českou zachránili svou národnost a udrželi se na výši osvěty a mravnosti. Vzájemnost má proto býti všestranná, nejen v literatuře, ale i v hospodářství, průmyslu a obchodě.

Jako v průmyslu mírné a rozumné dělení práce výborně se osvědčuje, tak i při uskutečňování česko-slovenské vzájemnosti bude s výhodou, když jednotlivé stavy u nás budou probouzeti a povznášeti mravně a hmotně příslušné stavy na Slovensku: literáti ať pěstují vzájemnost s literáty, učitelé s učiteli, průmyslníci, obchodníci, řemeslníci s průmyslníky, obchodníky a řemeslníky — a tudíž i kněžstvo s kněžstvem a bohoslovci s bohoslovci, všichni ovšem pod jednotným vedením, vědomě a účelně.

Nabádaje bohoslovce k československé vzájemnosti, nečiním pranic nového. Otevřte starší ročníky „Musea“, probírejte se historií „Literární Jednoty,“ každý skoro rok najdete článek neb dopis, jenž buďto o skutečné vzájemnosti referuje aneb k ní vybízí a plán podává. Dobrou věc však nutno stále a stále opakovati a připomínati, aby se zakořenila a vžila. Proto i toto skromné vybídnutí nepokládám za zcela zbytečné. Mnoho toho jako bohoslovci konati nemůžeme, scházejí nám prostředky hmotné, ale i ta trocha, kdyby se důsledně prováděla, prospěla by Slovákům i nám.

Pěstujme s bohoslovci slovenskými osobní i písemné styky. K vespolnému přátelskému poznání bylo by ovšem nejlépe cestovati po Slovensku, ale to je většině nemožno. Naše akademie na Velehradě tomuto nedostatku odpomáhají. Seznamujme se tam s přišedšími Slováky, nevyslechněme pouze jejich řeči a krásné zpěvy, nýbrž vyptejme se na jejich postavení, povzbuďme, potěšme a poraďme. Z osobní známosti snadno vyvinou se styky písemní. Dopisováním seznámíme je s naší prací, s našimi snahami a tužbami a naopak poznáme jejich vnitřní život, jejich ideály a cíle. Obapolná neznalost nejvíce překáží vzájemnosti, my nerozumíme jim, oni s těží chápou nás. Korrespondencí právě tuto překážku odstraníme. Dopis z některého slov. semináře jednou za onoho času v „Museu“ uveřejněný nedostačuje, aby udržel stálý zájem na obou stranách.

Sbírejme knihy pro slovenský lid. Nikdo se nevymlouvej, že je pro naše zanedbané a ohrožené kraje třeba knih jako soli. Přečtené kalendáře, starší ročníky různých „dědictví“, které u nás již dávno své poslání vyplnily a nyní pod vrstvou prachu dřímají sladký sen, poslouží lidu slov. znamenitě. Zejména kalendáře s četbou lehkou a nezávadnou, s četnými srozumitelnými obrázky budou u slov. lidu buditi chuť ku čtení a vzdělání. Začíti hned s četbou těžkou, tendenčně vzdělavací, nevedlo by nikam. Sebrané knihy dejme k disposici bohoslovcům. Má to svůj význam. Bohoslovci organisují se pozvolna k práci pro lid. Začátky jsou těžké. Zejména sehnati vhodnou četbu pro lid při jejich chudobě, malém počtu a netečnosti intelligence je obtížno. Počáteční neúspěch odstraší mnohého probudilého Slováka od národní činnosti; nechá raději všeho a plove pohodlně s proudem. Dáme-li jim však několik set knih k disposici, tak že mohou rozdávati z hotového, nabudou jistě chuti k další

akci. Že by slovenský lid české knize nerozuměl, nikdo se neboj; mluviti česky ovšem neumí, ale lehké povídce rozumí dosti dobře.

Vedle knih pro lid posílejme zdarma i knihy vědecké pro bohoslovce. Jest to nejlepší prostředek seznamovati je s naší českou katol. literaturou a mimo to pomáháme jim i z jiné nesnáze. Slováci nemají odborných vědeckých děl skoro žádných. Několik set slov. intelligence je nedostatečným konsumentem vědecké literatury. Nemají-li knih, nemají ani vědecké terminologie; i kdyby chtěl někdo napsati odborný vědecký článek, potká se s obtížemi, jak to neb ono slovensky vyjádřiti. Z knih českých mohou přejati terminologii českou nebo ji domácímu duchu přizpůsobiti, a tím opět učiněn bude krok ke sblížení. Že máme dle možnosti odebírati slov. časopisy a kupovati slov. knihy, rozumí se samo sebou.

Uvedené návrhy lze při dobré vůli hravě uskutečniti. Co pomůže s lítostí, nářkem sledovati smrtelný zápas Slováků s přesilou maďarskou? Nepřátelé potírají je skutky — třeba tedy podvratné jich snaze čeliti opět skutky.

O vztahu citu a vůle k rozumu.[1])

Antonín Klempa (Br)

Člověk jest sobě nejbližší, jest sobě i nejzajímavější předmět pozorování. Jest ukončením díla Stvořitelova a zároveň vrcholem postupné dokonalosti, jakou stanovil Bůh bytostem viditelným. V něm se sbíhají jako v ohnisku prvky roztroušené a rozdělené mezi celou tu řadu tvorstva viditelného. Počínajíc od atomu, jenž se vyznačuje jedinou vlastností nedělitelnosti, až k onomu stupni hylické dokonalosti, jíž je hmota vůbec schopna, býti totiž prodchnuta životem, principem immanentním, hybným a tvořivým, jak se jeví v rostlinstvu a živočišstvu, obsahuje člověk všecky v sobě a to ve sloučení nejjemnějším, nejpodivuhodnějším. Avšak u něho přistupuje k této více trpné vlastnosti života činnost čistě positivní, duch nejen cítící, nýbrž i myslící, sebevědomí, činnost poznávací a reflexivní zároveň. V něm vrcholí celý řád fysický spojením dvou substancí podstatně od sebe odlišných, ducha a hmoty, což zoveme dualismem. Spojením tímto v jednu přirozenost stává se člověk střediskem dvou světů, viditelného a neviditelného a fysickým uplatněním dvou řádů, přirozeného a nadpřirozeného.

---

[1]) Prameny: James Sully, M. A., »Nástin psychologie« (přel. Jan Škola.) — Dr. Jos. Müller, »System der Philosophie«. — Dr. Const. Gutberlet, »Die Psychologie.) — Dr. Oldřich Kramář, »O citech a obrazotvornosti a vzájemném jich poměru«. (Česká Mysl r. 1901.) — Dr. P. Vychodil »Apologie křesťanství« I. str. 308—318. — Dr. Albert Stöckl, »Lehrbuch der Philosophie« I. str. 95—159.

Jako hmota podléhá svým zákonům fysickým, tak i duch, maje svou vlastní přirozenost, řídí se svými zákony psychickými. Nelze upříti, že už v bytostech nerozumných jeví se princip životní t. zv. psycha, vlastnosti ducha lidského, na př. pohyb v říši rostlinstva, činnost sensitivní a fantasie v říši živočišstva. Duch lidský není však graduelně dokonalejší duší bytostí nižších, nýbrž liší se od nich podstatně svou jednotností. Jednotnost ducha lidského vylučuje zničení a změnu, kterým ještě podléhá duše, psycha; má svou vlastní činnost, jíž projevuje svými mohutnostmi; je tedy na těle nezávisla a nemůže s ním zanikati: je bytost duchová, nesmrtelná.

Až po dobu Tetensa a Mendelsohna vkládaly se všeobecně do duše lidské — tak zoveme ducha lidského — pouze dvě mohutnosti: rozum a vůle, nebo dle Aristotela mysl (νοῦς) a žádost (ὄρεξις), ze kterých pak všecky ostatní zjevy života duševního se vyvozovaly. Tetens a Mendelsohn, k nimž se přidali Kant a někteří novější psychologové, přijímají ještě třetí od rozumu a vůle podstatně rozdílnou schopnost duševní, totiž cit. Naproti nim uznávají sice mnozí rozlišování toto mezi vůlí a citem jen jako paedagogicky dobré, ve skutečnosti prý ho nestává. Vždyť prý se nedají ani vyhraniti meze, až pokud sahá cit a kde začíná vůle. Stotožňuje se tu jednoduše cit s pocitem anebo s jakýmsi nevědomým tušením dobra a zla, kteréž tušení vyvinuto zvláště u pohlaví ženského. A mluví-li se přece o citu náboženském, esthetickém, mravním a právním, pak prý se tím rozumí přirozená schopnost duše, vnímati idee a vztahy vyšší. Vloha však předpokládá sice mohutnost, ale sama jí není. Rozdíl tento připustiti lze jen potud, pokud se cit vyznačuje jednak přilnulostí našeho vlastního já k dobru nebo odvrácením ode zla (affekt, náruživost), jednak pokud se jím naznačuje stávající disposice naší úsoby čili nálada.

Že však přechody na př. od smutku k touze, naději nebo přání nebo rozhodnutí jsou nepatrné, nedokazuje ještě, že jim příslušné mohutnosti jsou skutečně totožny. Mezi barvami duhovými není také značného přechodu, a přece každý pozorovatel přisvědčí, že jsou to útvary různorodé a samostatné. Vniterný reflex dojmu nebo představy je přece něco docela jiného než samočinnost. U citu není řeči o samočinnosti nebo svobodě. Nemohu chtíti cítiti něco příjemně, nebo býti vesel nebo smuten. Vůle však je positivní činnost a nerozchází se ve dva protivné stavy, v jeden positivní nebo aktivní a druhý negativní nebo passivní. Negativní vůle není A co se zdá, že by vůle popírala nebo odmítala, je činnost positivní: odvrátiti zlo. Ovšem, jak praví Lotze, nevystupují všecky tři mohutnosti jako větve vedle sebe hned od počátku. Cit bývá nejčastěji vzbuzen stavy rozumovými (názory a představami). U žádosti je cit zase jen předchozí podmínkou. To však není důvodem, že by představy byly dostatečnou příčinou úkonů volných. Pokládajíce ducha prostě za schopna nazírání, nikdy bychom nemohli objeviti důvod, proč by měl přejíti k novému způsobu projevu, totiž k pocitování libosti a nelibosti. Podobně nedovedeme odvoditi činný prvek usilování od cítění.

Tento druh projevů ač předpokládá onen jako předchozí svou podmínku zahrnuje v sobě samostatnou a praeexistující schopnost.

A přece tyto tři stránky, ač tak značně od sebe rozlišeny, ač jsou ve vzájemném odporu, v jistém smyslu jsou souvislé. Duch není, jak jsme řekli, předmět hmotný, který v různé části může býti rozložen, nýbrž duchová jednota určena složkami, jež co nejúžeji na sobě vespolek závisí. Rozumové pochody, jako pozorování a myšlení bývají sdruženy s jistým stupněm příjemného nebo nepříjemného citu a vždy obsahují činnost vůle ve způsobě pozornosti nebo soustředění mysli. Rozum bez vůle byl by bezmocný jako moc zákonodárná bez výkonné. Většina citů zase zahalena neb vtělena je ve stavy rozumové (vnímání, pamatování). Rozum a vůle bez citu daly by se srovnati s chladným mechanikem beze všelikého zájmu pro svět vnější.

Tím, že duše lidská je odkázána na tělo tvoříc s ním jednu hypostasi, dána jest celá řada činností, o nichž soustavně pojednávati a z nichž odvozené zákony stanoviti je úkolem psychologie Nás zajímá otázka o příčinné souvislosti, vzájemnosti mezi intelligencí, citem a vůlí v člověku

Ač ne prvotní mohutnost, jež se v člověku uplatňuje přece však po výtce vůdčí i nejvznešenější, jíž se právě člověk snad nejvíce liší od zvířete a jíž nejvíce imponuje, je rozum. Svou přirozenou schopností, pronikati nahodilostmi světa viditelného až k nejabstraktnějším pojmům a ideám o Bohu, svobodě, atd. povznáší se nad veškeré stvoření, zůstavuje je tak daleko za sebou jako idea sama stojí výše hmoty. Jsa podle přirozenosti duchový vnímá věci též produševněle pomocí obrazů, které mu smysly a fantasie předvádějí, je takřka znova tvoře, tak že i ta nejprostší a nejmalichernější věc myšlenkou zrodí se jako bytost nejideálnější. Rozum vymanil-li se z přílišného vlivu organismu, poznává a posuzuje věci, pokud mají sloužit vůli za dobro, dokonaleji a nezištněji a to jak co do hodnoty, jakou mají samy o sobě, tak i pokud mají býti prostředkem k dosažení dobra jiného. Jako činnost čiře reflexivní je sídlem sebevědomí a jako princip poznání je příčinou činnosti mohutností ostatních, předváděje jim jednu a touž pravdu brzy jako dobrou brzy jako krásnou podle toho, jakou schopnost dle její a své disposice dovede informovat.

Přes to však nemusí vždycky, kdykoliv rozum nějakou ideu pojme, nastati činnost, dokud vůle rozkazu nedala V tomto ohledu je i rozum závislý na vládě vůle, které jsou podrobeny všechny schopnosti duševní i tělesné vyjímajíc čistě negativní. Cit a rozum sebe navzájem doprovázejí, poněvadž poznání naše není čistě immaterielní, nýbrž aspoň v prvních počátcích odkázáno na smysly, a smysly a cit ve své nižší formě mají společný svůj orgán, totiž organismus lidský.

Cit je s počátku jediným projevem života. Přivodí dítěti vědomí o jeho skutečné existenci tím, že mu umožňuje poznání stavu příjemného. Pokud tedy předchází, jest i příčinou vzniku pojmu. A nechť se jmenují tyto city smyslné nebo city ve formě nižší nebo také pocity, protože jsou bezprostředním průvodcem dojmu smyslného, přece nejsou čistě

smyslné, hmotné, neboť je duše jako celou činnost organickou zjemňuje a produševňuje.

City, při nichž patrného reflexu v ústrojích vegetativních není, slují rozumové nebo city ve formě vyšší, poněvadž vznik jejich vymáhá již značného vývoje rozumového. A když i nenásleduje na určitou představu cit jí přiměřený, jest to opět jen důkazem, že cit je stavem, na němž má účast duše a není pouhým rozruchem organickým, že je uplatněním mohutnosti, která s rozumem nespadá v jedno, nýbrž je více méně samostatna, a svými zákony se řídí.

S pochody rozumovými kráčí i vzrůst citů vyšších. Sebevážnost ve vyvinuté formě své předpokládá ideu já a poznání, že jisté vlastnosti na př. obratnost, ctnost k já náležejí. Mnohé z citů našich jako náklonnost k osobě nějaké, vlastenectví, lítost (zahrnují) četné a složité pochody zobrazování rozumového. Nejvyšší city jako úcta ku pravdě a smysl pro spravedlnost předpokládají pochod abstraktně myšlenkový a tudíž značnou míru rozumového vývoje. Odtud pocházejí i změny života citového, jež provázejí změny prací rozumových a pokrok vzdělání rozumového.

Je proto také do jisté míry pravda, že kde více rozumu, tam méně citu. Tím je řečeno, že hlubším vzděláním rozumu poznáváme více předmětů a ideí, které samy o sobě, jednotlivě, stávají se lhostejnějšími i jako poměrně menší části většího celku, a často nacvičená rozumová analysa vezme citu již předem místo. Zkušenost dokazuje, že vědy abstraktní zabírajíce více činnost rozumovou vzdělávají je v míře omezené a jen jako mimochodem. Větší pozornost věnována-li tedy při vzdělání jen rozumu, bude tento směřovati vždycky k věcem abstraktnějším a samé logické operace setrou tu konkretní živost, která ke vzbuzování citu více přispívá. Je to také psychologicky pochopitelno; neboť dodává-li pouze omezená síla duševní energii jednotlivým mohutnostem, bude přirozeně přílišné uplatnění jedné mohutnosti míti za následek současné seslabení činnosti jiné.

Cit má pro fysiologickou ekonomii života význam veledůležitý. Jím vyjadřujeme všecky jednoduché účinky duševní pocházející z podráždění nervového t. zv. počitky libosti a nelibosti a všecky složitější účinky činnosti duševní t. zv. city vyšší. Týká-li se podráždění blaha organismu, vzniká cit libý, zasahuje-li však dojem rušivě v organismus, máme cit nelibý. Je-li organismus příliš podrážděn, nabývá vřelost a bohatost citu takové převahy nad silou představ, že i přes všechno rozumování udržeti při jednotlivých schopnostech střední míru a soulad člověk velmi zřídka dovede, obyčejně vybočí buď ve stranu sthenickou nebo asthenickou. Není síla představou vyvozená homogenní se silou fysickou a jedna nezasahuje přímo do druhé. Cit nabude tedy v člověku převahy nad uvažováním rozumovým, zvýší energii fantasie, náklonnosti, přání a pudů a stane se voditelem výsledkového jednání. V něm se značí tajemství individuality, v něm třeba hledati příčinu subjektivního života vnitřního a z části podklad světového a životního názoru jedincova.

Vliv citu na rozum jest tedy, jak z dřívějšího patrno, dvojí: rušivý a blahodárný. Již z jednotnosti duše plyne, že cítění a vědění ne-

mohou současně svoji činnost rozvinouti. Duch nemůže býti zároveň ve stavu mocného ruchu citového a klidné činnosti rozumové. Každý rázný cit zabavuje ducha, ovládá pozornost, strážkyni soudnosti, a zamezuje patřičné provedení pochodů rozumových. Cit totiž stojí v úzkém spojení s obrazivostí, která stoupajíc a klesajíc zároveň s citem drží důležité místo ve veškerém životě duševním. Hlavně však tím, že nalézá v organismu mocný obraz, že organismus je takřka resonnanční deskou záchvěvů představových, dovede udržeti na mysli jistou vzpomínku nebo třídu připomínek, jiné vylučuje, čímž se stává příčinou t. zv. jednostrannosti, kterou zoveme předpojatostí nebo také předsudkem. I optimismus a pessimismus má tu svůj původ. Jednostrannost je však zvláště v oboru mravním velice osudná. „Přílišné pěstování požitku i citu činí nás jednostrannými v oboru zdajovém, esthetickém; činí z nás, jak se říká, nepraktické snílky, hluché a slepé k požadavkům života". [1])

Daleko blahodárněji působí však rozumné pěstování citu v souladný vývoj a pokrok schopností: prohřívá, rozněcuje a sesiluje Platí to sice o dobrých i špatných úkonech, avšak předpokládajíc jinak směr dobrý, zjemňuje a zušlechťuje povahu, sílí snahu a oslazuje práci". [2]) Cit a zušlechtěná obrazivost dodávají člověku ráz jakési živosti a pohyblivosti ducha. Člověk nebývá tak zarytý ve svých předsudcích, stává se přístupnějším vůči důvodům a proto méně křivě posuzuje. Živé city rozumové podporují zvláště rychlý pokrok rozumový, ježto pozornost má více podnětu k upjetí na obraz, obrazy dostavují se hojněji, jelikož fantasie na citu závislá stává se neobyčejně činnou a proto i myšlení může své vztahy rychleji stopovati. Zvláště cit libý podporuje neobyčejně paměť, jak dokazuje zkušenost, že snadno si pamatujeme, co se nám líbí. Cit působí též na ústroje ústřední, jimiž se představy živěji zachycují Jmenovitě nadšení básnické, které působí měrou neobyčejnou na soustavu nervovou, odpoutává myšlenky velice snadno. Při úsudku esthetickém bývá cit rozhodujícím. V oboru vůle a zvláště snažení bývá cit činný tím způsobem, že očišťuje, umravňuje, budí soucit a radost s jinými, potlačuje egoism, kořen všeho zla, slovem: dodává lidskému životu ceny a vyššího významu. Proto schází v duších prázdných a pustých.

Avšak tento blahodárný vliv citu patrný je jen tenkráte, zasahuje-li do organismu jen v jistých mezích, tak že nejsou reflexe orgánové jím vybavené příliš značné. Neboť překročí-li svou kvantitu co do síly a náhlosti, přechází ve vášeň, a každá vášeň ochromuje činnost rozvahovou, nastává zmatení představ, a zkušenosti a zásady rozumové jindy známé a platné, pozbývají své platnosti. — Třeba tu odezírati od vlivu vášnivé emoce vzhledem k pokroku mravnímu. Zde může býti jak praví Plato, plaménkem rozněcujícím ctnost i nepravost; ba i pokrok rozumový může jí býti velice urychlen; neboť kde pracuje s nadšením, pracuje důrazněji, vytrvaleji, mysl jeho je bystřejší a vynalézavější. — Ale zde se jedná o vlivu vášně na činnost klidně rozumovou. A tu, po-

[1]) Dr Vychodil, »Básnictví a mravouka«.

[2]) Tamtéž.

číná-li se vzmáhat vzrušení citové, jež bývá doprovázeno jistými soujevy hlavně pohyby, nahrazuje rozrušený mechanismus v proudu myšlenkovém pořad logický emočním. Proto má-li cit býti ovládán, musí předejíti ovládání pohybů, s nimiž emoce přibývá. Takovéto ovládání citu potlačováním průvodních pohybů vnějších děje se dosti nedokonale. Poněvadž však přítomnost citu spočívá na rozumovém pochodu, bývá ovládání citu daleko dokonalejší ovládáním myšlenek. Tento úkol, zvláště je-li emoce hlubší a trvalejší připadá vůli, která je mocí téměř absolutní nepodléhajíc žádné jiné moci ni vnější ni vnitřní jedině své přirozenosti.

Vůle je hybnou silou v člověku. Síla tato nepředpokládá nějaké zvláštní potence, která by se vymykala podstatě duše, jež právě tím, že řídí sílu pohnutek, dokazuje, že je sama sebou činným principem. Její nejpřednější činnost, úkon rozumový má svou vlastní pohnutku, pravdychtivost, a energie tohoto úkonu jest rozmanita dle síly pohnutky té a to u různých i téhož jednotlivce v různých dobách. Co úkon rozmyslový vykonati dovede, záleží v tom, že na jevo uvede nebo rozvine skrytou sílu žádosti. Až pokud cit zde spolupůsobí, vysvítá z intensity oné pravdychtivosti. Síla zjevující se v konečném chtění není tedy nějaká síla nalézající se snad nad představami, nýbrž pouze novým zjevením sil působících v představách.

Vědomí úsilí volního vystupuje jako rozum a cit ve formě vyšší teprve ve věku dospělejším. S počátku jeví se ve formě úsilí svalového; pak teprve přichází úsilí pozornostní ve formě obrácení ku předmětu nebo odvrácení od něho. Vědomí tohoto úsilí nepovstává též ve spojení se skutečným konáním, nýbrž objevuje se v průplavném stavu obrazovém, což zvláště pozorovati lze při úsilí mravním.

Úsilí volné jeví se býti spojeno s nedostatkem síly pohnutkové. Povstává i v podobě pozornosti k příslušným představám, jež dovedou vzbuditi buď činnost nebo nechuť. Nazývá se proto pohnutkou přemítání a předpokládá vysoký stupeň intelligence. Rozum musí předváděti zlo plynoucí z činnosti nerozvážné nebo z nerozvážného upuštění od ní. Pohnutka přemítání nabývá pak zřetelně formy žádosti po správné a přiměřené představě celého já, totiž všech citů a náklonností jednotlivcových, jež ku případu tomu se vztahují Někdy ovšem může pohnutka uniknouti objevu buďto pro slabost svou na př. ve mnohých vrtochových činnostech takového rázu podnícených pouhou zálibou v okázání vlastní individuality, buďto že vlivy ty bývají daleko mimo vědomí, jako účinky návyku a ustálené povahy.

Úsilí volní mají dvojí zákon: přirozený a mravní. Přirozeně žádá vůle to, co odpovídá její náklonnosti, to jest dobro vůbec. S této stránky nemůže vůle nikdy trpěti nátlaku. Pod nátlakem vnějším nebo proti přirozené náklonnosti něco žádati, je protiřečnost. Vůle je však s rozumem a citem podstatně spojena. Jakmile se tedy uplatní rozum, bude každý úkon obsahovat hlavně dvojí činnost: rozumovou, kterou doprovází cit, a volní. Kon tento nazývá se mravní. Jednajíc mravně nemůže vůle chtíti jiné dobro, než které rozum za pravé t. j. k vyšším cílům vedoucí uzná. Proto ustoupí-li činnost rozumová do pozadí nebo chybí-li jasné

poznání dobra, může vůle jsouc o sobě jen slepou mohutností chtíti i dobro zdánlivé Každá však činnost, která odvádí člověka, od toho, co jej člověkem činí, t. j. od poznání pravdy a touhy po pravém dobru, člověka snižuje. Patrno tedy, že vůle uplatňuje svůj zákon přirozený výhradně zachováním mravního.

Pole činnosti rozumové je neomezené. Ona vztahuje se na poznání nejen skutečnosti, nýbrž i abstrakcí v počtu neomezeném. Poněvadž s poznáním je žádost, činnost volní, nutně a podstatně spojena, musí být též objektivně nekončena t. j. musí se vztahovat na vše, co je skutečně dobré, na dobro vůbec. Rozdíl záleží jen v relaci schopností k věcem. Vůle, jež touží po věcech, jak o sobě jsou spojujíc se s nimi, objímajíc je, milujíc je a přejíc si jich stává se horší věcí nízkou, povznáší se však a zušlechťuje se věcí dokonalou. Schopnost poznávací nesnižuje se více poznáváním předmětů hodnoty nižší, avšak při dokonalém poznávání pravdy jest si rozum vědom své nedokonalosti. Zdokonalení mravní náleží vždy výhradně vůli. Vůle právě, třeba by svého předmětu dosahovala jedině poznáním, může toužíc po něm ne jakým se jeví při poznání, nýbrž jakým je sám o sobě, i tu nejvyšší sebe nedokonaleji poznanou věc více chtíti a milovati než tu, kterou pro její nedokonalost úplně pochopiti a poznati lze. Poznání je tedy více subjektivní, rozum chová se naprosto lhostejně, je-li to, co poznal, subjektu prospěšné, zdokonaluje-li ho, jemu stačí, když je pravdivé. Chtění však právě svou závislostí na cíli je více objektivní, vůle má dobro samo t. j. prospěšnost subjektu čili zdokonalení jeho za předmět podstatný, formální![1])

Mravnost je tedy podmíněna vůlí. Mravnost vylučuje veškeru nutnost jednání. Co se týče vůle, uplatňuje svou činnost jen na základě předchozího poznání dobra. (Nihil volitum, nisi praecognitum). Činnost rozumová je však určována. Neboť jakmile smysly nebo fantasie uvedou na mysl obraz, nemůže ho rozum nepřijati ani cit jím zůstati nedotknut; ale má-li rozumu, pokud obraz onen uzná za nemravný, od něho se moci odvrátiti, o něm dále nediskutovat a cit na něm důsledně nemít zalíbení, třeba, aby dostal k tomu zvláštní popud. Tento nemůže přijít odnikud než od vůle, která představuje činnost po výtce. Tento nový účin předpokládá tudíž svou zvláštní příčinu, zvláštní schopnost vůle, které říkáme svoboda, volba. Svoboda náleží tedy k podstatě mravnosti. A že vůle je skutečně svobodna, dokazuje samo sebevědomí, které nám praví, že konajíce něco jsme příčinou toho konu a sice potud, pokud jsme mohli i jinak jednat anebo vůbec nejednat. Ba na základě toho vědomí lze námi předpověděti a slíbiti, kterak za jistých okolností budeme jednati.

Svobodu vůle lze vymeziti jako schopnost, položen-li účel, zvoliti prostředky. (Sv. Tomáš Aqv.) Rozumem uvědomíme si věci a to jako dobré a žádoucí. Cíl vůle je jeden: voliti dobré; prostředky však jsou

[1]) Jak nutně plyne z toho, že tato nekonečná touha jednotlivce po dobru, která hledá ukojení a to nikoliv v dobru vůbec jako v abstrakci, nýbrž v určité jednotlivině, v němž by mohlo spočinouti, předpokládá osobní dobro, které musí býti zároveň souhrnem všech dober, t. j. Boha, nemá-li si přirozenost odporovati. (Gutberlet, Ethik u. Religion, str. 39 n.)

přerozmanité. Vůle jest dobrem poutána bezděčně, nutně, protože je to její přirozenost, ale jako schopnost pro všecko, cokoliv je dobré, není upoutána žádným jednotlivým dobrem docela, neboť jednotlivé dobro nevyplňuje pro ni místo účelu, totiž dobra vůbec, nýbrž je jen ukázkou, úlomkem jeho. (Dr. Vychodil, Apol Kř.) Volíc mezi jednotlivými dobry zůstává však svobodna a to jak před skutkem tak i ve skutku samém t. j. v tom okamžiku, kdy volbu svou činí, nemůže jí sice již neučiniti, neboť co se stalo, odestati se již nemůže, ale ihned může učiniti volbu opačnou, odkud vyplývá, že opačnou volbu mohla učiniti také místo skutku předešlého. Jest tedy svoboda vůle též jakási indifferentnost, lhostejnost ke všem předloženým předmětům.

Z toho patrno, že nutnost, která je dána vůli, jest dvojí: taková, která je jí dána od přirozenosti, kteroužto musí nějak uplatnit, a nutnost, která jest jí dána volbou již učiněnou.

Až pokud zde lze mluvit o determinaci obhajovanou mravní statistikou, budiž jen podotknuto, že mravní statistika svobody nikterak neruší, nýbrž jen dokazuje, že existují zákony psychologické a že při jednání lidském není jednoduchého mechanismu nebo jistoty a mathematické určitosti. Ovšem patrna tu jakási pravidelnost, která v jisté disposici vůle utvořivší se delším opakováním jistého úkonu a skutkům dává jistý ráz, jakoby byly určovány. Vědomí však bude se vždycky ozývati, že člověk i tenkrát je svobodný, když jedná s nabytým habitem a svoboda a pravidelnost spadají skoro v jedno.

Vášně a náruživosti, které zaslepují jak rozum tak i svobodu vůle ruší, patří k těm abnormalitám lidské přirozenosti více méně zaviněným, a netřeba z nich vyjímati ani dědičnosti. Neboť i ta závisí na mnohých nahodilých vlivech vniterných a zevnějších, a jak sám Ribot, obhajce psychologické dědičnosti uznává, má vliv pouze pokoušející, jejž může člověk posuzovati a přemáhati. Ostatně z podobných a společných jen známek, které se vyskytují u lidí výstředních nebo duševně a tělesně chorých, stanoviti zákon, positivní stránku lidské přirozenosti úplně pomíjejíc, svědčí přece jen o přílišné jednostrannosti a zúmyslnosti.

Svoboda neruší ani zákona a zachování ani zákona příčinnosti. Neboť v prvém případě netřeba při každém vnějším projevu jejím předpokládati stvoření nové síly, nýbrž jen, jak praví franc. učenec Salvert, použití daných sil v ústrojí našem nahromaděných a přeměnu jednoho útvaru síly vlastně projevu jejího v jiný.[1]) V případě druhém nemusí tenkráte, když je volba mezi dvěma stejnými dobry, nastati již čin sám. Vždyť sebevědomí samo jest důkazem, že každý účin nemusí předpokládati příčinu, která by nutně působila. Stejné motivy jako ty dvě otypky před Buridanovým oslem jsou pro duši lidskou nanejvýš látkou k přemýšlení nikoliv nutností k jednání; zvolí si z nich, co právě uzná za dobré. Zvolí však dobro větší, protože je rozum doporučí, byv vůlí veden, aby je obě zkoumal.

[1]) Viz str. 7.

Poněvadž svoboda zabíhá bezděčně na pole náboženské, jsouc příčinou příčetnosti mravní, vyskytla by se snad ještě námitka, kterak ji lze srovnati se vševědoucností a všemohoucností Boží.

Že si Bůh, stvořiv svobodu, postavil proti sobě moc, která, poněvadž skončena již v pojmu samém, obsahuje možnost protiviti se, jest jisto. Bůh ji však nezruší ani proto, že ji zná, ani že ji může zničit. Předvídání není předurčení, a zničení odporuje jeho nekonečné moudrosti, která se právě na ní nejvíce osvědčuje, řídíc ji milostí tak, že člověk neztrácí záslužnosti. Kterak lze předvídati skutky svobodné, nám pochopiti nelze, protože nemáme přiměřené schopnosti poznávací. Ale dovede-li už lidská psychologie určitě předpověděti, kterak člověk za jistých okolností bude jednati, proč by Bůh, jenž tuto schopnost dovedl stvořiti, jenž jako první příčina všech příčin zná skrytou souvislost věcí, nejsa omezen ani časem ani vývojem věcí, proč by nepoznával skutků mocí tou vykonaných? Že Bůh připouští i skutky hříšné, které by mohl jen nepatrnou hrstkou milosti zameziti, jest opět jen novým důkazem nekonečné Jeho dobroty; netrestá ihned po činu, a Jeho nevyzpytatelné moudrosti, která dovede i hříchu použiti a jej obrátiti k dobrému.

Ve skutečném životě ovšem bývá svoboda lidská zhusta omezena. Avšak to se zakládá na porušenosti přirozenosti lidské. Neboť ponechán-li rozum sám o sobě, vždycky by vystihl pravou hodnotu věcí a měl by vždy otevřený zrak pro dobra jiná, chráně takto neomezenou schopnost vůle, rozhodovati se pro jiná a jiná dobra, t. j. pro všechno, co jest dobré, a ne výlučně pro to neb ono dobro. Ale smysly, vášně, náruživosti, návyky atd. zakalují pravý obraz věcí, tak že rozum stěží dovede z nich uznamenati onen povšechný ráz dobra, a vůle podle toho stěží dovede jíti za svou přirozenou touhou k pravému dobru. Ba, rozum může být těmito vlivy tak překonán, že se nedovede vzchopiti k představě onoho povšechného zřetele, totiž dobra, jakožto prostředku k cíli, ale tenkráte není také úkon vůle svobodný a tedy ani příčetný. (Dr. Vychodil.)

Tyto vlivy jsou však vždycky jenom nepřímé, pokud jen omezují, po případě ruší činnost rozumu a tudíž žádné skutečné motivy neboli pohnutky vůle. A proto, pokud je jen nějaké tušení anebo pochybnost, zda skutek nese na sobě ráz dobra, ku kterému jest vůle určena, t. j. pokud rozum z části alespoň prozrazuje možnost dopíditi se pravé hodnoty věci žádané, potud trvá pro vůli závazek, nerozhodovati se předčasně pro náchylnost smyslnosti neb vášně jako prostředku k cíli jejímu, poněvadž rozum tuší, že jím není, nýbrž naopak rozhodnouti se pro další pátrání rozumu. Spočine-li však vůle v onom dobru, ve kterém rozum nehledal dobra pravého, k cíli vůle přiměřeného, tedy hřeší a to vědomě a dobrovolně, t. j. svobodně. Rozhodnutí ovšem bývá mnohdy nesnadné, poněvadž táž věc poskytuje obrazivosti zároveň mnohých stránek dobrých jako příjemnosti, užitečnosti a p., takže na vlastní hodnotu se zapomíná. (Dr. Vychodil.)

Poněvadž celá přirozenost lidská se všemi schopnostmi a mohutnostmi svými je přece jen bytost stvořená, zůstává i ona závislá na moci, která ji stvořila a která ji udržuje, totiž na Bohu. V příčině své nejposlednější

chová se zcela pasivně. Proto zůstávají i schopnosti duševní jen mohoucnostmi, potentialitami, které jsou s to, by rozvinuly činnost přirozenost. Potřebují popudu, který vychází od Boha. Bůh působí však silami sekundárními. A tak i lidská vůle nejen proto, že se řadí k věcem stvořeným, kde platí: quidquid movetur ab alio movetur, nýbrž i proto, že jako schopnost určující sebe dobrem nekonečným, kterého v sobe samé neobsahuje, může jen vlivem motivů v činnost vejíti. Pouze vůle Boží, která vše, co může sloužiti za motiv, sama v sobě obsahuje, která je dobro samo, nemůže býti závislá na vlivu vnějším a může naprosto svobodně se rozhodovati. Přes to však i s tím sebeurčováním, jaké má, zůstává vůle lidská přece nejdokonalejším odleskem samé vůle Boží. Každé jiné pojetí této nejvznešenější vlastnosti a vůle člověka vůbec, příčí se jak sebevědomí, které ji zná a sebe zapříti nemůže, tak i onomu všeobecně uznanému zjevu heroického sebezapření.

F. Odvalil (Ol.)

Angelicus.

Církvi, ty matičko černá, již Petrova povznáší skála,
ty jsi vždycky s požehnáním orly svoje vysílala
blíž pramenům světla, by souhvězdí obzoru tvého
duše jejich proměněná, hvězdou zázračného jména
zdobila! — Ó moře světel, Syrius plá z něho!

Ten veliký z poutníků Tvých, jenž vyšel kdys z domácích síní
nepozorován ani, že jde dál, než bratří, ženci vycházející
tak smutni na úděl svůj, nad nímž hrozivé visely stíny,
a vybledlé klasy jen zrály na hroudě v tom soumraku snící.

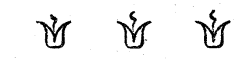
To pouť byla hrdinná tou šedou a zamlklou plání,
to hledání Grálu, v němž života kouzlo se tají.
Růže jsou v cestě? — Ach, třeba-li, ať noha jich trním se zraní!
A bludičky vábné? — Ať nad hroby mrtvol svých zablikotají!

Dál, hrdino zlatý, jen dál! Mont Salvach již kyne! —
Ach, odtud již zřít, jak ze Srdce Věčného stvoření tepnou
proudí ves život, a souvislost věcí v svém zázraku plyne —
Konečně! Zde chrámy lidstva se vzepnou!

A z povodní kultury dávné, jak věky k nám připlula čistá
on architrav mnohý již měl, a tušil, kam vlys každý padne
při stavbě té svaté, však čekal, až pravice Krista
z nich sama si sklene své Hagia Sophia slavné.

A stavěli spolu. Tam trůnil ten Grál v středu panenských stráží
na horách bílých, kde návštěvou andělů a blankytem nebe vše dýše.
Ó slyšte, vy poutníci temnot, vy bludní, jež zoufalství sráží,
zde šťasten byl každý, kdo došel té královské výše!

Ó blahá ty pouti, kde věčně jen dál duše prahnou,
se které k zemi se nevrací silní a šťastní,
stopy jich nádherou mléčné dráhy se táhnou,
jak most přes tůně potopy do země nám vlastní.

O coelibatě kněží.

(01.) O

Jsou vředy na té institutici, ale ty nevytvořily se z podstaty, ne z nemožnosti pro některé kněze, ale z akcidentálních okolností. Ribbing praví, že zdrželivost je možno zachovati už pouze z přirozených motivů. Tím možnější je to u kněže, u něhož k přirozeným celá řada nadpřirozených, mocnějších motivů se přidružuje. Vydatnou oporou je v pravdě nadpřirozený život kněze. K tomu je především třeba víry, a to víry živé. Rozumovými a dogmatickými důvody dlužno ji podepříti, ale srdcem oživiti, sice jinak bude z ní jen solný sloup, který se přívaly tělesných náklonností znenáhla — rozpustí. Takovou věrou třeba obrnit bohoslovce v semináři!

Dobrá! neomysta vyjde s takovou věrou ven — přijde do jiných okolností. V semináři vyloučena příležitost, vyloučen špatný příklad, pevným pořádkem vyloučena jakž takž — lenost — venku z toho někdy nic není vyloučeno. Nebudu se o tom šířiti, známe obsah Kopalových „Apostatů“ a leckterý z nás případy ze skutečnosti. Nikdo neříkej hrdě: Já se přec uvaruji! Neodsuzujme jich naprosto — možná že vyšli ze semináře plnější víry i nadšení, než snad posuzovatelé. Pan kanovník Dr. Wisnar napomínal nás, abychom v té věci nikoho nezatracovali, že obyčejně za trest takoví posuzovači do těchže hříchů padají! Ale přece není zas — myslím — správno vinu z devíti desetin uvalovati na jiné, zvláště na druhé pohlaví samo Snad jsou některé případné dotěrnosti s té strany, ať kněz příliš důvěrným chováním nedodává jim odvahy.

Ale co nezmůže zlý příklad! Novosvěcenec je mladý stromek, ohlíží se po opoře; přirozeno, že ji hledá ve faráři nebo starším kollegovi. Což, když místo té opory mu podrazí nohy, jak se to jistému jáhnovi stalo: „Der Coelibat ist ein Unsinn, es ist ja gar unmöglich.“ Nebo když místo, aby ho pozvedl, ještě ho omlouvá: Vždyť nejsme andělé, ale lidé.[1]) Hlídka volá po tribunále, kde by se mohly pathologické řezy na těch vředech učiniti. My (bohoslovci) ještě nejsme kompetentní podávati návrhy.

[1]) SS. Eucharistia 1901.

Všimněme si ještě ostatních námitek. „Zrušením coelibatu odpomohlo by se nedostatku řádného kněžstva.“ Nápadno je, že nedostatkem chovanců trpí hlavně semináře v Čechách. Ale otažme se: Je toho nedostatku příčinou coelibat? Výše intelligence u studenstva moravského je jistě taková jako v Čechách. A přece moravské semináře mají dost chovanců (i „s vyznamenáním“ dost) a českým se nedostává; tedy od intelligence abiturientů nezávisí počet kandidátů kněžství. Příčinou je nechuť k náboženství vůbec; a protože tato nechuť v Čechách je větší než na Moravě, je tam méně kandidátů. Zrušením povinného coelibátu nebyla by náboženská nechuť odstraněna a důsledně ani nedostatek dorostu. Naopak mravním slabochům poskytnut by byl útulek v stavu kněžském, kterého se teď přece bojí lekajíce se aspoň veřejného pohrdání, jež by je za nezdrželivost stíhalo.

Okolnosti, které přivádějí abiturienty do semináře, zrušením coelibatu by se nezlepšily. Přirozená náklonnost, hledání duševního klidu, nucení, bída — motivy ty by zůstaly. Nejsou všechny šlechetné a samy sebou nesvědčí o povolání, ale Prozřetelnost Boží není vázána jen dobrého lidského skutku použiti. Během čtyř let v semináři co starého se ve člověku zboří, co nového vystaví! Přicházejí nevěrci, odcházejí očištěné duše svatým nadšení prohřáté! Příležitosti je tu dost induere novum hominem. Nelze proto za měřítko povolání jediné a naprosto spolehlivé bráti bezúhonný život gymnasijní. — Že přece všem odcházejícím novokněžím nelze dáti nejlepší vysvědčení — to jsou těžkosti, které nikdy úplně nevymizí. Nedá se každý prohlédnouti a kollegové špatně pochopenou kollegialitou také bývají vinni; nelze proto naříkati jen na neprozíravost vychovatelů.

Rozhodnutí, které se žádá po mladičkém bohoslovci, že je nerozumným požadavkem! — Navrhováno, aby se rozhodnutí dálo až ve třicíti letech, zatím že může učitelovat.

To je krásný návrh in theoria. Jak ho provésti v praksi? Učitelstva je dost Kdyby se zrušily ústavy učitelské a kandidáti bráni byli z gymnasia, na nichž by se zřetelem k tomu i osnova vyučovací se změnila, nevím, kolika učitelům by se chtělo jen z náklonnosti ke kněžství znovu 4 roky studovati, aby potom dostával po dlouhé roky jako kaplan poloviční plat?! Žádati od státu, aby kněžím plat zvýšil? V přítomné době není na to ani pomyšlení. — A kdyby — ještě pořád je návrh dalek uskutečnění. Přibývá let — nadšení ubývá, a vstoupiti o 30 letech z učitelství do semináře, bylo by věcí téměř výhradně nadšení. A pak: právě ve třicíti letech, kdy tělo nejzuřivěji požadavek svůj vymáhá! Kdo by se tu cítil, žije ve světě volný, povolaným a silným, moha se výhodně každou chvíli oženiti!

„Nuže, žádá se po čtyřiadvacetiletém týž krok, jako za starověku po zralém muži!“ — Kde nabrat zralých mužů? — Musejí býti bráni proto mladí. — „Ale je nesprávno klásti jim týž požadavek, jako starým!“

Ovšem, kdyby bráni byli za těchže okolností, jako ve starověku staří. Tehdy bráni byli bezprostředně z věřícího lidu, a bez delší přípravy svěceni. Teď jsou k tomu po 4 léta vychováváni, cvičeni, upozorňováni,

varováni: takže konečný krok před subdiakonátem může se pokládati za rozvážný. Že někdo přece nerozvážil, že v semináři jen se nechal živit, o sobě a svém úkolu vážně nepřemýšlel, kdo za to může? Je to směšné, když venku začne lamentovat, že se mu nepovědělo, co na sebe bere, že ho nepřipravili. Je to jako s oním mladým knězem, který naříkal v „Obraně“, že měl říditi spolek socialní, ale že socialní otázce ani za mák nerozumí, že ho v semináři tomu neučili. Ovšem, že jakousi vinu má tu bohoslovecká výchova, že nevšímá si snad všude vzdělání bohoslovce v socialní otázce, a málo se přihlíží k akutním potřebám dneška; ale přece otázka socialní zevšad křičící pronikla už zdi seminární a není snad semináře v českých diecesích, kde by se kollegové jí nezabývali v hojném počtu, takže dotyčný kněz nemá oprávněné výmluvy pro nedbalost v sebevzdělání. „Hlídka“ ho posuzuje takto: „Takové naprosté nezkušenosti se opravdu divíme. Takové lidi je zle učit, jsou-li sami tak naivní.“ Opakuji: Takové lidi zle učit, zle varovat, když nemá pro nic vážného smyslu, a vážně na úlohu svou nemyslí.

S „příkladem“ otce-kněze je to zrovna tak nejisto, jako u neotce (neženatého). Kdo ručí za to, že kněz oženě se, bude příkladem, nejsa jím neženatý? A kdyby byl řádným, kdo ručí za to, že žena a děti nebudou pohoršením pro celou osadu? — Nesmíme pouštěti s mysli, že kněz kázati má ustavičně příkladem. Jaký to příklad, kdyby nebyl dokonalejší než svěřený lid? Nač přirovnávati řádného otce-kněze k neřádnému svobodnému, a ne raději k řádnému? Ovšem, že by zde jasněji ještě vynikla oprávněnost coelibatu! Či snad jde v námitce o to, že manželství uchová snadněji od hříchu? Tvrdí se samými manžely, že ne, a že úplná abstinence je lehčí, než zachovati míru v té věci.

Neoprávněnost navrhované kněžské kasty, jež by ze sňatků kněžských vznikla, je patrna; vždyť nejnadanější studenti nebývají z úřednických, ale venkovských rodin.

Proti instituci v podstatě nedá se vážně opravdu mluviti, spor by se leda mohl vésti o to, je-li snadno knězi neklášternímu čistotu zachovati. Naříká se mnoho na „occasio in esse“. O té věci nemůžeme jistě jako bohoslovci veřejně disputovat.

Celé to volání některých kněží: „Zrušte coelibat“ dá se odraziti zásadou: Reformujte ne coelibat, ale kněžstvo! Müller praví, že ctnost ta je každému dána; udržeti ji spočívá z devíti desetin v Nichtthun des Schlechten, což však nerovná se: Nichtsthun: t. j. stojí to aspoň negativní práci: varuj se zlého a nelenoš! Dobrovský, kterého zvykli jsme považovati za josefinského racionalistu, udává nespokojenému knězi tento prostředek: „Věřiti, pevně a živě se přesvědčiti, tak se přesvědčiti, abyste dost silně a cele cítil, že nejdůstojnější určení učitele lidu, sluhy církve jest moralní blaho mezi smrtelníky podle míry své síly a rozumu šířiti, učením a příkladem je seznamovati s těmi radostnými nadějemi, jichž jistota nám každé sebeobětování vyššího druhu zde ulehčí a tam odplatí.“

Nuže, utvrďme se v přesvědčení, že instituce ta není ničím proti přirozenosti a oblibme si tu ozdobu kat. kněze tak těžce vypěstovanou.

Upraviti poměry v praxi tak, aby ta lilie se mohla rozvíjeti a nebyla zašlapána a hnijíc, neotravovala i okolí kněze, je mimo naši moc. Tolik je jisto, že i mladý klerik potest capere; jestli nechápe, buď nemá povolání, nebo je jeho nechápavost z nedostatku svědomité přípravy. Závěr z toho je jasný.

X. Kašpar (Č. B.)

Mé hory.

Mé hory v modru blednou
pod palčivou mou touhou:
vzpomínám na svou řeku
a každý vzácný kout.

Sníh bílou harmonií
je slučuje a jiskří
se, symbol mojich citů,
jež postrádají pout.

Mé drahé, drahé duše
v halucinačním vanu
přede mnou defilují
a srdce moje rvou.

Mé drahé, prosté duše
nevědí o propastech,
ni o titánů zvěsti,
o žalu bez jména!

Cos žaluje v mém nitru:
má krása stojí v pláči
řetězy ruce spjaty
na poušti ohromné.

Rozjímám.

Ten starý kmet se sklonil
nad chaos hříchů mých —
v očích mu oheň hořel,
jímž duše šlehal sníh.

Mé srdce bylo smutné
starostmi šedivé,
kalnými zábavami
již téměř neživé.

Co chvíli létlo hlavou
jak těžké sny bych měl —
na slabou moji bytost
sám život narážel.

Uprostřed lstivých nástrah
myšlenek bláhových,
já, zamilován v krásu,
jsem v tajnou hloubi táh'.

Z té hloubi řvala žalost,
nejistot, šílenství,
zlých mocí ve zmučeném
mém nitru vítězství.

A starý kněz vše stišil
i slova Kristova,
o jehož lásce bezdné
rozjímám bez slova.

Zpráva o schůzi bohoslovců československých na Velehradě.

Podává Frant. Hruda, t. č. jednatel »R. S.« v Brně.

(O.)

Dp. předseda dr. A. C. Stojan zakončil schůzi, poděkovav dpp. OO. Jesuitům, všem hostům, kteří zvláště ze vzdálenějších krajin slovanských na Velehrad zavítali, všem pp. řečníkům a všem, kteří svou přítomností dokázali, že neživoříme, nýbrž že jsme s to vykonati velkou práci. — Při společném a živém obědě „u Heroldů“ proneseny přípitky dp. předsedovi Dru Stojanovi, čestným předsedům p. dru M. Hrubanovi, vldp kanov. dru Karlu Wisnarovi, vdp. monsgru. Vladimíru Šťastnému, školnímu radovi Frant. Bartošovi, p. F. Kořínkovi, zástupci učitelstva a jiným vzácným našim předákům. Nadšené přípitky vystřídány vesele a jadrně přednesenými sbory kollegy olomouckými, jako: „O hory, hory“ od Lva, „Přání“ od Drahlovského a j.

Odpoledne o 3. hodině sešel se užší výbor bohoslovců českomoravských za předsednictví vp. A. Šebely. Hlasujících bylo 6 (2 z Brna, 2 z Olomouce, 2 z Č. Budějovic). Než přikročil užší výbor ku poradám stran „Musea“, rozpředl se velice živý rozhovor o sblížení a sdružení akademiků laiků s bohoslovci, jehož se účastnil též P. Jemelka T. J., muž zralé úvahy, P. Lukášek z Vídně, bývalý předseda olomoucké „Lit. Jednoty“, vp. J. Vraštil, vp. Tomáš Hudec, prof. Ant. Drápalík.

Rozhovor počíná p. prof. Drápalík návrhem o nutné organisaci naší mládeže akademické, jejímž středem má býti časopis, a o nutném sjednocení slovanské mládeže vůbec. Návrh zajisté velice pěkný a časový, ale provedení jeho zůstává „gordickým uzlem“. Tak rychle to nejde. Nemůžeme najednou žádat, aby laik přišel do kostela a sepnul ruce. Kardinální chyba neblahého poměru akademiků spočívá v tom, že nemáme dorostu filosoficky vzdělaného. My nemáme českého filosofa kromě Masaryka. Píše sice pěkně, ale nesprávně, a co je nesprávno, píše tak pěkně, jako by to bylo správno. My musíme míti apologii historickou a filosofickou, neboť tu jsme často napadáni.

Zavedení společného časopisu má též své obtíže. Navrženo dáti „Museu“ nový kabát a rozšířiti ho na časopis česko-slovanské akademické mládeže. Tím však by přestalo „Museum“ býti organem bohoslovců, jímž má zůstati. Mimo to centrála duševní činnosti jest v hlavě — Čechách a tu se to jaksi nedoporučeje psáti do našeho „Musea“. Navrženo též, aby k „Museu“ byla přidána příloha akademiků vůbec. Návrh ten pro nové obtíže nepřišel k dalšímu propracování. Působiti napřed přednáškami v kolleji Arnoštově ku koncentraci akademiků dnes je nemožno. Po skončeném studiu gymnasijním to tak rigorosně nejde. Do přednášky ještě by snad přišli, ale nic víc. A pak — býti katolíkem bez nadpřirozeného života, je marno, poněvadž schází pro veřejný život požehnání. Hlavní věcí jest udržeti život nadpřirozený — úkol sice těžký, ale silám přiměřený a možný.

Výsledkem cíle debatty bylo: připravovati půdu nové této myšlénce a propagovati ideu Cyrillo-Methodějskou, seznámiti s ní jiné, objasniti ji a ukázati, co jest vlastně idea Cyrillo-Methodějská. Musíme dobře poznati, co

u nás chtěli sv. Cyrill a Method. Musíme býti průkopníky jednoty Slovanů v jednotě víry. Hleďme si udržeti náboženskou existenci, hleďme si zachovati, co nám vydobili náš Kulda, Wurm, Sušil a j. Zachovejme si ideály. Kněz si je může nejlépe zachovati; již sám stav kněžský jest idealem. Třeba umříti, jen když vím, že jsem pracoval šlechetně, důstojně.

Pak konána užší porada, jíž se účastnilo 6 členů, zástupců „Literárních Jednot“ z Brna, Olomouce a Čes. Budějovic. Podány a přijaty tyto návrhy stran „Musea“:

1. Aby se neuveřejňovaly příliš dlouhé články najednou (jako se stává při konkurenčních pracích).

2. Aby více péče bylo věnováno „Rozmanitostem“, aby byly rozmoženy svižnými posudky a zprávami ze všech oborů vědy a umění.

3. Aby byl respektován při uveřejňování prací numerický poměr členů jednotlivých jednot, hlavně odběratelů.

Bude-li možno změniti „Museum“ na časopis akademiků vůbec, nebo připojiti přílohu, již by vyplnili akademici nebohoslovci, zůstaveno úvaze během roku.

Zdařilá a nadšená schůze skončena vzájemným přáním smíru mezi akademiky česko-slovanskými a zocelila mladý náš život až v tavírnu, v níž bychom pílí australských horníků tavili své čerstvě zrodilé myšlenky pro vše vznešené a krásné.

* Zprávy z jednot. *

Z Brna.

Život »Růže Sušilovy« od posledních zpráv jeví se tento: Schůzí konáno osm. — V XVI. schůzi (13. dubna) přednášel kol. Frant. Krchňák (IV. r.) o »Reformě dědického práva«. Pak dokončil cyklus svých přednášek kol. Jos. Rudolecký (II. r.): »O původu člověka: paleontologie, víra, tradice národů«. — V XVII. schůzi (20. dubna) kol. Vojtěch Marzy (I. r.) objasnil nám stav »Maďarisace Slovenska«. Pak přednesl kol. Jos. Toman (II. r.) první část své delší práce o »Darwinismu« (Úvod, dějiny). — Schůze XVIII (27. dubna) věnována paměti Pavla Křížkovského. Schůzi zahájilo 1. naše sexteto (kollegové Ed. Jedlička IV. r., Ant. Hladký III. r., Frant. Rambousek III. r., Karel Černý II. r., Fr. Vybíhal II. r., S. Kulhánek I. r.) přednesením 7. čísla salonního orchestru »König Wein« od Schneidra. 2. Pak zapěl zpěvácký sbor řízený osvědčeným svým sbormistrem Vincencem Knapem (IV. r.) mužský sbor Křížkovského »Vesna«. 3. Pak přednášel jednatel o »Životopise a umělecké činnosti Pavla Křížkovského«. 4. Po přednášce zapěl opět zpěvácký sbor skladbu Křížkovského »Pastýř a poutníci« se soly a s průvodem klavíru. 5. Zdařilou schůzi zakončilo opět naše sexteto přednesenou písní Schneiderovou »Hildegarde«. — V XIX. schůzi (4. května) pokračoval V. Marzy (I. r.) »O maďarisaci Slovenska: Školství«. Pak přednášel kol. Jos. Toman (II. r.) o »Darwinismu: lamarckismus, darwinismus«. Schůzi zakončil kol. Jak. Deml (IV. r.) výkladem a předsením své básně »Poslušnost«. — Ve XX. schůzi (25. května) přednášeli: Fr. Krchňák (IV. r.) »O daních« a Jos. Toman (II. r.) dokončil přednášku o Darwinismu thematem »Variabilita, druh«. — V XXI. schůzi (8. června) dokončil svou přednášku o maďarisaci Slovenska V. Marzy (I. r.) thematem

»O spolcích maďarisačních a opůsobení Židů na Slovensku«. Schůzi skončil Fr. Krchňák přednáškou »O Raiffeisenkách«. — Ve XXII. schůzi (15. června) jednáno o zakoupení knih pro knihovnu »R. S.« a usneseno zakoupiti tyto knihy: Shakespear, Othello, Romeo a Julie, Dvé šlechticů veronských. Calderon, Dáma Křítek, Lékař své cti, Velká Zenobie. X Dvořák, Eucharistia, Meditace, Stínem k úsvitu. Kalašová, Julius Zeyer, Myšlenky. Vrchlický, Anthologie, Mythy. Sova, Ještě jednou se vrátíme. Holeček, Kalevala, Bartoň. Ruskin, Sézam a lilie, Koruna z plané olivy, Rozpravy o umění. Tolstoj, Dětství, chlapectví a jinošství. Turgeněv, Otcové a děti, Dým. Dr. Vychodil, Sušil. Kipling, Kniha džunglí, II. kniha džunglí Poe, Havran Chlumecký, Evangelium svobody, Andělé pyšní. J Vlček, Dějiny literatury české XIX. století. Kneipp, Léčení vodou. Svobodová, Zamotaná vlákna. Laichter, Za pravdou. Maeterlinck, Aglavaina a Selyzetta Kosina, Život starého kantora. Klostermann, Skláři. Schubert, Moje vzpomínky. Quick, Vychovatelští reformatoři. Krejčí, Bedřich Smetana. Merhaut, Černá pole. F. X. Svoboda, K žatvě dozrálo. Lubock, Krásy přírody. Ibsen, Rosnersholm. Vlastivěda moravská. »Růže Sušilova« věnovala na zakoupení knih 60 K, spolek kuřáků přidal 80 K. — V XXIII. schůzi (22. června) zapěli kollegové zpěváci sbor: »Svatý Václave« od Zvonaře, potom podali zprávy o celoroční činnosti »R. S.« jednatel, pokladník, oba knihovníci. Předseda podal zprávu o finančním stavu »Musea« a promluvil několik vážných slov na rozloučenou. Za nového předsedu zvolen Frant. Hruda (III. r.) a Jos. Toman (II. r.) za jednatele. Na konec zapěli kollegové zpěváci Bendlův sbor »Modlitba II.« Díky všem, kdož porozuměli a přispěli!

Včelařský kroužek. Původním úmyslem bylo rozděliti jej letos ve dvě oddělení, jedno pro začátečníky, druhé oddělení, aby hlouběji jednotlivé partie probíralo a připravovalo se ku zkoušce. Z oddělení pro začátečníky sešlo. — Schůze konány pravidelně dvakráte týdně a těšily se vždy hojné návštěvě. — Látka loňského roku doplněna po stránce theoretické novými výzkumy z oboru anatomie, histologie a pathologie včel; Dzierzonova Theorie o parthenogenesi a odpůrcové Dickel, Dr. Harazim; probrány hlavní zásady plemenného chovu včel, oceněna důležitost pozorovacích stanic; podobně vyloženy zásady methody Preussovy, Gerstungovy, Zwillingovy. V cyklu přednášek pojednáno o dějinách včelařství v zemích českých od nejstarších dob, a dějinách práva včelařského. Poslední přednášky věnovány pojednání o spotřebě medu vůbec, hlavně pak k výrobě medových nápojů. — Mimo to členové kroužku pilně četli podepsaným zapůjčené časopisy, z nichž zvláštní oblibě těšily se: Moravská Včela, Český Včelař, Der Bienenvater aus Böhmen, Die Bienenpflege, Die Biene und ihre Zucht, Leipziger Bienenzeitung, Ungarische Biene, Revue Eclectique d'apiculture a j. — Konány návštěvy na spolkový včelín, kdež ukázány byly praktické práce. Kroužek formálně ukončen zkouškou, o níž již podána byla zpráva.

ZŘÍDKAVESELÝ, předseda.

Kroužek sociologický. Jako jiná léta, i letos zřídili jsme si sociologický kroužek. Nadšení, s jakým se začne na počátku pracovati, znenáhla chladne a tím se stalo, že i náš počet sklesl z 30 na 12. Nejvíce jsme se tužili v zimě, s nastávajícím jarem práce ochabovala, což se dá přirozeně vysvětliti tím, že většina jich spěchá ve volné chvíli na čerstvý vzduch — do kuřáku; pokusil jsem se přenésti tedy i činnost celého kroužku tam, ale pokus se nezdařil hlavně proto, že tam nedostatek místa a tudíž i nouze o potřebný klid. Upozorňuji však na to své nástupce, aby hleděli si to zříditi v novém alumnatě, kde snad nebude o nějaký ten kousek v zahradě taková nouze Scházívali jsme se jednou, někdy až dvakrát týdně na půl hodinky; účastnily se všechny ročníky. Postupovali jsme celkem dle známého díla Biederlackova »Socialní otázka« (čes. vyd. v Katol. knih. sv. XVI.); látka dle možnosti se rozšiřovala podle jiných děl (hlavně Sociologie Dra Neuschla a Grundzüge der Sociologie von dr. Eberle.) Neopomíjeli jsme časových otázek, jichž řešení bylo usnadněno množstvím drobných brošur a časopisů, které nám vldp. regens laskavě zapůjčoval částečně z bohoslovecké, částečně z vlastní knihovny. Za to vyslovuji mu zde srdečný dík jménem všech účastníků. Studium sociologie neomezovalo se jen na kroužek, nýbrž každý dle možnosti a schopnosti sám pracoval. Doporučoval bych, aby na rok zřízeny byly 2 oddělení, z nichž v jednom by pracovali starší, začátečníci pak aby sloučili se v druhém. Tak vzroste zájem, snáze se bude pracovati a výsledek bude větší. Přimlouval bych se také, aby knihy sociologické v naší knihovně tvořily zvláštní oddíl, jehož správa by byla svěřena pořadateli kroužku. Tím by ubylo starostí col. knihovníkovi a mimo to pořadatel staral by se, aby

zakoupeny byly některé novější spisy sociologické; také by potom mohl a dovedl snáze poraditi jednotlivcům ve výběru knih v obor ten spadajících. — Na konec děkuji všem pp. col., kteří s vytrvalou pílí (ač často znaveni studiem oblig.) v kroužku pracovali a přeji jim mnoho zdaru pro budoucnost! — Těm, kteří se kroužku vyhýbali a snad otřepanou frasí se vymlouvali, »že každý nemůže býti sociologem«, odpovídám, že každý z nás musí míti za našich dnů ucelený názor o jistých věcech časových; nezíská-li si ho zde, bude nucen učiniti tak později, což spojeno bude s mnohými obtížemi. Proto se nevyhýbejte činnosti v kroužku, abyste z vědomostí zde nabytých mohli později těžiti. K.

Časopisy a knihy odebírané od členů jednoty. Aletheia. Cyrill. Časopis katol. duchovenstva. Časové úvahy. Česká mysl. Český časopis historický. Český Kneipp. Didon, Ježíš Kristus. Duch katolické obnovy. Ss Eucharistia. Dr. Flajšhans, Písemnictví české. Foerster, Cestou kříže. Hlas (slovenský.) Hlídka Katolická knihovna vzdělávací. Kazatel. Knihovna světových kazatelů. Svatopluk Čech, Sebrané spisy Julius Zeyer. Sebrané spisy. Homiletická knihovna. Český lid. Dr. Isidor Zahradník, Postní kázaní. Dr. Robert Neuschl. Secunda post naufragium tabula. (Postní kázaní.) Kvítka sv. Františka. X. Dvořák, Improperie. Světová knihovna. Brynych, Katechetická kázaní. Kalašová, Myšlénky Julia Zeyera. Duchovní knihovna. Echo z Afriky. Včela moravská Výbor dramat Calderonových. Dramatická díla W. Shakespeara. Kosina, Starý kantor. Kosmák, Sebrané spisy. Kritická knihovna, Lenz, Učení Jana Husi. Byl-li Jan Hus mučeníkem? Lidová knihovna. Ludmila Museum. Náš Domov. Nový Život. Obrázková revue. Obzor. Osvěta. Poklad věřících. Polívka, Květena Quartalschrift. Rádce duchovní. Rozhledy po lidumilství. Ruská knihovna. Růže dominikánská. Dr. Sedláček, Výklad žalmů Sienkiewicz, Spisy. Slova pravdy. Slovanský Přehled Stará Praha. Světlá, Sebrané spisy. Věda a práce. Věstník katolického duchovenstva. Věstník ústřední matice školské. Vlast. Vychovatel. Vychovatelské listy a j.

Noviny: Drak, Hlas, Katolické listy, Malá Haná, Moravská Orlice, Obrana práce a dělnictva, Selské Hlasy, Stráž, Correspondenzblatt, Věstník katolického duchovenstva a j. Časopisy jinojazyčné: La Croix, Katoliški Obzornik, Dom in Svet, Slovenec, Slovenski Gospodar, Lužica, Przegląd powszechny, Przegląd polski, Literaturno-naukovij Vistnik.

Knihovna alumnátská odebírá: Hlídka, Památky archaeologické, Niederle, Věstník slovan. filologie a starožitnosti, Česká knihovna zábavy a poučení, Časopis Musea českého, Časopis Morav. Musea zem., Duchovní knihovna, Vzdělávací knihovna katolická, Aletheia, Eucharistia, Slov. Přehled, Morav. hospodář, Zemědělská Politika, Sborník věd právních a státních, Věstník české Akademie, Divus Thomas, Tübinger Theolog. Quartalschrift, Linzer Quartalschrift, Innsbr. Zeitschrift für kath Theologie, Die Wahrheit, Natur und Offenbarung, Die Kultur, Historisch-politische Blätter, Allg. Literaturblatt, Lit Handweiser, Lit Rundschau, Soc. Rundschau, Monatschrift für christl.-soc. Reform, Röm. Quartalschrift, Beiträge zur Gesch. der Philosophie d Mittelalt, Stimmen aus M. L, Ambrosius, Christl. paedag. Blätter, Bibliothek der kathol. Paedagogik, Sammlung der bedeut paedag. Schriften, Vychovatelské listy, K. Missionen, K. Schulzeitung, Raphael, Monika, Nothburga, Schutzengel, Stern d. Jugend, K. Kirche, K. Seelsorger, Nuntius Rom., Archiv für das Kirchenrecht, Strassburger Theolog. Studien, Das hl. Land, Sendbote d. g. Herzens J., Škola B. S. P., Květy Marianské, Anděl Strážný, Frankf. zeitgem. Broschüren, Mittheilungen des k. k. Centralcommission zur Erhaltung der Kunstdenkmäler, Lehner, Dějiny umění národa česk., Kuhn, Allgem. Kunstgeschichte, Gebauer, Staročeský Slovník, Thesaurus linguae lat., Tabernakelwacht, Zeitschrift für die Geschichte Mährens, Zeitschrift des deutsch. Palestinavereines, Národohosp Obzor, Včela Moravská, Veröffentlichungen aus dem Kirchenhistor. Seminar München, Forschungen z. chr. Literatur u. Dogmengeschichte a j.

Členové dědictví: Dědictví sv Cyrilla a Methoda 66, Dědictví sv. Prokopa 2, Děd. sv. Mohorja 1, Družstva Vlasti 1, Družstva Hlasu 1, Matice chorv. 1, Matice hodonské 1, Matice lipnické 1, Matice moravské 2, Matice srbské (luž.) 1, Vlast Mus. spolek v Olomouci 1.

Konkurenční práce o thematě: »Dějiny přijetí římského práva v zemích koruny České« podali 4 bohoslovci, z nichž první cenu 40 K obdržel Večeřa Karel (II. r), druhou cenu 20 K Martínek Frant (II. r.), třetí 20 K Vajgl Jan (II. r), čtvrtou 16 K Hrdlička Alois (III. r).

†

Smrtí odňat z našeho středu dne 16. dubna 1902 kollega František Kratochvíl (I. r) schvácen delší trapnou nemocí. R. i. p.! VÝBOR.

Z Č. Budějovic.

Literarní naše jednota „Jirsík“ pořádala do svátků velikonočních dalších 7 schůzí přednáškových, jimiž musila ukončiti svoji činnost přednáškovou, ježto změněný domácí řád letní nedovoloval, aby další schůze, k nimž přednášky hojné uchystány byly, se konaly. Dne 2. února v XIII. schůzi přednášel kol. Tamchyna (IV.) o nejrozšířenějších námitkách proti katol. náboženství a jasně podal jich vyvrácení. — Program XIV. schůze 9 února byl tento: „List ze zápisníku“ od kol. Ant Svobody (III); kol. František Kašpar (IV.) „Když se zmešká vlak“; kol. Jan Jiran (II.) „Postavení církve katol. k vědě“. — V XV. schůzi dne 16. února pokračoval kol. Jan Jiran (II.) v přednášce „Postavení církve katol. k vědě“; kol. Fr. Kašpar (IV.) začal práci: „Dílo Ant. Sovy.“ — XVI. slavnostní schůze konala se na památku úmrtního dne našeho velikého biskupa česko-budějovického. Předseda podal: „Jan Valerian, biskup“; kol Fr. Šiman (III.) a Jan Vitoušek (III.) zahráli „Largo pro flétnu a housle od Belliniho“. Kol. jednatel pokračoval v práci: „Dílo Ant Sovy.“ — V XVII. schůzi dne 2 března dokončil svoji přednášku Fr. Kašpar (IV.): „Dílo Ant. Sovy.“ — V XVIII. schůzi přednášeli Ant. Kordík (I.): „Slovo o liberalismu“ a Jos. Novák (II.) začal: „Nietzsche a Tolstoj.“ — V XIX. schůzi dne 16. března a poslední přednáškové podali svoje práce: Jan Nekut (I.) básně: „Život“; „Bol“; Jos. Novák (II.): „Nietzsche a Tolstoj“; Fr. Šiman (III.): „O theorii spánku.“ Škoda, že poslední tyto práce zůstaly nedokončeny! — XX. schůze jakožto řádná valná hromada pořádána, při níž ustoupilo staré předsednictvo a práce ujalo se nové. — Přihlédneme-li k celkové činnosti jednoty naší, musíme upřímně vyznati, že pracovali jsme se zápalem přese všecky obtíže, jež se nám v cestu stavěly. Poněvadž jsme musili ukončiti s přednáškami v jednotě letos tak brzy, zůstalo mnoho themat nepředneseno. Pracovalo se nejen pro jednotu a ostatní spolky domácí, nýbrž i pro venek. Hlavně podporováno bylo novinářství, k čemuž mocnou pobídkou podali naši bohoslovci z III. r., kteří mnohé listy pracemi svými takořka zasypávali z intencí nejčistších, nejšlechetnějších. A přece ty všude přijímány byly s největší radostí a vždy ihned uveřejňovány. V krátké době předpláceny a zasílány byly nám různé noviny, které horlivě se čítaly, jako: „Obnova“, „Stráž Vod.“, „Stráž Třeb.“, „Selské Hlasy“, „Hlas“, „Mír“, „Našinec“, „Lidové Listy“, „Obrana práce a děl.“, „Štítný“, „V Boj“, „Písecké Listy“, „Naše Zájmy“, „Naše Listy“, „Slovenské Národní Listy“, „Obrana“, „Jihočeský Živnostník“, „Věstník katol. duchovenstva“, „Jihočeské Listy“, „Klatovské Listy“, „L'udové Noviny“, „Slovenski Gospodar“, „Český Východ“, „Hlas Národa“, „Český Kraj“, „Pražské Hospodářské Noviny“, „Otavan“, „Ohlasy Českého Jihu“, „Stráž na Šumavě“, „Plzenské Listy“, „Ostravský Denník“, „Vyšehrad“, „Český Jih“, „Posel od Čerchova“, „Mladoboleslavské Listy“, „Ohlas od Nežárky“, „Česká Žena“, „Božetěch“. Mimo to mnoho periodických spisů se odebíralo a četlo, jako: Sebrané spisy: Čechovy, Arbesovy, Jiráskovy, Kosmákovy a Zeyerovy, „Lumír“, „Český Lid“, „Slovanský Přehled“, „Zlatá Praha“, „Nový Život“, „Osvěta“, „Vlast“, „Čechie“, „Libuše“, „Ludmila“, „Časové Úvahy“, „Slova Pravdy“, „Časopis katol. duchovenstva“, „Museum“, „Hlasy katol. spolku tiskového“, „České Květy“, „Slovenské Pohl'ady“, „Hlídka“, „Náš

Domov", „Časopis spolku přátel starožitností", „Aletheia", „Homiletická Knihovna", „Kazatel", „Echo z Afriky", „Eucharistie", „Serafinské Květy", „Correspondenz", „Český Včelař", „Melišův Rozhled", „Leipziger Bienenzeitung", „Milotický Hospodář", „Králíkář Československý", „Český Zvěrolékař", „Československá Matice rolnická", „Illustrované nauky hospodářské" a j. Valná většina novin svrchu zmíněných posílána pravidelně do jednotlivých obcí a tak podporován duch náboženský i národní. Kromě toho založeny byly letos dvě venkovské knihovny a to: v Modlešovicích u Strakonic a v Mičovicích u Prachatic; rozmnožena byla knihovna Národní Jednoty Severočeské v Oseku u Duchcova. Též peněžité podpory uděleny byly a to Ústřední Matici Školské 100 K, chovancům zdejšího ústavu pro hluchoněmé, chudým dětem obecných škol v Čachrově a Prapořišti, gymnasiu v Místku a j. Uvážíme-li, že jednota naše literarní nemá žádného jmění hotového a že bohoslovci zdejšího semináře jsou valnou většinou z chudých krajů šumavských, musíme uznati, že podpory jejich jsou skutečné oběti. Kéž Bůh žehná šlechetným snahám nadšeného dorostu kněžského ve „všech" našich jednotách bratrských a zdarem korunuje práce jejich!

Socialní kroužek bohoslovců měl od 1. února do svátků velikonočních 6 schůzí Dne 4. února na 10. schůzi přednáškové mluvil kol. Jiran (II.) „O úvěru, pojišťování, zařízení a působení bankovních závodů"; na schůzích 11. dne 12. února, 12. dne 27. února, 14. dne 13. března poučil důkladně všechny členy kol. Pátek (III.) „O důležitosti, založení, zařízení a vedení Raiffeisenek". Na schůzi 13. dne 4. března konané promluvil kol. Steinbach (II.) „O odborných družstvech zemědělských". Při 15. schůzi pořádané 19. března promluvil kol. Koupal (II.) o thematu „Zemědělství a soc. demokratismus". Po svátcích velikonočních nekonány již schůze, neboť nedovoluje toho domácí letní řád. Do prázdnin konána ještě jedna řádná valná hromada, na níž zvoleno předsednictvo pro příští rok a ostatní formalie nutné při odevzdání správy kroužku. Všem bohoslovcům českomoravským přeje veselé prázdniny JAN DIVIŠ, předseda.

Včelařsko-hospodářský kroužek konal od začátku února do Velikonoc dalších 6 členských schůzí spojených s přednáškami, jak následuje: Při XI. členské schůzi 2. února přednášel kol. Pátek (III.) „O jarní všeobecné přehlídce včel" a kol. Slepička (II.) „O sýraření". — XII. členská schůze 13 února obsahovala přednášku kol. Koupala (II.) „O kladení královny a vývinu plodu", při čemž přednášel kol. Jančar (II.) „O zužitkování ovoce na povidla a zavařeniny". — V látkách těchto pokračovalo se při XIII. členské schůzi 27. února, kdy přednášel jednatel „O jarním kladení královny a podněcovacím krmení včel" a kol. Kášek (I.) „O zavařování ovoce a záchovkách". — Další schůze členská (XIV.) konaná 7. března věnována byla zcela včelařství, a mluvil při ní kol. předseda o thematu „Dohled na stavbu voští a medaření". — „Rojení" pak bylo předmětem kol. Kolářovi (II.), o němž mluvil při XV. členské schůzi 14. března. Vedle toho měli jsme potěšení vyslechnouti na téže schůzi přednášku kol. Fencla (III.): „O pěstování drobného ovoce a jeho významu". — Poslední členská schůze (XVI.) konala se 20. března a pokračoval při ní kol. Kolář v přednášce začaté ve schůzi minulé,

po čemž promluvil kol. Pátek „O výrobě vína ovocného“. Tím skončila se veřejná činnost kroužku v r. 1902. JEDNATEL.

Z Olomouce.

V letním semestru vykonáno nejvíce práce do velikonoc. Po velikonocích činnost jako jiná léta ochabovala. Při inou toho bývají krásné jarní večery, které lákají do zahrady. Nicméně vykonáno mnoho práce v kroužcích.

V apologetickém kroužku (p. Rob. Váňa II.) kromě dvou jiných přednášek probírána otázka o vzniku náboženství. Předneseno: 1. O odpustcích (p. Ign Velísek III.) 2. Nedostatečnost různých protivných theorií o původu náboženství (p. Slepička I.) 3. Je-li náboženství výplodem strachu? (p. Ign. Velísek III) 4. Theorie animismu (p. Jaroslav Hlobil III) 5 Je-li náboženství výplodem blouznivé fantasie? (p Fr. Jemelka I.) 6. Je-li náboženství výplodem egoismu? (p. Rob Váňa II.) 7 Theorie citu (Gefühlstheorie) (p. Jos. Vrchovecký III.) 8. Svobodní zednáři a církev katolická (p Rob. Váňa II)

V sociologickém kroužku (p. Ant. Urban III.) studovány dějiny českého hnutí dělnického, při čemž brán zřetel na politické a hospodářské dějiny národní, jakož i na dějiny dělnického hnutí v Německu. Bohužel zůstala tato práce nedokončena; jednak nestačil čas, jednak ochabovala účast hlavně po sv. Duchu. Předneseno: 1. Liberalismus hlavně český do r. 1848. (p. B. Kovařík III.) 2. Čechy a Morava v letech 1848 - 67. (p. Lad. Sloupský II.) 3. O hnutí v našem dělnictvu do r. 1867. (p Jar Hlobil III.) 4. Čechy a Morava v letech 867 — 79 (p. Lad. Sloupský II.) 5 Schulze-Delitzsch a Lassale (p Arn. Kolář I.) 6. České liberální hnutí dělnické (p Ant. Urban III.) 7. Lassalle a Marx; vliv jejich v Rakousku (p Arnošt Kolář I.) Mimo to studovány místní poměry v některých průmyslových místech na Moravě a přednášeno: 1. O Valašsku 2. Domácký průmysl na Valašsku (obě přednášky měl p. B. Kovařík III.) 3 Vítkovice (p. Rich. Bolik I.) 4. Místek-Frýdlant (p. Ant Urban III.) 5. České Opavské Slezsko (p. K. Hruzík I.)

Belletristický kroužek řídil jako v prvním tak i v druhém p. Frant. Odvalil (II. r.). Při výběru přednášek dbáno časovosti a vhodnosti. Předneseno: 1. Vývoj a význam románu (p. Fr. Odvalil II.). 2. Popularisace a socialisace umění (p. Antonín Číhal I.). 3. Modernomanie českých básníků (p. Rudolf Kužela I.). 4. Hanuš Schwaigr (pan Jar. Izák I.). 5. O Arnoštu Renanovi (dle Pawlického, p. Oldřich Zlámal II.). 6. O českém zpěvu a hudbě chrámové (p. Jan Martinů II.).

Plenární schůze byly i ve druhém běhu velmi hojně navštěvovány. Naši hudebníci i zpěváci, zvláště p. Josef Zatloukal II. r. (housle) a p. Jan Martinů II. r. (piano), mají velkou zásluhu o hojnější návštěvu schůzí. Celkem bylo pět schůzí. Předneseno: 1. Křesťanství a tajné spolky v Číně (p. Em. Dvořák III. r.). 2. O apologetice sv. Tomáše Aq. a naší doby (p. Fr. Šverdík II. r.). 3. Viktor Hugo (p. Fr. Odvalil II. r.). 4. O ideálech výchovy (p. Fr. Urbanec III. r.). V. Bulla: Unam Sanctam (p Rob. Váňa II. r.).

Letos byly vypsány tři ceny za nejlepší práce (tři knihy, každá v ceně asi 12 K). Odměnami těmito byli poděleni pp.: In. Kestl (III.) za práci: »O coelibatě kněží«. Rob. Váňa (II.) za práci: »O neomylnosti papežské«. Josef Vrchovecký (III.) za práci: »Může-li bezbožecká filosofie nahraditi křesťanský názor světový?« Mimo to vypsala »Bosna«, známá podporovatelka literarních snah mezi bohoslovci, jako jiná léta i letos tři odměny na práce. První cenu (10 K) dostal p Oldřich Zlámal (II.) za překlad Coppéea: Blahodárné utrpení, druhou p. Ant. Urban (III.) za práci: Socialní postavení ženy, třetí p Fr. Odvalil (II.) za báseň: Chvalozpěv o vítězné Královně Moravy, jak jej životem svých generací pěje lid.

PŘEDSEDA.

Z Prahy.

Po stagnaci, která v R. S byla r. 1900—01, jednáno bylo na konci školního roku 1900—01. o tom, aby R. S. byla zrušena, a na její místo aby nastoupily menší kroužky (1. kroužek sociologický, 2. slovanský, 3. historický, 4. pěvecký a 5. náboženský, který měl býti jaksi základem všeho). Avšak pro odpor některých bohoslovců úmysl zrušiti R. S. se nezdařil, a usneseno, aby zmíněné kroužky byly sice uvedeny v život, ale aby spojeny byly v R. S. Vypracován program jednotlivých kroužků. Na počátku šk. r. 1901—02. kroužky se sešly, ale až na kroužek pěvecký se rozpadly, takže zůstala opět jen Růže Sušilova. Příčina hlavní spočívala v tom, že v každém kroužku měl vybírati se příspěvek 20—30 h,

což spojeno bylo pro členy více kroužků s většími obětmi peněžními, a potom byla to také nevšímavost k jednotlivým kroužkům. Jest toho jen litovati, obzvláště kroužku sociologického. Ve školním roce 19 1—02. nastal čilejší ruch v R. S., která zahájila činnost svou slavnostní schůzí dne 31. října 1901 za hojného účastenství členů; z vdp. představených přítomni byli vdp. řiditel Farský, vdp. spiritual Říhánek a vdp. adj. th. Jak. Dr. Zítek. Schůze počata »Modlitbou« od Bendla, kterýžto sbor přednesl zdařile kroužek pěvecký. Po té ujal se slova předseda R. S. p. Sobíšek, který vyzýval členy R. S. k vytrvalé práci. Na to hudební quartetto sehrálo precisně Malátův sbor »Pohádka«, a pěvecký kroužek zapěl mohutný sbor Smetanův »Věno«, což obé přijato s pochvalou. — Ke konci schůze vybízel vdp. rektor Farský všechny přítomné, aby vytrvale pracujíce poučovali se vzájemně přednáškami v R. S. a tak připravovali se pro budoucí své povolání. — Výbor R. S. ustavil se takto: Předseda p. Stan. Sobíšek (IV. r.), jednatel p. Bísek (IV.), později p. Jos. Vlk (IV.), pokladník p. Vojt. Trojan (III.), kurátor p. Ant. Havelka (II.) a zapisovatel p. B. Krátký, později p. Fr. Mrázek (I. r.). — II. schůze dne 7. listopadu 1901. Na programu: 1. Referát o pouti bohoslovců českých na Sv. Hoře (Ant. Havelka). 2. Rozhovor o časopisech, místy velice bouřlivý. 3. Přečteny stanovy R. S. — III. schůze dne 14. listopadu 1901 za velkého účastenství členů u přítomnosti vdp. rektora, při níž přednesl p. Antonín Havelka práci »O stvoření světa« (dle různých pramenů). Přijato s pochvalou. V debatě usneseno odebírati Obrázkovou Revui, Ss. Eucharistia a Poklad věřících, kteréžto časopisy dle usnesení II. schůze bráti se neměly. Za to přijaty návrhy, aby neodebíraly se časopisy: Lumír, Česká Mysl, Zlatá Praha. Schůze zakončena byla slovy vdp. rektora, který opět vyzýval k vytrvalé práci a přislíbil, že předplatné za Eucharistii a Poklad věřících zapraví sám. — IV. schůze dne 28. listopadu 1901, na níž přednesl p. Em. Krejcárek (IV. r.) pojednání: »Διδαχὴ τῶν δώδεκα ἀποστόλων«, za něž odměněn hlučným potleskem. Z návrhů důležitější byl návrh p. Havelky na zřízení odboru k zakládání knihoven po venkově. Pro nedostatek času odkázán návrh tento do některé schůze pozdější. V I. roce místo p. Krátkého zvolen zapisovatelem p. Fr. Mrázek. — V. schůze dne 23. ledna 1902 s následujícím pořadem: 1. Přednáška p. Ant. Müllera (III. r.) »O sv. Prokopu«, za kteroužto zajímavou práci odměněn byl p. přednášející hlučným potleskem. 2. Předseda oznamuje: a) Místo zaniklého časopisu »Obrana« odebírá se »Křesťanská škola«. [b) Na časopisy zhotoveny vkusné a lacině desky.] c) Jednatel R. S. p. Bísek vzdal se úřadu svého. Na jeho místo zvolen později p. Vlk (IV. r.). — VI. schůze dne 6. února 1902. Pan Müller dokončil poutavou přednášku »O sv. Prokopu«. Návštěva nebyla tak četna, jako obyčejně, hlavně byli to pánové z vyšších ročníků, kteří se nedostavili. VII. schůze dne 17. dubna 1902. Pan předseda Stan. Sobíšek podal zprávu o špatném stavu české knihovny, vybízeje všecky bohoslovce, aby zacházeli šetrněji s vypůjčenými knihami, by vazba mnoho netrpěla. Mnohé knihy jsou v žalostném stavu. Také finance knihovny nejsou v nejlepším pořádku: zapraviti jest mnoho účtů za knihy — a přece jeví se u mnohých bohoslovců liknavost v placení členských příspěvků, takže při delším trvání těchto poměrů hrozí nebezpečí zaniknutí české knihovny a spojení její s latinskou.

Následuje volba revisorů účtů. Zvoleni pp. Burijánek (II. r.) a Opatrný (I. r.). Dále jest dražba knih, které jsou v knihovně české v duplikátech. Knihy za levnou cenu prodány byly všechny. — VIII. schůze dne 4. května 1902. Na pořadu přednáška p. Ant. Müllera: »Alkoholismus ve svých účincích«, v nížto pojednáno bylo způsobem zajímavým o zhoubných účincích alkoholismu. Návrh p. Mrázkův, by odebíral se cestopisný časopis »Do Světa« pro nedostatek peněz nepřijat. — IX. schůze dne 11. května 1902., na nížto dokončil p. Müller svou práci: »Alkoholismus ve svých účincích«, za nížto odměněn hlučným potleskem. Na návrh p. Havelky projeveno přání, aby se s časopisy šetrně zacházelo, by některé z nich (na př. Obnova) mohly býti posílány jinam. Zasílání časopisů těchto svěřeno p. Havelkovi a vydání s tím spojené hradí se dobrovolnými příspěvky. Časopisy (Obnova, Stráž, Lidové Listy, Katolické Listy a j.) posílají se na Slovensko. — X. schůze (a poslední) dne 13. června 1902 odbývala se za neobyčejné účasti členů. Na programu byla přednáška vdp. J. Říhánka: »O Maronitech«, v níž poutavým a přehledným způsobem podal vdp. spiritual obraz Maronitův, hlavně co týká se jejich zřízení církevního. Za velice poučnou svou přednášku odměněn vdp. řečník neutuchajícím potleskem. Pro pokročilost času odložena přednáška p. Stan. Pilíka: »O nazaretském domku v Loretě« na příští rok a přikročeno ku zprávě revisorské, kterou sdělil p. Buriánek. Potom ujal se slova předseda R. S., který děkoval za součinnost pro povznesení R. S., hlavně pp. řečníkům, jakož i těm členům, kteří každé schůzi byli přítomni. Projeviv přání, aby R. S. v budoucím roce ještě více

rozkvětla, zmohutněla, provolal budoucí této činnosti: »Zdar.« — Přátelský pozdrav bratrským jednotám! VÝBOR.

V letoším roce odebírány byly tyto časopisy a spisy: Časopis Katolického duchovenstva (11* ex.), Čechie (22), Obrázková Revue (České Květy) (5*), Český Hádankář (12*), Vlast (22*), Naše Listy (8*), Lidové Listy (41*), Ludmila (54), Libuše (13), Nový Život (15*), S. S. Eucharistia (67*), Poklad věřících (12*), Homiletická knihovna (13), Rádce duchovní (12), Kříž-Maria (36), Spisy Kopalovy (24), Spisy Kosmákovy (15), Spisy Ehrenbergrovy (-), Besedy Lidu (6), Slovanský přehled (5*), Hlasy svatováclavské (23), Květy (1*), Osvěta (1* , Vychovatel (1*), Obzor (1*), Křesťanská škola (1*), Obnova (1*), Český Východ (1*), Obzor národohospodářský (1*), Katolické Noviny (slov.) (1*), Náš Domov (1*), Museum (27*), Hlídka (7*). Mimo to spisů Vrbových koupeno hromadně celkem za 135 K. Dále odebírány: Časové Úvahy, Stráž (1), Selské Hlasy (2), Srdce (1) a j. v.

Časopisy hvězdičkou označené odebírají se také pro Růži Sušilovu.

Mimo tuto činnost v R. S. přispívali někteří pp. bohoslovci do různých časopisů pražských i krajinských, na př. do Kříže-Marie, Lidových Listů, S. S. Eucharistiae, Stráže, Vlasti, Musea atd. O prázdninách přednášeli na venkově pokud známo p. J Hák (III. r.) a p. Ant. Müller (III. r.) Na poli národním jeví se činnost bohoslovců pražských hlavně podporováním Ústřední Matice Školské (již asi 7 diplomů 100 zl.) a jiných národních podniků (na př. losů Národopisného Musea koupeno skorem padesát.)

